

Programmabegroting 2027

en meerjarenraming 2028-2030

Leeswijzer

In de begroting geeft de gemeenteraad ieder jaar voor alle taken en activiteiten aan welke financiële middelen hiervoor beschikbaar zijn (baten) en hoe we dit geld inzetten (lasten). De begroting bestaat uit een aantal onderdelen:

1. Algemeen financieel beeld van de Programmabegroting 2027

We geven hier een samengevat overzicht van de voorgestelde aanpassingen in deze begroting. In het Programmaplan worden deze aanpassingen nader toegelicht per programma. Ook geven we aan wat de impact van de voorgestelde aanpassingen is op onze algemene reserve.

2. Beleidsbegroting

De inhoudelijke begroting bestaat uit twee onderdelen: het programmaplan en de paragrafen.

- **Programmaplan**. Er zijn drie programma's (Sociaal, Ruimte en Bestuur) onderverdeeld in hoofdtaakvelden. Per hoofdtaak noemen we doelen (wat willen we bereiken?), acties (wat gaan we daarvoor doen?). Voor het totale programma geven we de kosten (wat mag het kosten?). De actiepunten sluiten aan bij de Collegewerkagenda die is afgeleid van het Hoofdlijnenakkoord 2026 – 2030. Per programma noemen we welke concrete aanpassingen zijn verwerkt. Waar relevant maken wij bij nieuwe beleidsvoorstellen inzichtelijk welke onderdelen voortvloeien uit wettelijke taken en op welke onderdelen de gemeente beleidsmatige keuzes kan maken. Ook geven we een toelichting op Overzichten.

- **Paragrafen**
  Paragrafen zijn onderdelen die we van het Rijk verplicht in de begroting moeten zetten. We lichten in de paragrafen specifieke onderdelen toe. Het gaat hier om: lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen, grondbeleid en Wet open overheid.

3. Financiële begroting

In het programmaplan en de paragrafen, staan niet alle financiële overzichten van de gemeente. Een aantal overzichten staat in de bijlagen en een aantal wordt in dit hoofdstuk toegelicht. De overzichten zijn in veel gevallen verplichte onderdelen van de begroting.

4. Bijlagen

In de bijlagen staan documenten die gebruikt zijn bij maken van de begroting en die van invloed zijn op de keuzes en aanvullende overzichten. Teveel om op te nemen in de begroting zelf maar handig om te raadplegen als achtergrondinformatie. Zoals bijvoorbeeld de voorspelde balans, de berekening van het EMU-saldo (verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid), overzichten van de reserves en voorzieningen en een meerjarenoverzicht van de algemene uitkering.

Inhoudsopgave

Leeswijzer 3
Inhoudsopgave 4
Aanbiedingsbrief: Yn Ferbining Fierder 6

1 Algemeen financieel beeld van de Programmabegroting 2027 6
1.1 Beginstand voor de Programmabegroting 2027 8
1.2 Voorgestelde aanpassingen 9
1.3 Ingroei kapitaallasten voor een investering in onderwijshuisvesting VO 9
1.4 Ontwikkeling van de algemene reserve 10

2 Beleidsbegroting 11
2.1 Opbouw van dit hoofdstuk 11
2.2 Programmaplan 11
2.2.1 Programma 1: Sociaal 13
2.2.2 Programma 2: Ruimte 41
2.2.3 Programma 3: Bestuur 66
2.2.4 Overzichten 80
2.2.5 Mutaties reserves 88
2.3 Paragrafen 89
2.3.1 Paragraaf 1 Lokale Heffingen 90
2.3.2 Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 101
2.3.3 Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen 106
2.3.4 Paragraaf 4 Financiering 119
2.3.5 Paragraaf 5 Bedrijfsvoering 125
2.3.6 Paragraaf 6 Verbonden partijen 129
2.3.7 Paragraaf 7 Grondbeleid 137
2.3.8 Paragraaf 8 Wet open overheid 141

3 Financiële begroting 144
3.1 Vooraf 144
3.2 Overzicht van baten en lasten en de toelichting 144
3.3 Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting 147
3.4 Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld 147

4 Bijlagen 149
4.1 Bijlage A Geprognosticeerde balans 150
4.2 Bijlage B Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo 151
4.3 Bijlage C Investeringsprogramma 152
4.4 Bijlage D Overzicht reserves en voorzieningen 156
4.5 Bijlage E Overzicht van de baten en lasten per taakveld 161
4.6 Bijlage F Overzicht subsidieontvangers 163
4.7 Bijlage G Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2027-2030 168
4.8 Bijlage H Overzicht kengetallen 170

Aanbiedingsbrief: Yn Ferbining Fierder

Met deze Programmabegroting 2027 en Meerjarenraming 2028-2030 leggen wij de eerste begroting van deze bestuursperiode aan u voor. Daarmee geven wij uitvoering aan het hoofdlijnenakkoord Yn Ferbining Fierder en zetten wij de koers uit voor de komende jaren. Een koers die wij samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en uw raad vormgeven, met oog voor de opgaven van vandaag én de ontwikkelingen van morgen.

De kracht van Súdwest-Fryslân ligt in de mienskip. Elke dag dragen inwoners, ondernemers, verenigingen en vrijwilligers bij aan leefbare dorpen, wijken en steden. Daar bouwen wij op voort. Tegelijkertijd staan wij voor een aantal grote maatschappelijke opgaven. Niet alles kan tegelijkertijd en niet iedere wens kan direct worden gerealiseerd. Daarom maken wij keuzes die niet alleen wenselijk zijn, maar ook financieel, organisatorisch en maatschappelijk uitvoerbaar zijn. Wij richten ons op wat werkt, versterken bestaande kwaliteiten en investeren gericht in de toekomst van onze gemeente.

Met het hoofdlijnenakkoord hebben wij uitgesproken te willen werken aan nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Dat betekent ruimte voor debat, gezamenlijke verkenningen en duidelijke momenten waarop de raad richting kan geven. In dat kader hebben wij de raad op 3 september 2026 geconsulteerd over de Collegewerkagenda. Tijdens deze bijeenkomst is gesproken over maatschappelijke opgaven, prioriteiten, uitvoerbaarheid en bestuurlijke keuzes. De opbrengsten van de consulterende bijeenkomst hebben onder meer geleid tot aanscherpingen op de thema's woningbouw, leefbaarheid, participatie, netcongestie, preventie, jeugd en zichtbaarheid van bestuur.

Veel van de signalen van de raad zijn herkenbaar terug te vinden in deze begroting (*cursief*). Zo besteden wij nadrukkelijk aandacht aan woningbouw, passende huisvesting voor verschillende doelgroepen, leefbare dorpen en wijken en de samenhang tussen wonen, voorzieningen en bereikbaarheid. Dit geldt ook voor thema’s als veiligheid en jongeren. Ook zetten wij in op een sterke sociale basis, preventie, mentale gezondheid, talentontwikkeling van jongeren en het ondersteunen van vrijwilligers, verenigingen en mantelzorgers. Investeringen in bereikbaarheid, klimaatadaptatie, energie, netcongestie en een toekomstbestendige leefomgeving sluiten aan bij de thema’s die tijdens de consultatie veelvuldig genoemd zijn. Daarnaast zijn participatie, dienstverlening, zichtbaarheid van de gemeente, onderwijs, arbeidsmarkt, economische ontwikkeling, uitvoeringskracht en financiële houdbaarheid nadrukkelijk onderdeel van deze begroting.

De gesprekken met de raad maakten tegelijkertijd duidelijk dat er verschillen van inzicht bestaan over prioriteiten, tempo en de manier waarop opgaven worden aangepakt. Dat geldt bijvoorbeeld voor de balans tussen grote en kleine kernen, de haalbaarheid van duurzaamheidsdoelen, de rol van de gemeente, de inzet van participatie en de verhouding tussen ambities en beschikbare capaciteit. Juist daarom vinden wij het belangrijk om keuzes goed te onderbouwen, dilemma’s tijdig te delen en hierover het gesprek met de raad te blijven voeren. De opbrengsten van de consulterende bijeenkomst vormen daarmee geen eindpunt, maar een belangrijk vertrekpunt voor de verdere uitvoering van de Collegewerkagenda.

Hoewel veel ambities uit het hoofdlijnenakkoord om uitvoering vragen, leggen wij in deze begroting het accent op voldoende en betaalbare woningen, bestaanszekerheid, preventie, een sterke sociale basis en de leefbaarheid van dorpen en wijken. Deze opgaven zien wij als randvoorwaardelijk voor de brede welvaart van onze inwoners en een toekomstbestendig Súdwest-Fryslân.

In 2027 werken wij verder aan voldoende en betaalbare woningen voor jong en oud. We versnellen woningbouw waar dat mogelijk is, stellen een volkshuisvestingsprogramma vast en voeren een urgentieverordening in. Daarnaast werken wij aan nieuw grondbeleid om meer regie te kunnen voeren op ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij kijken wij nadrukkelijk naar de relatie tussen wonen, leefbaarheid, voorzieningen, bereikbaarheid en sociale samenhang. De kracht van onze gemeente ligt immers mede in de verscheidenheid van dorpen en kernen.

Wij willen dat iedereen mee kan doen. Daarom investeren wij in een sterke sociale basis, ondersteuning dichtbij huis en gelijke kansen. We versterken de pedagogische basis, zetten in op preventie en vroegsignalering, ondersteunen talentontwikkeling van jongeren en bevorderen een omgeving waarin inwoners elkaar kunnen ontmoeten en ondersteunen. Verenigingen, vrijwilligers en mantelzorgers zijn daarbij onmisbaar. Ook blijven we investeren in een arbeidsmarkt waarin werken loont en inwoners hun talenten kunnen ontwikkelen en benutten.

Daarnaast werken wij aan een aantrekkelijke en toekomstbestendige leefomgeving. We zetten stappen op het gebied van klimaat, energie en mobiliteit, met oog voor haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak. Netcongestie vraagt daarbij bijzondere aandacht, omdat deze opgave direct van invloed is op woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming.

Ook investeren we in bereikbaarheid, onderwijsvoorzieningen, sportaccommodaties en andere maatschappelijke voorzieningen die bijdragen aan de leefbaarheid van onze gemeente.

Minstens zo belangrijk als wat wij doen, is hoe wij het doen. Wij willen zichtbaar zijn in dorpen, wijken en steden, signalen actief ophalen en laten zien wat met die signalen gebeurt. Goede besluiten ontstaan door het samenbrengen van kennis, feiten, ervaringen en verschillende perspectieven. Dat vraagt om een sterke samenwerking tussen raad, college, organisatie en samenleving. Door open communicatie, duidelijke verwachtingen en zichtbare terugkoppeling bouwen wij verder aan vertrouwen tussen inwoners en gemeente.

Deze begroting staat tegelijkertijd in het teken van financiële verantwoordelijkheid. Hoewel wij een sluitende begroting presenteren, staan de meerjarige vooruitzichten onder druk. Ontwikkelingen in het gemeentefonds, stijgende kosten binnen het sociaal domein en toekomstige investeringsopgaven vragen om realistische keuzes. Daarom kijken wij niet alleen naar beschikbare middelen, maar ook nadrukkelijk naar uitvoerbaarheid en capaciteit. We investeren waar dat nodig is, maken afwegingen op basis van maatschappelijke meerwaarde en blijven kritisch op wat structureel haalbaar en betaalbaar is.

Met deze begroting geven wij uitvoering aan het hoofdlijnenakkoord: realistisch, zorgvuldig en gericht op resultaat. Zo bouwen wij verder aan een gemeente die dichtbij, betrouwbaar en toekomstbestendig is. Samen met uw raad, onze inwoners en onze partners geven wij invulling aan die ambitie.

Yn Ferbining Fierder: samen prioriteren, realistisch vooruitkijken en gericht uitvoeren.

Sneek, september 2026

Burgemeester en wethouders van Súdwest-Fryslân

1 Algemeen financieel beeld van de Programmabegroting 2027

We gaan verder waar we gebleven zijn. De basis voor de Programmabegroting 2027 is de eindstand van de Programmabegroting 2026 (in de Programmabegroting van 2026 staat de eindstad in hoofdstuk 1.2 op pagina 10). Deze stand moet worden aangepast met de aangenomen amendementen bij de behandeling van de Programmabegroting 2026, met een opmerking van de provincie over de winstgevendheid van grondexploitaties, met de uitkomsten van de Septembercirculaire 2025 en met een raadsbesluit over sportaccommodaties. Dat leidt tot de beginstand voor de Programmabegroting 2027.

Daarna geven we per onderdeel (sociaal, ruimte en bestuur) een overzicht van de financiële keuzes die we maken voor volgend jaar die leiden tot de Programmabegroting 2027. Tot slot laten we zien wat het effect van deze aanpassingen is op de algemene reserve.

1.1 Beginstand voor de Programmabegroting 2027

Bij de aanpassingen maken we onderscheid in aanpassingen met structurele effecten en aanpassingen met incidentele effecten. Dit leidt tot onderstaande beginposities.

Financieel overzicht op hoofdlijnen (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Eindpositie structureel volgens Programmabegroting 2026	6.701	4.623	4.336	3.014
Af: Amendementen bij de behandeling van de PB2026	-1.130	-1.130	-1.130	-1.130
Af: Winstgevendheid grondexploitaties naar incidenteel	-250	-250	-250	-250
Bij: Septembercirculaire 2025 (vrije ruimte)	454	296	88	88
Af: Raadsbesluit Sportaccommodaties	-142	-142	-142	-142
Beginpositie structureel 2027	**5.632**	**3.397**	**2.902**	**1.580**
Eindpositie incidenteel volgens Programmabegroting 2026	-1.237	-738	-738	-738
Bij: Winstgevendheid grondexploitaties van structureel	250	250	250	250
Beginpositie incidenteel 2027	**-987**	**-488**	**-488**	**-488**
Begroot jaarsaldo (in samenhang)	**4.646**	**2.909**	**2.414**	**1.092**

Nieuw in deze tabel is de jaarschijf 2030. Ten opzichte van 2029 is deze jaarschijf ca. € 1,3 miljoen nadeliger. Dit komt door:

- Hogere kapitaallasten: -/- € 1,1 miljoen
- Lagere OZB opbrengst Windmolenpark: -/- € 0,2 miljoen

1.2 Voorgestelde aanpassingen

In onderstaande tabel staat per programma (sociaal, ruimte, bestuur) en overzichten (zaken die niet direct gekoppeld zijn aan een van de programma's) wat de voorgestelde aanpassingen in de begroting zijn. In hoofdstuk 2.2 (Programmaplan) worden deze aanpassingen nader toegelicht per programma. Ook in deze tabel zijn de aanpassingen gesplitst in structureel en incidenteel.

Voorgestelde aanpassingen in de Programmabegroting 2027 (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Structureel				
Beginpositie structureel	**5.632**	**3.397**	**2.902**	**1.580**
Mutaties Programma Sociaal	-11.260	-9.932	-4.680	-4.253
Mutaties Programma Ruimte	-6.346	-1.798	-1.949	-1.801
Mutaties Programma Bestuur	-2.825	-3.703	-3.818	-3.811
Mutaties Overzichten	15.342	7.588	2.677	6.294
Eindpositie structureel	**543**	**-4.448**	**-4.869**	**-1.991**
Incidenteel				
Beginpositie incidenteel	**-987**	**-488**	**-488**	**-488**
Mutaties Programma Sociaal	18	18	18	18
Mutaties Programma Ruimte	-14	35	35	35
Mutaties Programma Bestuur	0	0	0	0
Mutaties Overzichten	-55	0	0	0
Eindpositie incidenteel	**-1.038**	**-435**	**-435**	**-435**
Begroot jaarsaldo (in samenhang)	**-495**	**-4.883**	**-5.304**	**-2.426**
Onttrekking/toevoeging aan de algemene reserve	495	4.883	5.304	2.426
Totaal	**0**	**0**	**0**	**0**

In de tabel is te zien dat de jaarschijf 2027 structureel sluitend is. De meerjarenraming is niet structureel sluitend. Incidenteel zijn er tekorten in de jaren 2027 tot en met 2030. De verschillende jaarsaldi verrekenen we met de algemene reserve.

1.3 Ingroei kapitaallasten voor een investering in onderwijshuisvesting VO

Met het oog op een toekomstige investering in de huisvesting van het Voortgezet Onderwijs (VO), is in de Programmabegroting 2026 besloten om een ingroeipad te begroten toegroeiend naar een structureel bedrag van uiteindelijk € 6 à € 7 miljoen. Tot de nieuwe onderwijshuisvesting voor het VO is afgerond, vallen de begrote kapitaallasten tijdelijk vrij en kunnen tijdelijk anderszins worden ingezet. Tegenover de ingroei is daarom meteen een vrijval/onderuitputting begroot. Zonder vrijval/onderuitputting zou de eindpositie er structureel als volgt uitzien:

Eindpositie structureel	543	-4.448	-4.869	-1.991
Zonder vrijval/onderuitputting kapitaallast VO	-500	-1.000	-2.000	-3.000
Eindpositie structureel zonder vrijval/onderuitputting VO	43	-5.448	-6.869	-4.991

Geconcludeerd kan worden dat er in de huidige meerjarenraming te weinig ruimte is om het wegvallen van de vrijval/onderuitputting in circa 2033 op te kunnen vangen.

1.4 Ontwikkeling van de algemene reserve

In 2026 startten we met een stand van € 22,7 miljoen. We verwachten dat de stand van de algemene reserve eind 2026 stijgt naar € 29,8 miljoen. In de jaren 2027 tot en met 2030 loopt dit af naar € 16,7 miljoen. Dat is € 7,4 miljoen boven het niveau weerstandsvermogen.

	Ontwikkeling Algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030	Datum raad
1.	Stand per 31/12/2025 volgens JR 2025	22.749	29.810	29.315	24.432	19.127	
	Reeds genomen raadsbesluiten						
2.	Bij: Begroot resultaat 2026 volgens PB 2026	1.595					13-11-2025
3.	Bij: Septembercirculaire 2025, jaar 2026	759					18-12-2025
4.	Bij: Werkelijk resultaat 2025	13.166					02-07-2026
5.	Af: Resultaatbestemmingen 2025	-4.144					02-07-2026
6.	Bij: Nota Reserves en Voorzieningen 2026	1.817					02-07-2026
7.	Af: Resultaat Berap JFM 2026	-189					02-07-2026
	Nieuwe Stand	**35.754**					
	Nog verwacht						
8.	Af: Resultaat Berap AM 2026	-5.065					08-10-2026
9.	Af: Meicirculaire 2026, jaar 2026	-1.879					berap jjas
10.	Bij: Verwachte BTW-teruggave	1.000					volgt
11.	Verwacht resultaat 2027-2030 structureel		543	-4.448	-4.869	-1.991	zie hiervoor
12.	Verwacht resultaat 2027-2030 incidenteel		-1.038	-435	-435	-435	zie hiervoor
	Verwachte stand per 31/12	**29.810**	**29.315**	**24.432**	**19.127**	**16.701**	
	> Niveau weerstandsvermogen	9.300	9.300	9.300	9.300	9.300	
	Vrij besteedbaar	**20.510**	**20.015**	**15.132**	**9.827**	**7.401**	

Toelichting
In de laatste kolom staat wanneer de gemeenteraad hierover een besluit neemt (of nam). De posten in het overzicht lichten we hieronder toe:

1: Stand per 31/12/2025 is de stand volgens de Jaarrekening 2025, pagina 163.
2 t/m 7: Dit zijn mutaties waar de gemeenteraad mee instemde, inclusief datum raadsbesluit.
8: Dit is het resultaat van de bestuursrapportage van april, mei 2026.
9: De uitkomst van de Meicirculaire 2026, jaarschijf 2026.
10: Betreft een verwachte BTW-teruggave van teveel afgedragen BTW. Dit als gevolg van een controle van facturen of het juiste BTW-regime is toegepast in de afgelopen jaren.
11 en 12: Dit betreft de verwachte resultaten zoals beschreven in 1.2 van deze begroting.

Niveau weerstandsvermogen
Het niveau weerstandsvermogen is door de raad vastgesteld op € 9,3 miljoen. Verderop in deze begroting (2.3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing) is de benodigde weerstandscapaciteit opnieuw berekend op € 7,3 miljoen. Dat is lager dan het vastgestelde niveau. Wij stellen voor om het huidige vastgestelde niveau voorlopig te handhaven. We verwachten dat ons risicoprofiel op termijn weer toeneemt.

2 Beleidsbegroting

2.1 Opbouw van dit hoofdstuk

De begroting heeft drie programma's: Sociaal, Ruimte en Bestuur. De programma's zijn onderverdeeld in hoofdtaakvelden. In het programmaplan geven we per hoofdtaakveld aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. In de Bestuursrapportages van 2027 en in de Jaarrekening 2027 zullen we hierover rapporteren.

Bij de doelen staan indicatoren om maatschappelijke effecten te kunnen monitoren. Deze indicatoren worden gemeten in onderzoeken van de gemeente zelf, maar ook door externe partijen als het CBS en de GGD. Sommige onderzoeken worden jaarlijks uitgevoerd, andere eens per twee of vier jaar. Dat betekent dat de rapportage in het jaarverslag over de effecten van wat we gedaan hebben het ene jaar uitgebreider is dan het andere jaar.

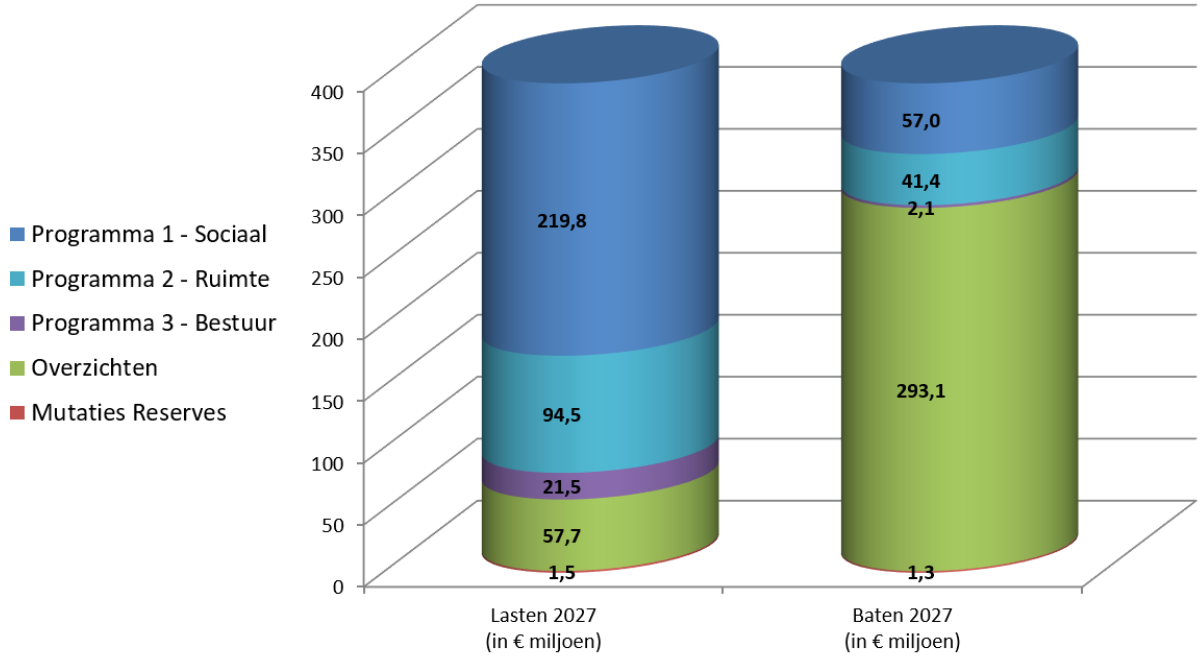
We geven per programma en per taakveld aan wat alles mag kosten. Verreweg het grootste deel van de financiële begroting gaat over taken, opgaven en werkzaamheden die elk jaar standaard in de gemeentelijke begroting terugkeren. Deze noemen we niet specifiek maar geven we per programma weer in een overzicht. Ook geven we een overzicht van de concrete aanpassingen per programma.

Naast de drie programma's zijn er overzichten van de algemene dekkingsmiddelen, de kosten van overhead, het bedrag van de heffingen voor vennootschapsbelasting en het bedrag voor onvoorzien. Dit is een verplicht onderdeel van elke gemeentelijke begroting. Ook voor deze overzichten geven we aan welke aanpassingen we doen en wat er verandert in 2027.

Naast programma's moeten gemeenten acht programma-overstijgende paragrafen in de begroting opnemen. Dit is een verplichting vanuit de wet. Deze paragrafen geven een inkijkje in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige aspecten en de risico's.

2.2 Programmaplan

Omvang van de begroting
De Programmabegroting 2027 heeft een begrotingstotaal van € 394,9 miljoen:

Structureel begrotingssaldo
Vooruitlopend op de toelichting op de diverse onderdelen geven we hier een overzicht van het structurele begrotingssaldo van de programmabegroting en de meerjarenraming.

Het overzicht geeft inzicht in de lasten en baten per programma, het begrotingssaldo voor en na verrekening met de reserves en het structurele begrotingssaldo.

Structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**	**Begroot 2030**
Lasten exclusief mutaties reserves				
Programma 1 - Sociaal	-219.776	-217.677	-212.457	-212.274
Programma 2 - Ruimte	-94.538	-91.184	-92.094	-92.518
Programma 3 - Bestuur	-21.459	-21.448	-21.061	-21.055
Overzichten	-57.668	-56.380	-57.058	-56.912
Totaal lasten	-393.441	-386.688	-382.671	-382.760
Baten exclusief mutaties reserves				
Programma 1 - Sociaal	57.019	57.000	56.981	56.961
Programma 2 - Ruimte	41.360	42.003	42.532	42.737
Programma 3 - Bestuur	2.130	2.130	1.605	1.605
Overzichten	293.116	281.073	276.668	279.548
Totaal baten	393.624	382.206	377.786	380.852
Geraamd saldo van baten en lasten	**184**	**-4.482**	**-4.884**	**-1.907**
Toevoegingen reserves	-1.494	-1.125	-1.125	-1.125
Onttrekkingen reserves	816	724	705	606
Geraamd resultaat	**-495**	**-4.883**	**-5.304**	**-2.426**
Incidentele lasten (excl. reservestortingen)	234	0	0	0
Incidentele baten (excl. reserveonttrekkingen)	-690	-690	-690	-690
Incidentele toevoegingen reserves	1.494	1.125	1.125	1.125
Incidentele onttrekkingen reserves	0	0	0	0
Saldo van incidentele baten en lasten	**1.038**	**435**	**435**	**435**
Structureel begrotingssaldo	**543**	**-4.448**	**-4.869**	**-1.991**

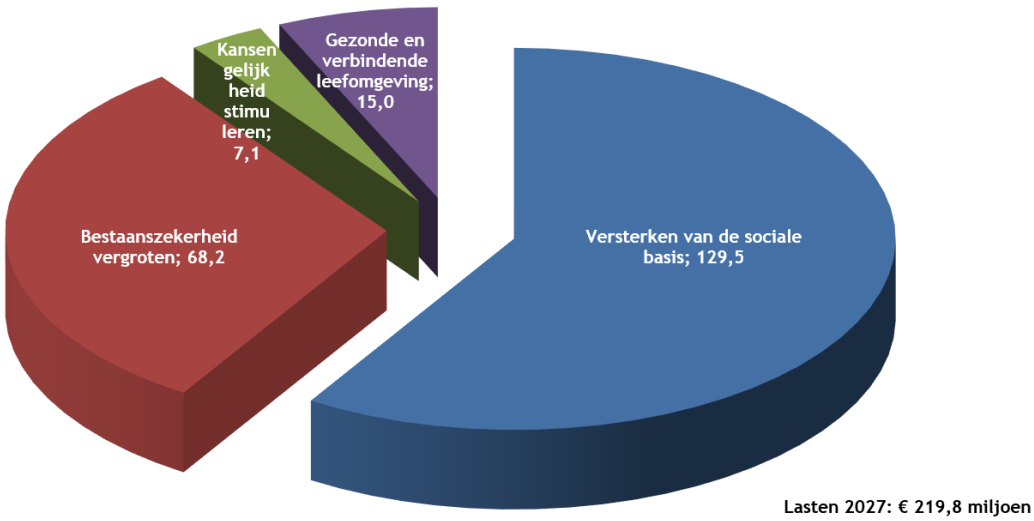
Hieronder het structureel begrotingssaldo in de presentatie zoals gevraagd door de provincie:

Structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten exclusief mutaties reserves	-393.441	-386.688	-382.671	-382.760
Baten exclusief mutaties reserves	393.624	382.206	377.786	380.852
Geraamd saldo van baten en lasten	**184**	**-4.482**	**-4.884**	**-1.907**
Toevoegingen reserves	-1.494	-1.125	-1.125	-1.125
Onttrekkingen reserves	816	724	705	606
Geraamd resultaat	**-495**	**-4.883**	**-5.304**	**-2.426**
Incidentele lasten (excl. reservestortingen)	234	0	0	0
Incidentele baten (excl. reserveonttrekkingen)	-690	-690	-690	-690
Incidentele toevoegingen reserves	1.494	1.125	1.125	1.125
Incidentele onttrekkingen reserves	0	0	0	0
Saldo van incidentele baten en lasten	**1.038**	**435**	**435**	**435**
Structureel begrotingssaldo	**543**	**-4.448**	**-4.869**	**-1.991**

2.2.1 Programma 1: Sociaal

Hoofdtaakvelden

Het programma Sociaal bestaat uit vier hoofdtaakvelden. Deze hoofdtaakvelden zijn gebaseerd op de vier opgaven uit de Sociale Koers. Dit is de visie op het sociaal domein, die in december 2025 door de gemeenteraad is vastgesteld. Per hoofdtaakveld geven we aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. In een totaaloverzicht tonen we alle baten en lasten binnen dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de voorgestelde aanpassingen in de begroting. Om dat te duiden beschrijven we eerst enkele ontwikkelingen in het sociaal domein.

Lasten 2027: € 219,8 miljoen

In Súdwest-Fryslân staat de kracht van de mienskip centraal. We willen een gemeente zijn waarin iedereen mee kan doen, gelijke kansen krijgt en ondersteuning dichtbij beschikbaar is wanneer dat nodig is. Daarbij bouwen we voort op wat goed werkt, versterken we de sociale basis en sluiten we aan bij de leefwereld van inwoners. We werken vanuit vertrouwen, eenvoud en nabijheid, zoals vastgelegd in de Sociale Koers en het Hoofdlijnenakkoord Yn Ferbining Fierder.

De komende jaren zetten we in op een sterke sociale basis waarin inwoners, vrijwilligers, verenigingen, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de gemeente samen verantwoordelijkheid nemen. Ontmoeting, participatie, sport, cultuur en vrijwilligerswerk vormen daarbij een belangrijk fundament. We stimuleren initiatieven die bijdragen aan verbinding, gezondheid en leefbaarheid en zorgen ervoor dat voorzieningen toegankelijk en bereikbaar blijven in dorpen, wijken en steden.

We willen dat kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen en gelijke kansen krijgen. Daarom investeren we in een sterke pedagogische basis, toekomstbestendige onderwijsvoorzieningen en een omgeving waarin jongeren actief kunnen meedenken en meedoen. Door vroegtijdig te signaleren, preventief te werken en samen te werken met onderwijs, ouders en maatschappelijke partners versterken we de kansen van de jeugd en voorkomen we waar mogelijk zwaardere ondersteuning. Met Cool Súdwest willen we alcohol- en middelengebruik onder jongeren terugdringen.

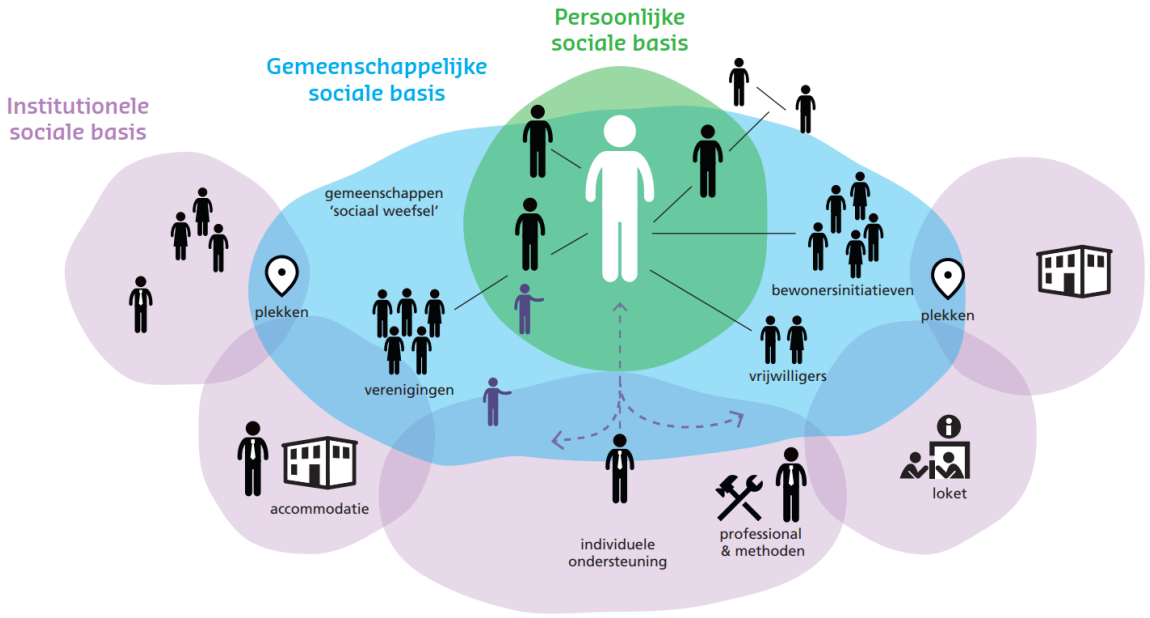
Tegelijkertijd bereiden we ons voor op de veranderingen in zorg en ondersteuning. De vraag naar zorg groeit terwijl personeel en middelen schaarser worden. Daarom verschuift de aandacht steeds meer van zorg naar gezondheid, preventie en samenredzaamheid. We investeren in mentale gezondheid, ondersteuning dichtbij huis en een sterke samenwerking met zorgpartners. Waar ondersteuning nodig blijft, zorgen we voor passende, betaalbare en kwalitatief goede hulp, met aandacht voor de menselijke maat.

Bestaanszekerheid blijft een belangrijke opgave. We ondersteunen inwoners bij het vinden van werk, het vergroten van hun kansen op de arbeidsmarkt en het voorkomen van armoede en schulden. Werken moet lonen en iedereen moet kunnen deelnemen aan de samenleving op een manier die past bij zijn of haar mogelijkheden. Daarbij maken we ondersteuning toegankelijker, eenvoudiger en meer gericht op wat inwoners nodig hebben.

Met deze aanpak werken we aan een sociaal en veerkrachtig Súdwest-Fryslân waarin inwoners gezond kunnen opgroeien, mee kunnen doen, elkaar ontmoeten en ondersteuning krijgen wanneer dat nodig is. Zo versterken we de mienskip en geven we uitvoering aan de ambities uit het Hoofdlijnenakkoord.

Programma Sociaal - hoofdtaakveld 1. Versterken van de sociale basis

De sociale basis is het fundament waarop een gezonde en veerkrachtige samenleving is gebouwd, waarop mensen in hun dagelijks leven kunnen terugvallen. In de sociale basis werken inwoners, vrijwilligers en professionals samen aan een breed, laagdrempelig aanbod van activiteiten en voorzieningen in de wijk of het dorp, voor iedereen. Het gaat om ontmoeten, meedoen aan bijvoorbeeld sport en cultuur, erbij horen, je talenten inzetten, leren en jezelf ontwikkelen.

(bron: Movisie)

Voor de jeugd spreken we van een pedagogische basis. De pedagogische basis bestaat uit alle contacten, sociale relaties en leefomgevingen die bijdragen aan het opgroeien van kinderen. Een stevige pedagogische basis stimuleert de ontwikkeling van kinderen en jongeren en ondersteunt ouders bij het opvoeden.

We helpen inwoners om meer zelf te doen en elkaar te steunen. Dit doen we door de verbindingen en voorzieningen in de wijk, het dorp of de stad te versterken. We kiezen daarbij niet voor allerlei nieuwe projecten en programma's, maar willen vooral verder bouwen op wat er al is en zorgen dat de basis op orde komt en blijft. We zetten in op collectieve interventies, preventie en leren en ontwikkelen in plaats van hulpverlenen. Zo hebben inwoners minder vaak professionele zorg en ondersteuning nodig. Waar dat nodig is, blijft de gemeente zorg en ondersteuning bieden (doel 2).

Wat willen we bereiken?

Doel 1. Versterken van netwerken en ontmoetingsstructuren om inwoners te ondersteunen mee te doen

Om ervoor te zorgen dat alle inwoners volwaardig kunnen meedoen in de samenleving, is een sterk en toegankelijk sociaal netwerk van groot belang. Dit vraagt om een samenhangende inzet op ontmoetingsplekken, voorzieningen, verenigingsleven en professionals die dichtbij inwoners staan. Door te investeren in bestaande structuren en deze verder te versterken, creëren we een solide basis, waarop inwoners kunnen bouwen. Denk hierbij aan culturele- en sportvoorzieningen, bibliotheken en netwerkcentra. *We richten ons niet alleen op het beschikbaar houden van voorzieningen, maar ook op het vergroten van de bekendheid en toegankelijkheid ervan, zodat inwoners deze daadwerkelijk weten te vinden en gebruiken.*
Tegelijkertijd richten we ons op het bevorderen van beschermende factoren, zoals een gezonde leefomgeving en een zinvolle vrijetijdsbesteding, een kansrijke onderwijsomgeving en laagdrempelige ondersteuning voor jong en oud. Toegankelijke ontmoetingsplaatsen spelen hierin een sleutelrol: zij bieden ruimte voor verbinding, ontwikkeling en participatie. We vergroten de impact van ontmoetingsplaatsen door samenwerking tussen professionals te stimuleren, vrijwilligers en besturen te ondersteunen en in te zetten op toegankelijke activiteiten. De inzet is gericht op het behouden én versterken van wat er al is, met ruimte voor maatwerk. Met regelarme subsidies, sterke verenigingen en goede afstemming tussen wonen, welzijn en zorg, bouwen we samen aan een omgeving waarin iedereen zich gezien voelt en de kans krijgt om mee te doen. *Daarbij kiezen we niet altijd voor een sturende rol. Waar mogelijk sluiten we aan bij initiatieven uit de mienskip en ondersteunen we inwoners, verenigingen en maatschappelijke organisaties in hun eigen kracht.*

<u>Indicatoren</u>
- Sociale contacten en verbinding (eenzaamheid en frequentie van sociaal contact).
- Sociale samenhang in de buurt (sociale cohesie-index en buurttevredenheid).
- Percentage inwoners dat vrijwilligerswerk doet.
- Steun en mantelzorg (sociale steun en mantelzorg).
- Percentage inwoners dat sport.
- Bezoek- en deelnamecijfers culturele instellingen.
- Tevredenheid over het culturele aanbod in de gemeente.
- Percentage jongeren met psychische klachten.
- Percentage jongeren dat zich soms tot vaak eenzaam voelt.
- Het door jongeren ervaren van welzijn en de aanwezigheid van beschermende factoren in hun directe leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We onderzoeken het bereik en effect van interventies om eenzaamheid tegen te gaan.
- We besteden extra aandacht aan vrijwilligers en vrijwilligerswerk.
- We stimuleren initiatieven uit de mienskip.
- We besteden extra aandacht aan jonge mantelzorgers.
- We versterken Cool Súdwest.
- We versterken de mienskip in de pedagogische basis.
- We versterken het jongerenwerk als laagdrempelige voorziening in de pedagogische basis.
- We stellen nieuw bibliotheekbeleid op.
- We stellen een nieuw uitvoeringsplan Gezondheid op en voeren dit uit.
- We voeren het Útfieringsprogramma Frysk uit.

Toelichting
De komende jaren werken we aan een sterke sociale basis waarin inwoners, vrijwilligers, jongeren, mantelzorgers, verenigingen en maatschappelijke partners ieder op hun eigen manier kunnen bijdragen en meedoen. *Daarbij richten we ons expliciet op het voorkomen en verminderen van*

eenzaamheid, onder meer door het versterken van ontmoetingsfuncties in dorpshuizen, wijkvoorzieningen en netwerkcentra.
We stimuleren inwoners om op hun eigen manier actief te zijn in hun omgeving. Daarbij besteden we extra aandacht aan het werven, ondersteunen en waarderen van vrijwilligers. We sluiten aan bij nieuwe vormen van betrokkenheid, ondersteunen initiatieven en zorgen ervoor dat iedereen naar vermogen kan meedoen. Ook willen we inwoners bewuster maken van het belang van vrijwilligerswerk en meer inwoners met een bijstandsuitkering stimuleren om vrijwilligerswerk te doen.
Verenigingen worden ondersteund met onder andere informatiebijeenkomsten, trainingen, begeleiding en coaching van besturen en vrijwilligers. Zo versterken we de organisaties die een belangrijke rol spelen in ontmoeting, deelname en gemeenschapsvorming. Met het project Vitale cultuur- en sportverenigingen (onderdeel Regiodeal Zuidwest-Fryslân) zetten we samen met Keunstwurk, Doarpswurk en Sport Fryslân in op een vitaal verenigingsleven, waarin vrijwilligers zich gewaardeerd voelen en inwoners actief kunnen deelnemen en elkaar kunnen ontmoeten. Met (gebiedsgerichte) projecten versterken we de organisatiekracht van verenigingen door te investeren in professionalisering, innovatie en samenwerking.
In 2027 wordt een nieuwe subsidieregeling voor evenementen opgesteld, die vanaf 2028 ingaat. Daarmee ontstaat een actuele basis om evenementen te ondersteunen die bijdragen aan ontmoeting, inclusie, betrokkenheid en leefbaarheid in Súdwest-Fryslân. Daarnaast zorgen we met de invoering van een nieuwe subsidieapplicatie voor een eenvoudiger aanvraagproces.
Voor jonge mantelzorgers (tot 25 jaar) willen we dat zij gezien worden, zich gesteund voelen en de ruimte krijgen om gewoon jong te zijn. Met extra communicatie richten we ons op jongeren die thuis voor iemand zorgen, zodat zij beter worden bereikt en passende ondersteuning kunnen vinden.
Met Cool Súdwest zetten we ons in voor een omgeving waarin jongeren van 10-18 jaar gezond, gelukkig en weerbaar kunnen opgroeien. Het is een preventieprogramma, waarmee we alcohol- en middelengebruik onder jongeren willen terugdringen. Dit doen we door de beschermende factoren in hun leefomgeving te versterken: thuis, op school, in de vriendengroep en in de vrije tijd. Door Cool Súdwest inhoudelijk en organisatorisch verder te versterken, vergroten we de impact en zichtbaarheid van deze aanpak. We besteden onder andere extra aandacht aan pr en communicatie.
Om de pedagogische basis voor jeugdigen van 12 tot 18 jaar te versterken, ondersteunen we bestaande ontmoetingsplaatsen bij het ontwikkelen van een passend activiteitenaanbod en bij het vergroten van hun rol als toegankelijke en laagdrempelige ontmoetingsplek. In 2027 ondernemen minimaal vier ontmoetingsplaatsen aantoonbaar en structureel acties om het pedagogisch klimaat te versterken en om de samenwerking met onder andere zorg en onderwijs te verbeteren. Daarbij brengen we besturen van ontmoetingsplaatsen met elkaar in contact, zodat zij kennis, ervaringen en werkwijzen kunnen uitwisselen en waar mogelijk kunnen samenwerken. Ook versterken we de samenwerking tussen ontmoetingsplaatsen, jongerenwerk, gebiedsteam en Cool Súdwest, zodat jeugdigen tijdig passende ondersteuning en activiteiten kunnen vinden.
Ook stellen we nieuw bibliotheekbeleid op. Daarmee werken we toe naar een toekomstbestendig, toegankelijk en samenhangend bibliotheeknetwerk dat bijdraagt aan het versterken van de sociale basis. Met partners maken we concrete afspraken over kwaliteit, bereikbaarheid en samenwerking. Dit nieuwe beleid is ook nodig omdat de toekomstige Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen gemeenten verplicht om een meerjarenplan voor de bibliotheekvoorziening op te stellen.
Vanuit een nieuw uitvoeringsplan Gezondheid werken we aan de beweging van ziekte en zorg naar gezondheid en welzijn. Dit doen we met een brede, domeinoverstijgende aanpak, waarbij structureel aandacht is voor de onderliggende oorzaken van gezondheidsproblemen.
Vanuit het Útfieringsprogramma Frysk bieden we de gebiedsteams de workshops ‘Taal op het werk’ en ’Psychologie van de taal’ aan. Bij de regionale inkoop van zorg is (passieve) taalbeheersing Fries een criterium.

Wat willen we bereiken?

Doel 2. Zorg en ondersteuning zijn bereikbaar, betaalbaar en van goede kwaliteit

Zorg en ondersteuning zijn voor alle inwoners betaalbaar, toegankelijk en van goede kwaliteit. Goede kwaliteit betekent dat ondersteuning effectief, veilig, passend en mensgericht is en bijdraagt aan verbetering of stabilisatie van de situatie van inwoners. De ondersteuning sluit aan op de behoefte en leefwereld. *We organiseren ondersteuning zo laagdrempelig mogelijk, zodat*

inwoners ook bij gevoelige problemen hulp kunnen zoeken zonder dat schaamte of angst voor stigmatisering een belemmering vormt. De ondersteuning is tijdig beschikbaar, toegankelijk en integraal georganiseerd. We gebruiken taal die iedereen begrijpt. Waar nodig biedt de gemeente voorzieningen zoals huishoudelijke hulp, begeleiding, hulpmiddelen en woningaanpassingen aan. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor het organiseren en betalen van jeugdzorg. Scholen vormen een belangrijke vindplaats voor vroegsignalering. Daarom versterken we de samenwerking tussen onderwijs, jongerenwerk, gebiedsteam, GGD en zorgpartners, zodat signalen eerder worden herkend en passende ondersteuning sneller beschikbaar komt. *Waar de situatie daarom vraagt zoeken we, binnen de wettelijke kaders, naar maatwerkoplossingen die aansluiten bij de behoeften van inwoners en de omstandigheden van de omgeving.*
Tegelijkertijd is professionele ondersteuning niet altijd nodig. Waar het kan, sluiten we aan bij wat de sociale basis zelf kan opvangen. Centraal staan het dagelijks functioneren, de eigen regie en het netwerk van inwoners. Door ondersteuning dichtbij en laagdrempelig te organiseren voorkomen we waar mogelijk zwaardere zorg. Inwoners houden zoveel mogelijk regie over hun leven en kunnen terugvallen op de eigen omgeving. We investeren ook in algemene voorzieningen, zoals opvoedondersteuning bij GGD en JGZ, netwerkcentra en Odensehuizen. Waar mogelijk werken we samen met andere programma's, zoals Ruimte, bijvoorbeeld door uitvoering van het omgevingsprogramma Wonen-welzijn-zorg.
Via het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) en de ketenaanpakken versterken we de samenwerking tussen het sociaal domein, zorg en welzijn, zodat inwoners eerder passende ondersteuning ontvangen en de samenhang tussen preventie, welzijn en zorg wordt vergroot.
De gemeente borgt de kwaliteit met duidelijke afspraken met aanbieders, monitoring van resultaten en voortdurende verbetering samen met inwoners en professionals. Het is essentieel dat de gemeente voldoende middelen krijgt om de taken uit te voeren. We lobbyen daarom voor meer middelen voor jeugdzorg en behoud van het ziekenhuis en spoedzorg voor onze regio.

Indicatoren
- Aantal inwoners dat gebruikmaakt van Wmo-voorzieningen.
- Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp.
- Gegevens uit cliëntervaringsonderzoeken (Wmo en Jeugd).

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We versterken via het AZWA en de ketenaanpakken de samenwerking tussen zorg, welzijn, eerstelijnszorg en het sociaal domein.
- We investeren extra in mentale gezondheid.
- We voeren de transformatieagenda Wmo met de hoofdaanbieders uit.
- We ontwikkelen de pilot Lichte ondersteuning door.
- We starten met de pilot Jouw Ingebrachte Mentor (JIM).
- We starten de pilot Gezinshulp.
- We ontwikkelen en versterken onderwijszorgarrangementen ter ondersteuning van inclusief onderwijs.
- We ontwikkelen het gezondheidslandschap naar een toekomstbestendig gezondheidslandschap.
- We organiseren een betere overgang 18- naar 18+ (jeugdzorg en Wmo).
- We hebben extra aandacht voor geweld achter de voordeur.
- We voeren beheersmaatregelen uit om meer grip te krijgen op de uitgaven voor jeugdzorg.

Toelichting
Binnen het bredere gezondheidslandschap neemt de gemeente een actieve en verbindende rol. We versterken het ecosysteem van zorg en welzijn door de samenwerking tussen ziekenhuiszorg, huisartsen, wijkverpleging/thuiszorg, zorgaanbieders, het gebiedsteam en welzijnsorganisaties te verbeteren. Dit doen we onder andere door de uitvoering van het AZWA (Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord) en de Friese ketenaanpakken. Hierin werken we samen met zorg-, welzijns- en gemeentelijke partners aan een betere verbinding tussen preventie, welzijn, ondersteuning en zorg. Daarbij zetten we in op zorg dichtbij inwoners, via regionale gezondheidscentra en ziekenhuiszorg. We spannen ons maximaal in om zorg nabij te houden en faciliteren eerstelijnszorgaanbieders om

zich in onze gemeente te vestigen. Deze doelstelling leggen we vast in ons ruimtelijk, economisch en sociaal beleid, waarbij we rekening houden met de spreiding van voorzieningen in onze grote en uitgestrekte gemeente.
Naast onze inzet op een sterke en pedagogische basis, besteden we expliciet aandacht aan mentale gezondheid en suïcidepreventie. We versterken de veerkracht van inwoners, signaleren problemen zo vroeg mogelijk en zorgen voor laagdrempelige ondersteuning dichtbij. Voor integrale suïcidepreventie werken we provinciaal samen aan het inzichtelijk maken en verbeteren van zorgpaden in de ketenzorg voor specifieke risicogroepen, zoals agrariërs en LHBTQIA+-inwoners. Dit sluit aan bij het transformatieplan Mentale Gezondheid & Veerkracht van FrIZA. Een belangrijk onderdeel hiervan is het stimuleren van het gesprek over gevoelens en zorgen. Door het stigma te verminderen en te normaliseren dat ups en downs bij het leven horen, vergroten we de kans dat mensen tijdig hulp zoeken. Daarnaast versterken we de kennis en handelingsvaardigheden van professionals, inwoners en sleutelfiguren, onder andere door de inzet van gatekeeperstrainingen.
We hebben de Wmo-contracten voor begeleiding en hulp bij het huishouden met vier jaar verlengd tot en met 2030. De gemeente gaat samen met de hoofdaanbieders en Sociaal Collectief de beweging van zorg naar gezondheid verder vorm geven. De Wmo-transformatieagenda staat hierin centraal. Onderwerpen als preventie, normaliseren, brede intake en van individueel naar collectief werken we de komende periode gezamenlijk verder uit. *Daarbij onderzoeken we nadrukkelijk hoe ondersteuning eenvoudiger, integraler en beter aansluitend op de leefwereld van inwoners georganiseerd kan worden.*
Lichte ondersteuning zien we als een essentieel onderdeel van een sterke pedagogische basis. Dit vraagt om samenhang met de doorontwikkeling van het Gebiedsteam en om bewuste keuzes over waar expertise wordt gepositioneerd, hoe professionals beter samenwerken en hoe ruimte wordt geboden aan normaliseren, preventie en vroegsignalering. In 2027 verkennen we de uitvoeringsmogelijkheden, maken we een implementatieplan en voeren we dit gefaseerd uit. Dit past bij de transformatie die is beschreven in de Sociale Koers en het Jeugdbeleid.
Ook versterken we de verbinding tussen formele jeugdzorg en informele steun uit het eigen netwerk van jongeren en gezinnen. De JIM-aanpak, waarbij een jongere of gezin een zelfgekozen mentor uit het eigen netwerk betrekt, is hiervoor een belangrijk instrument. Onderzoek laat zien dat het versterken van deze netwerken kan leiden tot meer continuïteit in de ondersteuning, betere aansluiting bij wat gezinnen nodig hebben en minder afhankelijkheid van professionele zorg. In 2027 starten we met een pilot om inzicht te krijgen in de effectiviteit en uitvoerbaarheid van deze aanpak in onze gemeente.
We werken een voorstel uit voor de inrichting van gezinsgerichte, integrale gezinshulp voor gezinnen met meervoudige problematiek. In dit voorstel komen alle stappen aan de orde om een integraal multidisciplinair gezinsteam te ontwikkelen en implementeren. In het voorstel is aandacht voor werkafspraken, regievoering, monitoring en evaluatie. Hiermee zetten we een volgende stap in het versterken van de ondersteuning aan gezinnen, met als doel een veilige thuissituatie te bevorderen en kinderen zoveel mogelijk thuis te laten opgroeien. De uitwerking wordt bekostigd uit FrIZA-middelen.
Scholen zijn een belangrijke vindplaats voor vroegsignalering van ondersteuningsvragen bij jeugdigen en gezinnen. Daarom versterken wij de samenwerking tussen onderwijs, jongerenwerk, gebiedsteam, GGD en zorgpartners, zodat signalen eerder worden herkend en passende ondersteuning sneller beschikbaar komt. Met onderwijszorgarrangementen organiseren we ondersteuning zoveel mogelijk dicht bij de leefwereld van kinderen, op en rond school. Hiermee dragen we bij aan inclusie, het vergroten van ontwikkelkansen en het voorkomen van zwaardere ondersteuning waar dat mogelijk is.
Voor kwetsbare jongeren versterken we de samenwerking tussen onderwijs, gemeente en partners. Bij Firda Sneek is een werkloket waar kwetsbare jongeren worden besproken met verschillende partijen vanuit school en gemeente. Ook binnen het jongerenpunt is er aandacht voor deze jongeren, zodat ondersteuning beter kan worden afgestemd en jongeren eerder in beeld zijn. Samen met SDF wordt gewerkt aan een meldpunt. Verder investeren we in trainingen voor professionals en in een betere samenwerking met partners. Tegelijk versterken we bestaande structuren, zoals structurele overleggen, noodoplossingen en aandacht op scholen.
Tot slot werken we met beheersmaatregelen aan het beheersen van de uitgaven voor jeugdzorg. Daarbij zetten we onder andere in op het terugdringen van maatwerkcontracten en de inzet van zorgboerderijen waar dat passend en verantwoord is.

Programma Sociaal - hoofdtaakveld 2. Bestaanszekerheid vergroten

Bestaanszekerheid betekent dat iedere inwoner in de basisbehoeften kan voorzien. Bijvoorbeeld een goed huis en genoeg geld om van te leven. Voor mensen die leven in armoede staat hun bestaan op meerdere manieren onder druk. Ontwikkelingen als stijgende kosten van boodschappen en energie, gezondheidsproblemen, minder vaste banen en een tekort aan betaalbare woningen zetten de bestaanszekerheid voor een grote groep mensen onder druk.
Het hindert hen om mee te doen in de samenleving en langdurige stress door bestaansonzekerheid vergroot de kans op lichamelijke en mentale gezondheidsproblemen. Voortdurende zorgen over bijvoorbeeld inkomen, wonen of schulden hebben een negatieve invloed op gezondheid en welzijn.
Wij investeren in bestaanszekerheid door het verminderen van onzekerheid op de thema's inkomen, werk en meedoen, wonen, schulden, asielopvang en huisvesting statushouders, en veiligheid in wijk en buurt.

Wat willen we bereiken?

Doel 3. Een sterke arbeidsmarkt waarin werken loont

Binnen dit doel werken we aan een sterke, inclusieve en toekomstbestendige arbeidsmarkt waarin participatie en zelfredzaamheid centraal staan en waarin werken aantoonbaar loont. We zetten in op het vergroten van kansen op werk voor alle inwoners, met speciale aandacht voor mensen in de verschillende doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarbij zorgen we voor een samenhangende uitvoering van onze wettelijke taken en reguliere werkzaamheden, waaronder inkomensondersteuning (BUIG), re-integratie, inburgering en participatie.
Onze inzet richt zich op preventie (school als vindplaats voor jongeren), het integraal (en vroegtijdig) begeleiden van inwoners naar werk en het duurzaam behouden van werk. We doen dit door maatwerk te leveren, samen te werken met werkgevers en ketenpartners en de verbinding te leggen tussen werk, zorg en opleiding. Daarnaast bewaken we de continuïteit en kwaliteit van onze dienstverlening binnen de bestaande uitvoeringsstructuren, terwijl we tegelijkertijd inspelen op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Een belangrijke pijler binnen dit doel is de intensieve samenwerking met Empatec/Pastiel binnen de GR Fryslân-West. Samen werken we aan de doorontwikkeling naar een toekomstbestendig partnership, waarin we gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor het ondersteunen van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt en het realiseren van duurzame participatie.

<u>Indicatoren</u>
- Aantal uitkeringsdossiers Participatiewet/IOAW/IOAZ/Bbz.
- Aantal jongvolwassenen met een bijstandsuitkering.
- Aantal inwoners met parttime inkomen uit werk of onderneming.
- Aantal en aandeel loonkostensubsidies.
- Aantal inwoners dat stijgt op de participatieladder.
- Aantal inwoners dat naast een inburgeringstraject parttime werkt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We maken de sociale infrastructuur rondom de ondersteuning van kwetsbare werkzoekenden toekomstbestendig.
- We voeren de integrale jongerenaanpak uit.
- We versterken de arbeidsmarkt.
- We stimuleren vroege inburgering en participatie.
- We versterken de financiële sturing op BUIG.
- We zetten extra in op het verminderen van voortijdig schoolverlaten.
- We zetten in op de aanpak naar werk en participatie.

Toelichting
Vanuit het uitvoeringsplan *Werken aan perspectief* zetten we in op de belangrijkste acties die bijdragen aan meer uitstroom naar werk, meer parttime inkomen en passende participatie. We versterken hiervoor de ketensamenwerking met onder andere Empatec/Pastiel, het Werkcentrum Fryslân, re-integratietrajecten, de jongerenaanpak, nieuwkomers en ondernemerschap.
Als vier gemeenten binnen de GR Fryslân-West treden wij gezamenlijk op als opdrachtgever voor een gedragen visie op de sociale infrastructuur rondom de ondersteuning van kwetsbare werkzoekenden. Het definitieve ontwerp van deze toekomstvisie wordt in 2027 voorgelegd aan de gemeenteraden.
We versterken de samenwerking rondom jongeren tot 27 jaar, zodat zij sneller een duurzaam perspectief krijgen op onderwijs, werk of participatie. Samen met het Doorstroompunt, onderwijs en andere partners bieden we passende ondersteuning en voorkomen we langdurige afhankelijkheid van de Participatiewet. Vanuit de wet *Van school naar duurzaam werk* zetten we in de periode 2026-2029 extra in op begeleiding van jongeren. Lifecoaches ondersteunen jongeren van 16 tot 27 jaar bij het versterken van hun zelfvertrouwen en het hervinden van aansluiting bij onderwijs, werk of vrijwilligerswerk. We maken ook de koppeling met JIM (Jouw Ingebrachte Mentor, zie doel 2). Daarnaast zetten we praktijkverklaringen in om jongeren zonder startkwalificatie duurzamer te positioneren op de arbeidsmarkt. Waar nodig worden zij ondersteund bij het behalen van een praktijkverklaring en het vinden van passend werk, ook als zij geen onderwijs volgen, werk hebben of een uitkering ontvangen. Voor jongeren tot 27 jaar zonder vaste woonplek heeft de gemeente veertien woonplekken. Deze jongeren kunnen vervolgens starten met onderwijs, werk of participatie (zie doel 5).
Om de arbeidsmarkt te versterken, zorgen we voor leerwerktrajecten, traineeships, de inzet van praktijkverklaringen, bijscholing en begeleiding richting duurzame uitstroom naar werk. Daarbij is niet alleen het vinden van werk belangrijk, maar ook het behouden ervan. We werken hierin samen met Fryslân Werkt en het Regieteam Werk en Onderwijs. Samen met zorgaanbieders spannen we ons in om mensen met een uitkering in te zetten in de zorg. We ontwikkelen een voorlichtingsprogramma over inburgering en participatie voor bewoners van het COA in onze gemeente. Hiermee zorgen we ervoor dat nieuwkomers al in een vroeg stadium weten wat inburgeren en participeren inhoudt en waarom dit belangrijk is. Daarnaast zoeken we naar een effectief samenwerkingsverband met de Meedoenbalie van het COA, zodat al vroeg kan worden gestart met het vinden van werk. Daarbij onderzoeken we hoe een doorlopende lijn kan worden ingericht, zodat de begeleiding naar duurzaam werk ook doorgaat wanneer de nieuwkomer een status ontvangt en start met het inburgeringstraject.
Vanuit het sociaal domein leveren we actief een bijdrage aan het opstellen van de sociaaleconomische visie (zie ook doel 11). Daarbij staan de leefwereld en ondersteuningsbehoeften van inwoners centraal. We zetten nadrukkelijk in op het versterken van participatie, zelfredzaamheid en inclusie van kwetsbare groepen. De kennis en ervaring vanuit zorg, werk en welzijn worden integraal ingebracht, zodat samenhangend beleid ontstaat. Ook is er aandacht voor preventie en het vroegtijdig signaleren van problematiek. Deze bijdrage waarborgt dat de uiteindelijke visie aansluit bij de sociale opgaven en bij de dagelijkse praktijk van inwoners en professionals.
We monitoren de ontwikkeling van de BUIG structureel, zodat we beter inzicht krijgen in inkomsten, uitgaven, risico's en de effecten van onze aanpak. Hiervoor ontwikkelen we managementinformatie, maken we gebruik van benchmarks en onderzoeken we ondersteunende software voor financiële prognoses. Deze inzichten gebruiken we om tijdig bij te sturen op budgetten en om de gemeentelijke lobby richting VNG, SZW en het Rijk over het verdeelmodel en de vangnetregeling goed te onderbouwen.

Wat willen we bereiken?

Doel 4. Iedereen moet kunnen rondkomen

Iedereen moet kunnen rondkomen en zeker zijn van inkomen en ondersteuning. Daarom verstrekken we uitkeringen op grond van de Participatiewet, bieden we schuldhulpverlening en hebben we aanvullend armoedebeleid met diverse regelingen waar onze inwoners gebruik van kunnen maken. We zien dat niet iedereen gebruikmaakt van regelingen waar men recht op heeft. Daarom maken we hulp beter vindbaar en eenvoudiger en werken we met minder regels en persoonlijke aandacht. De methode SWF Tichtby vormt de basis van hoe wij werken: dichtbij en samen met de mienskip.

Daarnaast investeren we in de doorontwikkeling van automatisering, verminderde bewijslast voor de inwoner en proactieve dienstverlening. Vanuit het programma Sociaal wordt een bijdrage geleverd aan het herijken van de Aanpak energiearmoede (zie doel 16).

Indicatoren
- Bereik minimaregelingen onder huishoudens tot 120% wettelijk sociaal minimum.
- Aantal/percentage inwoners dat bereikt wordt via vroegsignalering van schulden.
- Percentage huishoudens met problematische schulden.
- Percentage jeugdigen (0-18 jaar) dat in een bijstandsgezin woont.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- Ondernemers met financiële zorgen eerder bereiken en ondersteunen.
- Hulp beter vindbaar en eenvoudiger maken.
- We versterken de vroegsignalering, nazorg en passende schuldhulpverlening.
- We herijken de minimaregelingen.

Toelichting
We ondersteunen ondernemers met financiële zorgen eerder en gerichter, zodat zij kunnen blijven rondkomen. Via het Bbz, de IOAZ en het Startpunt Ondernemers bieden we hulp bij inkomen, schulden, administratie en de levensvatbaarheid van de onderneming. Daarbij zetten we in op een vast aanspreekpunt, coaching en samenwerking met partners zoals boekhouders en maatschappelijke organisaties. Ook benutten we parttime ondernemerschap als laagdrempelige stap naar meer inkomen en financiële zelfstandigheid.
Vanuit het Uitvoeringsplan Armoede en minima voeren we acties uit om het bereik van minimaregelingen en ondersteuning te vergroten. We zetten in op begrijpelijke communicatie, lokale vindplaatsen en ervaringsdeskundigheid. Ook werken we aan laagdrempelige aanvraagprocessen, automatisering en meer proactieve dienstverlening. De methode SWF Tichtby zetten we hierbij in als laagdrempelige dienstverlening.
Verder versterken we de schuldhulpverlening door inwoners met geldzorgen eerder te bereiken, onder andere via vroegsignalering en samenwerking met ketenpartners. We zetten in op passende hulp: licht waar het kan, intensief waar het nodig is en maatwerk waar de situatie daarom vraagt. Door in te zetten op coaching naar financiële zelfredzaamheid willen we voorkomen dat inwoners na een traject opnieuw in schulden terechtkomen. Ook verbeteren we de samenwerking met bewindvoerders, vrijwilligers en maatschappelijke partners, zodat inwoners sneller de juiste ondersteuning krijgen. Tot slot gaan we verder met de herijking van de minimaregelingen. Daarbij kijken we onder meer naar de mogelijkheden voor aansluiting bij het Jeugdfonds Sport en Cultuur en naar het aanbod van Stichting Leergeld. Stichting Leergeld ontvangt in 2027 een aangepaste subsidie voor haar dienstverlening aan kinderen uit gezinnen met geldzorgen. Hiermee wordt de subsidie in lijn gebracht met de bestaande kosten van deze dienstverlening. De hogere subsidielast wordt gedekt binnen bestaande budgetten.

Wat willen we bereiken?

Doel 5. Kwetsbare inwoners beschikken over passende huisvesting

Inwoners beschikken over passende, toegankelijke, stabiele en veilige huisvesting, in een sterke sociale basis, met ondersteuning dichtbij en afgestemd op de situatie. De huisvesting van urgente doelgroepen pakt de gemeente in gezamenlijkheid met de Friese gemeenten, woningcorporaties en zorgaanbieders op.
We verschuiven van reageren op problemen naar vroeg herkennen en voorkomen, waarbij wonen, zorg en welzijn samenkomen rond de inwoner. Scholen, (wijk)netwerken, woningcorporaties en andere partners vormen samen de basis voor tijdige signalering, zodat kwetsbare inwoners sneller passende huisvesting en ondersteuning krijgen. *Daarbij houden we rekening met de uiteenlopende*

ondersteuningsbehoeften van inwoners en de noodzaak van diverse woonvormen, zodat zoveel mogelijk mensen passend en zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen.
Dit doel heeft veel raakvlakken met andere doelen in de begroting, vooral op het gebied van wonen (doel 9). Waar mogelijk wordt vanuit het programma Sociaal een bijdrage geleverd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de urgentieverordening op het gebied van wonen. Deze verordening helpt bij het toewijzen en prioriteren van woonruimte voor doelgroepen die met urgentie huisvesting nodig hebben.

Indicatoren
- Realisatie landelijke norm opvang Oekraïense ontheemden.
- Realisatie taakstelling huisvesting statushouders.
- Aantal beschikbare en bezette plekken voor inwoners uit SWF beschermd wonen.
- Aantal inwoners met indicatie (beschermd) wonen op de wachtlijst.
- Aantal dak- en thuisloze inwoners en bankhoppers.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We realiseren woonplekken voor mensen in een kwetsbare situatie.
- We stellen een spreidingskader voor de huisvesting van kwetsbare inwoners op.
- We ondernemen stappen om de opvang van Oekraïense ontheemden te transformeren naar duurzame huisvesting binnen Europese wet- en regelgeving.
- We blijven volop inzetten om de reguliere taakstelling huisvesting statushouders te kunnen behalen.

Toelichting
We werken aan het realiseren van alternatieve, tijdelijke woonvormen voor inwoners die niet direct terechtkunnen in reguliere huisvesting. Daarbij gaat het onder meer om tijdelijke woningen voor verschillende doelgroepen, waaronder bankhoppers, zorgmijders en inwoners die een spoedplek nodig hebben. Ook kijken we naar onconventionele woonoplossingen die kunnen bijdragen aan het snel en passend huisvesten van kwetsbare inwoners. Hiermee sluiten we aan bij de Huisvestingsverordening urgent woningzoekenden Fryslân (urgentieverordening).
Daarnaast worden doorstroomlocaties ontwikkeld als tussenvorm tussen opvang en reguliere huisvesting. Deze locaties bieden verschillende doelgroepen de mogelijkheid om tijdelijk te wonen, terwijl toegewerkt wordt naar een stabiele en passende woonplek. Door deze tussenstap ontstaat meer ruimte in de opvang en wordt de overgang naar zelfstandig wonen beter begeleid.
Bij de huisvesting van kwetsbare inwoners is het belangrijk dat doelgroepen op een evenwichtige manier over de gemeente worden verdeeld. Daarom wordt een spreidingskader opgesteld. Dit kader moet bijdragen aan een goede spreiding van doelgroepen, zodat integratie en participatie worden bevorderd en de draagkracht van wijken en dorpen in balans blijft. Hierover gaat de gemeente in gesprek met betrokken partijen, waaronder woningcorporaties en zorgaanbieders.

Programma Sociaal - hoofdtaakveld 3. Kansengelijkheid stimuleren

Ongelijke kansen ontstaan wanneer mensen niet dezelfde mogelijkheden hebben om zich te ontwikkelen, mee te doen in de samenleving of succes te behalen. Dit kan verschillende oorzaken hebben:
- Sociaaleconomische positie: mensen die opgroeien in een gezin met weinig inkomen hebben vaak minder toegang tot goede opleidingen, activiteiten en netwerken.
- Onderwijsverschillen: niet iedereen krijgt dezelfde kwaliteit onderwijs of dezelfde ondersteuning op school.
- Discriminatie en vooroordelen: mensen kunnen worden achtergesteld vanwege hun afkomst, geslacht, leeftijd, beperking, geloof of seksuele oriëntatie.
- Gezondheid en beperking: lichamelijke of mentale gezondheidsproblemen kunnen kansen op school, werk en sociale participatie beperken.

- Woonomgeving: de buurt waarin iemand opgroeit kan invloed hebben op veiligheid, voorzieningen, rolmodellen en toegang tot werk of onderwijs.
- Netwerken en sociale contacten: sommige mensen hebben via familie of kennissen makkelijker toegang tot informatie, stages of banen.
- Beleid en instituties: regels, procedures of systemen kunnen bepaalde groepen onbedoeld benadelen

Wij willen iedereen gelijke kansen bieden. We zetten in op het aanpakken van de (grond)oorzaken van achterstanden en bieden waar nodig extra ondersteuning, zodat iedere inwoner gelijke kansen heeft om gezond, veilig en volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving.
Onderwijs en kinderopvang zijn krachtige middelen om ongelijkheid te doorbreken. Wanneer kinderen al op jonge leeftijd kansen krijgen om zich te ontwikkelen, ontstaat ruimte voor persoonlijke groei, talentontwikkeling en toekomstperspectief. Voor ieder kind, ongeacht achtergrond of omstandigheden. We kijken ook naar andere factoren. Bestaanszekerheid, gezondheid, de thuissituatie, sociale netwerken, wonen, toegang tot digitale middelen en de mogelijkheid om mee te doen in de samenleving hebben ook grote invloed op de kansen die mensen krijgen. Het terugdringen van ongelijkheid vraagt daarom om een brede aanpak, waarbij verschillende domeinen en organisaties samenwerken.
We richten ons op de inwoners die ons het hardste nodig hebben. Dit doen we omdat hun kansen op het gebied van gezondheid, talentontwikkeling of inzet op de arbeidsmarkt niet altijd vanzelfsprekend zijn. Daarom kiezen we ervoor om ongelijk te investeren voor meer gelijke kansen. We zetten, op basis van bijvoorbeeld data-analyse, extra aandacht en middelen in waar de uitdagingen het grootst zijn en waar de meeste gezondheids- en maatschappelijke winst kan worden behaald. Dit doen we zonder andere inwoners uit het oog te verliezen.

Wat willen we bereiken?

Doel 6. Iedereen kan meedoen, krijgt gelijke kansen en ontwikkelt en benut talenten, ongeacht achtergrond en omstandigheden

We zetten ons in voor een samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft en zich veilig en welkom voelt. Dit vraagt om een sterke sociale basis én een inclusieve samenleving. Gelijke kansen hangen nauw samen met gezondheid. Gezondheid is meer dan de afwezigheid van ziekte. Daarom kijken we verder dan gezondheidsklachten alleen en richten we ons ook op onderliggende factoren en grondoorzaken als bestaanszekerheid, sociale verbondenheid en een gezonde leefomgeving.
We zetten in op kansengelijkheid vanaf het vroegste moment. Met Kansrijke Start werken we aan een gezonde en kansrijke start voor kinderen. Daarnaast geven we uitvoering aan de wettelijke taak voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Samen met kinderopvangorganisaties, jeugdgezondheidszorg en basisscholen zorgen we voor een kwalitatief sterk aanbod van voorschoolse educatie, een goede toeleiding van doelgroep peuters, een doorgaande ontwikkellijn naar het basisonderwijs en passende ondersteuning waar dat nodig is. Voor jonge kinderen met extra ondersteuningsbehoeften versterken we de samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs en jeugdhulp. Met VE-plus bieden we aanvullende ondersteuning, zodat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen en een goede start maken in het onderwijs.
Samen met kinderopvangorganisaties en onderwijspartners werken we aan het voorkomen en terugdringen van onderwijsachterstanden en het versterken van ontwikkelkansen voor kinderen. Via leerplicht en preventieve inzet zorgen we ervoor dat kinderen en jongeren naar school gaan en zich blijven ontwikkelen.
Met cultuureducatie en bewegingsonderwijs stimuleren we brede talentontwikkeling en vergroten we het zelfvertrouwen en de gezondheid en het welzijn van kinderen. Voor kinderen die extra ondersteuning kunnen gebruiken bij hun ontwikkeling en talentontplooiing bieden we aanvullende ontwikkelkansen, onder andere via de weekend- en zomerschool. We faciliteren jongeren tot het behalen van een startkwalificatie, het verkleinen van schooluitval en het maken van keuzes die kansrijk zijn op de arbeidsmarkt. Ook buiten school blijven we investeren in ontwikkeling, ontmoeting en participatie. Cultuur, sport en vrijwilligerswerk verbinden inwoners met elkaar en dragen bij aan een sterke mienskip. Met sportstimulering en aangepast sporten zorgen we dat iedereen, ongeacht beperking of achtergrond, actief kan deelnemen. Sport, bewegen en cultuur worden als middel ingezet om gezondheidsverschillen te verkleinen en het welzijn te vergroten,

specifieke doelgroepen te betrekken en mensen in beweging te brengen en deel te laten nemen aan culturele activiteiten. We zetten het beweegteam SWF in voor specifieke doelgroepen, onder andere voor aangepast sporten, jeugd en ouderen. Voor cultuurdeelname zetten we de cultuurcoach in. We vinden dat sport- en cultuurdeelname voor alle kinderen en jongeren betaalbaar moet zijn. De Lokale Inclusie Agenda ondersteunt onze inzet voor een inclusieve en toegankelijke samenleving, in lijn met het VN-verdrag handicap. We werken aan het voorkomen en bestrijden van discriminatie en bevorderen gelijke behandeling, ongeacht afkomst, geloof, beperking, leeftijd, gender of seksuele oriëntatie. Als Regenbooggemeente versterken we de acceptatie, zichtbaarheid en veiligheid van lhbtiqa+-inwoners, zodat iedereen zichzelf kan zijn en volwaardig kan meedoen. Daarnaast werken we aan gelijke kansen (verkleinen gezondheidsverschillen) via de integrale wijkaanpak. Samen met inwoners, maatschappelijke organisaties, zorg- en welzijnspartners en andere netwerkpartners bepalen we wat er in de wijk nodig is. We pakken achterliggende oorzaken van gezondheidsverschillen aan, bijvoorbeeld op het gebied van bestaanszekerheid, wonen, onderwijs, werk en leefomgeving. Het uitgangspunt is co-creatie: inwoners zijn niet alleen doelgroep, maar denken en beslissen mee over de analyse, oplossingen en uitvoering. Door kennis, ervaring en expertise te bundelen, ontwikkelen we aanpakken die beter aansluiten bij de behoeften van inwoners en duurzaam bijdragen aan gelijke kansen op gezondheid.

Indicatoren
- Percentage van de 12- tot 23-jarigen dat het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie.
- Aantal thuiszitters.
- Deelname aan sport.
- Deelname cultuureducatie.
- Discriminatie-incidenten en -meldingen.
- Basisvaardigheden (o.a. laaggeletterdheid, financiële en digitale vaardigheden).
- Deelname voor- en vroegschoolse educatie (VVE).
- Mate van inwonerbetrokkenheid bij wijkontwikkelingen (% inwoners dat zich gehoord voelt).
- Verbetering van de ervaren gezondheid.
- Versterking van de regie over het eigen leven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We versterken de ketenaanpak Kansrijke Start door de samenwerkingsafspraken binnen de keten te actualiseren en beschikbare data en lokale signalen beter te benutten om interventies gerichter in te zetten.
- We ontwikkelen (samen met jongeren) activiteiten en voorzieningen die bijdragen aan talentontwikkeling, ontmoeting, mentale gezondheid en maatschappelijke betrokkenheid.
- We zetten cultuur en sport in voor jeugd op basis van het Uitvoeringsplan Jeugdbeleid
- We onderzoeken of en hoe de verlengde schooldag verder kan worden ontwikkeld, waarbij we nadrukkelijk kijken naar kansen binnen zowel het primair als het voortgezet onderwijs.
- We versterken de pedagogische basis op voorschoolse locaties en organiseren waar nodig aanvullende collectieve ondersteuning voor jonge kinderen met extra ondersteuningsbehoeften.
- Uitvoering Lokale Inclusieagenda: we werken aan toegankelijkheid, antidiscriminatie en regenboogbeleid.
- We versterken de Integrale Kindaanpak.
- In kwetsbare wijken ontwikkelen we een integrale wijkaanpak.
- We faciliteren netwerkcentra.

Toelichting
In Súdwest-Fryslân is de afgelopen jaren een stevige basis gelegd voor de (landelijke) aanpak Kansrijke Start. Doel van deze aanpak is ieder kind de best mogelijke start te geven, omdat een slechte start gevolgen heeft voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid en ontwikkeling. Daarmee is de start bepalend voor de kansen op school, de arbeidsmarkt en in de samenleving. Om deze verschillen te verkleinen willen we dat gezinnen waar nodig eerder passende ondersteuning krijgen, professionals elkaar snel weten te vinden en dat er heldere afspraken over (vroeg)signalering, warme overdracht, samenwerking en regie zijn.

In 2027 beschikken we over een goed onderbouwd inzicht in de sport- en cultuurparticipatie van jongeren van 12 tot 18 jaar in Súdwest-Fryslân en in de drempels die zij daarbij ervaren. Deze inzichten gebruiken we om het bestaande aanbod beter te laten aansluiten op hun behoeften. Op die manier willen we sport en cultuur beter benutten als effectieve vorm van preventie, zodat de behoefte aan zwaardere hulp of zorg kan worden verkleind.
Met De verlengde of rijke schooldag krijgen kinderen meer kansen. Op school is er niet alleen les, maar ook extra aandacht voor sport, cultuur, techniek, natuur of gezondheid. Zo kunnen kinderen ontdekken wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn.
Vanuit het onderwijsachterstandenbeleid zetten we in op het vergroten van ontwikkelkansen voor kinderen vanaf jonge leeftijd. Samen met kinderopvangorganisaties, onderwijs, jeugdgezondheids-zorg en andere partners werken we aan kwalitatief sterke voor- en vroegschoolse educatie (VVE), een goede toeleiding van doelgroeppeuters, een doorgaande ontwikkellijn naar het basisonderwijs en passende ondersteuning waar dat nodig is.
Voor jonge kinderen met extra ondersteuningsbehoeften versterken we de pedagogische basis op voorschoolse locaties. Daarbij zetten we in op deskundigheidsbevordering, vroegsignalering en een sterke samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp. Waar nodig organiseren we aanvullend collectieve ondersteuning, zodat kinderen zich zoveel mogelijk binnen reguliere voorschoolse voorzieningen kunnen blijven ontwikkelen. Deze inzet bouwt voort op de VE-plus-aanpak, waarbij niet een aparte voorziening centraal staat, maar het versterken van de reguliere voorschoolse praktijk.
Ook de Integrale Kindaanpak (IKA) speelt een belangrijke rol bij het versterken van een kansrijke leer- en leefomgeving voor kinderen en jongeren. De IKA richt zich op een sterke samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, welzijn, sport, cultuur en jeugdhulp. In 2027 werken we, zoals opgenomen in het uitvoeringsplan jeugd, aan het verder verstevigen van deze aanpak. Samen met betrokken partners werken we aan een gezamenlijke basiswerkwijze, met ruimte voor maatwerk passend bij de lokale situatie van scholen, opvanglocaties, wijken en dorpen. Daarnaast geven we uitvoering aan de Lokale Inclusie Agenda. Hierin staan toegankelijkheid, antidiscriminatie en veiligheid en acceptatie van de lhbtqia+-gemeenschap centraal. Het doel is dat iedereen volwaardig kan meedoen in de samenleving. Voor 2027 wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin de ambities uit de agenda worden vertaald naar concrete activiteiten.
Tot slot werken we aan de ambitie om in kwetsbare wijken in te zetten op een integrale wijkaanpak. In de meest kwetsbare wijken zetten we in op een aanpak waarbij inwoners zelf actief meedoen. Gebiedsteammedewerkers en publieke en private partners werken samen om het aanbod te optimaliseren. Sociaal Collectief levert de projectleider voor de vier wijkaanpakken. Buurtagenda's worden samen met inwoners en netwerkpartners ontwikkeld. Een plek waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten is in deze aanpak van belang. Dit kan in de vorm van Netwerkcentra. Netwerkcentra zijn plekken voor en door inwoners uit een bepaalde wijk, waarbij de inwoners bepalen welke activiteiten er plaatsvinden. Een plek die laagdrempelig en open is, om elkaar te ontmoeten en te helpen. Netwerkcentra dragen bij aan een krachtige mienskip en een sterke sociale basis. Naast inwoners biedt het Netwerkcentrum ruimte aan partijen als het gemeentelijke gebiedsteam, Sociaal Collectief, GGD, hoofdaanbieders Wmo, Stjoer, woningcorporaties. Hiermee zorgen we ervoor dat professionele hulp zo dichtbij mogelijk is. Dit zorgt voor herkenbaarheid van deze partijen en maakt dat het vertrouwen tussen inwoners en professionele organisaties (weer) kan groeien.

Programma Sociaal - hoofdtaakveld 4. Gezonde en verbindende leefomgeving

Wij werken vanuit de programma's Sociaal en Ruimte aan een veilige, gezonde, toegankelijke en aantrekkelijke leefomgeving. De leefomgeving is de totale omgeving waarin mensen wonen, werken en recreëren en heeft een grote invloed op gezondheid en welzijn. Het omvat zowel de fysieke aspecten (luchtkwaliteit, groen, gebouwen, infrastructuur) als de sociale aspecten (sociale steun (cohesie), veiligheid, en ontmoetingsplekken). Een goed en veilig ingerichte leefomgeving nodigt uit om naar buiten te gaan. Een groene leefomgeving nodigt uit tot bewegen, ontmoeten, spelen en ontspannen en helpt stress te verminderen. We vinden het belangrijk dat voorzieningen toegankelijk, bereikbaar en betaalbaar zijn voor iedereen. We zorgen voor plekken waar inwoners elkaar gemakkelijk kunnen ontmoeten en kunnen deelnemen aan sportieve, culturele en maatschappelijke activiteiten.
Door het thema gezondheid mee te nemen in zowel het sociaal als het ruimtelijk domein werken we aan het voorkomen en verkleinen van gezondheidsverschillen en aan een gezonde toekomst voor

alle inwoners. We zetten bijvoorbeeld in op een klimaatbestendige leefomgeving, met voldoende schaduw, groen en verkoeling, zodat inwoners beschermd zijn tegen de effecten van hitte. Daarnaast besteden we aandacht aan schone lucht, toegankelijkheid, verkeersveiligheid, geluidskwaliteit en een gezonde woonomgeving.

Wat willen we bereiken?

Doel 7. De leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag en voorzieningen zijn dichtbij en toekomstbestendig

Vanuit het programma Sociaal werkt de gemeente aan een leefomgeving die gezondheid, ontmoeting en participatie stimuleert. Inwoners worden uitgenodigd om actief mee te doen en elkaar te ontmoeten in een veilige, toegankelijke en aantrekkelijke omgeving.
Voorzieningen op het gebied van sport, cultuur, onderwijs, kinderopvang en ontmoeting zijn daarbij toegankelijk, goed gespreid en toekomstbestendig. *Daarbij hebben we nadrukkelijk oog voor de bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen in zowel grotere als kleinere kernen.* Door te investeren in kwaliteit, duurzaamheid en bereikbaarheid zorgen we ervoor dat inwoners worden gestimuleerd om actief deel te nemen aan de samenleving. We verbinden de opgaven binnen het sociale en fysieke domein, zodat leefomgeving en gezondheid elkaar versterken. De programma's Sociaal en Ruimte werken samen aan de opgaven in de Omgevingsvisie.
Binnen dit doel geven we invulling aan reguliere taken als beheer, onderhoud en de vernieuwing van accommodaties, schoolgebouwen en andere maatschappelijke voorzieningen. Daarnaast ondersteunen we sport- en cultuurverenigingen en dragen we bij aan toegankelijke ontmoetingsplaatsen in dorpen en wijken. We zorgen voor een sterke culturele basisinfrastructuur, bevorderen cultuur- en beweegparticipatie en zetten beweeg- en cultuurcoaches in. Ook werken we aan het verduurzamen en toekomstbestendig maken van voorzieningen, onder meer via de aanpak Koers en kompas toekomstbestendige sportaccommodaties en het Beleid Ontmoetingsplaatsen 2023-2033.
Ook werken we samen met partners aan een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en meedoen. Daarbij hebben we aandacht voor toegankelijke en inclusieve openbare ruimtes, veilige wandel- en fietsroutes, speel- en ontmoetingsplekken, de bereikbaarheid van voorzieningen en de verbinding tussen leefomgeving en gezondheid.

<u>Indicatoren</u>
- Nabijheid voorzieningen
- Gebruikerstevredenheid over (sport)accommodaties.
- Bezoek- en deelnamecijfers culturele instellingen per (les)locatie.
- Aantal locaties waar de bibliotheek op school wordt aangeboden (primair en voortgezet onderwijs).
- Percentage inwoners dat tevreden is over de woonomgeving.
- Percentage inwoners dat tevreden is met ontmoetingsplekken in de buurt (buurthuis/clubhuis/kerk).
- Percentage inwoners dat tevreden is met buitenlocaties om elkaar te ontmoeten (bijvoorbeeld parken).
- Percentage inwoners dat de buurt als veilig ervaart.
- Percentage inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijnen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit.

- We nemen een besluit over de toekomstige huisvesting van het voortgezet onderwijs in Sneek.
- We geven uitvoering aan de aanpak duurzame en toekomstbestendige sportaccommodaties.
- Bij afwegingen over de toekomst van accommodaties bekijken we voorzieningen zoveel mogelijk in samenhang.
- We evalueren het sportbeleid.
- We voeren de herijkte visie Bûtengewoan bewege yn SWF uit.

- We bewaken de voortgang van de doorontwikkeling van Poort.
- We evalueren het cultuurbeleid.
- We ontwikkelen vanuit de Omgevingsvisie 1.0. en de Lokale Inclusie Agenda kenmerken voor een toegankelijk en consistent voetgangersnetwerk in Súdwest-Fryslân.

Toelichting
We werken aan toekomstbestendige voorzieningen voor onderwijs, sport, cultuur en ontmoeting. *Waar voorzieningen niet in iedere kern afzonderlijk beschikbaar kunnen zijn, stimuleren we samenwerking en onderlinge verbinding tussen kernen, zodat voorzieningen bereikbaar blijven voor inwoners.*
Voor de toekomstige huisvesting van het voortgezet onderwijs in Sneek voeren we samen met scholen en andere mogelijke partners, zoals sportverenigingen, een haalbaarheidsonderzoek uit. Dit onderzoek richt zich op de onderwijsvisie, ruimtelijke opties en financiële haalbaarheid. Het onderzoek is gestart in maart 2026 en loopt tot en met het eerste kwartaal van 2027. Op basis van de uitkomsten bereiden we besluitvorming voor.
We werken aan verschillende ontwikkelingen op het gebied van sport. We stellen een plan van aanpak op voor de toekomst van zwembad It Rak en bereiden besluitvorming voor over het definitieve onderwerp van Hart van Bolsward. Ook vindt besluitvorming plaats over de herijking van het kunstgrasbeleid, waarna de uitvoering kan starten. Verder werken we aan de planontwikkeling voor de opstallen van zwembad De Klomp, de invoering van een nieuwe tarievennota en de verdere ontwikkeling van Sportcomplex De Rolpeal (Workum), Sporthal De Middelzee (Bolsward) en Sportcomplex Schuttersveld (Sneek). Voor De Rolpeal maken we in 2027 een advies over de governance en de financiën.
Voor het verduurzamen en toekomstbestendig maken van sportaccommodaties is een afwegingskader ontwikkeld (Koers en kompas toekomstbestendige sportaccommodaties). We willen het gezamenlijk gebruik van voorzieningen stimuleren. Bij afwegingen over de toekomst van accommodaties kijken we met een integrale blik naar de samenhang tussen sport-, cultuur- en ontmoetingsvoorzieningen.
Het sport- en beweegbeleid ‘Sport Ferbynt, de krêft fan bewege’ (2024) wordt geëvalueerd. Daarbij is aandacht voor gezonder voedsel in sportkantines, rookvrije sportaccommodaties en verantwoord alcoholbeleid volgens de uitgangspunten van NIX18. Zo verbinden we beleid voor sport, gezondheid, ontmoeting en leefomgeving steeds meer met elkaar. Op basis van het herijkte beleid voor bewegen in de openbare ruimte (Bûtengewoan bewege yn SWF) voeren we een nulmeting uit voor alle speeltoestellen en speelplekken in de gemeente. Deze nulmeting geeft inzicht in de huidige situatie en vormt een basis voor verdere keuzes over inrichting, onderhoud en toegankelijkheid van speel- en beweegplekken.
Op het gebied van cultuur voeren we de eerste driejaarlijkse evaluatie van het cultuurbeleid uit. Daarbij kijken we naar de voortgang, resultaten en aandachtspunten van het cultuurbeleid. Daarnaast houden we de vinger aan de pols bij Poort, waar wordt gewerkt aan de implementatie van het beleidsplan 2025-2028. Een belangrijk doel is om de organisatie toekomstbestendig te maken. De raad heeft hiervoor in 2025 incidenteel € 1,8 miljoen beschikbaar gesteld voor de periode 2025-2028. De verdere uitwerking en financiële heroriëntatie worden nauw gevolgd. De raad wordt hierover jaarlijks via actieve informatie geïnformeerd.
Tot slot zetten we in op een sterkere samenwerking tussen het fysieke en sociale domein. We verbinden de opgaven op het gebied van gezondheid en leefomgeving, zoals in de nieuwe nota Groen en de Omgevingsvisie 2.0.

Richtinggevende beleidsdocumenten (vastgesteld door raad)

Hoofdtaakveld	Beleidsdocument	Besluitvorming gemeenteraad
Algemeen	Sociale Koers 'Yn ferbining foarút'	18 december 2025
Versterken van de sociale basis	Nota Gezondheid Súdwest-Fryslân 2022-2026 Beleidsnotitie bibliotheekbeleid 2022-2026 Herziene centrumregeling Sociaal Domein Fryslân 2022 Fryske regiovisie Jeugdhulp Fryske oanpak Beschermd wonen Jeugdbeleid 2026 en verder Taalbeleid Frysk	3 februari 2022 17 november 2022 23 december 2022 13 april 2023 21 december 2023 18 december 2025 5 maart 2026
Bestaanszekerheid vergroten	Beleidskader Bestaanszekerheid, deel 1 (minima- en armoedebeleid, schuldhulpverlening) Wijziging gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Businesscase Werkleerbedrijf Fryslân-West	23 november 2023 17 november 2022 9 maart 2023
Kansengelijkheid stimuleren	Lokale inclusieagenda Actualisatie onderwijsachterstandenbeleid	11 mei 2023 20 juni 2024
Gezonde en verbindende leefomgeving	Notitie 'toekomst zwembaden SWF: een sprong in het diepe?' Aanwijzing lokale publieke media-instellen Museumbeleid 2022 en verder Visie op bewegen in de openbare ruimte 'Bûtengewoan bewege yn Súdwest-Fryslân' Notitie 'Beleid ontmoetingsplaatsen 2023-2033' Nota 'kunstgras in Súdwest-Fryslân' nu en in de toekomst Sport- en beweegvisie 'Sport ferbynt, de krêft fan bewege 2024+' Beleidsnotitie De krêft fan keunst en kultuer tichtby - 2024 en fierder Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) 2025-2040 Aanpak Koers en kompas toekomstbestendige sportaccommodaties	19 februari 2015 23 december 2021 3 maart 2022 17 november 2022 22 december 2022 21 december 2023 21 december 2023 21 december 2023 10 juli 2025 5 maart 2026

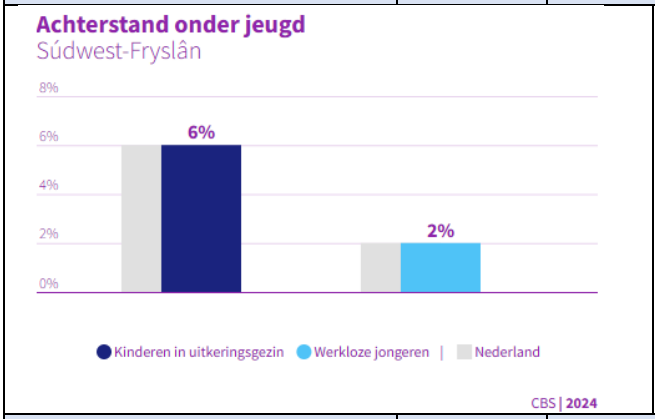
Naast bovenstaande beleidsdocumenten zijn er door de gemeenteraad diverse verordeningen vastgesteld. Voor een actueel overzicht van geldende verordeningen verwijzen we naar de website www.overheid.nl. Een verwijzing naar deze website is te vinden op onze eigen website, via de zoekterm "Verordeningen".

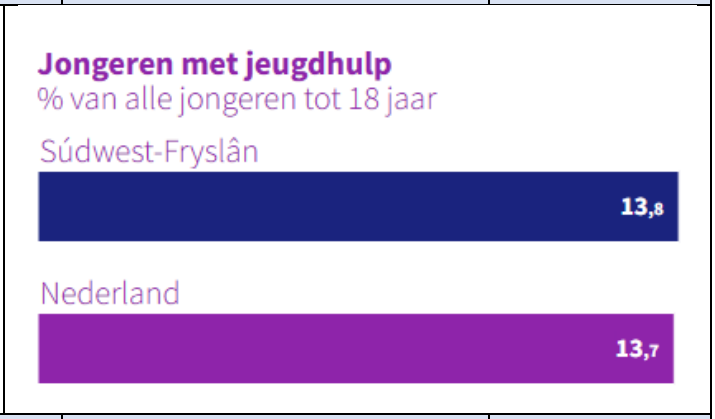
Waar staat de gemeente?

In de begroting moeten we een aantal verplichte beleidsindicatoren opnemen. De indicatoren vermelden we hieronder per programma en paragraaf.

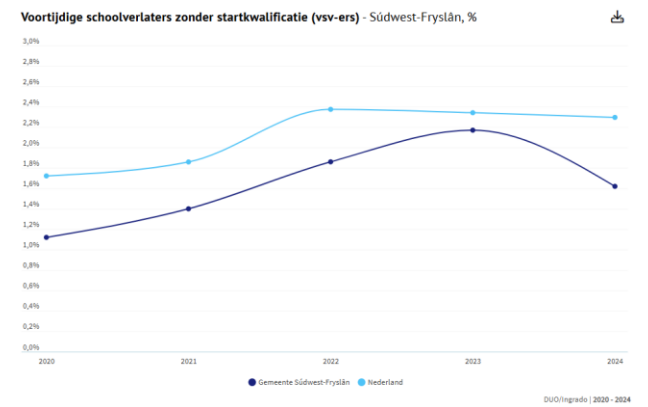
De meeste indicatoren worden ons aangereikt. Ze zijn beschikbaar via www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze website is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met andere gemeenten.

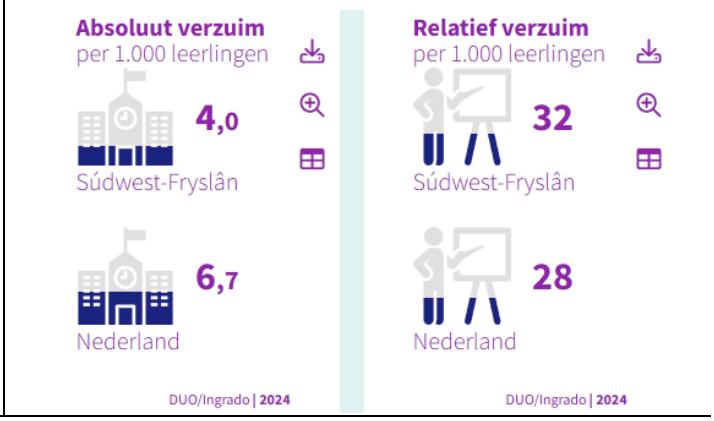
Naam indicator	Waarden SWF	Waarden NL	Eenheid	Periode
Versterken van de sociale Basis				
Niet-sporters	44,1	42,5	%	2024
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	830	720	per 10.000 inwoners	2025
Jongeren met jeugdhulp	13,8	13,7	% van alle jongeren tot 18 jaar	2025
Jongeren met jeugdreclassering	0,4	0,4	%	2025
Jongeren met jeugdbescherming	1,2	1,0	%	2025
Jongeren met een delict voor de rechter	1	1	%	2023

Bestaanszekerheid vergroten				
Personen met een bijstandsuitkering	265,1	281,2	per 10.000 inwoners	2025
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	6	6	%	2024
Banen	849,5	850,2	per 1.000 inwoners, 15-64 jaar	2023
Netto arbeidsparticipatie	72,4	73,2	%	2025
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2	2	%	2024
Lopende re-integratievoorzieningen	337,8	203,1	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2024
Kansengelijkheid stimuleren				
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,6	2,3	%	2024
Absoluut verzuim	4,0	6,7	per 1.000 leerlingen	2024
Relatief verzuim	32	28	per 1.000 leerlingen	2024

Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2025	Begroot 2026 na Wijziging	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Versterken van de sociale basis	n.v.t.	n.v.t.	115.159	112.593	107.489	107.884
Bestaanszekerheid vergroten	n.v.t.	n.v.t.	29.872	29.563	29.474	28.697
Kansengelijkheid stimuleren	n.v.t.	n.v.t.	4.684	4.679	4.679	4.679
Gezonde en verbindende leefomgeving	n.v.t.	n.v.t.	13.043	13.841	13.834	14.053
Totaal saldo baten en lasten	**153.651**	**157.674**	**162.757**	**160.676**	**155.476**	**155.313**

Begroot 2027 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Versterken van de sociale basis	**129.505**	**14.346**	**115.159**
Sportbeleid en activering	1.488	351	1.136
Cultuurpresentatie, -productie en -particip.	5.774	398	5.377
Musea	2.275	285	1.990
Media	2.870	0	2.870
Samenkracht en burgerparticipatie	18.691	12.173	6.517
Volksgezondheid	6.231	0	6.231
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	403	95	308
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	12.266	40	12.226
Hulpmiddelen en diensten (WMO)	6.105	29	6.076
Huishoudelijke hulp (WMO)	11.105	880	10.225
Begeleiding (WMO)	12.057	0	12.057
Jeugdhulp ambulant lokaal	8.039	95	7.944
PGB WMO	1.046	0	1.046
PGB Jeugd	381	0	381
Coördinatie en beleid WMO	3.546	0	3.546
Coördinatie en beleid Jeugd	1.369	0	1.369
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	249	0	249
Jeugdhulp ambulant regionaal	23.674	0	23.674
Jeugdhulp ambulant landelijk	382	0	382
Jeugdhulp met verblijf regionaal	7.760	0	7.760
Jeugdhulp met verblijf landelijk	486	0	486
Jeugdbescherming	2.822	0	2.822
Jeugdreclassering	485	0	485
Bestaanszekerheid vergroten	**68.183**	**38.311**	**29.872**
Inkomensregelingen	44.511	36.809	7.701
Arbeidsparticipatie	3.292	2	3.290
WSW en beschut werk	19.081	0	19.081
Beschermd wonen (WMO)	1.070	1.500	-430
Maatschappelijke- en vrouwenopvang	230	0	230
Kansengelijkheid stimuleren	**7.089**	**2.405**	**4.684**
Openbaar basisonderwijs	171	0	171
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	6.919	2.405	4.514
Gezonde en verbindende leefomgeving	**14.999**	**1.956**	**13.043**
Onderwijshuisvesting	6.196	661	5.535
Sportaccommodaties	8.802	1.295	7.508
Totaal saldo baten en lasten	**219.776**	**57.019**	**162.757**

Aanpassingen programma Sociaal

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen zijn positieve bedragen.
De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

	Aanpassingen programma Sociaal (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	
	Taakmutaties uit circulaires					
1.	Wet handhaving sociale zekerheid	-9	-9	-9	-9	s
2.	Uitstel vervanging abonnementstarief Wmo	-1.325	0	0	0	s
3.	WMO demografie toevoegen jaar 2030	0	0	0	-405	s
4.	Huishoudelijke hulp uit de Wmo	0	0	7.939	8.033	s
5.	Vangnetregeling huishoudelijke hulp uit de Wmo	0	0	-2.370	-2.398	s
6.	Kinderopvang pleegouders	-54	0	0	0	s
7.	'Weeffout' Jeugdzorg	60	60	60	60	s
8.	Wet op de lijkbezorging	-16	0	0	0	s
9.	Armoedebestrijding kinderen	15	15	15	15	s
10.	Re-integratiedienstverlening gericht op jongeren	-60	-60	-60	-60	s
11.	WSW loon- en prijscompensatie	-814	-660	-788	-712	s
12.	WSW toevoegen jaar 2030	0	0	0	730	s
13.	Beschut werken	-176	-284	-443	-472	s
14.	Impulsbudget Sociale Infrastructuur	-3	-3	-3	-3	s
15.	Gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen	-13	0	0	0	s
	Subtotaal	*-2.395*	*-941*	*4.341*	*4.779*	
	Nieuwe voorstellen					
16.	Normbedragen integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP)	0	-11	-22	-33	s
17.	Indexatie bewegingsonderwijs	-28	-28	-28	-28	s
18.	Leerlingenvervoer	-200	-200	-200	-200	s
19.	Onderhoud sportaccommodaties	-742	-742	-742	-742	s
20.	Indexatie subsidiebedragen 2027	-376	-441	-441	-441	s
21.	Vervallen reserveboeking	18	18	18	18	i
22.	Onafhankelijke cliëntondersteuning	-60	-80	-100	-100	s
23.	Indexatie loonkosten Stichting Sociaal Collectief	-171	-201	-201	-201	s
24.	Begroting Sociaal Domein Fryslân (SDF)	-97	-97	-97	-97	s
25.	Kansrijk spoor Wmo-voorzieningen	-120	-120	-120	-120	s
26.	Indexeren Individuele Inkomenstoeslag, Minima en AV Frieso	-87	-87	-87	-87	s
27.	Kostenstijging door hiaat in zorglandschap jeugdhulp	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500	s
28.	Actuele prognose kosten jeugdhulp	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	s
29.	Indexering Sociaal Domein	-2.484	-2.484	-2.484	-2.484	s
	Subtotaal	*-8.847*	*-8.973*	*-9.004*	*-9.014*	
	Totaal	**-11.242**	**-9.914**	**-4.663**	**-4.235**	
	waarvan structureel	**-11.260**	**-9.932**	**-4.680**	**-4.253**	
	waarvan incidenteel	**18**	**18**	**18**	**18**	

Toelichting

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsom-ontwikkeling. Deze lichten we in de tekst alleen toe in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Taakmutaties uit circulaires

De Meicirculaire 2026 van het Rijk geeft financiële informatie over de jaren 2026 en verder. In week 38 is de Notitie Meicirculaire 2026 aan de raad verstrekt via Actieve informatie. Deze notitie geeft een overzicht van de verwachte financiële gevolgen voor de hoogte van de Algemene Uitkering en de decentralisatie- en integratie-uitkeringen die wij van het Rijk ontvangen uit het gemeentefonds. De gevolgen voor de jaren 2027 tot en met 2030 nemen we op in deze begroting. Het betreft voor Programma Sociaal de navolgende zaken.

1. Wet handhaving sociale zekerheid
Het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid treedt per 1 januari 2027 in werking. De uitvoeringsconsequenties voor gemeenten zijn inzichtelijk gemaakt met twee artikel 2-onderzoeken. Het ene onderzoek richtte zich op nieuwe of gewijzigde taken in het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid en onderliggende besluiten. Het andere onderzoek richtte zich specifiek op wijzigingen voor het (tussentijdse) maatregelenbesluit. Mede op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken ontvangen gemeenten een bijdrage in de uitvoeringskosten van het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid. Het betreft een incidentele bijdrage voor 2026 van € 6,6 miljoen en een structurele jaarlijkse bijdrage van € 1,8 miljoen vanaf 2027. We stellen voor het structurele bedrag van € 9.000 beschikbaar te stellen voor de handhaving sociale zekerheid.

2. Uitstel vervanging abonnementstarief Wmo
In de Voorjaarsnota 2023 is besloten dat het abonnementstarief in de Wmo wordt afgeschaft en dat in de plaats daarvan de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage in de Wmo opnieuw wordt ingevoerd. De invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo was gepland per 1 januari 2027. Echter, nu blijkt dat deze niet eerder dan per 1 januari 2028 kan worden ingevoerd. Daarom wordt vanaf de begroting van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor het jaar 2027 een bedrag van € 225 miljoen overgeheveld naar het gemeentefonds. We voegen het bedrag van € 1.325.000 voor 2027 net als dit jaar weer toe aan ons WMO-budget. Het zou ons niet verbazen als dit uitstel met nog een jaar verlengd wordt tot 2029 gezien de volgende twee onderwerpen.

3. WMO demografie toevoegen jaar 2030
In deze Meicirculaire 2026 voegen we het jaar 2030 toe aan onze meerjarenraming. Dit heeft o.a. tot gevolg dat verhogingen van budgetten tussen het jaar 2029 en 2030 toegevoegd moeten worden aan onze begroting. In verband met een nog uit te werken alternatieve financieringsvorm van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), die beter rekening houdt met de kostenontwikkeling in de Wmo en demografische ontwikkelingen/vergrijzing, heeft het Rijk in de septembercirculaire 2024 vanaf 2026 een jaarlijks bedrag van € 75 miljoen oplopend tot € 300 miljoen in 2029 toegevoegd aan de algemene uitkering. Nu is ook voor de jaren 2030 en 2031 jaarlijks een bedrag van € 75 miljoen toegevoegd. Daarmee komt het totale bedrag voor 2031 op € 450 miljoen. We stellen voor het bedrag van € 405.000 voor 2030 toe te voegen aan het budget WMO.

4./5. Huishoudelijke hulp uit de Wmo en Vangnetregeling huishoudelijke hulp uit de Wmo
Dit betreft een maatregel uit het Coalitieakkoord van het kabinet Jetten. Mensen die dat kunnen, gaan zelf betalen voor hun huishoudelijke hulp. Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) wordt daarom geschrapt met ingang van 1 januari 2029. Als gevolg hiervan hebben gemeenten jaarlijks minder uitgaven, daarom wordt een uitname uit het gemeentefonds gedaan van jaarlijks € 1,4 miljard vanaf 2029. Voor de mensen die niet zelf

hulp kunnen regelen, blijft de gemeente daarin voorzien. Daartoe wordt vanaf 2029 jaarlijks € 430 miljoen aan het gemeentefonds toegevoegd. Over de exacte uitvoering en financiële gevolgen is nog niets bekend. We mogen daarom van onze toezichthouder de uitgaven aan de WMO Huishoudelijke Hulp met hetzelfde bedrag verlagen als we nu gekort worden. We stellen daarom voor om vanaf 2029 de uitgaven aan de WMO Huishoudelijke Hulp met hetzelfde bedrag (2029: € 5.569.000) te verlagen als we nu gekort worden.

6. Kinderopvang pleegouders
Bij de Voorjaarsnota 2025 is door de Rijksoverheid extra geld beschikbaar gesteld als bijdrage voor de kosten die pleegouders maken voor kinderopvang en buitenschoolse opvang van hun pleegkinderen. Deze bijdrage is bedoeld voor alle pleegouders die gebruik maken van (vormen van formele) kinderopvang en buitenschoolse opvang (bso). Pleegouders betalen nu een eigen bijdrage in de kosten van kinderopvang en buitenschoolse opvang; dit zijn kosten die overblijven na het ontvangen van de eventuele kinderopvangtoeslag.
Bij de decembercirculaire 2025 is voor 2025 eenmalig € 10,7 miljoen toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Besloten is voor 2026 en 2027 deze middelen ook toe te voegen aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Gemeenten en pleegzorgaanbieders spreken met elkaar af hoe pleegouders aanspraak kunnen maken op deze bijdrage. We stellen voor om het bedrag van € 54.000 voor 2026 en 2027 toe te voegen aan het budget jeugdzorg.

7. 'Weeffout' Jeugdzorg
We schreven hier al eerder over in de notitie decembercirculaire 2025. Bij de decentralisatie van de jeugdzorg is de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg overgegaan van de provincies naar de gemeenten. In het bestuursakkoord 2011-2015 is vastgelegd dat er € 90 miljoen van het provinciefonds werd overgeheveld naar het gemeentefonds. De overheveling was gebaseerd op het aantal jongeren op dat moment. Bij de berekening van de bedragen is geen rekening gehouden met het feit dat de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zelf al verantwoordelijk waren voor de jeugdzorg. Hierdoor is er destijds € 10 miljoen structureel te veel overgeheveld van het provinciefonds naar het gemeentefonds. In de septembercirculaire 2025 is aangekondigd dat deze 'weeffout' bij de eerstvolgende budgettaire gelegenheid meerjarig zal worden hersteld.

In de decembercirculaire 2025 is de € 10 miljoen voor 2025 overgeheveld naar het provinciefonds. In deze meicirculaire wordt, zoals aangekondigd in de septembercirculaire 2025, de structurele doorwerking vanaf 2026 verwerkt. We hebben geen invloed op deze onttrekking uit het gemeentefonds. We stellen voor de € 60.000 die wij hierdoor minder ontvangen, structureel in mindering te brengen op ons jeugdbudget.

8. Wet op de lijkbezorging
De inwerkingtreding van het wetsvoorstel van de modernisering van de Wet op de lijkbezorging (Wlb) was voorzien op 1 januari 2026. De inwerkingtreding is vertraagd. De beoogde invoering van het wetvoorstel is nu voorzien op 1 januari 2028 en het bijbehorende implementatietraject is verschoven van 2026 naar 2027. Hierdoor schuiven de in 2026 gereserveerde middelen voor implementatie door naar 2027. Het gaat om een bedrag van € 3,2 miljoen. Voor ons is dit € 16.000, die we in 2026 in mindering brengen en weer opvoeren in 2027 voor het implementatietraject.

9. Armoedebestrijding kinderen
Sinds 2017 ontvangen gemeenten structureel € 85 miljoen voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Jaarlijks vindt in de meicirculaire actualisatie plaats van de verdeling over gemeenten. De middelen worden verdeeld op basis van CBS-gegevens over kinderen met een kans op armoede. De verdeling over de gemeenten voor 2027 en verder is gebaseerd op gegevens over het jaar 2023. We ontvangen daarom vanaf 2027 structureel € 15.000 minder. We stellen voor het bedrag in mindering te brengen op het budget minimaregeling.

10. Re-integratiedienstverlening gericht op jongeren
Er wordt structureel extra budget beschikbaar gesteld gericht op de arbeidsinschakeling van jongeren tot 27 jaar. Dit in het kader van de nieuwe Wet van school naar duurzaam werk. Individuele gemeenten ontvangen vanaf 2026 in totaal € 9,9 miljoen extra voor het ondersteunen van jongeren bij of gericht op arbeidsinschakeling. Dit is een aanvulling op het bestaande re-integratiebudget. Dit budget is bedoeld om gemeenten in staat te stellen jongeren meer preventieve, integrale en passende ondersteuning te bieden bij de overgang van school naar werk, of een combinatie daarvan. De focus ligt hierbij met name op jongeren afkomstig uit het praktijkonderwijs (PrO), voortgezet speciaal onderwijs (VSO), mbo (met name entree en niveau 2) en jongeren die voortijdig uitvallen uit het onderwijs. De middelen worden ingezet voor het versterken van de begeleiding richting duurzame arbeidsparticipatie.

Een belangrijk onderdeel van de inzet is de (door)ontwikkeling en structurele inzet van lifecoaching voor jongeren. De lifecoach biedt laagdrempelige, intensieve en langdurige begeleiding aan jongeren met meervoudige problematiek en richt zich op het aanbrengen van structuur, het versterken van zelfredzaamheid en het begeleiden naar onderwijs, werk of een passende daginvulling.

We stellen daarom voor het structurele bedrag van € 60.000 beschikbaar te stellen voor de inzet van lifecoaching. Hiermee wordt geborgd dat deze intensieve vorm van begeleiding beschikbaar blijft voor de doelgroep die hier het meest bij gebaat is.

11./12. WSW loon- en prijsindexatie en WSW toevoegen jaar 2030
De omvang van de integratie-uitkering Participatie, onderdeel WSW wijzigt als gevolg van de toekenning van de loon- en prijsbijstelling 2026 (€ 84,1 miljoen in 2026, aflopend naar € 68,1 miljoen in 2031). Daarnaast is het jaar 2030 toegevoegd aan onze meerjarenbegroting. Omdat er geen instroom meer is en er daardoor jaarlijks minder mensen in de WSW zitten, daalt het budget voor de WSW jaarlijks. Omdat we het jaar 2030 voor het eerst toevoegen aan onze meerjarenraming, wordt nu de daling van 2030 t.o.v. 2029 zichtbaar. Zoals gebruikelijk geven we de volledige ontvangen bedragen van het Rijk voor de WSW een-op-een door aan ons sociaal werkbedrijf, de gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (Empatec).

13. Beschut werken
Het Rijk hanteert vanaf 2027 een nieuwe verdeelsleutel voor de Rijksbijdrage beschut werk. De huidige verdeelsleutel is gebaseerd op Wajong- en Wsw-cijfers uit 2012-2014 en daarmee sterk verouderd. De nieuwe verdeelsleutel sluit beter aan op de daadwerkelijke behoefte naar en inzet van beschut werk bij gemeenten en groeit mee met de jaarlijkse ontwikkelingen.
De nieuwe verdeelsleutel maakt gebruik van twee deelbudgetten om het macrobudget te verdelen over gemeenten. Van het macrobudget wordt 70% verdeeld op basis van het aantal gerealiseerde beschutte werkplekken en 30% op basis van het aantal inwoners met een positief advies beschut werk in een gemeente. Hiervoor zullen UWV-cijfers van het voorgaande jaar worden gebruikt met peildatum 30 juni. Deze verdeelsleutel is afgestemd met de VNG, Cedris en Divosa.

De nieuwe verdeelsleutel heeft een ingroeipad van twee jaar. In 2027 wordt een derde van het macrobudget via de nieuwe verdeelsleutel verdeeld en twee derde via de huidige (oude) verdeelsleutel. In 2028 wordt twee derde van het macrobudget op de nieuwe manier verdeeld en een derde op de oude manier. In 2029 zal de nieuwe verdeling volledig gelden.

Deze meicirculaire bevat de voorlopige budgetverdeling voor 2027 en verder op basis van cijfers uit 2025. De budgetaandelen worden uiterlijk bij de Meicirculaire 2027 geüpdatet op basis van cijfers uit 2026. Hierna worden de budgetaandelen ieder jaar bijgewerkt op basis van de meest recente data van het UWV.

Voor de gemeente Súdwest-Fryslân pakt deze herverdeling positief uit. Op basis van de gehanteerde verdeelcriteria ontvangt de gemeente een hoger budget, hetgeen samenhangt met de relatief grotere opgave binnen onze gemeente op het gebied van beschut werk. Met andere woorden, wij hebben in verhouding veel inwoners die gebaat zijn bij een beschutte werkplek. Dit blijkt ook uit het feit dat wij in 2022 een wachtlijst hadden van 30 mensen voor een beschut werkplek. De

gemeenteraad heeft op 17 november 2022 een motie aangenomen met daarin het verzoek aan het college om de mogelijkheden te verkennen om de wachtlijst weg te werken. In 2023 heeft het college besloten de wachtlijst beschut werken met de inzet van extra incidentele middelen weg te werken. Daardoor hebben we nu 25 extra beschutte werkplekken gerealiseerd boven onze taakstelling.

Meer budget betekent dat er meer financiële ruimte beschikbaar komt om inwoners met een arbeidsbeperking te begeleiden naar en te ondersteunen in een beschutte werkplek. Wij zullen in de komende periode met elkaar besluiten of en hoe wij dit extra budget gaan inzetten. Wij stellen voor de oplopende bedragenreeks in afwachting van onze interne besluitvorming voorlopig te parkeren op het budget voor Beschut Werken.

14. Impulsbudget Sociale Infrastructuur
Het Rijk heeft in de Meicirculaire 2025 extra middelen beschikbaar gesteld aan gemeenten waarmee zij op termijn 10.000 werkplekken kunnen faciliteren. De werkplekken zijn bedoeld voor mensen die niet vallen onder beschut werk, maar wel zijn aangewezen op de infrastructuur van sociaal ontwikkelbedrijven voor hun ontwikkeling richting regulier werk of voor een tijdelijk vangnet. Deze plekken worden gefaciliteerd door NV Empatec. Binnen het samenwerkingsverband GR Fryslân-West is afgesproken deze middelen toe te voegen aan het impulsbudget, zodat we deze middelen kunnen meenemen in onze visie op een toekomstbestendige infrastructuur.
De omvang van deze integratie-uitkering Participatie, onderdeel sociale infrastructuur is verhoogd met de loon- en prijsbijstelling 2026. We stellen voor deze loon- en prijsbijstelling van structureel € 3.000 toe te voegen aan ons krediet tegemoetkoming sociaal werkbedrijven.

15. Gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen
Gemeenten en hun antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) werken samen als het gaat om de preventie van discriminatie op lokaal niveau. Voor de kerntaken van de ADV's krijgen gemeenten sinds 2009 structureel geld via de algemene uitkering van het gemeentefonds. Gemeenten krijgen in 2027 middelen om méér aan preventie te kunnen doen. Hiervoor is in 2027 in totaal € 2,5 miljoen beschikbaar. De middelen worden verdeeld op basis van een vast bedrag per inwoner van € 0,14. Wij ontvangen voor 2027 net als in de jaren hiervoor € 13.000 en stellen voor dit bedrag beschikbaar te stellen voor een aanvulling op onze antidiscriminatie voorzieningen.

Nieuwe voorstellen

16. Normbedragen integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP)
In juli 2025 is het integraal huisvestingsplan (IHP) onderwijs 2025 – 2040 vastgesteld door de gemeenteraad, inclusief uitvoeringsprogramma. In december 2025 is de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs 2026 vastgesteld door de gemeenteraad. Op deze wijze beschrijft de gemeente haar wettelijke zorgplicht ten aanzien van adequate onderwijshuisvesting voor basis-, voorgezet- en speciaal onderwijs. Het IHP is opgenomen in de meerjarenbegroting 2026 – 2029.

Súdwest-Fryslân gebruikt voor onderwijshuisvesting de indexatie van Bureau BDB bouwkostendata. Dit is vastgelegd in de Verordening huisvesting onderwijs gemeente SWF. We gebruiken als peilmoment januari 2026. De index is op dat moment 4,3%.

De aangepaste investeringsbedragen in het investeringsprogramma worden als volgt vanaf 2027:
- Nieuwbouw Onderwijshuisvesting PO: € 3.464.675 (bedrag was € 3.321.836)
- Renovatie/vernieuwbouw PO: € 2.689.774 (bedrag was € 2.578.882)
- Onderwijshuisvesting VO: € 1.460.200 (bedrag was € 1.400.000)

Dit leidt op het investeringsprogramma tot ca. € 11.000 aan hogere kapitaallasten op basis van de geldende afschrijvingstermijnen en het omslagrente-percentage. Het betreft een cumulatieve structurele verhoging, omdat ook de investeringsbedragen in latere jaren verhoogd worden.

17. Indexatie bewegingsonderwijs

Onderhoud en aanpassing lokalen/bewegingsonderwijs
De schoolbesturen die zelf een gymzaal in eigendom hebben, ontvangen jaarlijks van de gemeente een vergoeding voor de bekostiging van het buitenonderhoud en aanpassingen. Dit is volgens de beleidsregel vergoeding lokalen bewegingsonderwijs. De hoogte van de vergoeding wordt ieder jaar volgens de VNG norm geïndexeerd. Dit maakt dat onze uitgaven stijgen met ca. € 4.000.

We gebruiken het indexatiepercentage voor de normbedragen onderwijshuisvesting dat de VNG jaarlijks voor ons berekend. Voor wat betreft de vergoeding buitenonderhoud gaat het om de index (vervangende) nieuwbouw, uitbreiding. Voor 2025 is dit 5,68%. Dit is beschreven in de genoemde Beleidsregels vergoeding lokalen bewegingsonderwijs voor (speciaal) basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs in de gemeente Súdwest-Fryslân.

b. Klokurenvergoeding bewegingsonderwijs
Ieder jaar ontvangen de eigenaren van gymzalen een vergoeding voor de klokuren die de scholen gebruiken in hun gymzalen. Dit is volgens de beleidsregel vergoeding lokalen bewegingsonderwijs. Deze vergoeding stijgt ieder jaar vanwege de VNG-indexering en omdat er mogelijk meer groepen gymmen. Er wordt geïndexeerd om de prijsontwikkeling voor de eigenaar bij te houden. Onze uitgaven stijgen hierdoor met ca. € 24.000.

We gebruiken het indexatiepercentage voor de normbedragen onderwijshuisvesting dat de VNG jaarlijks voor ons berekent. Voor wat betreft de klokurenvergoeding gaat het om de index vergoeding materiële instandhouding lokalen bewegingsonderwijs. Voor 2025 is dit 3%.
Dit is beschreven in de genoemde Beleidsregels vergoeding lokalen bewegingsonderwijs voor (speciaal) basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs in de gemeente Súdwest-Fryslân.

18. Leerlingenvervoer

Het leerlingenvervoer is bedoeld voor kinderen die naar het speciaal basisonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs gaan, en voor gehandicapte kinderen die naar het reguliere basis- of het voortgezet onderwijs gaan alsmede voor kinderen die signatuuronderwijs (zowel basis- als voortgezet onderwijs) volgen.

Vanaf 2023 is er een nieuw contract afgesloten voor het leerlingenvervoer. De prijs voor het leerlingenvervoer is daarmee gestegen ten opzichte van de jaren ervoor. Dit heeft te maken met hogere brandstofkosten e.d. en keuzes die zijn gemaakt in de aanbesteding. Daarnaast zien we de laatste jaren een toename van individueel leerlingenvervoer die de kosten omhoog stuwen. In de diverse begrotingsjaren is het begrote bedrag hierop niet aangepast. Dit voorstel is derhalve een correctie voor meerdere afgelopen jaren en betreft een bedrag van € 200.000.

19. Onderhoud sportaccommodaties

Voor instandhouding van onze buitensportaccommodaties houden wij rekening met een levensduur van de diverse voorzieningen. Deze zijn vastgelegd in de financiële verordening en vormen daarmee een grondslag voor het opstellen van de begroting. Om realisatie hiervan mogelijk te maken is gedegen onderhoud noodzakelijk. Uit het onderzoek van PLANN ingenieurs blijkt dat wij structureel over onvoldoende financiële mogelijkheden beschikken om instandhouding van de voorzieningen gedurende de in begrotingen vastgelegde levensduur te waarborgen. Daarnaast bestaan onderhoudskosten uit componenten die onderhevig zijn aan prijsontwikkelingen, zoals stijgende kosten van inhuur. Materiaalkosten zijn, mede als gevolg van loonontwikkelingen bij leveranciers, eveneens aanzienlijk toegenomen in de laatste jaren. De actuele ontwikkelingen op wereldwijd politiek podium zijn de laatste vorm van substantiële impact op kostprijzen van materialen. Het is daarom noodzakelijk dat onderhoudsbudgetten en investeringskredieten hierin ook meegroeien.

Onderhoud buitensportaccommodaties
Voor kwalitatief verantwoord onderhoud van alle buitensportaccommodaties is een structurele verhoging van de onderhoudsbudgetten voor buitensportaccommodaties nodig van € 533.000.

Door de structurele kwaliteitsverbetering in het onderhoud aan natuurgrasvelden en investeringen bij renovaties die de duurzaamheid van de velden ten goede komen, kan de afschrijvingstermijn voor investeringen in renovaties van natuurgrasvelden verhoogd worden naar 24 jaar.

Onderhoud binnensportaccommodaties
Op het gebied van binnensportaccommodaties is het uitgangspunt om tot en met 2029 die onderhoudsmaatregelen te treffen die noodzakelijk zijn om aan de minimale vereisten te blijven voldoen. In deze periode vindt daarnaast planvorming plaats en is bijbehorende inrichting van de programmabegroting nodig om te kunnen komen tot duurzame en toekomstbestendige binnensportaccommodaties. De onderhoudsmaatregelen zijn in kaart gebracht die van 2026 tot en met 2029 uitgevoerd moeten worden. Daaruit volgt dat over de periode 2027 tot en met 2029 er gemiddeld een verhoging van de onderhoudsbudgetten voor binnensportaccommodaties nodig is van € 209.000. We verwachten dit bedrag minimaal ook nodig te hebben in de jaren na 2029, dus we nemen dit bedrag structureel op in de begroting.

In totaal is dan een budgetverhoging nodig van € 742.000.

20. Indexatie subsidiebedragen 2027
Het is algemeen bekend dat kosten stijgen. Voor organisaties met personeel in dienst gaat het hierbij om serieuze bedragen. Het niet indexeren van deze subsidiebedragen betekent al gauw dat ze veel geld mis lopen. Dat is eigenlijk een verkapte bezuiniging, want deze organisaties hebben hier geen invloed op. Voorstel is dan ook om hen hierin tegemoet te komen.

Voorstel is om zowel de subsidiebedragen aan loonsomgevoelige organisaties als de subsidiebedragen aan niet-loonsomgevoelige organisaties te indexeren. Bij dit voorstel sluiten we aan bij de indexatie die we ook doorvoeren in onze eigen organisatie. Dat betekent een indexatie van de loonsomgevoelige component met 2,8525% in 2027 en 3,8525% vanaf 2028 en een indexatie van de niet-loonsom component met 2,5%. Voor de loonsomgevoelige component is er ook nog een tegoed van 0,625% uit 2026, omdat een verhoging pas halverwege het jaar is ingegaan. In de gebruikelijke verhouding 55%/45% (loonsom/niet loonsom) komt dit voor loonsomgevoelige organisaties uit op een gemiddeld percentage van 3,04% voor 2027.

Dit voorstel richt zich alleen op de jaarlijkse subsidies die we daadwerkelijk geven, en dus niet op eenmalige subsidies en subsidies die we afbouwen. Het bedrag fluctueert daardoor. Het werkelijk benodigde bedrag kan verder verschillen doordat er uiteindelijk meer/minder subsidies worden gegeven. Daarom is het gewenst enige marge te hanteren, zeg 10%. Omdat er vanuit restant indexatiebudgetten 2025/2026 nog middelen resteren, is de 10% marge in dit voorstel achterwege gelaten.

Voor 2027 is er dan een totaalbedrag benodigd van € 423.000 voor de indexatie van subsidies, waarvan € 47.000 al in de begroting zit. Het betreft dus een uitbreiding met € 376.000. Dat is inclusief de contractueel vastgelegde indexaties van de subsidies voor de zwembaden It Rak en De Klomp en voor het Ondernemersfonds. Vanaf 2028 gaat het om een bedrag van € 441.000.

21. Vervallen reserveboeking
Met het vaststellen van de Nota Reserves en Voorzieningen 2026 (gemeenteraad van 2 juli 2026) is de “Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen SWF” opgeheven. Deze reserve was niet meer niet meer nodig in verband met het vervallen van de subsidieregeling voor groot onderhoud van dorpshuizen als gevolg van de inwerkingtreding van het Beleid Ontmoetingsplaatsen 2023–2033 (raadsbesluit van 22 december 2022).

Met het vervallen van de reserve is ook een voeding van de reserve met een bedrag van € 17.850 vanuit de begroting niet meer nodig. We laten deze boeking vervallen, hetgeen dan een voordeel in de begroting geeft van € 17.850.

22. Onafhankelijke cliëntondersteuning
In de Wmo 2015 is de cliëntondersteuning geregeld voor het gehele sociale domein (dus ook voor de Jeugdwet en de Participatiewet) én andere levensgebieden zoals schuldhulpverlening, onderwijs, gezondheidszorg, wonen, werk en inkomen. Het is een wettelijke verplichting om onafhankelijke cliëntondersteuning voor de inwoner gratis beschikbaar te stellen. Om inwoners een onafhankelijke aanbod te bieden, zijn er nu vijf aanbieders onafhankelijke cliëntondersteuners (OCO).

We zien in twee jaar tijd een ruime verdubbeling van het aantal inwoners dat een beroep doet op OCO, namelijk van 156 (in 2023) naar 381 (in 2025). Door de komst van meer aanbieders worden er meer kortdurende ondersteuning geboden, waardoor het aantal unieke cliënten fors is gestegen. Inwoners hebben informatie en advies nodig bij hun hulpvraag over het Sociaal Domein, waarbij ondersteuning voor het aanvragen van een Wlz-indicatie de nodige ondersteuning vraagt. De verwachting is dat op basis van het voorgaande de groeicurve voor de komende jaren nog een lichte stijging zal laten zien. Hiervoor is extra budget nodig, oplopend naar € 100.000 in 2029.

23. Indexatie loonkosten Stichting Sociaal Collectief
Stichting Sociaal Collectief is verplicht de loonafspraken in de CAO te volgen. De gemeente geeft opdracht aan de Stichting en dient dus ook de kosten daarvoor te betalen.

We behandelen de Stichting in de basis gelijk als onze eigen organisatie. Wanneer we dezelfde systematiek als vorig jaar aanhouden, ontvangt Sociaal Collectief het indexpercentage van de gemeente plus de tredeverhoging. Voor de omvang van de post lonen en sociale lasten sluiten we aan bij de begroting die bij het Jaarwerkplan 2026 van Sociaal Collectief hoort. Dat betekent:
€ 2.930.000 x 2,8525% (gemeentelijk indexpercentage 2027) + € 2.930.000 x 3% (tredeverhoging) = € 171.478. Vanaf 2028 komt er 1% bij. Het bedrag wordt dan € 200.778.

24. Begroting Sociaal Domein Fryslân (SDF)
Op 11 juni is de begroting 2027 van het Sociaal Domein Fryslân vastgesteld in het Portefeuille-houdersoverleg Algemeen en Middelen. De begroting komt uit op een bijdrage van zo'n € 885.000 voor onze gemeente. Daarmee is dat voor ons een contractuele verplichting. Er is in 2027 voor € 788.200 begroot. Dit betekent een tekort van € 96.800, waarmee onze begroting moet worden opgehoogd.

25. Kansrijk spoor Wmo-voorzieningen
In 2025 zijn kansrijke sporen opgesteld om anders te werken en de uitgaven te verlagen. Een van deze kansrijke sporen gaat over Wmo-voorzieningen (rollen en woningaanpassingen). Een structurele besparing is op dit moment juridisch niet mogelijk door lopende contracten. We stellen daarom voor om deze beoogde besparing uit de begroting te halen.
We gaan wel in overleg met onze grootste hulpmiddelenleverancier over het draaien van een pilot van 2 jaar. Een pilot is namelijk wel mogelijk binnen de huidige contracten. In de pilot wordt de indicatiestelling uitbesteed aan de hulpmiddelenleverancier. Deze pilot levert naar verwachting een incidentele besparing op. Als de pilot succesvol is, kunnen we alsnog een structurele besparing opnemen in de begroting.

26. Indexeren Individuele Inkomenstoeslag, Minima en AV Frieso
De indexering van de Individuele Inkomenstoeslag en Bijdrageregeling Minima is recentelijk opgenomen in de verordening. De begroting is hier echter nog niet op aangepast, vandaar dit voorstel.

<u>Verordening individuele inkomenstoeslag</u>
Conform artikel 6 van de verordening worden de toeslagen in artikel 5, lid 1, worden met ingang van 1 januari 2025 elk kalenderjaar geïndexeerd conform het gemeentebreed gehanteerde inflatiepercentage op basis van het Bruto Binnenlands Product (bbp). Het indexatiepercentage wordt vastgesteld conform de bbp-systematiek, zoals jaarlijks gepubliceerd in de Meicirculaire gemeentefonds. Voor 2027 is dat een percentage van 2,5%. De uitgaven voor 2026 liggen op € 540.000. Dit leidt tot een voorgestelde indexatie van € 13.500.

Verordening Bijdrageregeling Minima
Conform artikel 7 van de verordening wordt de maximale bijdrage van de vergoeding in artikel 6 lid 2 wordt met ingang van 1 januari 2025 elk kalenderjaar geïndexeerd conform het gemeentebreed gehanteerde inflatiepercentage op basis van het Bruto Binnenlands Product (bbp). Het indexatiepercentage wordt vastgesteld conform de bbp-systematiek, zoals jaarlijks gepubliceerd in de Meicirculaire gemeentefonds. Voor 2027 is dat een percentage van 2,5%. De uitgaven voor 2026 liggen op € 1.200.000. Dit leidt tot een voorgestelde indexatie van € 30.000.

Collectieve zorgverzekering voor minima (AV Frieso)
Inwoners met hoge zorgkosten en een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm kunnen gebruik maken van de collectieve (aanvullende) zorgverzekering voor minima: de AV Frieso Compleet. In 2025 waren er 3.324 aantal deelnemers, waarvan 2.546 volwassenen en 835 meeverzekerde kinderen. De gemeente vergoed een deel extra zorgkosten bovenop het aanvullende pakket van De Friesland (gemeentedeel) en een korting op de premie.
De premie stijgt de laatste jaren hard waardoor een groep inwoners met zorgkosten het extra moeilijk heeft om rond te kunnen komen. Dit effect is duidelijk naar voren gekomen in een Inkomens Effectrapportage die de gemeente heeft laten opstellen.

Door onvoldoende dekking binnen de begroting is de stijging van de kosten door indexatie voor het gemeentedeel de afgelopen jaren opgevangen door de korting op de premie te verlagen. De oorspronkelijk maandelijkse korting van € 10 is gedaald naar € 9. De netto bijdrage van de gemeente blijft daardoor gelijk, maar de premie die de inwoner betaalt stijgt.
Om de oorspronkelijke korting te herstellen is jaarlijks aanvullend een bedrag van € 30.000 nodig. Om de jaarlijkse premiestijging (in 2026: 2,14 procent, conform begroting VWS (Miljoenennota 2026)) te compenseren dient het budget jaarlijks geïndexeerd te worden. Voor 2027 is dit naar verwachting jaarlijks € 13.000. Per jaar is € 43.000 nodig om te kunnen indexeren en de korting van € 10 op de premie te kunnen continueren.

27. Kostenstijging door hiaat in zorglandschap jeugdhulp
De versnelde landelijke afbouw van de gesloten jeugdhulp heeft geleid tot een structureel hiaat in het regionale zorglandschap. In Friesland is bijvoorbeeld de gesloten afdeling Woodbrookers van Jeugdhulp Friesland gesloten en zijn er slechts enkele plekken bij de Groningse jeugdhulpinstelling Elker beschikbaar gesteld voor Friese kinderen. De beschikbare alternatieve voorzieningen, zoals intensieve behandelplekken en hoog-specialistische residentiële trajecten, zijn nog onvoldoende ontwikkeld om de weggevallen capaciteit op te vangen of sluiten nog onvoldoende aan bij de complexe casuïstiek. Als gevolg hiervan ontstaat druk op gemeenten om individuele, vaak spoedeisende, maatwerkoplossingen in te kopen. Deze trajecten worden door zorgaanbieders buiten de inkoop aangeboden tegen relatief hoge tarieven en leiden daardoor tot hogere, moeilijk voorspelbare kosten binnen de jeugdhulpbegroting. Het betreft een autonome ontwikkeling die rechtstreeks voortvloeit uit wijzigingen in het landelijke beleid en niet uit lokaal beleid. We ervaren door deze ontwikkeling een tekort van € 1.500.000. Dit onderwerp maakt deel uit van de lobby (met de VNG) voor meer middelen van het Rijk voor jeugdzorg.

28. Actuele prognose kosten jeugdhulp
In de jaarrekening 2025 is een tekort geconstateerd op de kosten voor de jeugdzorg van € 4,0 miljoen. Op basis van de kostenontwikkeling in 2025 en de eerste signalen uit 2026, verwachten wij voor ook over 2026 een tekort ten opzichte van de begroting. Deze analyse wordt momenteel nader uitgewerkt en een eventuele financiële compensatie vanuit het Rijk is hierin nog niet meegenomen. In de Bestuursrapportage april, mei 2026 is de raad hierover nader geïnformeerd.

In de afgelopen periode is gebleken dat de actuele uitgaven momenteel sneller oplopen dan voorgaand jaar en begroot. Ervaring leert dat we na de maand juni een nauwkeurigere prognose kunnen opstellen. Hoewel we de huidige prognose daarom nog met de nodige voorzichtigheid moeten interpreteren, is er wel al een duidelijke trendgroei zichtbaar ten opzichte van voorgaande jaren. We stellen daarom voor om de begroting structureel op te hogen met een bedrag van € 3 miljoen. Samen met de € 1,5 miljoen uit het vorige punt 27 verhogen we dan de budgetten voor jeugdhulp met in totaal € 4,5 miljoen. Ondertussen worden diverse beheersmaatregelen ingezet,

met zichtbaar effect. Zo leidt de inzet van de zorgadviseur tot aantoonbare besparingen en is er een afname van het aantal jeugdigen dat verblijft op een zorgboerderij.

29. Indexering Sociaal Domein

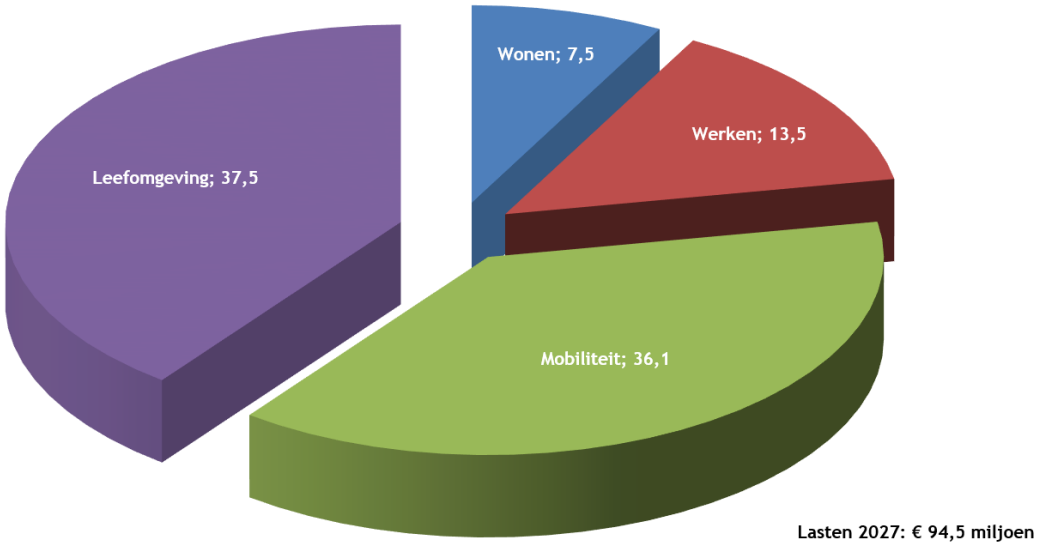
De inkoop van diverse zorgcontracten wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de contracten die de gemeente heeft afgesloten. De indexering is afhankelijk van de afspraken in de contracten. Het gaat om de volgende onderdelen, met de volgende budgetten, indexeringspercentages en indexeringsbedragen:

Omschrijving	Bedrag begroot	Indexerings-percentage	Indexerings-bedrag
Jeugd	33.856.137	3,50% en 3,76%	1.205.935
Jeugd - Algemeen	346.334	3,96% en 2,00%	13.297
Jeugd - GI	3.609.760	3,76%	135.727
Jeugd pgb	367.500	3,76%	13.818
Landelijke indexering	721.422	3,96%	28.568
Leerlingenvervoer	1.474.399	4,00%	58.976
Tolken/medisch/bouwkundig onderzoek ed	240.000		0
Veiligheidsregio	425.560	3,76%	16.001
Wmo - GI	1.029.167	3,76%	38.697
Wmo BG	11.318.419	3,67% en 3,76%	416.230
Wmo HH	10.009.829	3,50%	350.344
Wmo hulpmiddelen	2.380.000	2,00%	47.600
Wmo pgb	1.050.400	3,76%	39.495
Wmo vervoer	2.650.000	4,00%	105.000
Wmo woonvoorzieningen	729.675	2,00%	14.594
Totaal	**70.208.602**		**2.484.281**

2.2.2 Programma 2: Ruimte

Hoofdtaakvelden

Het programma Ruimte bestaat uit 4 hoofdtaakvelden. Per hoofdtaakveld geven we aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. In een totaaloverzicht tonen we alle baten en lasten binnen dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de voorgestelde aanpassingen op dit programma in de begroting. Om dat te duiden beschrijven we eerst enkele ontwikkelingen in het ruimtelijk domein.

Lasten 2027: € 94,5 miljoen

Ontwikkelingen in het ruimtelijk domein

In Súdwest-Fryslân staan we de komende jaren voor grote en samenhangende opgaven. Binnen het ruimtelijk domein komen vraagstukken rond wonen, economie, mobiliteit, klimaat, energie, natuur en leefbaarheid steeds nadrukkelijker samen. De beschikbare ruimte is schaars, terwijl de behoefte aan woningen, bedrijvigheid, duurzame energie, waterberging en kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte blijft toenemen. Dit vraagt om zorgvuldige keuzes en een integrale afweging van belangen. De nadruk ligt op:

- voldoende en passende woningen,
- toekomstbestendige voorzieningen,
- een openbare ruimte die gezond en veilig gebruik stimuleert.

Randvoorwaarden: voldoende netcapaciteit, klimaatadaptatie, water, groen en bereikbaarheid. We werken aan een toekomstbestendige inrichting van ons grondgebied, waarbij de kwaliteit van landschap, dorpen en steden behouden blijft en tegelijkertijd ruimte wordt geboden voor ontwikkeling. Landelijke en provinciale beleidskaders, zoals de Omgevingswet en de omgevingsvisies van Rijk en provincie, geven hierbij richting. De komende jaren wordt verder gewerkt aan de gemeentelijke omgevingsvisie en aan gebiedsgerichte plannen die inspelen op de specifieke kenmerken en behoeften van verschillende kernen en gebieden.

De woningbouwopgave blijft een belangrijke prioriteit. Met voldoende betaalbare woningen voor met name starters, gezinnen, ouderen en inwoners met een zorgvraag binden we inwoners en leggen we de basis voor leefbaarheid. Tegelijkertijd vragen ontwikkelingen als vergrijzing, demografische veranderingen en de beschikbaarheid van voorzieningen om een evenwichtige spreiding van woningen en investeringen over de gemeente.

Een sterke economie vormt de basis voor brede welvaart. Ondernemers, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen zorgen voor werkgelegenheid, innovatie en dragen bij aan voorzieningen voor onze inwoners. Tegelijkertijd staat de arbeidsmarkt onder druk door vergrijzing, een toenemende vraag naar vakmensen en veranderingen in economische sectoren. Daarom zetten we in op aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor bedrijven, toekomstbestendige bedrijventerreinen en een goed ondernemersklimaat. Samen met onderwijs, ondernemers en regionale partners werken we aan een arbeidsmarkt die aansluit bij de vraag van vandaag én morgen. Daarnaast blijven recreatie en toerisme, de maritieme sector, de agrarische sector en de maakindustrie belangrijke pijlers onder de economie van Súdwest-Fryslân.

Klimaatverandering en de energietransitie hebben steeds meer invloed op de inrichting van de leefomgeving. Maatregelen voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, waterbeheer en verduurzaming worden daarom steeds vaker gecombineerd met ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast vormen netcongestie en de transitie in de landbouw belangrijke uitdagingen die vragen om samenwerking met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden.

Een aantrekkelijke en veilige openbare ruimte vormt de basis voor de leefbaarheid in de gemeente. Daarom blijven we investeren in het beheer en onderhoud van wegen, bruggen, kades, groenvoorzieningen en andere openbare voorzieningen. Daarbij hebben duurzaamheid, toegankelijkheid, klimaatbestendigheid en kwaliteit nadrukkelijk aandacht. Met deze aanpak werken we aan een gemeente die aantrekkelijk is om te wonen, werken, ondernemen en recreëren, nu en in de toekomst.

Programma Ruimte - hoofdtaakveld 1. Wonen

Wat willen we bereiken?

Doel 8. Voldoende woningen beschikbaar voor de behoefte

Woningbouw is het fundament voor leefbaarheid: zonder passende woningen komen leefbaarheid, doorstroming, sociale samenhang en binding van jongeren aan dorpen en steden onder druk. We werken niet alleen aan méér woningen, maar bouwen naar behoefte: voor jongeren, starters, ouderen, kwetsbare inwoners en specifieke doelgroepen. Daarbij werken we vanuit de bestaande programmering, harde plannen en afspraken met marktpartijen en corporaties. We werken projectmatig aan de realisatie van de woonopgave en de ontwikkeling van het woonbeleid. We verkennen daarbij actief de mogelijkheden om te versnellen en processen zoveel mogelijk parallel te laten verlopen. Monitoring vindt plaats door middel van de woningbouwprogrammering (2022-2031). Daarbij zetten we in op het verbeteren van de data.

<u>Indicatoren</u>
- Aantal woningen in (harde) programmering
- Aantal gerealiseerde woningen per jaar
- Aandeel betaalbare woningen binnen de nieuwbouw (minimaal 2/3)
- Doorlooptijd van procedures

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Realiseren van woningbouwprojecten die zijn opgenomen in grondexploitaties (GREX) of contractuele afspraken.
- We maken van ‘zachte’ plannen ‘harde plannen’.
- We stellen een volkshuisvestingsprogramma op.
- Voor de betaalbaarheid van woningbouw verkennen we de mogelijkheden om onrendabele toppen in plannen in met name kleine kernen te verkleinen.
- We onderzoeken de toepasbaarheid van een vereveningsfonds.
- Actualiseren data voor woningbouwmonitor en verkennen mogelijkheden om de data efficiënter te verzamelen.

- We onderzoeken het versnellen van procedures waar mogelijk voor nieuwbouw en herbestemming inclusief het parallel laten lopen van processen.
- Sturen op programmering om de behoefte in de gemeente in te vullen en daarbij programmeren we over (ca. 130%).
- Actief benutten van rijksregelingen (zoals Woningbouwimpuls en Realisatiestimulans).
- We onderzoeken hoe herbestemming van leegstaand maatschappelijk en commercieel vastgoed kan bijdragen aan het versnellen van de woningbouwopgave.

Toelichting

De komende periode ligt de nadruk op realisatie: voldoende betaalbare woningen daadwerkelijk bouwen en bestaande woningbouwplannen versnellen. De woningbouwprogrammering en monitoring geven daarbij richting, zodat we blijven sturen op aantallen, betaalbaarheid, doelgroepen en de behoefte per kern. We geven prioriteit aan plannen die uitvoerbaar zijn en op korte en middellange termijn daadwerkelijk woningen opleveren. Nieuwe initiatieven voegen we gericht toe wanneer zij aantoonbaar voorzien in de woonbehoefte, bijdragen aan betaalbaarheid of noodzakelijke versnelling mogelijk maken. Zo verschuift de focus van plannen ontwikkelen naar woningen realiseren.

Wat willen we bereiken?

Doel 9. Specifieke doelgroepen kunnen passende woning vinden

We willen dat verschillende doelgroepen, zoals starters, ouderen en aandachtsgroepen, passende en betaalbare woningen kunnen vinden, met aandacht voor doorstroming en de verbinding tussen wonen en zorg. Daarbij kijken we niet alleen naar het aantal woningen, maar vooral naar welke woningen waar nodig zijn en voor wie. We willen dat jongeren in hun eigen omgeving een toekomst kunnen opbouwen, ouderen passend kunnen wonen en mensen die ondersteuning nodig hebben een plek vinden die aansluit bij hun situatie. Door gericht woningen toe te voegen en doorstroming te bevorderen, zorgen we ervoor dat de beschikbare woningvoorraad beter aansluit bij de verschillende levensfasen en behoeften van onze inwoners.

<u>Indicatoren</u>
- Aandeel sociale huur in nieuwbouw (toegroeien naar minimaal 30%)
- Aandeel woningen geschikt voor ouderen / levensloopbestendig
- Aantal projecten met specifieke doelgroepen
- Doorstroming binnen woningvoorraad

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- Afspraken maken met corporaties en ontwikkelaars over sociale huur, betaalbare woningen en terugbouw bij sloop van woningen.
- We maken een plan van aanpak om de doorstroming te verbeteren.
- Mogelijk maken van passende woonvormen, zoals levensloopbestendige woningen en geclusterde woonvormen.
- We voeren een urgentieverordening in
- We hebben aandacht voor onder meer woonwagens en arbeidsmigranten in het volkshuisvestingsprogramma.
- Ondersteunen van initiatieven (faciliterend) uit De Mienskip.

Toelichting
De woonbehoefte verschilt per kern en per doelgroep. Daarom kijken we gericht naar wat lokaal nodig is en zetten we in op woningen die daadwerkelijk bijdragen aan de vraag van onze inwoners. Doorstroming is daarbij een belangrijke sleutel: als mensen een woning kunnen vinden die past bij hun levensfase, komen ook andere woningen beschikbaar. Wonen staat bovendien niet op zichzelf. *Bij de ontwikkeling van nieuwe woonlocaties hebben we aandacht voor een evenwichtige*

samenstelling van buurten en kernen, waarbij wonen, leefbaarheid en sociale veiligheid in samenhang worden beschouwd. Samen met onze partners verbinden we wonen, welzijn en zorg in een gebiedsgerichte aanpak, zodat inwoners zo lang mogelijk passend kunnen wonen in hun eigen dorp, stad of vertrouwde omgeving. *Bij afspraken met corporaties besteden we aandacht aan een evenwichtige spreiding van sociale huurwoningen over de gemeente, zodat leefbaarheid, draagkracht van kernen en sociale veiligheid in balans blijven.*

Wat willen we bereiken?

Doel 10. Woningbouw draagt bij aan vitale en leefbare kernen.

Woningbouw moet bijdragen aan leefbaarheid, voorzieningen en een sterke mienskip in alle dorpen en steden. *Woningbouw wordt nadrukkelijk bezien in samenhang met de beschikbaarheid van voorzieningen, ontmoetingsplekken, bereikbaarheid en maatschappelijke functies. Daarbij erkennen wij dat de kracht van Súdwest-Fryslân mede ligt in de verscheidenheid van dorpen en kernen. Bij ruimtelijke keuzes wegen wij daarom niet alleen de woningbehoefte, maar ook de bijdrage aan leefbaarheid, sociale samenhang en het in stand houden van basisvoorzieningen mee.* Dat vraagt om een integrale aanpak en balans tussen inbreiding en uitbreiding, groen en bebouwing, tussen wonen, werken en voorzieningen. Vanuit een duidelijke visie voor de kleinere kernen. Een Kernenstrategie (Plattelandsvisie) geeft richting aan de toekomst van onze dorpen en steden in het landelijk gebied, met aandacht voor leefbaarheid, wonen, bereikbaarheid, voorzieningen, economie, landschap en de kracht van de mienskip. We brengen de verschillende ontwikkelingen en opgaven in samenhang en maken duidelijk waar we als gemeente samen met inwoners, ondernemers en organisaties naartoe willen. Zo werken we aan een vitaal en toekomstbestendig platteland, waarin het goed wonen, werken en leven blijft.

We houden rekening met de eigen identiteit, schaal en behoeften van onze steden en dorpen. Woningbouw sluit aan bij de lokale behoefte en draagt tegelijkertijd bij aan de vitaliteit en toekomstbestendigheid van de kern. Daarom kijken we niet alleen naar het aantal woningen, maar ook naar voor wie we bouwen en wat woningbouw betekent voor voorzieningen, bereikbaarheid, ontmoeting en de kwaliteit van de leefomgeving. Zo zetten we woningbouw gericht in om sterke steden, vitale dorpen en leefbare gemeenschappen te behouden en verder te ontwikkele

<u>Indicatoren</u>
- Spreiding van woningbouw over kernen
- Aantal transformatieprojecten (andere functie/leegstand → wonen)
- Mate waarin woningbouw aansluit bij voorzieningenstructuur
- Aandeel inbreidingslocaties

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- We stellen een bredere strategie met een FSN investeringsagenda op met de F4 partners. (in nauwe afstemming met Economie, voorzieningen etc.)
- We stellen provincie breed een kernenstrategie op met focus op Wonen i.r.t. leefbaarheid
- Prioriteren van woningbouw binnen bestaande kernen (inbreiding boven uitbreiding).
- Prioriteren herbestemmen leegstaande gebouwen > wonen
- Ondersteunen van concrete en haalbare initiatieven vanuit dorpen en wijken (faciliterend)
- Prioriteren en versterken kleine kernenaanpak (betaalbaarheid onrendabele top plannen in met name kleinere kernen)
- We onderzoeken de mogelijkheden voor voorrang voor inwoners met economische of sociale binding.

Toelichting Fries stedelijk netwerk en kernenstrategie
Fries Stedelijk Netwerk en Friese Kernenstrategie. Met de Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050 hebben de provincie Fryslân en de gemeenten Súdwest-Fryslân, Leeuwarden, Smallingerland en Heerenveen gezamenlijk de ambitie neergezet om de kracht van Sneek, Leeuwarden, Drachten en Heerenveen verder te benutten. Het Fries Stedelijk Netwerk moet daarmee een sterkere positie krijgen binnen het nationale stedelijke netwerk. De ontwikkeling van de vier steden is daarbij geen doel op zichzelf: sterke Friese steden versterken de economie, voorzieningen, bereikbaarheid en brede welvaart van heel Fryslân. De propositie is ingebracht als bouwsteen voor de Nota Ruimte en vormt de basis voor de Verstedelijkingsstrategie die we samen met provincie, de andere FSN-gemeenten en het Rijk verder uitwerken. Daarbij verbinden we woningbouw nadrukkelijk met economie, bereikbaarheid, voorzieningen, onderwijs en de kwaliteit van de leefomgeving. De volgende stap is het uitwerken van een investeringsagenda, waarin we concreet maken welke ontwikkelingen en investeringen nodig zijn om deze gezamenlijke ambitie daadwerkelijk te realiseren. Voor Súdwest-Fryslân is de positionering van Sneek als onderdeel van deze verstedelijkingsopgave van groot belang. In de propositie wordt voor Sneek ingezet op binnenstedelijke transformatie en verdichting, de grootschalige gebiedsontwikkeling van de Spoorzone en de verdere ontwikkeling van Harinxmaland. Daarmee willen we ruimte creëren voor woningbouw én tegelijkertijd de economische, maatschappelijke en infrastructurele positie van Sneek als centrumstad voor de regio versterken.

Naast de verstedelijkingsstrategie werken de Friese gemeenten en provincie aan de ontwikkeling van een ***Friese Kernenstrategie***. Deze moet richting geven aan wat verschillende typen dorpen en kernen nodig hebben om vitaal en leefbaar te blijven, met aandacht voor onder andere wonen, voorzieningen, bereikbaarheid, economie, demografie, landschap en de kracht van de mienskip.

Voor Súdwest-Fryslân kan deze Kernenstrategie daarmee tevens functioneren als onze visie op de toekomst van het platteland en de kleinere kernen. Beide trajecten horen nadrukkelijk bij elkaar. Sterke steden en vitale dorpen zijn geen tegengestelde belangen, maar versterken elkaar. Met de Verstedelijkingsstrategie én de Kernenstrategie werken we daarom aan één samenhangend toekomstperspectief waarin groei, investeringen en voorzieningen bijdragen aan de brede welvaart in heel Súdwest-Fryslân en Fryslân. Kleine Kernenaanpak. Met de Kleine Kernenaanpak verkennen we samen met inwoners waar in een kleine kern kansen liggen voor woningbouw. We brengen de lokale woonbehoefte en mogelijke locaties in beeld en onderzoeken welke locatie ruimtelijk geschikt en haalbaar is. Het resultaat is een duidelijke voorkeurslocatie waar woningbouw mogelijk kan worden gemaakt. Daarmee creëren we perspectief en duidelijkheid voor het dorp en ontstaat een concrete basis waarop de gemeente of marktpartijen een woningbouwinitiatief verder kunnen ontwikkelen.

Programma Ruimte - hoofdtaakveld 2. Werken

Wat willen we bereiken?

Doel 11. Sterke sociaal-economische ontwikkeling en de arbeidsmarkt versterken.

Wij versterken de sociaaleconomische ondernemersstructuur door te bouwen aan brede welvaart, waarin economie, leefbaarheid en sociale samenhang elkaar versterken. We stimuleren een veerkrachtige lokale economie die aansluit op maatschappelijke en economische transities en die toekomstbestendig is. De aanhoudende arbeidsmarktkrapte vormt voor zowel ondernemers als maatschappelijke organisaties een belangrijke uitdaging. Daarom zetten we actief in op het versterken van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het beter benutten van beschikbaar arbeidspotentieel. *Daarbij richten wij ons in het bijzonder op sectoren die bepalend zijn voor de brede welvaart van onze gemeente, waaronder maritieme bedrijvigheid, zorg en gastvrijheid. Ook zetten wij in op het behouden van jongeren voor de regio door onderwijs, stageplaatsen, werkgelegenheid en woonmogelijkheden beter met elkaar te verbinden. Samen met onderwijsinstellingen en werkgevers stimuleren we een leven lang ontwikkelen, zij-instroom, omscholing en praktijkgerichte leertrajecten, zodat meer inwoners kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt*. Hoe zorgen we dat mensen worden opgeleid die bedrijven nodig hebben, en er tegelijkertijd voor iedereen ook plek is om mee te doen. Daarom verbinden we bedrijven, onderwijs en maatschappelijke opgaven, zodat er ruimte is voor talentontwikkeling voor iedereen, waardoor

groei duurzaam en inclusief is. *De aanhoudende arbeidsmarktkrapte vormt voor zowel ondernemers als maatschappelijke organisaties een belangrijke uitdaging. Daarom zetten we actief in op het versterken van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het beter benutten van beschikbaar arbeidspotentieel.*

Indicatoren
- Aantal samenwerkingen met resultaat tussen onderwijs, ondernemers en overheid
- Betere aansluiting tussen opleidingen en arbeidsmarkt, met name in sterke sectoren
- Aantal uitkeringsdossiers omlaag
- Inzetten op om- en bijscholing en een leven lang ontwikkelen
- Instroom van zij-instromers
- Aanwezigheid groeiend en innovatief MKB lokaal ondernemerschap en familiebedrijven
- Aantrekkingskracht en behoud van jongeren en nieuw arbeidspotentieel

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- We schrijven een integrale sociaal-economische visie en laten deze vaststellen
- Samen met ondernemers en onderwijspartners Firda en NHL Stenden werken we met prioriteit verder aan de versterking van maritiem (onderwijs) in Sneek en onze gemeente.
- We werken samen met onze partners 3oBuro, Technolab en WRK.frl aan de bekendheid van werkgevers bij scholieren en studenten met extra aandacht voor de speerpuntsectoren
- We verankeren de ontwikkeling van Súdwest-Werkt naar Zuidwest Werkt door een nieuw convenant op te stellen waarin de 3O-samenwerking bestendigd wordt
- *We blijven investeren in initiatieven die jongeren vroegtijdig in contact brengen met werkgevers en vervolgonderwijs, zodat zij zicht krijgen op loopbaanmogelijkheden binnen de regio.*
- We organiseren bijeenkomsten waar werkgevers en werkzoekenden elkaar ontmoeten. Deze bijeenkomsten zijn gericht op vacatures, taalstages, werkervaringsplekken en andere vormen van meedoen op de werkvloer
- We versterken de kennis bij werkgevers over thema's die kwetsbare werkenden raken door kennissessies en ondernemersbijeenkomsten te organiseren en zetten hiervoor gerichte communicatie in via diverse media.

Wat willen we bereiken?

Doel 12. Ruimte voor ondernemers om te groeien en te vernieuwen

Ondernemers helpen onze gemeente vooruit en hebben ruimte nodig om te groeien en te vernieuwen. Daarom verbeteren en verduurzamen we bestaande bedrijventerreinen en investeren we in samenwerking, innovatie en kwaliteit. Waar nodig ontwikkelen we nieuwe bedrijventerreinen, onder andere in Bolsward en Makkum, zodat er voldoende ruimte blijft voor groei en vernieuwing.

Ons economisch beleid richt zich op ondernemerschap dat bijdraagt aan een toekomstbestendige, circulaire economie met een positieve impact op welvaart, leefomgeving en klimaat. Daarbij focussen we op onze speerpuntsectoren en stimuleren we de ontwikkeling van een sterke, inclusieve arbeidsmarkt, met kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Tegelijk zetten we in op een innovatieve economie die oplossingen biedt voor grote maatschappelijke transities, zoals digitalisering en verduurzaming.

We zetten in op een verbeterde samenwerking in regionaal en provinciaal verband aan versterking van het ecosysteem, het vestigingsklimaat en innovatie/ketenontwikkeling in de Friese speerpuntsectoren (o.a. met EBF, Provincie, F4-gemeenten en Fries Stedelijk Netwerk). We gaan voor een sterke en toekomstbestendige maritieme sector door keten- en coalitievorming, zowel lokaal als regionaal in samenwerking met overheden, EBF, ondernemers en onderwijs.

Het MKB is de kurk waar onze economie op drijft en van groot belang voor de Mienskip. We versterken daarom de regionale MKB-ondersteuningsstructuur met focus op verduurzaming, digitalisering en innovatie. Kennisvergroting is daarbij een focuspunt. We intensiveren de samenwerking met Friese gemeenten, de provincie, de Vereniging Circulair Fryslân en andere partners en vertalen deze samenwerking naar ons beleid en onze uitvoering.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Wij geven kavels uit op bedrijventerreinen Hemmen III & Woudvaart in Sneek en Burevaart in Workum
- We stellen plannen op voor de nieuwe bedrijventerreinen Bolsward en Makkum en werken aan grondverwervingsstrategie Bolsward.
- We versterken de kennis over impact ondernemen door kennissessies en ondernemersbijeenkomsten te organiseren en zetten hiervoor gerichte communicatie in via diverse media
- We voeren het Meerjarenplan Circulaire Economie 2024–2028 uit
- We realiseren vervolgstappen in de ontwikkeling van een circulair ambachtscentrum/ netwerk. (zie ook openbare ruimte)
- We stellen een aanpak Vitale Winkelgebieden op

Wat willen we bereiken?

Doel 13. Onze inwoners ervaren de voordelen van de gastvrijheidseconomie en sterke evenementen

De gastvrijheidseconomie is een belangrijke pijler onder de toekomst van onze gemeente.
Door te investeren in voorzieningen en een gastvrij ondernemersklimaat, maken we de gemeente aantrekkelijker voor bezoekers en blijft de lokale economie groeien. Investeren in toerisme, horeca en recreatie vergroot de werkgelegenheid in ons midden- en kleinbedrijf en maakt onze gemeente levendig en bruisend. De gastvrijheidseconomie draagt breed bij aan de samenleving en is een belangrijke basis onder de voorzieningen onder meer in de retail.
In de economische visie is de gastvrijheidseconomie benoemd als belangrijke sector. Onze omgeving heeft grote aantrekkingskracht op inwoners en bezoekers. De beleving van en verbinding tussen water, platteland, kernen -waaronder zes van de Friese Elfsteden-en de rijkdom aan cultuur en erfgoed, maken onze gemeente uniek. Al met al draagt de sector bij aan het geluk en de brede welvaart van inwoners en bezoekers. Daarom zetten we er vol op in.
We nemen gastvrijheidseconomie vanaf het begin mee in ruimtelijke ontwikkelingen, zodat keuzes in dorpen, steden en buitengebied ook economisch en maatschappelijk kloppen. En we zetten in op meer reuring buiten het hoogseizoen, met extra aandacht voor ondersteuning van organisatoren en een eenvoudiger vergunningproces. Dialoog over de voortgang van het Uitvoeringsprogramma Gastvrijheidseconomie en Evenementen vindt plaats met stakeholders en samenwerkingspartners. Dit zijn bijvoorbeeld een werkgroep gastvrijheidseconomie van de Ondernemersfederatie Súdwest-Fryslân, VVV Waterland van Friesland en gemeente De Fryske Marren, maar bijvoorbeeld ook met jongeren en onderwijsinstellingen.

In Súdwest-Fryslân koesteren we de kracht van evenementen. Onze gemeente kent een rijk gevulde evenementenkalender van ruim 450 evenementen per jaar en evenementen vormen daarmee een belangrijk onderdeel van ons vrijetijdsaanbod voor inwoners én bezoekers. We hechten grote waarde aan een veelzijdig en vooral toekomstbestendig en over de seizoenen gespreid evenementenaanbod binnen onze gemeente. Evenementen spelen een cruciale rol in het bevorderen van verbinding en levendigheid, waardoor Súdwest-Fryslân een aantrekkelijke plek is om te wonen, te werken, te ondernemen en te recreëren.

Indicatoren
- Aantal banen in de gastvrijheids sector
- Aantal bezoekers
- Bestedingen sector en per bezoeker
- Aantal nieuwe initiatieven

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- We starten met alle in het uitvoeringsprogramma genoemde onderdelen in 2027:
  - Versterking dagrecreatief aanbod
  - Vergroting investeringskracht sector
  - Meer ruimte voor gastvrijheidseconomie
  - Meer reuring en evenementen buiten het hoogseizoen
  - Ondersteuning evenementenorganisatoren

Programma Ruimte - hoofdtaakveld 3. Mobiliteit

Wat willen we bereiken?

Doel 14. Goede bereikbaarheid steden en dorpen en verkeersveiligheid. Een Toegankelijk mobiliteitsnetwerk: OV & deelmobiliteit

Mobiliteit is onderdeel van het dagelijks leven: te voet, per fiets, met auto, OV of over water verplaatsen we ons. We zetten ons vol in om Súdwest-Fryslân verkeersveilig, leefbaar en bereikbaar te houden voor inwoners en bezoekers. Het programma 'Mobiliteit voor iedereen in Súdwest-Fryslân! – samen in beweging naar 2040' (vastgesteld door het college in februari 2026) schetst de koers. Mobiliteit raakt leefbaarheid, veiligheid, bereikbaarheid, gezondheid en economie. De wereld is veranderd sinds het Verkeers- en Vervoersplan 2013. Dit programma werkt in samenhang met de Omgevingsvisie en de bestuurlijke koers. Het richt zich op een gemeente waarin iedereen zich veilig, toegankelijk, vlot en duurzaam kan verplaatsen, te voet, per fiets, met het openbaar vervoer, de auto of over het water. Het Mobiliteitsprogramma heeft drie leidende principes:

- Gastvrij en bereikbaar;
- Verkeersveilig en toegankelijk;
- Actieve mobiliteit.

De mobiliteitsopgave verandert. Naast een goed functionerend wegennet komt steeds meer nadruk te liggen op verkeersveiligheid en de positie van kwetsbare verkeersdeelnemers, duurzame vormen van vervoer en de bereikbaarheid van onze steden en dorpen. Ontwikkelingen zoals vergrijzing, vervoersarmoede en verstedelijking vragen om andere mobiliteitsoplossingen, waaronder goede fietsverbindingen, openbaar vervoer en mobiliteitshubs. Bereikbaarheid is daarbij geen doel op zichzelf, maar een belangrijke voorwaarde om te kunnen wonen, werken, ondernemen en deelnemen aan de samenleving.

Voor Súdwest-Fryslân is daarnaast de verbinding met de rest van Fryslân, Noord-Nederland, de Randstad en Duitsland van strategisch belang. Weg, water en spoor vormen daarbij één samenhangend netwerk. Grote infrastructurele projecten van Rijk en provincie hebben rechtstreeks invloed op onze bereikbaarheid en economische ontwikkeling. Daarom willen we niet alleen reageren op deze ontwikkelingen, maar samen met onze partners actief invloed uitoefenen op keuzes die voor Súdwest-Fryslân van belang zijn.

Vervanging van wegen, vaarwegen en bruggen
De komende tien jaar staat een omvangrijke vervangings- en onderhoudsopgave voor de deur. Het gaat onder meer om bruggen bij Kornwerderzand, Uitwellingerga, Spannenburg en Oude Schouw,

werkzaamheden aan rijks- en provinciale wegen en de aanpak van knooppunt Werpsterhoeke. Tegelijkertijd blijven we investeren in het beheer en onderhoud van onze eigen infrastructuur. De optelsom van deze werkzaamheden kan grote gevolgen hebben voor de bereikbaarheid van inwoners, bedrijven en bezoekers. Daarom zetten we in op vroegtijdige afstemming en regie tussen Rijk, provincie, gemeente en andere beheerders. Zo willen we werkzaamheden waar mogelijk slim combineren, de bereikbaarheid op peil houden en hinder voor onze inwoners en ondernemers beperken.

Afsluitdijk – Verruiming Sluis Kornwerderzand
De verruiming van de sluis bij Kornwerderzand is van groot economisch belang voor Súdwest-Fryslân en Noord-Nederland. Een grotere sluis verbetert de toegang tot het IJsselmeer voor grotere schepen en versterkt daarmee de ontwikkelmogelijkheden van de maritieme sector, scheepsbouw en aanpalende havens. Voor Súdwest-Fryslân gaat het daarmee niet alleen om een infrastructureel project, maar om het versterken van een sector die diep geworteld is in onze gemeente en van betekenis is voor werkgelegenheid en innovatie.

Het project is opgenomen in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Voor de sluis, de bruggen in de A7 en de vaargeulen in het IJsselmeer is een bestuursovereenkomst gesloten. De uitvoering heeft vertraging opgelopen door onder andere verzilting, aangescherpte bouweisen en prijsstijgingen. Het Rijk heeft in de Voorjaarsnota 2025 €375 miljoen extra voor het project gereserveerd. Rijk en regio werken aan de verdere uitwerking en besluitvorming. Súdwest-Fryslân blijft zich samen met de regionale partners inzetten voor daadwerkelijke realisatie.

Lelylijn en Fries Stedelijk Netwerk
De Lelylijn is voor Súdwest-Fryslân meer dan een nieuwe spoorverbinding. De lijn kan Noord-Nederland structureel beter verbinden met de rest van Nederland en daarmee bijdragen aan economische ontwikkeling, woningbouw, arbeidsmarkt, onderwijs en brede welvaart. Ook zonder een station binnen onze gemeente kan Súdwest-Fryslân hiervan profiteren, mits onze verbindingen met het toekomstige tracé goed worden georganiseerd.

Daarom plaatsen we de Lelylijn nadrukkelijk in de bredere ontwikkeling van het Fries Stedelijk Netwerk. Sterke verbindingen tussen Sneek, Leeuwarden, Heerenveen en Drachten en met de omliggende steden en dorpen versterken de sociaal-economische positie van heel Fryslân. Ontwikkelingen in Sneek en de rest van Súdwest-Fryslân kunnen daarop aanhaken.

De financiële haalbaarheid van de Lelylijn blijft een belangrijk vraagstuk. Rijk en regio werken aan de verdere uitwerking van financiering, fasering en mogelijke regionale bijdragen. Súdwest-Fryslân blijft daarom samen met de partners in Fryslân en Noord-Nederland actief inzetten op realisatie van de Lelylijn én op goede aansluitingen van onze gemeente op dit toekomstige netwerk.

Indicatoren
- De projecten voor 2027 en 2028 staan in een actuele uitvoeringsagenda;
- De verkeersveiligheid in de gemeente Súdwest-Fryslân op de gemeentelijke wegen verbetert;
- De bereikbaarheid van voorzieningen verbetert door inzet op mobiliteitshubs;
- Het percentage inwoners dat mee kan doen d.m.v. actieve mobiliteit groeit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om deze doelen te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Vaststellen uitvoeringsagenda Mobiliteit (2026 – 2030)

De eerste uitvoeringsagenda 2026–2030 vertaalt onze mobiliteitsambities naar concrete maatregelen en projecten. In 2027 voeren we de prioritaire projecten binnen de beschikbare middelen uit, met daarnaast gerichte aandacht voor verkeerseducatie en handhaving.De totale investeringsopgave bedraagt ruim €60 miljoen. Voor de komende vier jaar is €20 tot €26 miljoen beschikbaar uit de eigen begroting, subsidies en bijdragen van andere overheden. We zetten de beschikbare middelen in waar ze het meeste effect hebben: door investeringen in fiets, openbaar vervoer, transferpunten en parkeerbeleid slim te combineren, verbeteren we de bereikbaarheid én verkeersveiligheid.

Projecten waarvoor nu geen financiële ruimte is, worden geprioriteerd voor een volgende uitvoeringsagenda vanaf 2030.

- Uitvoeren regionale mobiliteitsagenda Regiodeal Zuidwest-Friesland

Binnen de Regiodeal Zuidwest-Friesland werken gemeente De Fryske Marren, provincie Fryslân en wij aan het mobiliteitsdeel van de deal. Onderdeel hiervan is een regionale mobiliteitsanalyse, een bereikbaarheidsanalyse voorzieningen én inzet op kleinschalige mobiliteit, zodat beschikbare subsidieregelingen beter kunnen worden benut. Doel is om bereikbaarheid te verbeteren met oplossingen die passen bij de schaal van de regio. Eind 2026 is een regionale mobiliteitsagenda beschikbaar gekomen. In 2027 voeren wij de eerste projecten hiervan uit. Dit betreft o.a. een uitvoeringspilot voor één prioritaire mobiliteitshub.

- Uitvoeren acties herziene parkeerbeleid

Het geactualiseerde parkeerbeleid gaat om de combinatie van beleid, parkeernormen, parkeerwissel en betaald parkeren. De aanscherping hiervan was nodig voor de juridische houdbaarheid en om ontwikkelingen voor wonen en werken te kunnen faciliteren. In 2027 werken wij stapsgewijs aan het opstellen van geactualiseerdparkeerbeleid.

- Inzet op strategische verbindingen en netwerken

Binnen het mobiliteitsnetwerk van Súdwest-Fryslân werken wij samen met bestuurlijke partners die eigenaar zijn van de hoofdstructuur (weg, water, spoor). Vandaar dat wij actief bijdragen aan het realiseren van de volgende projecten:

- Vervangen brug Uitwellingerga, inclusief het realiseren van een bypass door de Prinses Margriettunnel, brug Spannenburg, brug Oude Schouw, knooppunt Werpsterhoeke;
- De bruggen en de verruimde sluis bij Kornwerderzand;
- MIRT Verkenning Lelylijn.

Programma Ruimte - Hoofdtaakveld 4. Leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Doel 15. Een CO2-neutraal 2050

We werken aan een toekomstbestendig energiesysteem dat bijdraagt aan de doelstelling om in 2050 klimaatneutraal te zijn. We zetten in op 50% CO_2-reductie in 2030 en ca. 8.000 aardgasvrije woningen richting 2030. Deze opgave vraagt om een samenhangende aanpak van warmtetransitie, duurzame energieopwek en regie op het energiesysteem en raakt alle sectoren: de gebouwde omgeving, industrie, mobiliteit en de eigen gemeentelijke organisatie. We maken hierin bewuste keuzes op basis van haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak, en bouwen gefaseerd aan uitvoering.

Het realiseren van een klimaatneutrale gemeente in 2050, met een aanpak die stuurt op resultaten, in alle relevante sectoren en met de volgende reguliere taken:

- Ontwikkelen, actualiseren en uitvoeren van energie- en klimaatbeleid voor de gebouwde omgeving, industrie, mobiliteit en duurzame opwek.
- Regie voeren op de warmtetransitie en ontwikkeling energiesysteem
- Samenwerking met externe partners (corporaties, bedrijven, netbeheerders, medeoverheden)
- Verkennen, vaststellen van kaders en dan waar mogelijk faciliteren van kansrijke duurzame energie-initiatieven
- Monitoring en rapportage voortgang energietransitie, uitgesplitst naar sectoren en waarin eigenaarschap is geborgd

Indicatoren
- Aantal aardgasvrije woningen
- Voortgang warmtenetten (fase / aantal aansluitingen)
- Voortgang ontwikkeling gemeentelijk energiebedrijf
- Vaststelling en voortgang warmteprogramma
- Jaarlijkse ontwikkeling van de CO_2-uitstoot per sector (gebouwde omgeving, mobiliteit, bedrijven en landbouw)
- Aantal en omvang duurzame energieprojecten

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- Besluitvorming, inrichting en aandeelhouderschap gemeentelijk energiebedrijf
- Vaststellen Warmteprogramma en uitwerken vervolgacties (per kern/dorp)
- Doorontwikkelen definitief ontwerp (technisch, financieel, juridisch) collectief warmtenet Bolsward
- Vergroten draagvlak voor de warmte, en energietransitie binnen het project Bolsward, Confidence en belangrijke stakeholders
- Inrichten van een sturingsmechanisme waarin expertise van warmtetransitie, duurzame opwek, industrie, mobiliteit, RO samenkomen.

Wat willen we bereiken?

Doel 16. Besparen energie gebruik voor iedereen

We gaan voor het structureel verlagen van het energiegebruik in de gebouwde omgeving en het verminderen van energiearmoede, zodat inwoners kunnen meedoen aan de energietransitie en woonlasten dalen. Energiebesparing vormt de eerste en meest effectieve stap in de energietransitie. De gemeente ondersteunt inwoners, voorzieningenen bedrijven actief bij het verminderen van energiegebruik, met speciale aandacht voor huishoudens die moeite hebben met het betalen van de energierekening. *We zetten daarbij eerst in op maatregelen die voor een brede groep inwoners, maatschappelijke voorzieningen en ondernemers toegankelijk en haalbaar zijn. Denk aan isolatie, energiebesparing door gedragsverandering, energieadvies en praktische ondersteuning via energiecoaches en fixteams.* Door een combinatie van praktische ondersteuning, advies en subsidies wordt energiebesparing toegankelijk en haalbaar voor iedereen. We maken daarbij ook de koppeling met voorzieningen.

De gemeente richt zich hierbij primair op informeren, ondersteunen en verbinden. De keuze om daadwerkelijk maatregelen te treffen blijft in veel gevallen bij inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties zelf. Daarvoor voeren we nu al diverse reguliere taken uit.

- Uitvoering isolatieaanpak (o.a. Nationaal Isolatie Programma)
- Inzet energiecoaches, fixteams en adviseur.
- Ondersteunen inwoners via het Duurzaam Bouwloket.
- Communicatie en bewustwording energiebesparing – vervolg “Slimme Isolatiegids” & “Slimme Warmtegids”.

Indicatoren
- Aantal geïsoleerde woningen via de gemeentelijke isolatievergoeding (per jaar / cumulatief)
- Aantal bereikte huishoudens (coaches, fixteams, advies).
- Aantal aanvragen NIP subsidie .
- Aantal huishoudens bereikt in aanpak energiearmoede.
- Gemiddelde energiebesparing (indien meetbaar)

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Bieden van praktisch en technisch advies aan inwoners.
- Vergroten bereik via communicatie, campagnes en via het Duurzaam Bouwloket.
- Stimuleren bewust energiegebruik en gedragsverandering.
- Starten met een pilot: Warmtepompcoach voor het buitengebied 2026/2027.

Wat willen we bereiken?

Doel 17. Oplossingen en aanpak netcapaciteit en energieafstemming (Netcongestie)

We werken met grote prioriteit aan een toekomstbestendig, robuust en flexibel energiesysteem waarin vraag en aanbod van energie beter op elkaar zijn afgestemd en de beschikbare netcapaciteit optimaal wordt benut. Netcongestie vormt namelijk een directe belemmering voor woningbouw, economische ontwikkeling, mobiliteit en verduurzaming. Daarom zetten we in op het verminderen van de druk op het elektriciteitsnet én het creëren van ruimte voor groei en duurzame ontwikkeling. *Netcongestie vormt momenteel één van de belangrijkste randvoorwaarden voor woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming binnen Súdwest-Fryslân.*
Als gemeente nemen we regie in het verbinden van partijen, het sturen op samenhang tussen beleidsterreinen en het faciliteren van oplossingen. Dit doen we samen met netbeheerders, ondernemers, inwoners en andere partners. Daarbij combineren we inzet op netverzwaring met slimmer gebruik van het bestaande net, systematische energieafstemming en de ontwikkeling van een integraal energiesysteem (elektriciteit, warmte, opslag en alternatieve energiedragers).

<u>Indicatoren</u>
- Meer inzicht in netcapaciteit en knelpunten op diverse niveaus ’s, zowel regionaal als lokaal
- Voortgang van ontwikkelingen en projecten ondanks netcongestie
- Slimmer gebruik van het elektriciteitsnet door het stimuleren en faciliteren van flexibiliteit, energiemanagement en lokale samenwerking
- Faciliteren in de tijdige realisatie van netverzwaring en uitbreiding van energie-infrastructuur
- Realisatie van lokale toekomstbestendige energie-oplossingen (zoals energiehubs, opslag en flexibiliteit)
- Versterkte regie in de organisatie en samenhang tussen de verschillende projecten en beleidsterreinen door inzet van de Taskforce Netcongestie

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Vergroten van inzicht in de beschikbare netcapaciteit en de bestaande knelpunten binnen het energienet
- Ondersteunen van de ontwikkeling van toekomstbestendige energie-infrastructuur en netverzwaring
- Faciliteren van energieverkenningen voor onderzoek naar collectieve en individuele oplossingen op bedrijventerreinen
- Onderzoeken van netbewuste keuzes in woningbouw en gebiedsontwikkeling
- Actief informeren en betrekken van ondernemers en partners bij oplossingen en mogelijkheden
- We bereiden ons voor op de landelijke werkwijze "Eerder Aanvragen", waarmee voor woningbouw- en onderwijshuisvestingsprojecten eerder transportcapaciteit kan worden aangevraagd.
- We stellen beleidsregels vast voor de maatschappelijke prioritering van projecten. Hiermee wordt invulling gegeven aan de gemeentelijke rol bij het tijdig borgen van transportcapaciteit bij woningbouw- en onderwijshuisvestingprojecten en het ondersteunen van de realisatie van maatschappelijke opgaven binnen een situatie van toenemende netcongestie.

Wat willen we bereiken?

Doel 18. Landschap, landbouw biodiversiteit en voedsel in balans

Het landelijk gebied van Súdwest -Fryslân vraagt om een zorgvuldige balans tussen landbouw en natuur, water en klimaat. Die balans is niet vanzelfsprekend en vraagt bij iedere ontwikkeling om bewuste keuzes.
Súdwest-Fryslân kent een verscheidenheid aan landschapstypen met specifieke natuurwaarden en van daaruit ontstane diversiteit aan landbouwbedrijvigheid. Het landelijk gebied staat voor diverse uitdagingen. Súdwest-Fryslân kent drie verschillende landschapstypen—kust, kleigebied en veenweide—met voor ieder gebied eigen geformuleerde opgaven voor natuur, water en klimaat met eigen specifieke drukfactoren. Het veenweidegebied is een dynamische zone waar bodemdaling, CO_2-uitstoot en waterpeilbeheer effect hebben op de toekomst van landbouw en agrarische bedrijven. Het kleigebied heeft minder te maken met bodemdaling, maar wel met toenemende zoetwaterafhankelijkheid door droogte, verzilting en biodiversiteit. De kustzone kent opgaven waar recreatie, natuur, waterveiligheid, maritieme activiteiten en landbouw samenkomen.

De landbouwsector levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid, werkgelegenheid en sociale structuur van onze dorpen en het buitengebied. De landbouwsector staat voor veranderingen vanwege opgaven rond stikstofreductie, veranderende marktposities en milieukaders, waardoor nieuwe verdienmodellen noodzakelijk zijn. Vanuit de eigen gemeentelijke aanpak (op basis van het Us PLG) wordt aangesloten bij beleid vanuit het Rijk en de provincie, waarbij een duiding van deze opgaven plaats moet vinden vanuit zowel ecologisch als sociaaleconomisch perspectief. Boeren zijn en blijven belangrijke beheerders van het landschap. Hun rol past zich aan door nieuwe vormen van landbouw, zoals innovatie, mogelijk extensiever produceren, kringlooplandbouw, natte teelten, biobased gewassen en combinaties van meerdere functies op één bedrijf.

Ook de komende jaren blijft de aandacht uitgaan naar het beter begrijpen van deze processen en hun gevolgen voor de ruimte en het economisch verdienvermogen. Factoren zoals water en bodem, biodiversiteit, landbouwstructuur, economische vitaliteit van het platteland en de leefbaarheid van dorpen spelen daarbij een belangrijke rol. *Daarbij kijken we niet alleen naar ecologische opgaven, maar ook naar het economisch perspectief van agrarische bedrijven en hun bijdrage aan de vitaliteit van het platteland.*

<u>Indicatoren/ te behalen resultaten in 2027:</u>

- Actualisatie van de Ús PLG Uitvoeringsagenda in de vorm van een omgevingsprogramma
- Er is helderheid over de wijze waarop een gezamenlijke integrale en gebiedsgerichte Friese aanpak gestalte krijgt, in samenhang met landelijke kaders die in de plaats komen van de eerdere aanpak op basis van het Nnationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De destijds benoemde opgaven voor natuur, water en klimaat blijven daarbij onverminderd van belang, evenals de inzet op een toekomstbestendige landbouw en een sociaaleconomisch perspectief voor gebieden.
- We hebben meerdere stakeholdersoverleggen landelijk gebied SWF met diverse gebiedspartners, minimaal 4x per jaar. We benutten de specifieke gebiedskennis vanuit de landbouw om tot een werkbaar perspectief te komen. Met de stakeholders werken we aan onderdelen uit Ús PLG 2025.
- Enkele concrete projecten uit het Ús PLG zijn verder uitgewerkt en tot uitvoering gebracht.
- De agrarische collectieven zijn aangehaakt bij het stakeholdersoverleg landelijk gebied SWF, meer specifiek via collectief Súdwestkust. Waar gewenst vindt ook afzonderlijk afstemming met de collectieven plaats.
- We hebben enkele projecten voor weidevogelbeheer gefaciliteerd.
- We hebben stappen gezet in de gebiedsprogramma's Idzegea en Greidhoeke.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Uitvoering aanpak Us PLG, natuurinclusieve Aanpak Veenweide. landbouwaanpak, gezonde bodem, schone lucht schoon water: lopende stappen doorzetten.
- Gebiedsprogramma's o.a Idzegea en Greidhoeke verder ontwikkelen.
- Ondersteunen pilots en projecten met toekomst. Hiertoe samen met de stakeholders werken aan duidelijke kaders die zorgen voor de zorgvuldige balans zoals in de inleiding genoemd is. De kaders krijgen een plek in de te actualiseren Ús PLG Uitvoeringsagenda.
- Regulering sierteelt in nieuw omgevingsplan.
- Vertalen input van betrokken partijen zoals boeren en inwoners, natuurorganisaties, fabrikanten, LTO en in samenspraak met de raad naar Startnotitie ten behoeve van omgevingsplan, waarin de positionering van gewasbeschermingsmiddelen, bij sierteelt in het bijzonder, geregeld wordt.
- Lokale voedselketens en voedselproductie stimuleren via de samenwerking Greidhoeke Plus en meer specifiek via het opzetten van de Bioregio.
- Betrokkenheid bij samenhangende agenda's voor voedsel (zoals de voedselagenda en makke in Sudwest) en onderwijs.
- Inzet op ons prachtige Nationaal Landschap

Wat willen we bereiken?

Doel 19. Bodem , water en groen als sterke basis voor een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving

De snelheid waarmee het mondiale klimaat verandert neemt toe en de gevolgen zijn ook in Súdwest-Fryslân merkbaar. Hittegolven, zware regenval en perioden van droogte komen steeds vaker voor en hebben directe gevolgen voor inwoners, bedrijven en de openbare ruimte. Darmee hebben ze grote mogelijke gevolgen voor de leefbaarheid, Deze weersomstandigheden kunnen leiden tot wateroverlast, schade aan infrastructuur, druk op de volksgezondheid en economische schade. Voor een waterrijke gemeente als Súdwest-Fryslân brengt dit extra aandachtspunten met zich mee voor klimaatveiligheid, waterkwaliteit, waterbeheer en de inrichting van de leefomgeving. *Bij inrichting van de leefomgeving zetten wij nadrukkelijk in op het vasthouden, bergen en benutten van water, zodat beter kan worden omgegaan met droogte, piekbuien en klimaatverandering.*

Een goed functionerend water- en bodemsysteem vormt de basis voor deze opgave. Daarbij gelden een gezonde bodem, schoon water en schone lucht als randvoorwaarden voor alle ruimtelijke keuzes, waaronder landbouw, wonen, natuur en infrastructuur. Door klimaatadaptatie structureel te verankeren in (her)ontwikkelings- en uitvoeringsplannen, draagt de gemeente bij aan een toekomstbestendige, gezonde en leefbare omgeving.

De gemeente werkt toe naar een klimaatbestendige en waterrobuuste leefomgeving in 2050. Dit betekent dat klimaatrisico's niet volledig kunnen worden uitgesloten, maar dat bij alle keuzes bewust en tijdig wordt gestuurd op een gezonde, veilige en toekomstbestendige fysieke leefomgeving. Klimaatadaptatie is een integraal onderdeel van gemeentelijke opgaven en wordt structureel meegenomen in beleid en uitvoering. Dit betreft onder meer het beheer en de aanleg van riolering, de inrichting en vergroening van de openbare ruimte, en het stimuleren van waterrobuust bouwen. Daarnaast zet de gemeente in op het vergroten van het bewustzijn en de weerbaarheid van inwoners en bedrijven.

De gemeente draagt zorg voor de inzameling en het transport van afvalwater, een adequate verwerking van hemelwater en het beheer van het grondwater in de openbare ruimte. Daarnaast vervult de gemeente een loketfunctie voor inwoners en bedrijven bij vragen en meldingen over wateroverlast, droogte en waterbeheer. Tegelijkertijd heeft de gemeente een rol in het beheer van het oppervlaktewater binnen het bebouwd gebied, waarbij wordt samengewerkt met andere overheden en partners.

De uitdagingen die klimaatverandering met zich meebrengt, hebben raakvlakken met de gemeentelijke watertaken. Daarom wordt onder de Omgevingswet het Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie en het gemeentelijk watertakenplan samengevoegd tot één programma. Hiermee willen we de volgende stap zetten en meer richting geven aan een veilige, gezonde en klimaatbestendige leefomgeving.

Indicatoren
- Toename aantal bomen bebouwde omgeving met 1% per jaar
- Opstellen integraal omgevingsprogramma klimaatadaptatie en water

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Opstellen omgevingsprogramma klimaatadaptatie en water waarin klimaatveiligheid gekoppeld wordt aan wonen, economie en natuur en inzet op drinkwaterbesparing aan de orde komt
- Afronden van het project Life IP Klimaatadaptatie
- Deelname Life SWITCH2O
- In samenwerking met Provincie en Wetterskip doorontwikkelen van waterrobuust en klimaatbestendig bouwen

Wat willen we bereiken?

Doel 20. Openbare Ruimte op orde

De openbare ruimte vormt een essentiële basis voor het dagelijks functioneren van inwoners, ondernemers en bezoekers. Binnen deze ruimte bevinden zich gemeentelijke kapitaalgoederen die bijdragen aan veiligheid, bereikbaarheid, gezondheid en recreatie. De gemeente is verantwoordelijk voor het duurzaam beheren en onderhouden van deze kapitaalgoederen, evenals voor het toekomstbestendig inrichten van de openbare ruimte. In de komende jaren ligt er met name een opgave op het gebied van wegen- en waterbouw.

In de ‘Nota Openbare Ruimte 2026–2030’ is vastgesteld dat wordt gestuurd op een onderhoudsniveau ‘gemiddeld Basis’, waarbij de focus ligt op de basis op orde. Dit wordt gerealiseerd door middel van assetmanagement, waarbij integraal rekening wordt gehouden met aspecten als veiligheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulariteit, mobiliteit en toegankelijkheid. Met het ingroeimodel voor kapitaalgoederen wordt beoogd de onderhoudsopgave beheersbaar uit te voeren en achterstallig onderhoud structureel terug te dringen.

De prioriteit ligt hierbij op het beheer en onderhoud van wegen, bruggen, steigers en kademuren in het stedelijk gebied. Tegelijkertijd wordt ingezet op een bredere kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte. Dit omvat onder meer het vergroten van het aantal koele verblijfsplekken, het realiseren van veilige zwemplekken en het versterken van schaduwvoorzieningen door middel van bomen. In het kader van het ‘Actieplan Meer Bomen’ is de ambitie vastgesteld om het bomenbestand jaarlijks met 1% te laten groeien. Deze vergroening draagt bij aan klimaatadaptatie, versterking van biodiversiteit en het bevorderen van een gezonde leefomgeving.

Daarnaast wordt gewerkt aan het verbeteren van de leefkwaliteit door het ondergronds brengen van de hoogspanningskabels in Sneek-Noord. Dit project wordt uitgevoerd door TenneT in nauwe samenwerking met en in opdracht van de gemeente.

Binnen de dienstverlening op het gebied van afval en grondstoffen ligt de nadruk op de realisatie van een nieuwe milieustraat in de noordwesthoek van de gemeente (regio Bolsward). Daarnaast wordt ingezet op de ontwikkeling van een circulair ambachtsnetwerk, waarbij in samenwerking met partners wordt gewerkt aan het optimaal hergebruik van grondstoffen.

Indicatoren

- Onderhoudsniveaus per onderdeel
- Omvang achterstallig onderhoud per onderdeel
- Besteding van de onderhouds- en investeringsmiddelen
- Groei van het bomenbestand
- Voortgang ondergronds brengen hoogspanningskabels Sneek-Noord
- Waterkwaliteit bij aangewezen zwemlocaties
- Voortgang realisatie milieustraat noordwesthoek en circulair ambachtsnetwerk

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- Investeren in de infrastructuur om het vastgestelde onderhoudsniveau te bereiken.
- Afstemming met externe partijen om bereikbaarheid te waarborgen en overlast te beperken.
- Actief communiceren naar onze inwoners, ondernemers en bezoekers.
- Investeren in havens, waaronder de buitenhaven van Makkum.
- Oog voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulariteit en toegankelijkheid.
- Inzet op schoon en veilig én bereikbaar zwemwater.
- Proces ondergronds brengen van hoogspanningskabels in Sneek voortzetten.
- Vermeerderen van het aantal bomen volgens het ‘Actieplan Meer Bomen’.
- Locatiekeuze voor de nieuwe milieustraat noordwesthoek en start met ontwerp.
- Inventariseren en verbinden van lokale en regionale partners voor het circulair ambachtsnetwerk. (zie ook Doel 11).

Wat willen we bereiken?

Doel 21. Sterke Ruimtelijke Ordening en afwegingen

Een sterke ruimtelijke ordening is essentieel voor een kwalitatief hoogwaardige en toekomst-bestendige fysieke leefomgeving. De ruimte in Súdwest-Fryslân is schaars en vraagt om duidelijke keuzes en een integrale afweging van belangen zoals natuur, water, klimaat en economie.

Inwoners en bedrijven voeren activiteiten uit die invloed hebben op de leefomgeving; op de bruikbaarheid, gezondheid, veiligheid en waarde ervan. Het is belangrijk te zorgen voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. Bij de inrichting van ruimte maken we samenhangende keuzes die ruimtelijk en sociaal kloppen met een gelaagdheid in steden, regiokernen en dorpen en in het landelijk gebied.

Met de instrumenten van de Omgevingswet, zoals de omgevingsvisie en het omgevingsplan, sturen we op samenhang, ruimtelijke kwaliteit en zorgvuldig ruimtegebruik. Zo zorgen we voor een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, met behoud van de identiteit van onze kernen en het landschap. We verankeren natuur-, water- en klimaatopgaven in ruimtelijke besluitvorming en plannen en stimuleren zorgvuldig ruimtegebruik, met prioriteit voor inbreiding, hergebruik en functiemenging;

De op te stellen omgevingsvisie maar ook de verstedelijkingsstrategie FSN helpen ons betekenisvolle stappen te zetten n keuzes te maken. Uiteraard in samenhang met landelijke en provinciale plannen, zoals de Nota Ruimte en de POVI. We werken aan een geactualiseerde Omgevingsvisie SWF, die voldoet aan de wettelijke kwaliteitseisen, richting geeft aan beleid en besluitvorming van gemeente (want zelfbindend), maar tevens een herkenbaar en gedeeld kader vormt voor de gemeente, maatschappelijke partners en initiatiefnemers. Doel is dat de geactualiseerde omgevingsvisie actief wordt toegepast in de dagelijkse praktijk en periodiek wordt geactualiseerd, zodat de visie actueel en betekenisvol blijft.

We werken aan een Beleidshuis voor de fysieke leefomgeving, waarin visie, omgevingsprogramma’s en regels logisch met elkaar zijn verbonden. Naast passend beleid, zetten we ook in op

vergunningen, toezicht en handhaven. Vergunningen, toezicht en handhaving zijn nooit een doel op zich, maar altijd gericht op het bereiken van de doelen die achter de regels liggen: gewenst gedrag, ongestoord maatschappelijk verkeer, het voorkomen van schade, hinder en overlast.

Indicatoren
- Mate van uitwerking en implementatie van het beleidshuis o.a.:
    - Een actuele omgevingsvisie;
    - Een omgevingsplan op 1 januari 2032;
    - Een evenwichtige toedeling van functie en locaties;

- Aantal wijzigingen van het (tijdelijk) omgevingsplan;
- Doorlooptijd ruimtelijke procedures (bijv. vergunningen);
- Aandeel ruimtelijke plannen waarin natuur-, water- en klimaatopgaven aantoonbaar zijn meegenomen;
- Percentage ruimtelijke ontwikkelingen binnen bestaand stedelijk gebied (inbreiding);
- Aandeel inwoners dat participeert in burgerparticipatieactiviteiten gericht op het verbeteren van de leefomgeving, veiligheid en handhaving binnen de mienskip.
- Aantal handhavingsacties op woningen die bedoeld zijn voor regulier wonen maar die illegaal recreatief worden verhuurd.
- Aantal handhavingsacties ruimtelijke regelgeving binnen de prioritaire VTH-onderwerpen;
- VTH-taken zoveel mogelijk effectief en efficiënt inzetten op prioriteiten en bijbehorende doelen. Dit betekent dat risico's voor de omgeving zoveel mogelijk beperkt worden en het naleefgedrag zoveel mogelijk bevorderd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- Omgevingsvisie: Participatieproces, Vervaardigen Contourennotitie, Vervaardigen Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD MER; is een onderdeel (1e stap) van de MER, Ontwerp MER naar definitieve MER.
- Transformeren van een tijdelijk omgevingsplan naar een definitief omgevingsplan inclusief het verwerken van nieuwe ontwikkelingen en het opnemen van een verbod sierteelt.
- Opstellen van integrale gebiedsvisies en uitvoeringsplannen zoals Binnenstad Sneek, Spoorzone Veemarkt en Sportstad Bolsward.
- Uitwerken van gebiedsgerichte aanpakken voor verschillende kernen en het landelijk gebied;
- Aanpassen en harmoniseren van lokale regelgeving en beleid (o.a. ruimtelijke kwaliteit, milieu en parkeren) zodat deze aansluit op de Omgevingswet en het beleidshuis;

Toelichting
De implementatie van de Omgevingswet vraagt om een doorontwikkeling van onze werkwijze. We werken toe naar een samenhangend geheel van regels en kaders in het omgevingsplan, waarin ruimte is voor initiatieven, maar ook duidelijke grenzen worden gesteld ter bescherming van de leefomgeving.

Een belangrijke stap hierin is het ontwikkelen van een Beleidshuis. Dit beleidshuis maakt inzichtelijk hoe de verschillende beleidsdocumenten zich tot elkaar verhouden: van de strategische omgevingsvisie tot uitvoeringsprogramma's en juridische regels in het omgevingsplan. Door deze structuur ontstaat meer samenhang, duidelijkheid en consistentie, zowel intern als voor initiatiefnemers en partners.

Daarnaast betekent dit dat bestaand beleid op het gebied van bijvoorbeeld ruimtelijke kwaliteit, milieu en parkeren wordt geactualiseerd en beter op elkaar wordt afgestemd. Dit draagt bij aan heldere en voorspelbare kaders en ondersteunt een efficiëntere beoordeling van initiatieven.

Bij alle ruimtelijke keuzes nemen we structureel de opgaven voor natuur, biodiversiteit, waterbeheer en klimaatadaptatie mee. Dit betekent onder meer aandacht voor waterveiligheid, het voorkomen van hittestress en het versterken van groen en biodiversiteit.

We werken gebiedsgericht en houden rekening met verschillen tussen dorpen, steden en het buitengebied. Maatwerk is hierbij het uitgangspunt. Door functies waar mogelijk te combineren en bestaande ruimte beter te benutten, zorgen we voor een efficiënt en duurzaam ruimtegebruik.

Verschillende vergunningen, toezicht en handhavingsinstrumenten vormen een essentieel onderdeel van sterke ruimtelijke ordening. We zorgen voor passende regulering dat zich richt op 'niet meer dan nodig', toepasbaar en naleefbaar en we helpen bij het onder de aandacht brengen van de regels en het daarin ondersteunen van de naleving. Met vergunningen of meldingen toetsen we vooraf of een activiteit is toegestaan en of aan de regels wordt voldaan.

Door middel van toezicht is er ruimte voor het aanspreken op de regels en het samen oplossen. Toezicht is ook een goed instrument om ontwikkelingen te signaleren voor de terugkoppeling op de naleefbaarheid van de regels. Handhaven komt aan de orde wanneer sanctionerend of herstellend moet worden opgetreden. We zien toe op de naleving van de regels en treden op bij ongewenst gebruik ervan. Hiermee bewaken we de kwaliteit, veiligheid en leefbaarheid van onze fysieke leefomgeving.

Richtinggevende beleidsdocumenten (vastgesteld door raad)

Hoofdtaakveld	Beleidsdocument	Besluitvorming gemeenteraad
Algemeen	Lokale inclusieagenda Programmabegroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 Hoofdlijnenakkoord bestuursperiode 2026-2030 Nota Openbare Ruimte 2026-2030	11 mei 2023 13 november 2025 28 mei 2026 18 september 2025
Wonen	Aanpassing omgevingsvisie thema Wonen Nota kostenverhaal Nota grondbeleid 2021-2025 Omgevingsvisie 1.0 'oars tinke yn Súdwest' Strategie Woningbouw 2020-2030 Woonbeleid, ambitiedocument/afwegingskader Woningbouw Woonvisie 2017-2022	29 januari 2026 18 november 2021 18 november 2021 29 april 2021 31 maart 2021 9 mei 2019 20 juli 2017
Werken	Herijking detailhandelsstructuurvisie SWF Meerjarenplan Circulaire economie	4 juli 2019 april 2024
Mobiliteit	Parkeernormennota SWF Herziening Parkeervisie	12 november 2018 14 november 2018
Leefomgeving	Ruimtelijke Strategie Sneek Us PLG Visie Gastvrijheidseconomie Energieagenda SWF 2023 Gebiedsvisie de Potten Watertakenplan Súdwest-Fryslân 2023-2027 Funderingsaanpak Veenweide Fryslân Transitievisie warmte Veenweideprogramma 2021-2030 Klimaatagenda SWF 2022 RES 1.0 Regionale Energie Strategie Erfgoednota 2021-2026 Welstandsnota SWF Masterplan Waddenpark Afsluitdijk Beleidsnotitie afval "Netjes geregeld!" Beheerplan Begraafplaatsen Watertakenplan SWF 2023-2027 Grondstoffenbeleid 2023-2027	18 december 2025 27 februari 2025 18 april 2024 13 april 2023 9 maart 2023 9 maart 2023 2 februari 2023 30 september 2021 30 september 2021 3 februari 2022 3 juni 2021 29 april 2021 14 november 2018 3 juli 2014 14 november 2013 18 juli 2024 9 maart 2023 28 september 2023

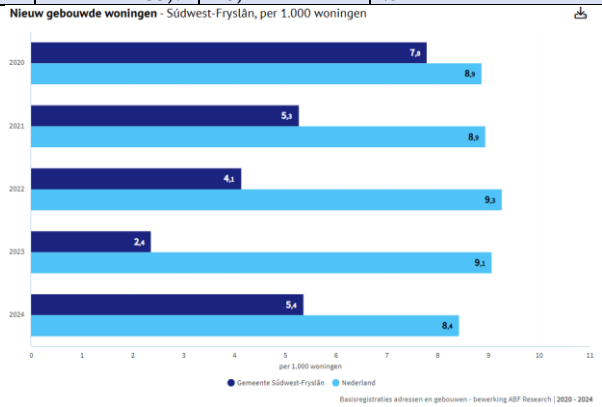
Naast bovenstaande beleidsdocumenten zijn er door de gemeenteraad diverse verordeningen vastgesteld. Voor een actueel overzicht van geldende verordeningen verwijzen we naar de website www.overheid.nl. Een verwijzing naar deze website is te vinden op onze eigen website, via de zoekterm "Verordeningen".

Waar staat de gemeente?

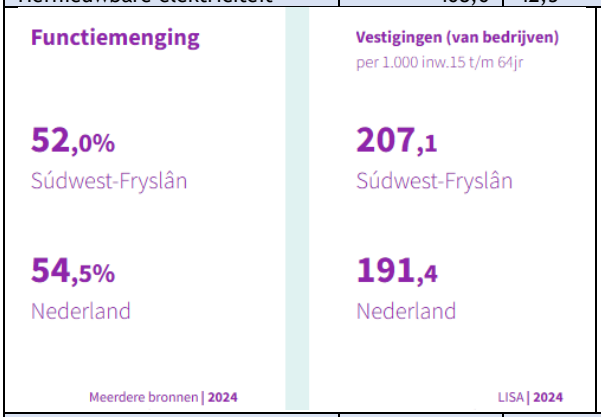
In de begroting moeten we een aantal verplichte beleidsindicatoren opnemen. De indicatoren zijn hieronder per programma/paragraaf vermeld.

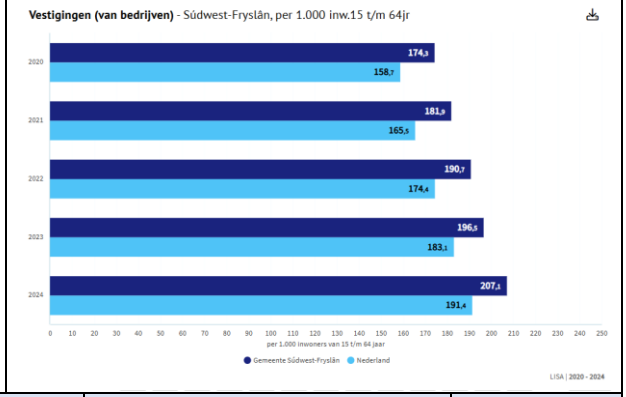
De meeste indicatoren worden ons aangereikt. Ze zijn beschikbaar via www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze website is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met andere gemeenten.

Naam indicator	Waarde SWF	Waarden NL	Eenheid	Periode
Wonen				
Nieuw gebouwde woningen	5,4	8,4	per 1.000 woningen	2024
Demografische druk	83,9	70,7	%	2025

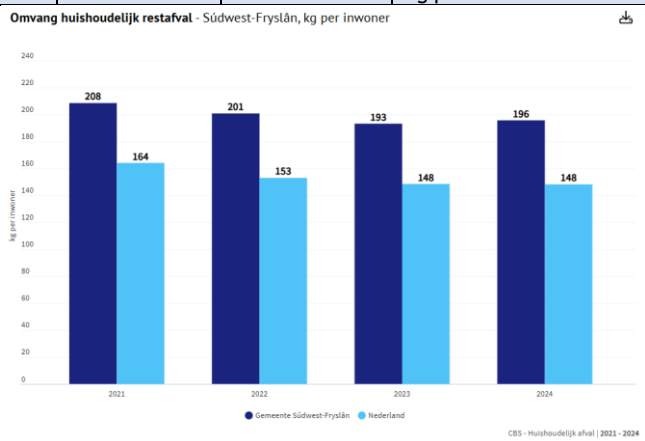

Werken				
Functiemenging	52,0	54,5	%	2024
Vestigingen (van bedrijven)	207,1	191,4	per 1.000 inw.15 t/m 64jr	2024
Hernieuwbare elektriciteit	408,0	42,5	%	2024

Leefomgeving				
Omvang huishoudelijk restafval	196	148	kg per inwoner	2023

Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2025	Begroot 2026 na Wijziging	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Wonen	1.020	1.598	2.913	1.772	1.766	1.774
Werken	4.510	2.158	6.193	2.570	2.548	2.555
Mobiliteit	30.234	30.780	31.901	33.039	33.815	34.309
Leefomgeving	11.385	13.921	12.171	11.801	11.433	11.143
Totaal saldo baten en lasten	**47.149**	**48.457**	**53.178**	**49.181**	**49.563**	**49.781**

Begroot 2027 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Wonen	**7.459**	**4.547**	**2.913**
Wonen en bouwen	6.750	4.147	2.603
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	709	400	309
Werken	**13.477**	**7.284**	**6.193**
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.686	1.016	670
Economische ontwikkeling	795	0	795
Economische promotie	2.626	5.593	-2.967
Milieubeheer	8.370	675	7.695
Mobiliteit	**36.071**	**4.170**	**31.901**
Parkeerbelasting	193	2.078	-1.885
Parkeren	1.280	0	1.280
Verkeer en vervoer	29.017	456	28.561
Recreatieve havens	1.727	1.595	132
Economische havens en waterwegen	3.732	40	3.692
Openbaar vervoer	122	0	122
Leefomgeving	**37.530**	**25.359**	**12.171**
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	12.023	97	11.926
Begraafplaatsen en crematoria	706	664	42
Beheer overige gebouwen en gronden	2.065	0	2.065
Ruimte en leefomgeving	2.111	0	2.111
Cultureel erfgoed	1.223	27	1.196
Riolering	8.440	10.359	-1.920
Afval	10.963	14.212	-3.250
Totaal saldo baten en lasten	**94.538**	**41.360**	**53.178**

Aanpassingen programma Ruimte

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsom-ontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen zijn positieve bedragen.
De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

	Aanpassingen programma Ruimte (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	
	Taakmutaties uit circulaires					
1.	CDOKE-middelen	-3.583	0	0	0	s
	Subtotaal	*-3.583*	*0*	*0*	*0*	
	Nieuwe voorstellen					
2.	Van reserveboeking naar onderhoud	35	35	35	35	i
3.	Naar onderhoud van reserveboeking	-35	-35	-35	-35	s
4.	Uitvoeringsbudget Volkshuisvesting	-250	0	0	0	s
5.	Stijgende energie- en brandstofprijzen	-900	0	0	0	s
6.	Nationaal landschap	-50	-50	-50	-50	s
7.	GR Marrekrite	-41	-50	-58	-68	s
8.	Fumo structureel	-417	-417	-417	-417	s
9.	Fumo Incidenteel	-49	0	0	0	i
10.	Ingroeimodel onderhoud kapitaalgoederen	-400	-800	-1.200	-1.300	s
11.	Indexatie kapitaalgoederen	-242	-242	-242	-242	s
12.	Areaaluitbreiding kapitaalgoederen	-175	-175	-175	-175	s
13.	Kosten inhuur dienstverlening bruggen, havens en groen	-435	-470	-470	-470	s
14.	Noodzakelijke brugbediening i.v.m. veiligheid	-75	-75	-75	-75	s
15.	Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing en Rioolheffing	258	515	773	1.030	s
	Subtotaal	*-2.777*	*-1.763*	*-1.914*	*-1.766*	
	Totaal	**-6.360**	**-1.763**	**-1.914**	**-1.766**	
	waarvan structureel	**-6.346**	**-1.798**	**-1.949**	**-1.801**	
	waarvan incidenteel	**-14**	**35**	**35**	**35**	

Toelichting

Taakmutaties uit circulaires

De Meicirculaire 2026 van het Rijk geeft financiële informatie over de jaren 2026 en verder.
In week 38 is de Notitie Meicirculaire 2026 aan de raad verstrekt via Actieve informatie. Deze notitie geeft een overzicht van de verwachte financiële gevolgen voor de hoogte van de Algemene Uitkering en de decentralisatie- en integratie-uitkeringen die wij van het Rijk ontvangen uit het gemeentefonds. De gevolgen voor de jaren 2027 tot en met 2030 nemen we op in deze begroting. Het betreft voor Programma Ruimte het volgende punt.

1. CDOKE-middelen
Voor 2027 is € 671 miljoen beschikbaar gesteld aan gemeenten om uitvoering te kunnengeven aan hun taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Hiervan wordt € 583 miljoen verdeeld over alle gemeenten. Het resterende bedrag van € 85,9 wordt toegekend voor plannen die gemeenten hebben op gebied van het aardgasvrij maken van wijken, het aanleggen van windparken of zonneweiden of een zero-emissiezone. Wij stellen voor het bedrag voor 2027 van € 3.583.000 toe te voegen aan het krediet CDOKE-middelen.

Nieuwe voorstellen

2./3. Van reserveboeking naar onderhoud
Tot op heden wordt een reserve ten behoeve van parkeergarage Zuid Waterpoort (voorheen parkeergarage Boschplein) jaarlijks gevoed vanuit de begroting met een bedrag van € 35.000. Deze reserveboeking is niet praktisch. Het komt beter van pas om de € 35.000 als regulier onderhoud op te nemen in de begroting. We stellen dan ook voor om de jaarlijkse reserveboeking te laten vervallen en in plaats daarvan het onderhoudsbudget met € 35.000 te verhogen.

Aangezien daarmee een reserveboeking (wordt boekhoudkundig aangemerkt als een incidentele post) wordt omgezet in een reguliere begrotingspost (wordt boekhoudkundig aangemerkt als een structurele post), vindt er een verschuiving plaats van het incidentele beeld naar het structurele beeld. Vandaar dat wij deze verschuiving hier benoemen. Dit is een administratieve aanpassing. Beleidsmatig en inhoudelijk zijn er geen veranderingen.

4. Uitvoeringsbudget Volkshuisvesting
Voldoende woningen voor de behoefte en vitale en leefbare kernen: De Kleine Kernenaanpak wordt geherstructureerd en versterkt naar een bredere aanpak die woningbouw in de kleine kernen van Súdwest-Fryslân adequaat faciliteert met vooral inzet op de kernen waar de behoefte aan woningbouw het grootst is. We evalueren daarna (uiterlijk eerste helft 2027) of het noodzakelijk is deze ook meerjarig structureel mee te nemen in de programmabegroting. Daarbij worden de mogelijkheden voor betaalbare woningen in projecten met een onrendabele top betrokken. Daarnaast is het van belang om de data op orde te brengen, een volkshuisvestingsprogramma op te stellen om beter te kunnen sturen en in te zetten op actievere communicatie over woonplannen. We werken ook aan een pilot wonen op boerenerven inclusief mogelijke evaluatie.

5. Stijgende energie- en brandstofprijzen
Door de geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten van begin 2026 stijgen de prijzen van zowel energie als brandstof enorm. Dit leidt tot extra kosten voor het gebruik van ons wagenpark, bij werkzaamheden in de openbare ruimte en bij ons eigen vastgoed door hogere energierekeningen. Afhankelijk van hoe de situatie zich ontwikkelt, is het zinvol om bij de begroting van 2027 rekening te houden met hogere kosten. De hoogte van de extra kosten is lastig in te schatten.

Ten gevolge van de oorlog in Oekraïne stegen de prijzen in 2023 ook extreem. Toen is ter compensatie van de energie een eenmalige compensatie ingeregeld van € 1,5 miljoen. Voor de jaren erna was destijds structureel € 1 miljoen extra opgenomen in de begroting. Dat bleek de afgelopen jaren ook nodig. Voor de begroting van 2027 stellen we voor om opnieuw eenmalig de begroting op te hogen. Om de hogere energie- en brandstofprijzen op te vangen, is (tijdelijke) compensatie van de betreffende budgetten nodig. We schatten dit voorlopig in op € 900.000.

6. Nationaal landschap
Het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân ligt voor een groot gedeelte in de gemeente Súdwest-Fryslân. In dit deel van het Nationaal Landschap liggen kenmerkende landschapselementen, zoals de opstrekkende veenverkavelingen met daartussen de poelen en meren en de kleistreek met de terpen, de hemdijken, de droogmakerijen en voormalige Zuiderzeekust. Deze sporen waren voor het Rijk in 2005 aanleiding om het gebied aan te merken als nationaal landschap. Het behoud van dit unieke erfgoed draagt bij aan de identiteit van het gebied, de leefbaarheid en het toerisme. Mar en

Klif, het bezoekerscentrum van dit nationaal landschap, zet zich in voor het vergroten van de kennis over dit gebied, bij bewoners, grondeigenaren, beleidsbepalers en toeristen. En voor het versterken van de beleving. Kennis en ‘leafde foar it lânskip’ zijn de basis voor een verantwoorde, duurzame omgang met ons landschap. In 2022 is opdracht gegeven aan een aanjager. In de zomer van 2023 presenteerde deze een uitvoeringsagenda en het advies om ‘als één gemeente’ daaraan te werken.

Zowel de Provincie Fryslân als de gemeente De Fryske Marren dragen al structureel bij aan het in stand houden en versterken van onze werkzaamheden voor het nationale landschap. We willen als gelijkwaardige partner aansluiten bij deze bestaande financieringsstructuur om een gezamenlijke, regio-brede aanpak te waarborgen en om te voorkomen dat de lasten eenzijdig bij andere overheden komen te liggen. In 2025 en 2026 zijn incidentele middelen voor het nationaal landschap ingezet. Deze inzet borgen we nu structureel. Daarbij is het wel van belang dat de samenwerking en resultaten periodiek worden geëvalueerd.

7. GR Marrekrite
De raad heeft op 18 juni 2026 kennis genomen van de Ontwerpbegroting 2027 van het Recreatieschap Marrekrite. Naar aanleiding van deze ontwerpbegroting moeten onze budgetten in de jaren 2027 tot en met 2030 worden ophogen met respectievelijk € 41.000, € 50.000, € 58.000 en € 68.000 om de hogere bijdrage aan de Marrekrite te kunnen betalen. We zijn verplicht om in onze begroting de begroting van de Marrekrite te volgen.

8./9. Fumo structureel en Fumo incidenteel
Als gemeente moeten we voor wat betreft de deelnemersbijdrage de begroting van gemeenschappelijke regelingen volgen waarin we deelnemen. Dit geldt ook voor de Gemeenschappelijke Regeling FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing).

De raad heeft op 18 juni 2026 kennis genomen van de Ontwerpbegroting FUMO 2027.
Naar aanleiding van deze ontwerpbegroting moeten onze budgetten structureel met € 417.000 worden opgehoogd. In de jaarschijf 2027 is incidenteel € 49.000 extra nodig.

10. Ingroeimodel onderhoud kapitaalgoederen
In de raadsvergadering van 18 september 2025 heeft de raad de Nota Openbare Ruimte vastgesteld. Nut en noodzaak van het investeren in de openbare ruimte is reeds beschreven in die nota.
De nota bevat een ingroei naar het benodigde onderhoudsbudget, oplopend naar € 1,7 miljoen.
In de Programmabegroting 2026 is een eerste invulling gegeven van de benodigde middelen voor de uitvoering van de nota. In die begroting is een eerste stap genomen van € 400.000 voor de aanvulling van het onderhoudsbudget.

In de toezichtsbrief van de provincie op onze Programmabegroting 2026 adviseert de provincie met klem om in de meerjarenraming van de Programmabegroting 2027 de volledige ingroei op te nemen, zodat het structurele onderhoudsbudget overeen komt met het door raad vastgestelde onderhoudsniveau. We nemen nu een volgende stap van € 400.000 in 2027 en nemen de nog resterende ingroei oplopend naar € 1,3 miljoen op in de meerjarenraming. Daarmee verwachten we het achterstallige onderhoud op termijn in te lopen.

11. Indexatie kapitaalgoederen
De prijzen van materialen, materieel, brandstof en personeel fluctueren continu. Over het algemeen stijgen de prijzen. Enkele jaren geleden zelfs heel extreem. De laatste paar jaar zijn de prijsstijgingen naar normale waarden gezakt. De stijging heeft effecten op de bestedingen voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte. We kunnen dan minder uitvoeren dan vooraf is gepland. Dat is wel nodig om de opgave voor de komende jaren te kunnen waarmaken, zoals is beschreven in de ‘Nota Openbare Ruimte 2026-2030’.

Bij de behandeling van de Nota Openbare Ruimte in de raadsvergadering van 18 september 2025 heeft de raad besloten om voor de jaarlijkse indexering van de onderhoudsbudgetten de GWW-index als uitgangspunt te hanteren. Voor de begroting van 2027 stellen we voor om een indexatie van 1,1%

te hanteren (indexatie van januari 2026 t.o.v. januari 2025; GWW-index volgens CBS). Dat percentage hanteren we voor al de onderhoudsbudgetten binnen de kapitaalgoederen, exclusief riolering, schoon (reiniging) en salarissen.

Als basis wordt uitgegaan van een onderhoudsbudget van € 22 miljoen (2026). Hierover rekenen we vervolgens 1,1% aan indexatie, wat neerkomt op een totale gevraagde bijdrage van € 242.000.

Bij de raadsbehandeling van de 'Nota Openbare Ruimte 2026-2030' is afgesproken dat we in de begroting het verschil weergeven tussen de GWW-index en de BBP-index:
Wanneer we in plaats van de GWW-index (Grond-, Weg- en Waterbouw) de index BBP (Bruto Binnenlands Product) zouden hanteren, dan zou de indexatie 2,5% betreffen in plaats van 1,1%. Dat komt overeen met een structureel bedrag van € 550.000 in plaats van € 242.000.

12. Areaaluitbreiding kapitaalgoederen
Het areaal binnen de openbare ruimte van de gemeente neemt jaarlijks toe. Dit komt vooral door de toename van woningen en soms hele woonwijken en bedrijventerreinen. Dit betekent extra beheer en onderhoud van groen, wegen, riolering, water, bruggen en kades. Het onderhoud van groen, de dagelijkse dienstverlening als het vegen van de straten en het ophalen van het huishoudelijk afval starten direct na oplevering. Voor de onderdelen groen, wegen, water en schoon is aanvullend beheer- en onderhoudsbudget nodig om het areaal op het vastgestelde kwaliteitsniveau te onderhouden en de dienstverlening te kunnen invullen. Op termijn is ook groot onderhoud en vervanging noodzakelijk.

Voor wat betreft het extra budget voor areaaluitbreiding sluiten we aan bij de ingeschatte extra OZB-inkomsten als gevolg van woningtoenames. Hierdoor zijn de hogere inkomsten en de hogere uitgaven in evenwicht. Voor 2027 betreft het dan een verhoging van € 175.000.

13. Kosten inhuur dienstverlening bruggen, havens en groen
Doordat inhuur en eigen personeel van de gemeente volgens de wet niet verschillend behandeld mogen worden (equal pay), ontstaat er als gevolg van de CAO van het personeel een hoger benodigde dekking in de begroting. Het gaat hier met name om een hogere onregelmatigheids-toeslag van 35% vanuit de CAO: zaterdag van 40% naar 75% en zon- en feestdagen van 65% naar 100%. Daarnaast is er een reguliere CAO-verhoging met 2,825% in 2027 en € 3,825% vanaf 2028. Voor 2027 betreft het dan een budgetverhoging met € 435.000 en € 470.000 met ingang van 2028.

14. Noodzakelijke brugbediening i.v.m. veiligheid
Naar aanleiding van een ongeval bij de op afstand bediende Koebrug in Stavoren is er nader gekeken naar de veiligheid in de bediening op afstand van de bruggen. Er is ingegrepen door de functie havenmeester en bediening uit elkaar te halen waardoor ook extra inzet van personeel nodig was. Daar waar eerder werkzaamheden werden gecombineerd kon dat niet langer. Er is nu meer rust en overzicht en minder verstoring bij de bediening op afstand. Bij de beoordeling van deze situatie is uitgegaan van de Nen 6786 (veiligheid beweegbare kunstwerken), Richtlijn vaarwegen 2020. Door deze wijziging is € 75.000 extra budget nodig.

15. Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing en Rioolheffing
Zoals aangegeven in het Hoofdlijnenakkoord 2026-2030, willen we voor afval en riool toewerken naar kostendekkende tarieven. Dat doen we door consequent de toekomstige (reguliere) kostenstijgingen of kostenbesparingen te verwerken in de tarieven.

We zijn de afgelopen jaren tweemaal afgeweken van het uitgangspunt van kostendekkende tarieven. Bij de behandeling van de Programmabegroting 2026 zijn de tarieven enkel verhoogd met een inflatiecorrectie en niet op basis van kostendekkendheid. Daarnaast zijn de toe te rekenen kosten van straatvegen niet opgenomen in de tarieven. Met beide zaken willen we alsnog rekening houden, zodat we toegroeien naar reële kostendekkende tarieven. In totaal gaat het om ongeveer € 1 miljoen aan kosten die niet verwerkt zijn in de tarieven.

We kiezen voor een ingroei in vier jaar, en nemen daarbij jaarlijkse stappen van 25%. In 2027 nemen we de eerste stap van 25%, zodat we in 2030 uit komen op 100% kostendekkendheid. We willen in deze periode niet alleen de inkomsten verhogen, maar blijven ook kritisch kijken naar de kostenontwikkeling, omdat we ook daarmee tot kostendekkendheid kunnen komen.

Voor het jaar 2027 betekent een ingroei van 25% van ongeveer € 1 miljoen (€ 258.000) een gemiddelde verhoging van de tarieven met de volgende bedragen:

Afvalstoffenheffing	Eenpersoonshuishoudens	€ 3,01	(+ 1,2%)
	Meerpersoonshuishoudens	€ 3,60	(+ 1,2%)
Rioolheffing	Eigenaren	€ 0,60	(+ 0,44%)
	Gebruikers woningen	€ 0,37	(+ 0,46%)
	Gebruikers niet-woningen	€ 0,79	(+ 0,44%)

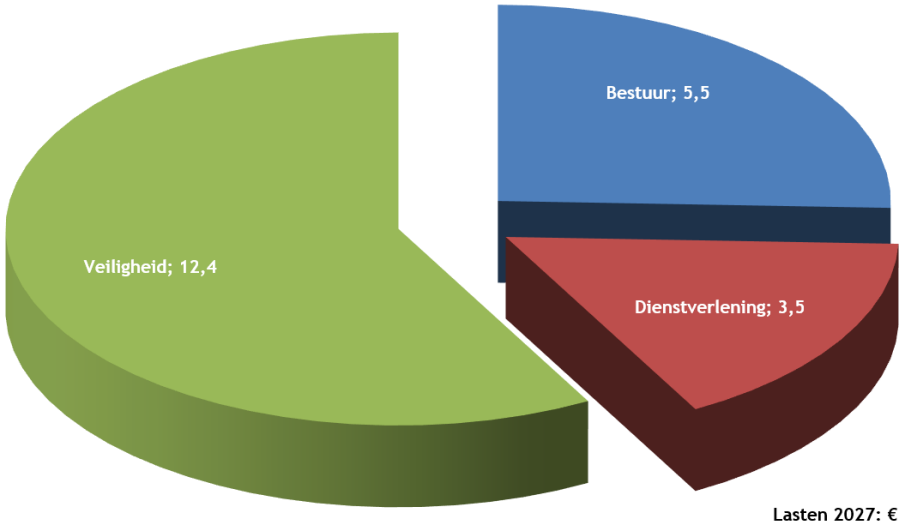
Naast de inhaalslag betreffende de kostendekkendheid, zijn er de reguliere kostenverhogingen bij de afvalstoffenheffing en rioolheffing. Het gaat voor de afvalstoffenheffing om de volgende verhogingen: reguliere indexatie, kosten buitendienst Bolsward, CO2 heffing van rijkswege en verbrandingstoeslag van rijkswege. Betreffende de rioolheffing gaat het om de volgende verhogingen: reguliere indexatie en verhoging als gevolg van het watertakenplan. Deze reguliere kostenverhogingen geven ook een verhoging van de tarieven. Bij de tariefstijging is rekening gehouden met de meeropbrengsten in de afgelopen jaren als gevolg van een toename van het aantal objecten. In de hierboven en hieronder aangegeven indicatie van de verdeling van de tariefstijging (ingroei t.o.v. andere kostenstijgingen) is dit effect meegenomen. Voor het jaar 2027 gaat het om de volgende verhogingen:

Afvalstoffenheffing	Eenpersoonshuishoudens	€ 11,03	(+ 4,4%)
	Meerpersoonshuishoudens	€ 13,20	(+ 4,4%)
Rioolheffing	Eigenaren	€ 0,76	(+ 0,56%)
	Gebruikers woningen	€ 0,47	(+ 0,58%)
	Gebruikers niet-woningen	€ 1,01	(+ 0,56%)

2.2.3 Programma 3: Bestuur

Hoofdtaakvelden

Het programma Bestuur bestaat uit de drie hoofdtaakvelden bestuur, dienstverlening en veiligheid. Per hoofdtaakveld geven we aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. In een totaaloverzicht tonen we alle baten en lasten binnen dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de voorgestelde aanpassingen in de begroting. Om dat te duiden beschrijven we eerst enkele bestuurlijke ontwikkelingen.

Lasten 2027: € 21,5 miljoen

Bestuurlijke ontwikkelingen

Een sterke gemeente begint bij een bestuur dat dichtbij, betrouwbaar en toekomstgericht is. Vanuit het Hoofdlijnenakkoord Yn Ferbining Fierder werken we aan een gemeente die zichtbaar aanwezig is in dorpen, wijken en steden, inwoners en ondernemers actief betrekt bij keuzes en samen met de gemeenteraad werkt aan gedragen oplossingen. Daarbij staan vertrouwen, participatie en samenwerking centraal.

In 2027 zetten we verder in op een toegankelijke overheid met duidelijke communicatie, goede dienstverlening en ruimte voor initiatief vanuit de mienskip. We versterken onze positie in regionale, landelijke en Europese netwerken om kansen voor Súdwest-Fryslân optimaal te benutten. Tegelijk investeren we in een moderne en aantrekkelijke organisatie, die wendbaar is, vakmanschap stimuleert en medewerkers ondersteunt om hun werk goed en veilig te kunnen uitvoeren.

Ook werken we aan een financieel gezonde gemeente, met een realistische begroting en verantwoord beheer van publieke middelen. Digitalisering en datagedreven werken benutten we om onze dienstverlening te verbeteren, met blijvende aandacht voor privacy, informatiebeveiliging en persoonlijk contact. Daarnaast blijven we investeren in een veilige leefomgeving en een weerbare mienskip, waarin inwoners, ondernemers, vrijwilligers en maatschappelijke partners samen verantwoordelijkheid nemen voor een veilig en prettig Súdwest-Fryslân.

Programma Bestuur - hoofdtaakveld 1. Bestuur

Wat willen we bereiken?

Doel 22. Inwoners ervaren een zichtbare en betrokken gemeente

Wij willen dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties Súdwest-Fryslân ervaren als een gemeente die zichtbaar, toegankelijk en dichtbij is. Een gemeente die weet wat er speelt in dorpen en wijken, aanwezig is in de mienskip en signalen en initiatieven serieus neemt. Vanuit onze werkwijze Tichtby werken we gebiedsgericht: we gaan naar inwoners toe, brengen opgaven samen en zoeken met de mienskip naar wat nodig én mogelijk is.

Door kernenbeleid, dienstverlening en participatie met elkaar te verbinden, verkleinen we de afstand tussen gemeente en samenleving. *Bestuurders en organisatie blijven actief aanwezig in dorpen, wijken en kernen om signalen, ontwikkelingen en behoeften uit de samenleving tijdig op te halen en mee te nemen in beleid en uitvoering.* Dezen vertalen we waar mogelijk naar concrete acties en laten we zien wat we ermee doen. Zo bouwen we aan vertrouwen en een gemeente die niet alleen beleid maakt vóór inwoners, maar samen met inwoners werkt aan hun leefomgeving en mienskip.

Indicatoren
- Waardering van inwoners voor de betrokkenheid en zichtbaarheid van de gemeente.
- Aantal en bereik van kernengesprekken en gebiedsgerichte contacten.
- *Aantal bestuurlijke bezoeken en gebiedsgerichte ontmoetingen in dorpen en wijken.*
- Waardering van inwonersinitiatieven voor de ondersteuning vanuit de gemeente.
- Aantal signalen en initiatieven uit dorpen en wijken dat wordt opgepakt of ondersteund.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- We voeren de vernieuwde werkwijze voor de kernenaanpak uit en versterken de verbinding tussen bestuur, dienstverlening en gebiedsgericht werken.
- We versterken de gebiedsgerichte aanpak.
- We monitoren actief signalen, vragen en ontwikkelingen uit dorpen en wijken en gebruiken deze inzichten voor verbetering van beleid en dienstverlening. *Daarbij benutten we actief signalen vanuit inwoners, dorpsbelangen, ondernemers, maatschappelijke organisaties en medewerkers in de uitvoering om ontwikkelingen vroegtijdig te herkennen.*
- We versterken de zichtbaarheid van bestuurders, contactwethouders en onze medewerkers in de kernen.
- We ondersteunen inwonersinitiatieven beter door dienstverlening en kernenbeleid nauwer met elkaar te verbinden.
- We werken verder aan een mienskipgerichte werkwijze waarin inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties vroegtijdig worden betrokken bij ontwikkelingen in hun leefomgeving.
- We ontwikkelen de dienstverlening vanuit de principes van de menselijke maat, nabijheid en vertrouwen.

Wat willen we bereiken?

Doel 23. Participatie van stakeholders

Wij willen dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties de gemeente ervaren als een open en samenwerkende overheid, die hen actief betrekt bij beleid en ontwikkelingen in hun leefomgeving. Participatie is daarbij geen doel op zich, maar een middel om betere besluiten te nemen, draagvlak te vergroten en de kwaliteit van beleid en uitvoering te verbeteren.

De visie op inwonersparticipatie en de participatieverordening vormen hiervoor de basis. Vanuit deze kaders werken we aan een eenduidige en herkenbare werkwijze, waarin duidelijk is wat inwoners kunnen verwachten en welke ruimte zij hebben om invloed uit te oefenen.
Door participatie structureel en doelgericht toe te passen, versterken we de verbinding met de mienskip en zorgen we voor een inclusieve, transparante en lerende manier van samenwerken.

Wij willen dat participatie in Súdwest-Fryslân duidelijk, zorgvuldig en waardevol is voor alle betrokkenen. *Bij participatietrajecten maken we inzichtelijk welke inbreng is opgehaald, hoe deze is gewogen en hoe deze heeft bijgedragen aan de uiteindelijke keuzes.* Inwoners en stakeholders ervaren dat zij op een passende manier worden betrokken en dat hun inbreng serieus wordt genomen en zichtbaar wordt meegewogen.

Indicatoren
- Inzicht in en uitvoering van een uitvoeringsagenda inwonersparticipatie.
- Aantal en kwaliteit van participatietrajecten, inclusief evaluaties.
- Ervaringen van inwoners en stakeholders met participatieprocessen.
- Bereik van diverse doelgroepen, waaronder minder zichtbare groepen.
- Gebruik en ontwikkeling van (digitale) participatievormen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- We stellen, na vaststelling van de visie en verordening, een uitvoeringsagenda participatie op waarin we prioriteiten, werkwijzen en instrumenten nader concretiseren.
- We passen de uitgangspunten van inwonersparticipatie toe in beleidstrajecten en projecten en zorgen voor duidelijke keuzes in het doel en niveau van participatie.
- Bij participatietrajecten communiceren wij terug welke inbreng is opgehaald, hoe deze is gewogen en welke keuzes daaruit volgen.
- We versterken de kwaliteit van participatieprocessen door het ontwikkelen en delen van kennis, handvatten en praktische ondersteuning binnen de organisatie.
- We benutten de ervaringen uit lopende trajecten, waaronder de Regiodeal-projecten, om te leren wat werkt en deze inzichten te vertalen naar onze werkwijze.
- We stimuleren en faciliteren participatie van diverse doelgroepen, met specifieke aandacht voor inwoners en groepen die minder zichtbaar zijn of minder snel participeren.
- We organiseren en ondersteunen bestaande participatievormen, zoals de kinderconferentie en de Kinderraad, en geven opvolging aan de signalen en ideeën die hieruit voortkomen. We werken samen met organisaties zoals Tienskip, die jongeren betrekken bij lokale democratie aan de hand van door hen zelf geformuleerde maatschappelijke vraagstukken.
- We verkennen de mogelijkheden van (digitale) participatie-instrumenten en brengen de meerwaarde en haalbaarheid hiervan in beeld.

Wat willen we bereiken?

Doel 24. Versterken regionale, Nationale en Europese samenwerking

Súdwest-Fryslân versterkt haar positie door actieve en strategische samenwerking op regionaal, nationaal en Europees niveau. Dit draagt bij aan het realiseren van onze gemeentelijke opgaven, zoals brede welvaart, zorg, duurzame energie, economie, mobiliteit, landbouw en leefbaarheid. Binnen public affairs betekent dit enerzijds het continu onderhouden van relaties en netwerken (going concern), met andere gemeenten, provincie, VNG, partners, ministeries en Europese instellingen. Ook vraagt dit om een proactieve inzet op belangenbehartiging, positionering en agendering van lokale en regionale thema's in relevante beleidsprocessen en financieringsstromen. *Subsidies en externe financiering zetten wij in als middel om gemeentelijke doelen te ondersteunen. Beschikbare subsidieregelingen zijn daarbij niet leidend voor onze inhoudelijke prioriteiten en keuzes. Bij aanvragen van Europese, nationale en regionale subsidies blijven de inhoudelijke doelen en prioriteiten van de gemeente leidend. Beschikbare middelen worden benut wanneer zij bijdragen aan onze opgaven, maar bepalen niet de koers van het gemeentelijk beleid.*

Het doel is om beter kansen te benutten, invloed uit te oefenen op beleid, kennis en middelen aan te trekken die bijdragen aan de ambities uit het hoofdlijnenakkoord *Yn ferbining fierder*.

Indicatoren
- Aantal concrete lobbydossiers waarop zichtbaar invloed is uitgeoefend.
- Aantal succesvol aangevraagde Europese projecten/samenwerkingen en Europese/nationale bijdragen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Structureel onderhouden en versterken van bestuurlijke en ambtelijke netwerken, zowel op regionaal, Nationaal als Europees niveau;
- Prioriteren en uitvoeren van lobbystrategieën op de thematische dossiers: o.a. zorg, energie, woningbouw, mobiliteit en landbouw;
- Actieve deelname aan regionale samenwerkingsagenda's en -programma's;
- Vroegtijdig signaleren van Europese en nationale beleidsontwikkelingen en samenwerkingsmogelijkheden;
- Positioneren van Súdwest-Fryslân als sterke, betrouwbare en verbindende partner binnen Fryslân en daarbuiten;
- In samenwerking met de provincie en het Fries Stedelijk Netwerk (FSN) een lobbyist aanstellen die FSN op de gezamenlijke dossiers vertegenwoordigt in Den Haag;
- Ondersteunen van college en organisatie met strategisch advies op public affairs.

Om dit doel te realiseren voeren we in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- Opstellen en uitvoeren van een integrale public affairs-strategie voor Súdwest-Fryslân, met heldere prioriteiten, lobbydossiers en rollen voor bestuur en organisatie;
- Versterken van de aanwezigheid in Den Haag en Brussel door gerichte (werk)bezoeken, het bijwonen van vergaderingen, deelname aan netwerken en events en samenwerking met partners;
- Gerichte inzet op Europese samenwerking met twee doelen: 1. Europese kennisdeling om onze uitdagingen effectiever aan te pakken. 2. Het binnenhalen van middelen uit Europese programma's en nationale fondsen.

Wat willen we bereiken?

Doel 25. Inwoners worden duidelijk en toegankelijk geïnformeerd, zodat ze goed weten wat er speelt en wat het voor hen betekent

Súdwest-Fryslân wil dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties goed weten wat er speelt in hun gemeente en begrijpen welke keuzes worden gemaakt en wat deze voor hen betekenen. We stemmen onze communicatie beter af op verschillende doelgroepen, waaronder jongeren, ouderen en inwoners die moeite hebben met lezen of digitale middelen. Daarbij streven we ernaar dat *inwoners en ondernemers van Súdwest-Fryslân tot de best geïnformeerde van Nederland behoren*.

We communiceren duidelijk, toegankelijk en betrouwbaar. We sluiten aan bij de leefwereld van inwoners en zorgen ervoor dat informatie begrijpelijk is en op het juiste moment beschikbaar komt. Daarbij hebben we niet alleen aandacht voor het informeren (zenden), maar ook voor het luisteren naar wat er leeft in de samenleving en het benutten van die signalen bij beleid, uitvoering en dienstverlening. *Naast het verstrekken van informatie zetten wij nadrukkelijk in op dialoog en terugkoppeling. We maken inzichtelijk wat inwoners, ondernemers en organisaties meegeven en hoe deze inbreng wordt betrokken bij besluitvorming. Door open communicatie, duidelijke verwachtingen en zichtbare terugkoppeling werken we aan het versterken van het vertrouwen tussen inwoners en gemeente.*

Goede communicatie gaat niet alleen over het verstrekken van informatie, maar ook over het bereiken van inwoners, het begrijpen van hun vragen en het effectief overbrengen van

boodschappen die voor hen van belang zijn. We stemmen onze communicatie beter af op verschillende doelgroepen, waaronder jongeren, ouderen en inwoners die moeite hebben met lezen of digitale middelen.

Communicatie ondersteunt een bestuur dat zichtbaar, betrokken en dichtbij is. Door inwoners vroegtijdig te betrekken bij belangrijke maatschappelijke opgaven en beleidskeuzes versterken we participatie, wederzijds begrip en vertrouwen in het gemeentebestuur. Daarbij zetten we in op een herkenbare en consistente manier van communiceren en handelen, zodat inwoners de gemeente ervaren als één overheid. Door open communicatie, duidelijke verwachtingen en zichtbare terugkoppeling werken we aan het versterken van het vertrouwen tussen inwoners en gemeente.

Om deze ambitie waar te maken brengen we meer focus en samenhang aan in onze communicatie. We richten ons op de belangrijkste opgaven en bestuurlijke prioriteiten uit het hoofdlijnenakkoord en de Collegewerkagenda. Door vanuit een beperkt aantal strategische thema's te communiceren ontstaat meer herkenbaarheid, meer samenhang en meer ruimte voor verdieping, participatie en dialoog. Daarnaast hebben we expliciet aandacht voor inclusie. We zorgen dat informatie toegankelijk en begrijpelijk is voor diverse doelgroepen en zetten in op het wegnemen van drempels, zodat iedereen kan deelnemen en goed geïnformeerd is. Hierbij hebben we specifiek aandacht voor inwoners die minder makkelijk worden bereikt of voor wie deelname minder vanzelfsprekend is.

Indicatoren
- We beschikken over een samenhangend omgevingsbeeld van wat er leeft in de mienskip en benutten deze inzichten bij beleid en besluitvorming.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we naast de reguliere inzet om inwoners te informeren en te betrekken bij gemeentelijk beleid en uitvoering in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- We ontwikkelen en gebruiken een strategische communicatiekalender die rechtstreeks is gekoppeld aan het hoofdlijnenakkoord en de Collegewerkagenda. Hierdoor brengen we meer focus en samenhang aan in onze communicatie en informeren we inwoners actief over de belangrijkste maatschappelijke opgaven en bestuurlijke keuzes.
- We blijven inzetten op het verbeteren van de kwaliteit en begrijpelijkheid van onze communicatie door heldere taal, herkenbare kernboodschappen en toegankelijke communicatiekanalen. Daarbij hebben we expliciet aandacht voor het vergroten van het bereik van gemeentelijke informatie.
- *We informeren inwoners tijdig en waar passend persoonlijk over ontwikkelingen die direct invloed hebben op hun leefomgeving.*
- We brengen structureel in beeld wat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bezighoudt en benutten deze inzichten bij communicatie, participatie en beleidsontwikkeling. Dit gebeurt via een samenhangende aanpak van monitoring en omgevingsbeeld, waarmee het bestuur beter kan inspelen op wat er leeft in de samenleving.
- We ondersteunen participatietrajecten door inwoners tijdig te informeren over onderwerpen waarbij zij kunnen meedenken, meepraten of meedoen en koppelen zichtbaar terug wat met hun inbreng is gedaan. Hiermee versterken we het gevoel van invloed en betrokkenheid van inwoners.
- We werken verder aan een herkenbare positionering van de gemeente in beeld, taal en handelen door eenduidige keuzes in communicatie, stijl en optreden, en door dit consequent toe te passen in contactmomenten, campagnes en bestuurlijk optreden, zodat inwoners de gemeente ervaren als één overheid die dichtbij, zichtbaar en betrokken is.

Wat willen we bereiken?

Doel 26. De gemeente is een aantrekkelijke en inclusieve werkgever

De gemeente Súdwest-Fryslân wil een aantrekkelijke, inclusieve en betrouwbare werkgever zijn waar medewerkers zich gewaardeerd voelen en zich kunnen ontwikkelen. *We investeren in behoud van medewerkers, kennisborging en toekomstbestendige personeelsontwikkeling zodat de uitvoeringskracht van de organisatie op niveau blijft.* Vanuit hart en hoofd is dit onze focus. Zo blijven we met passie onze maatschappelijke opgaven realiseren in een krappe arbeidsmarkt met een vergrijzende organisatie.

We bouwen voort op de professionalisering van onze arbeidsmarktcommunicatie en ons HR-beleid. Tegelijkertijd vraagt de verwachte uitstroom van circa 250 medewerkers in de komende tien jaar om gerichte actie om kennis en ervaring te behouden én tijdig nieuw talent aan onze organisatie te binden. Zo zorgen we dat Súdwest-Fryslân ook in de toekomst beschikt over voldoende deskundige en betrokken medewerkers.
In combinatie met financiële druk vraagt dit om scherpe keuzes, behoud van talent en slimmer organiseren van werk. Als werkgever bieden we een veilige, inclusieve werkomgeving waarin vakmanschap, vertrouwen en duurzame inzetbaarheid centraal staan.

Indicatoren
- Medewerkerstevredenheid
- Verzuim en duurzame inzetbaarheid
- Instroom en vervulbaarheid vacatures
- Interne doorstroom en opleidingsdeelname
- Diversiteit in personeelsbestand

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- Doorontwikkelen van strategische personeelsplanning, gericht op vervangingsopgave, kritieke functies en kennisborging.
- Slimmer organiseren van werk door digitalisering, prioritering en vermindering van externe inhuur.
- Versterken van onze arbeidsmarktpositie via gerichte arbeidscommunicatie, instroom (stagiaires, trainees en zij-instromers) en samenwerking met onderwijs en regio.
- Bevorderen van duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, met aandacht voor werkdruk en verzuimpreventie.
- Investeren in behoud van medewerkers, kennisborging en toekomstbestendige personeelsontwikkeling zodat de uitvoeringskracht van de organisatie op niveau blijft
- Stimuleren van een inclusieve en sociaal veilige werkomgeving, waarin iedereen kan meedoen en zichzelf kan zijn.
- Inzetten op de bestaande Veilige Publieke Taak (VPT)-aanpak voor medewerkers en ontwikkelen voor bestuurders en politieke ambtsdragers.

Wat willen we bereiken?

Doel 27. Een gezonde financiële positie

Belangrijk voor de gemeente is dat de gemeente een gezonde financiële positie heeft. Uitgangspunt is een sluitende, realistische en gezonde begroting, zodat inkomsten en uitgaven met elkaar in evenwicht zijn. Eén specifiek onderdeel hierbij is dat we willen toewerken naar kostendekkende tarieven. Daarnaast is het van belang om onze reserves op peil te houden, zodat we voldoende buffers hebben om tegenvallers op te vangen. Elk jaar willen we een afstemming in de raad voorafgaand aan de opstelling van de begroting, om actuele zaken te benoemen waar we in de begroting rekening mee moeten houden. *Bij nieuwe ambities wegen wij niet alleen financiële middelen mee, maar ook de uitvoerbaarheid en beschikbare capaciteit binnen de organisatie. Bij*

nieuwe investeringen en beleidsvoornemens maken wij expliciet een afweging tussen maatschappelijke meerwaarde, financiële haalbaarheid, uitvoerbaarheid, wettelijke verplichtingen en de bijdrage aan de doelen uit de Collegewerkagenda.

Indicatoren
- Een begroting die volgens de beoordeling van de provincie voldoet aan de voorwaarden voor repressief toezicht.
- De tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn (op termijn) 100% kostendekkend.
- We voldoen aan de beleidsregel dat de ratio weerstandvermogen tenminste 1.0 (voldoende) moet zijn. Daarmee houden we de algemene reserve op sterkte.
- In elk begrotingsjaar voorafgaand aan de begroting een afstemming met de raad, bijvoorbeeld in de vorm van een Startnotitie voor de begroting of een MTR (tussentijdse evaluatie).

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- We stellen een Programmabegroting 2028 op die structureel en realistisch sluitend is, zodat de provincie daar het repressieve toezicht op van toepassing kan verklaren. Dat betekent een sluitend eerste begrotingsjaar, of indien dat niet mocht lukken minimaal een sluitend laatste jaar van de meerjarenraming.
- In deze begroting nemen we een stap om toe te groeien naar kostendekkende tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing.
- In de begroting berekenen we de ratio weerstandsvermogen. Mocht die onder de 1.0 dalen, dan komen we met een voorstel om de algemene reserve aan te vullen.
- In het voorjaar van 2027 brengen we een Startnotitie voor de begroting in de gemeenteraad.
- We zetten samen met VFG en VNG in op een lobby richting provincie en Rijk om zodoende onze belangen te behartigen bij de (her)verdeling van rijksmiddelen/algemene uitkering.

Programma Bestuur - hoofdtaakveld 2. Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Doel 28. Inwoners ervaren onze dienstverlening als eenvoudig en toegankelijk

Wij willen dat inwoners en ondernemers Súdwest-Fryslân ervaren als één toegankelijke, betrouwbare en mensgerichte gemeente. Of het contact nu online, telefonisch, schriftelijk of persoonlijk verloopt: onze dienstverlening is eenvoudig, begrijpelijk en herkenbaar.

Betrouwbaar, Dichtbij en Vindingrijk zijn daarbij onze uitgangspunten. Inwoners vinden gemakkelijk hun weg, krijgen duidelijke informatie en worden niet van het kastje naar de muur gestuurd. Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het nodig is, met zoveel mogelijk regie bij de inwoner zelf.

We verbeteren onze dienstverlening continu op basis van ervaringen en behoeften van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. *Waar mogelijk vereenvoudigen we procedures en regelgeving, zodat inwoners en organisaties makkelijker hun weg vinden binnen gemeentelijke processen.* Niet onze interne organisatie, maar de vraag van de inwoner is daarbij het vertrekpunt. Zo maken we dienstverlening merkbaar beter, toegankelijker en dichterbij.

Indicatoren
- Klanttevredenheid over de gemeentelijke dienstverlening.
- Waardering van inwoners voor bereikbaarheid en toegankelijkheid.
- Gebruik en waardering van digitale en persoonlijke dienstverleningskanalen.
- Aantal verbeterde klantreizen en doorgevoerde procesverbeteringen.
- Realisatie van vastgestelde servicenormen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- We voeren de dienstverleningsvisie uit en verankeren de uitgangspunten Betrouwbaar, Dichtbij en Vindingrijk in onze werkwijze.
- We werken verder aan de ontwikkellijnen Centrale Regie, Klant- en Doelgerichte Cultuur, Klantbeeld en Persoonlijk SWF.
- We verbeteren dienstverlening vanuit het perspectief van inwoners en ondernemers door klantreizen uit te voeren en actief signalen op te halen.
- We ontwikkelen een integrale sturing op dienstverlening, inclusief monitoring van prestaties, klantbeleving en servicenormen.
- We verbeteren de vindbaarheid en begrijpelijkheid van informatie op de website en andere communicatiekanalen.
- We zorgen voor inclusieve dienstverlening waarbij inwoners kunnen kiezen voor digitaal of persoonlijk contact.
- We versterken proactieve dienstverlening door inwoners tijdig te informeren en waar mogelijk ondersteuning eerder aan te bieden.
- We verkennen de vervolgstappen voor de ontwikkellijnen kernenbeleid en ondernemersdienstverlening.

Wat willen we bereiken?

Doel 29. (veilige) digitalisering ondersteunt inwoners en medewerkers

Digitalisering ondersteunt inwoners, ondernemers en medewerkers. We verbeteren daarmee onze dienstverlening, organiseren werkprocessen slimmer en helpen medewerkers om hun werk goed te doen. Daarbij blijft de gemeente dichtbij en toegankelijk. Digitaal waar het kan, persoonlijk waar dat nodig is.

Inwoners en ondernemers verwachten dat zij hun zaken met de gemeente eenvoudig, veilig en betrouwbaar kunnen regelen. Medewerkers moeten kunnen vertrouwen op juiste informatie, bruikbare gegevens en passende digitale ondersteuning om hun werk goed uit te voeren. Een goed functionerende digitale gemeente is belangrijk voor de dienstverlening, maar ook voor de uitvoering van maatschappelijke opgaven op het gebied van wonen, zorg, veiligheid, participatie, economie en leefbare kernen. *We versterken het gebruik van feiten, data en monitoring bij beleidsontwikkeling, investeringsafwegingen en evaluatie, zodat keuzes transparant en navolgbaar kunnen worden onderbouwd.*

Daarvoor is een betrouwbare, veilige en toegankelijke digitale basis nodig. We werken aan stabiele en gebruiksvriendelijke systemen, een informatiehuishouding die op orde is en gegevens die zorgvuldig worden beheerd en bruikbaar zijn. We beschermen persoonsgegevens, versterken onze digitale weerbaarheid en zorgen dat informatie vindbaar, toegankelijk en veilig wordt opgeslagen.

Digitalisering gaat daarbij verder dan technologie alleen. We werken aan de samenhang tussen processen, informatie, data en systemen, zodat inwoners beter worden geholpen, medewerkers efficiënter kunnen werken en de organisatie beter kan sturen op maatschappelijke resultaten. Daarbij horen duidelijke verantwoordelijkheden voor processen, gegevens en informatie, zodat keuzes transparant zijn en eigenaarschap goed is belegd.

Nieuwe technologie, data en artificiële intelligentie zetten we stap voor stap en verantwoord in. De gemeente blijft verantwoordelijk voor besluiten. Medewerkers moeten kunnen uitleggen hoe gegevens en technologie worden gebruikt. Dat vraagt om duidelijke kaders, voldoende kennis binnen de organisatie en aandacht voor de gevolgen voor inwoners en medewerkers. Overigens ondersteunen digitalisering, procesverbetering, datagedreven werken en verantwoorde automatisering bij het maken van slimme keuzes in de toenemende arbeidsmarktkrapte.

Digitalisering wordt een basisvoorziening, net als onze wegen is onze digitale infrastructuur noodzakelijk voor een betrouwbare overheid. Daarom blijven we ontwikkelen in continuïteit, veiligheid en doorontwikkeling van onze informatievoorziening. Digitalisering vraagt bovendien steeds vaker om samenwerking. We benutten gezamenlijke voorzieningen en standaarden wanneer deze onze dienstverlening verbeteren en de digitale veiligheid versterken. Daarbij houden we regie op onze eigen gegevens en informatie, zodat inwoners erop kunnen vertrouwen dat zorgvuldig en verantwoord met hun gegevens wordt omgegaan.

De reguliere taken bestaan onder meer uit het beheren en beveiligen van de gemeentelijke informatievoorziening, het beschikbaar houden van digitale dienstverlening, het beheren van applicaties en basisregistraties, digitale archivering en het voldoen aan wet- en regelgeving op het gebied van privacy, openbaarheid, toegankelijkheid en informatieveiligheid.

Indicatoren
- Beschikbaarheid van kritieke digitale systemen.
- Voortgang uitvoering informatiebeveiliging wettelijke verplichtingen.
- Voortgang uitvoering Bewaarbeleid.
- Uitwerken van samenhangende visie op informatie op de digitale gemeente van 2030. Na vaststelling vertalen we deze visie naar ontwikkellijnen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:
- We werken aan een gezamenlijke en toekomstbestendige basis voor (verbeteringen in onze) digitale dienstverlening, gebaseerd op open standaarden en Common Ground (een landelijke visie en samenwerkingsverband van Nederlandse gemeenten om de digitale informatievoorziening en IT-systemen slimmer, flexibeler en gezamenlijk in te richten).
- We voeren de Omnichannel Strategie verder uit. Inwoners en ondernemers krijgen een herkenbare toegang tot de gemeente, waarbij digitale en persoonlijke kanalen beter op elkaar aansluiten.
- We voeren het gemeentelijke AI-beleid uit. We vergroten de kennis van medewerkers, richten de benodigde verantwoordelijkheden en toetsing in en doen ervaring op met verantwoorde toepassingen van AI.
- We versterken datagedreven werken door te werken aan datakwaliteit, duidelijke verantwoordelijkheden en bruikbare informatieproducten voor beleid, uitvoering en sturing. Daarbij werken we onder meer samen met DataFryslân.
- We voeren het Bewaarbeleid 2025-2029 verder uit en verbeteren het beheer van digitale informatie, waaronder e-mail, berichtenapps en samenwerkingsomgevingen.
- We bereiden de organisatie voor op nieuwe en gewijzigde wettelijke eisen, waaronder de Cyberbeveiligingswet en de nieuwe Archiefwet. We verwerken deze eisen in onze informatievoorziening, informatiehuishouding en werkwijze.
- We werken een samenhangende visie uit op de digitale gemeente richting 2030. Daarin maken we keuzes over dienstverlening, samenwerking, technologie, gegevensgebruik, digitale autonomie en de verdere ontwikkeling van informatie, data en technologie als fundament onder de gemeentelijke dienstverlening en bedrijfsvoering.

Programma Bestuur - hoofdtaakveld 3. Veiligheid

We willen een veilige, leefbare en weerbare gemeente realiseren door een integrale aanpak van zorg en veiligheid, het tegengaan van ondermijning en jeugdcriminaliteit, het versterken van sociale cohesie en leefbaarheid, en het vergroten van de zichtbaarheid en signaleringskracht van professionals en inwoners in kernen en wijken.

Wat willen we bereiken?

Doel 30. Inwoners leven veilig op school, thuis en in hun omgeving

De gemeente staat voor de opgave om de veiligheid en leefbaarheid in alle kernen en wijken integraal te versterken. *Veiligheid hangt nauw samen met leefbaarheid, wonen, zorg en maatschappelijke participatie. Daarom werken wij integraal samen met partners in het sociaal domein, de woningcorporaties, politie en maatschappelijke organisaties om problematiek vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Dit vraagt om een samenhangende aanpak en naast toezicht en handhaving ook om preventie, vroegsignalering en samenwerking tussen onderwijs, zorg, welzijn, politie en maatschappelijke partners. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor jeugd, kwetsbare inwoners en situaties waarin zorg- en veiligheidsvraagstukken samenkomen.*

Daarnaast is er een toenemende noodzaak om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan, met bijzondere aandacht voor het buitengebied en kwetsbare risicosectoren. *We zetten in op het voorkomen van middelengebruik en ongewenst gedrag onder jongeren door een integrale aanpak met scholen, jongerenwerk, ouders en maatschappelijke partners.* Een gerichte aanpak van jeugdcriminaliteit, de instroom van jonge aanwas in de criminaliteit, en het versterken van een veilig schoolklimaat zijn daarbij belangrijke onderdelen. Daarom investeren we in de preventieve inzet van Halt op scholen. In plaats van primair te reageren op problematiek, zetten we in op het vroegtijdig signaleren van risicogedrag, het versterken van weerbaarheid en het voorkomen van escalatie. Scholen spelen hierin een cruciale rol, omdat jongeren daar dagelijks samenkomen en signalen vroeg zichtbaar worden. Halt ondersteunt scholen, leerlingen en professionals met een gerichte aanpak rondom thema's als groepsdruk, online gedrag, grenzen stellen, middelengebruik, gevolgen van gedrag, veiligheid en verantwoordelijkheid.

Bibob is een belangrijk instrument in de aanpak van ondermijning en daarom ook verankerd in beleid. We doen een Bibob onderzoek bij vergunningen, subsidies, vastgoedtransacties en overheidsopdrachten (waaronder zorg) als sprake is van een risico activiteit of een tip dan wel eigen informatie dat er mogelijk sprake is van criminele activiteiten met als doel de integriteit van het bestuur te beschermen.

Tegelijkertijd vraagt de veranderende samenleving om blijvende inzet op sociale veiligheid en een gezonde leefomgeving, waarbij inwoners zich veilig voelen en actief kunnen participeren. Maatwerk is geboden om een zorgvuldige afweging van veiligheids- en leefbaarheidsaspecten te maken.

Een belangrijke randvoorwaarde is het versterken van een weerbare mienskip, waarin inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor een veilige en leefbare omgeving. *Een weerbare samenleving vraagt niet alleen om toezicht en handhaving, maar ook om ruimte voor initiatief, betrokkenheid van inwoners en toegankelijke gemeentelijke processen.* Hiervoor is het essentieel dat politie, handhaving en gemeentelijke medewerkers zichtbaar en toegankelijk zijn en hun signalerende en verbindende rol als voorhoedespelers verder versterken.

Het integraal veiligheidsplan 2024-2028 (IVP) is daarbij leidend en het hoofdlijnenakkoord aanvullend op het geheel.

<u>Indicatoren</u>
- Veilige wijken en kernen
- Casuïstiek Zorg en Veiligheid
- Ondermijning
- Digitale Veiligheid

Wat gaan we daarvoor doen?

Om dit doel te realiseren, voeren we, naast de reguliere taken, in 2027 de volgende specifieke acties uit:

- We richten ons op een integrale wijkaanpak in 2 wijken en 15 kernen, met inzet op weerbare mienskip en versterking van de samenhang met het Kernenbeleid.
- We werken aan een integrale aanpak zorg- en veiligheid inclusief preventie en het versterken van het zorg- en veiligheidsdomein op thema's als femicide, stalking en andere vormen van sociale onveiligheid.
- Het versterken van de preventieve inzet op jeugdveiligheid binnen scholen om ongewenst gedrag en escalatie van problemen te verminderen.
- Brede implementatie van HALT in het basis- en voortgezet onderwijs in de vorm van een driejarige pilot. Jaarlijks worden zeven Halt-schoolaanpakken uitgevoerd op scholen waar sprake is van specifieke maatschappelijke of veiligheidsvraagstukken. Deze inzet richt zich met name op leerlingen in groep 7 en 8 van het primair onderwijs en klas 1 van het voortgezet onderwijs.
- *We zetten in op het voorkomen van middelengebruik en risicogedrag onder jongeren door de samenwerking tussen scholen, jongerenwerk, ouders, Cool Súdwest, Halt en maatschappelijke partners verder te versterken.*
- Zichtbaarheid en signaleringsfunctie van politie, handhaving en gemeentelijke medewerkers in de voorhoede.
- In het kader van weerbare mienskip het bevorderen van een gezond en veilig leefklimaat.
- Vanuit ondermijning richten we ons op risicolocaties en kwetsbare gebieden om de weerbaarheid te versterken.
- Bibob-capaciteit wordt voor 3 jaar incidenteel ingezet conform de vastgestelde beleidslijn.
- Een deel van de acties in 2027 sluiten niet (of) in zijn geheel aan op de huidige veiligheidsagenda en vragen om extra inzet. Binnen bestaande budgetten zullen keuzes gemaakt moeten worden. Waar nodig zal er gezocht worden naar extra financiële middelen of cofinanciering.

Richtinggevende beleidsdocumenten (vastgesteld door raad)

Hoofdtaakveld	Beleidsdocument	Besluitvorming gemeenteraad
Algemeen	Programmabegroting 2026 en meerjarenraming 2027-2027 Hoofdlijnenakkoord bestuursperiode 2026-2030 Lokale inclusieagenda	13 november 2025 28 mei 2026 11 mei 2023
Bestuur	Controleprotocol 2022 Gedragscode voor raads- en commissieleden Gedragscode college B&W en Integriteitsprotocol ambtsdragers Reglement van orde voor de raad en raadscommissieleden 2023 Verordening rechtspositie raads- en commissieleden gemeente Súdwest-Fryslân 2024	17 november 2022 18 november 2021 23 mei 2024 22 juni 2023 27 februari 2025
Veiligheid	Kaderbrief Veiligheidsregio Fryslân 2027-2030 Besluit deelname van Veiligheidsregio Fryslân aan de Stichting Brandweeropleidingen Noord (BON) Dekkingsplan Veiligheidsregio Fryslân 2026-2029 Meerjarenbeleidsplan 2023-2026 en Regionaal Risicoprofiel 2022-2025, Veiligheidsregio Fryslân Wijziging GR Veiligheidsregio Fryslân Landelijke Stichting Waarborgfonds Integraal Veiligheidsplan 2024-2028 4e wijziging APV Gemeente Súdwest-Fryslân	29 januari 2026 30 januari 2025 12 juni 2025 17 november 2022 10 september 2026 22 juni 2023 21 november 2023 23 november 2023

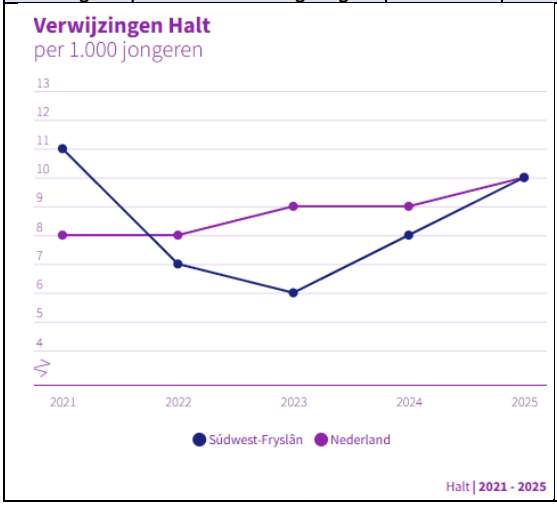
Naast bovenstaande beleidsdocumenten zijn er door de gemeenteraad diverse verordeningen vastgesteld. Voor een actueel overzicht van geldende verordeningen verwijzen we naar de website www.overheid.nl. Een verwijzing naar deze website is te vinden op onze eigen website, via de zoekterm "Verordeningen".

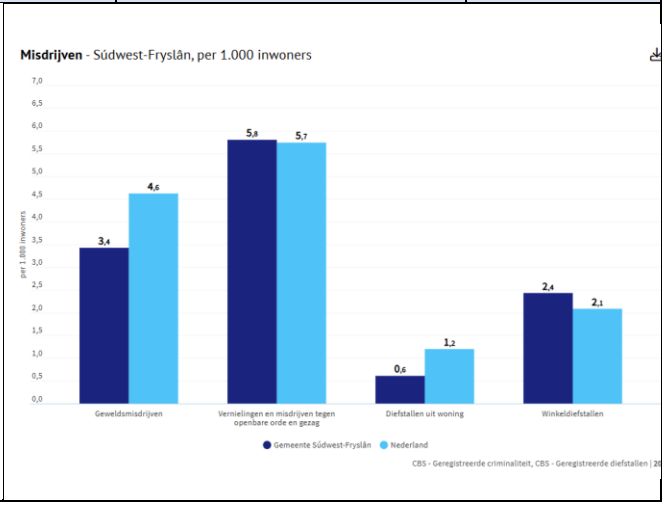
Waar staat de gemeente?

In de begroting moeten we een aantal verplichte beleidsindicatoren opnemen. De indicatoren zijn hieronder per programma/paragraaf vermeld.

De meeste indicatoren worden ons aangereikt. Ze zijn beschikbaar via www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze website is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met andere gemeenten.

Naam indicator	Waarden SWF	Waarden NL	Eenheid	Periode
Veiligheid				
Verwijzingen Halt	10	10	per 1.000 jongeren	2025
Misdrijven - Winkeldiefstallen	2,4	2,1	per 1.000 inwoners	2025
Misdrijven - Geweldsmisdrijven	3,4	4,6	per 1.000 inwoners	2025
Misdrijven - Diefstallen uit woning	0,6	1,2	per 1.000 inwoners	2025
Misdrijven - Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	5,8	5,7	per 1.000 inwoners	2025

Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2025	Begroot 2026 na Wijziging	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Bestuur	6.359	5.231	5.485	5.482	5.482	5.482
Dienstverlening	1.113	1.354	1.464	1.464	1.564	1.564
Veiligheid	10.887	11.802	12.381	12.373	12.410	12.404
Totaal saldo baten en lasten	**18.359**	**18.387**	**19.329**	**19.318**	**19.456**	**19.450**

Begroot 2027 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur	**5.485**	**0**	**5.485**
Bestuur	5.485	0	5.485
Dienstverlening	**3.526**	**2.062**	**1.464**
Burgerzaken	3.526	2.062	1.464
Veiligheid	**12.449**	**68**	**12.381**
Crisisbeheersing en brandweer	7.447	68	7.379
Openbare orde en veiligheid	5.002	0	5.002
Totaal saldo baten en lasten	**21.459**	**2.130**	**19.329**

Aanpassingen programma Bestuur

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsom-ontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen zijn positieve bedragen.
De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen programma Bestuur (bedragen x € 1.000)		**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	
	Nieuwe voorstellen					
1.	VNG-contributie en GGU-bijdrage	-100	-100	-100	-100	s
2.	Salarisontwikkeling	-2.529	-3.415	-3.415	-3.415	s
3.	Leges Burgerzaken	100	100	0	0	s
4.	Veiligheidsregio Fryslân	-246	-288	-303	-295	s
5.	Halt op scholen	-50	0	0	0	s
	Subtotaal	*-2.825*	*-3.703*	*-3.818*	*-3.811*	
	Totaal	**-2.825**	**-3.703**	**-3.818**	**-3.811**	
	waarvan structureel	**-2.825**	**-3.703**	**-3.818**	**-3.811**	
	waarvan incidenteel	**0**	**0**	**0**	**0**	

Toelichting

Nieuwe voorstellen

1. VNG-contributie en GGU-bijdrage
Als gemeente zijn we lid van de VNG. Onderdeel daarvan is dat we een VNG-contributie en een GGU-bijdrage betalen. De laatste jaren worden deze bijdragen altijd geïndexeerd, terwijl deze indexatie niet altijd is meegenomen in onze begroting. Afgelopen jaar zijn er ook incidenteel middelen beschikbaar gesteld in de Bestuursrapportage april, mei, juni voor het jaar 2025.
Dit betekent dat we in de begroting een tekort hebben op het budget 'Bestuurlijke Samenwerking'.

Bijdrage Fonds GGU 2024: € 3,788 per inwoner
Bijdrage Fonds GGU 2025: € 4,574 per inwoner
Bijdrage Fonds GGU 2026: € 4,644 per inwoner

Ten opzichte van 2024 is dit een stijging van 22,6%. We stellen daarom een verhoging van dit budget voor van € 100.000, om de verhogingen van de VNG-contributie en de GGU-bijdrage te dekken.

2. Salarisontwikkeling
We volgen de salarisontwikkeling conform de CAO gemeenten 2025 – 2027.
De verwachte salarisstijging van 2027 is als volgt:

- Salarisontwikkeling per 1-1-2027 conform CAO gemeenten 2025 – 2027: 1,6 %
- Verlenging CAO gemeenten, inschatting van 2% per 1-7-2027: 2,0 %
- Sociale lasten stijging en ABP verhoging: 0,2525 %
- Totaal: 3,8525 %

Hiermee komen we uit op een totale loonsomstijging van 3,8525%. Uitgaande van een loonsom van € 88,6 miljoen (loonsom volgens Programmabegroting 2026) gaat het dan om een loonsomstijging van € 3,4 miljoen.

Aangezien één van de verhogingen pas per 1 juli 2026 in gaat, kan 2027 eenmalig met een lager percentage worden opgehoogd (2,8525%). De stijging over 2026 komt daarmee uit op € 2,5 miljoen.

3. Leges Burgerzaken
Tot en met 2028 worden er fors meer inkomsten verwacht door met name een hoger uitgifte van reisdocumenten (paspoortpiek). Tegelijkertijd brengt de piek ook extra kosten met zich mee, met name op afdrachten van leges. Een deel van de inkomsten op afgifte reisdocumenten moet namelijk worden afgedragen aan het Rijk. Daarnaast vraagt de piek om tijdelijk extra personeel, de organisatie moet tijdelijk extra balie- backoffice-medewerkers inzetten om de toegenomen vraag aan te kunnen.

Leges inkomsten	+ € 300.000
Leges afdrachten	- € 150.000
Inhuur personeel	- € 50.000
Voordeel	€ 100.000

Per saldo is er een tijdelijk voordeel in de jaren 2027 en 2028. We nemen dit voordeel op in de begroting in de jaren 2027 en 2028.

4. Veiligheidsregio Fryslân
Als gemeente moeten we voor wat betreft de deelnemersbijdrage de begroting van gemeenschappelijke regelingen volgen waarin we deelnemen. Dit geldt ook voor de Veiligheidsregio Fryslân (VRF).

De raad heeft op 18 juni 2026 kennis genomen van de Begroting 2027 van de Veiligheidsregio Fryslân. Uit het raadsvoorstel blijkt dat we onze budgetten in de jaren 2027 tot en met 2030 moeten ophogen met respectievelijk € 246.000, € 288.000, € 303.000 en € 295.000 om de hogere bijdrage aan de VRF te kunnen betalen. We zijn verplicht om in onze begroting de begroting van de VRF te volgen.

5. Halt op scholen
Om jeugdcriminaliteit en risicovol gedrag te voorkomen, investeren we in de preventieve inzet van Halt op scholen. In plaats van primair te reageren op problematiek, zetten we in op het vroegtijdig signaleren van risicogedrag, het versterken van weerbaarheid en het voorkomen van escalatie. Scholen spelen hierin een cruciale rol, omdat jongeren daar dagelijks samenkomen en signalen vroeg zichtbaar worden. Daarom worden jaarlijks zeven Halt-schoolaanpakken uitgevoerd op scholen waar sprake is van specifieke maatschappelijke of veiligheidsvraagstukken. Deze inzet richt zich met name op leerlingen in groep 7 en 8 van het primair onderwijs en klas 1 van het voortgezet onderwijs. Hierbij ondersteunt Halt scholen, leerlingen en professionals met een gerichte aanpak rondom thema's als groepsdruk, online gedrag, grenzen stellen, middelengebruik, gevolgen van gedrag, veiligheid en verantwoordelijkheid. Door vroegtijdig te investeren in preventie dragen we bij aan een veilige leefomgeving en voorkomen we waar mogelijk de inzet van zwaardere, meer ingrijpende en kostbare interventies. Voor deze inzet stellen we in 2027 eenmalig € 50.000 beschikbaar.

2.2.4 Overzichten

Algemene dekkingsmiddelen

In de begroting moeten we een overzicht opnemen van de algemene dekkingsmiddelen. Bij algemene dekkingsmiddelen gaat het om gemeentelijke inkomsten die niet direct gerelateerd zijn aan een bestedingsdoel. Het gaat met name om de uitkering uit het gemeentefonds en onroerendezaakbelasting.

De algemene dekkingsmiddelen zijn in principe vrij aanwendbaar: de gemeenteraad bepaalt voor welk doel we de middelen inzetten. Naast de vrij aan te wenden middelen kent Súdwest-Fryslân ook een aantal niet vrij aanwendbare heffingen, zoals Rioolrecht en Afvalstoffenheffing. Tegenover deze heffingen staan aanwijsbare kosten tot tenminste de opbrengst van de heffing.

Overhead

Het doel van het overzicht overhead is om de overhead bij de gemeente beter zichtbaar te maken. Daarnaast ontstaat beter inzicht in de directe kosten die de gemeente maakt voor het leveren van haar producten en het halen van haar doelstellingen binnen de beleidsprogramma's.

In de begroting moeten we de kosten van Overhead centraal begroten en verantwoorden. De voorschriften bepalen dat kosten zoveel mogelijk direct dienen te worden toegerekend aan de betreffende taakvelden. Voor een aantal kosten is dit niet mogelijk. Het betreft met name de ondersteunende taken (zoals intern gerichte bedrijfsvoeringsteams) en de sturende taken (leidinggevenden). De kosten van deze taken moeten worden verantwoord op het taakveld Overhead.

In de begrotingsvoorschriften zijn geen bepalingen opgenomen over de methodiek van toerekening van overhead aan de grondexploitatie en investeringen. Voor de toerekening van de overhead hebben we een toerekeningsregel bepaald aan de hand van de totale salariskosten overhead in verhouding met de salariskosten en inhuur van alle taakvelden. De totale salariskosten overhead bedragen € 27,8 miljoen en de salariskosten en inhuur van alle overige taakvelden € 69,7 miljoen. Afgerond komt er dan een percentage uit van circa 40%. We gebruiken dit percentage ook voor het extracomptabel toerekenen van de overhead naar de heffingen in verband met het berekenen van de kostendekkendheid.

Heffing Vennootschapsbelasting (VPB)

Met ingang van 2016 zijn gemeenten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting voor activiteiten die zij als onderneming verrichten. Van een onderneming is sprake wanneer een duurzame organisatie van arbeid en kapitaal deelneemt aan het economisch verkeer met het oogmerk winst te behalen. De te behalen winst moet redelijkerwijs zijn te verwachten. In de wet worden activiteiten waarmee in concurrentie wordt getreden gelijkgesteld met het oogmerk winst te behalen.

De betaalde vennootschapsbelasting lag de laatste jaren steeds rond de € 30.000. We gaan dan ook voor 2027 weer uit van een bedrag van € 30.000.

Bedrag onvoorzien

In de begroting hebben we een bedrag opgenomen voor onvoorziene zaken. Dit betreft een bedrag van € 109.000. Omgerekend naar inwoners is dit ongeveer € 1,20 per inwoner.

Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2025	Begroot 2026 na Wijziging	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Algemene dekkingsmiddelen	-276.076	-275.000	-284.808	-273.255	-269.331	-272.676
Overhead	45.980	48.489	46.331	44.756	45.809	46.023
Heffing VPB	6	30	30	30	30	30
Bedrag onvoorzien	14.328	-4.235	2.999	3.775	3.881	3.987
Totaal saldo baten en lasten	**-215.762**	**-230.716**	**-235.448**	**-224.694**	**-219.610**	**-222.636**

Begroot 2026 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen	**6.600**	**291.408**	**-284.808**
Treasury	4.507	5.861	-1.353
OZB woningen	1.517	15.417	-13.900
OZB niet-woningen	187	14.326	-14.139
Belastingen overig	388	132	256
Algemene uitkeringen en overige	0	255.672	-255.672
Overhead	**48.039**	**1.707**	**46.331**
Personeelslasten	28.718	144	28.575
Huisvesting gemeentelijke diensten	3.029	20	3.009
ICT	8.464	1.318	7.146
Tractiemiddelen	399	10	389
Overig	7.428	216	7.213
Heffing VPB	**30**	**0**	**30**
Vennootschapsbelasting (VpB)	30	0	30
Bedrag onvoorzien	**2.999**	**0**	**2.999**
Overige baten en lasten	2.999	0	2.999
Totaal saldo baten en lasten	**57.668**	**293.116**	**-235.448**

Aanpassingen Overzichten

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsomontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen zijn positieve bedragen.
De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen Overzichten (bedragen x € 1.000)		**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	
	Circulaires					
1.	Meicirculaire 2026 (inclusief Decembercirculaire 2025)	14.049	7.961	3.045	6.536	s
	Subtotaal	*14.049*	*7.961*	*3.045*	*6.536*	
	Nieuwe voorstellen					
2.	OZB, areaaluitbreiding	175	175	175	175	s
3.	Diverse ontwikkelingen belastingen en WOZ	-92	-92	-92	-92	s
4.	Reguliere indexatie eigen belastingen	702	717	721	847	s
5.	Forensenbelasting extra verhogen	648	648	648	648	s
6.	Inrichting en borging informatiebeveiliging	-137	-137	-137	-137	s
7.	Inrichting en borging informatiebeveiliging	-55	0	0	0	i
8.	Aanschaf c.q. aansluiting bij E-depot	-126	-126	-126	-126	s
9.	Indexatie IT budgetten	-320	-320	-320	-320	s
10.	Indexatie overige inkoopbudgetten	-1.167	-1.238	-1.238	-1.238	s
11.	Onderuitputting kapitaallasten InvesteringsProgramma	1.609	0	0	0	s
	Subtotaal	*1.238*	*-373*	*-369*	*-242*	
	Totaal	**15.287**	**7.588**	**2.677**	**6.294**	
	waarvan structureel	**15.342**	**7.588**	**2.677**	**6.294**	
	waarvan incidenteel	**-55**	**0**	**0**	**0**	

Toelichting

Circulaires

1. Meicirculaire 2026 (inclusief Decembercirculaire 2025)
Via de '[Notitie Meicirculaire 2026]' is de raad uitgebreid geïnformeerd over de uitkomsten van de Meicirculaire 2026 (actieve info week 38). Uit die notitie blijkt dat we structureel zo'n € 14 miljoen in 2027 tot aflopend € 6,5 miljoen in 2030 extra ontvangen ten opzichte van de Septembercirculaire 2025. Bij deze uitkomsten is rekening gehouden met een verlaging van het bedrag BTW-compensatiefonds van € 1,7 miljoen naar € 1,1 miljoen (nadeel van € 0,6 miljoen).

De voordelige saldi moeten wij gebruiken voor de zogenaamde taakmutaties. Het Rijk heeft het Gemeentefonds onder andere aangevuld om extra taken uit te voeren. Dit keer hebben de taakmutaties voornamelijk betrekking op ons programma Sociaal. Diverse taakmutaties zijn daar opgenomen (zie hiervoor de punten 1 t/m 15 van programma Sociaal). Daarnaast is er nog één taakmutatie in programma Ruimte (punt 1).

Tevens is een bedrag beschikbaar voor Loon- en prijsstijgingen van in totaal € 6,8 miljoen structureel. Het betreft een bedrag van € 5,8 miljoen vanaf 2027 en een structureel bedrag van € 1,0 miljoen nog vanuit 2026. Deze middelen zijn in deze begroting vooral gebruikt als dekking voor indexatie van diverse posten binnen onze begroting, zoals het Sociaal Domein, subsidiebedragen, de gemeenschappelijke regelingen, de kapitaalgoederen en de CAO-stijging van de loonsom.

Nieuwe voorstellen

2. OZB, areaaluitbreiding
Door een toename van het aantal woningen, verwachten we een hogere opbrengst van de OZB (Onroerende Zaak Belastingen). We hebben dit berekend op een meeropbrengst van € 175.000. Deze hogere inkomst hebben we opgenomen in de begroting. Deze hogere inkomsten gebruiken we voor de hogere kosten van het beheer van de Openbare Ruimte (groenonderhoud, wegonderhoud, enz.) als gevolg van areaaluitbreiding.

3. Diverse ontwikkelingen belastingen en WOZ
Op het gebied van belastingen zijn er drie autonome ontwikkelingen, die in totaal een budgetverhoging vergen van € 91.800:

Verificatieplicht waarderelevante objectgegevens van woningen
Per 1 januari 2027 treedt de verificatieplicht van waarderelevante objectgegevens van woningen in werking. Dit houdt in dat bij de uitvoering van de Wet WOZ jaarlijks bij ten minste 20% van alle woningen binnen de gemeente de secundaire objectkenmerken (kwaliteit, onderhoud, uitstraling, doelmatigheid en voorzieningen) geverifieerd moeten worden bij de eigenaar van de woning. Deze verificatie beoogt een informeel correctiemoment tussen gemeente en woningeigenaar te creëren, zodat onjuistheden kunnen worden hersteld zonder bezwaarprocedure.

De verificatie zal veelal geautomatiseerd plaatsvinden. Alleen uitval moet gecontroleerd worden, waarbij personele inzet benodigd is. Op basis van pilots die momenteel in het land lopen schatten wij de uitval jaarlijks in op 1.350 objecten. Een deel van deze objecten moeten inpandig opgenomen worden en een deel kan via een bureautaxatie afgedaan worden. De totale personele inzet wordt ingeschat op 555 uur. Dit komt neer op personele consequenties van € 42.000.

Toename belasting beroepen
De laatste jaren ervaren wij een toename in het aantal belastingberoepen (parkeerbelasting, rioolheffing, leges, OZB, forensenbelasting). In 2023 ontvingen wij 1 belastingberoep, in 2024 ontvingen wij 4 belastingberoepen en in 2025 ontvingen wij 13 belastingberoepen. De verwachting is dat deze ontwikkeling voortzet.

De behandeling van deze beroepen (onderzoek, opstellen verweer, bezoeken zitting, administratieve afhandeling) wordt volledig uitgevoerd door de beleidsadviseur belastingen. De personele inzet wordt ingeschat op 200 uur per jaar. Dit komt neer op personele consequenties van € 16.800.

Mutatiesignalering BAG-WOZ
Vanwege de toename in het vergunningsvrij bouwen wordt in samenwerking met de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) en de BGT (Basisregistratie Grootschalige Topografie) periodiek (eenmaal per 2 jaar) een mutatiesignalering uitgevoerd. Op deze manier kunnen bouwwerken waarvoor geen vergunning geldt in de administraties opgenomen worden. De WOZ moet elke signalering handmatig in de administratie verwerken omdat elke signalering individueel gecontroleerd moet worden. Hiervoor zijn verschillende redenen:
- Elk bouwwerk moet in de WOZ gespecificeerd worden: betreft het een berging van hout, een berging van steen, een overkapping, een carport, etc.
- Soms kan een bouwwerk al wel in de WOZ staan maar niet in de BAG voorkomen, dan moet de signalering niet verwerkt worden om dubbel te voorkomen.
- Het gebruikersoppervlakte van het verblijfsobject moet gecontroleerd worden. Als er sprake is van een aanbouw zorgt deze ervoor dat de oppervlakte van de woning groter wordt.

Er wordt ingeschat dat er 6.000 signaleringen per 2 jaar gecontroleerd moeten worden. De personele inzet wordt ingeschat op 980 uur per 2 jaar. Dit komt neer op personele consequenties van € 33.000.

4. Reguliere indexatie eigen belastingen
Elk jaar indexeren we de belastingen met het inflatiepercentage, zoals genoemd in de Meicirculaire (prijsmutatie BBP). Voor 2027 is dat 2,5%. Het gaat om de volgende belastingsoorten: Onroerendezaakbelastingen (OZB), Forensenbelasting, Parkeerbelasting, Precariobelasting, Roerende zaakbelasting (RZB), Lig- en staangeld en Grafrechten.

Eén onderdeel van de onroerendezaakbelastingen is de belasting van het Windpark Fryslân (in het IJsselmeer). De OZB van het windmolenpark staat te hoog in de begroting en ook in de meerjarenraming. Een correctie van de opbrengst (ca. € 0,1 miljoen) nemen we mee in deze berekening. Daarna resteert nog een hogere inkomst van € 0,7 à € 0,8 miljoen.

5. Forensenbelasting extra verhogen
Conform het Hoofdlijnenakkoord 2026-2030 willen we de forensenbelasting extra verhogen, omdat we het belangrijk vinden dat ook niet inwoners die gebruikmaken van voorzieningen in onze gemeente een eerlijke bijdrage leveren. We stellen voor om de forensenbelasting met 10% te verhogen. Dat is 7,5% boven de bij het vorige punt al voorgestelde 2,5%. Dit geeft een extra inkomst van ca. € 648.000 structureel.

6./7. Inrichting en borging informatiebeveiliging
Er is structurele versterking nodig voor de inrichting en borging van het Information Security Management System (ISMS) en de bijbehorende governance-, compliance- en verantwoordingscyclus op het gebied van informatiebeveiliging.

De aanleiding hiervoor is de aankomende Cyberbeveiligingswet (Cbw/NIS2), de invoering van BIO2 als actueel normenkader voor de overheid en de toenemende eisen aan aantoonbare beheersing en verantwoording, onder meer via ENSIA. Voor gemeenten is dit niet uitsluitend een technisch vraagstuk, maar nadrukkelijk ook een vraagstuk van concernsturing, risicomanagement, interne beheersing en bestuurlijke rapportage.

Het onderwerp ziet daarom niet op technische beveiligingsmaatregelen binnen de centrale ICT-omgeving, maar op de concernbrede inrichting van:

1. beleid, normering en governance voor informatiebeveiliging;
2. risicomanagement, risicoacceptatie en escalatie;
3. centrale registratie van risico's, maatregelen en uitzonderingen;
4. monitoring van controlwerking en opvolging van verbeteracties;
5. managementreview, rapportage en bestuurlijke besluitvorming;
6. voorbereiding op toezicht, audit en assurance.

Voor duurzame borging is ook ondersteunende GRC-tooling nodig. Deze tooling wordt ingezet voor het centraal vastleggen en beheren van risico's, controls, maatregelen, uitzonderingen, evidence en rapportages. De tooling is daarmee geen doel op zichzelf, maar een noodzakelijk middel om het ISMS en de compliancecyclus beheersbaar, reproduceerbaar en aantoonbaar in te richten. De BIO2 en de toelichtende communicatie daarover leggen juist nadruk op een werkend ISMS, risicoregisters en een gedocumenteerde PDCA-cyclus. Het inrichten en gebruiken van een GRC-tool voor een gemeente van onze omvang is nodig om aantoonbaar in control te komen op onze informatiebeveiliging voor de Cbw, BIO2, DigiD, Suwinet en andere ENSIA-onderdelen.

Benodigde personele inzet betreft met name structurele capaciteit binnen IDT voor OT-beveiliging (Operationele Technologie). De Cbw verplicht gemeenten nu om niet alleen passende technische en organisatorische maatregelen te treffen voor IT, maar ook voor OT. Denk hierbij aan bruggen, riolering, verkeerslichten, gemalen e.d. Hier is in de bestaande security capaciteit, te weten: TISO,

ISO en CISO geen rekening mee gehouden. Daarom is het noodzakelijk dat er naast de huidige ISO nog een functionaris bij komt, welke zich dient te richten op OT-beveiliging. Dit vergt een structureel budget van € 137.000.

Daarnaast is in 2027 incidentele inzet nodig voor de initiële inrichting van het ISMS, de implementatie van GRC-tooling, de opbouw van registers en workflows en de eerste inrichting van de assurance- en rapportagecyclus. Dit vergt een eenmalig bedrag van € 55.000.

Deze middelen zijn nodig omdat sprake is van een juridisch en extern gedreven ontwikkeling waarop de organisatie zich in 2027 aantoonbaar moet hebben ingericht. Gemeenten zijn onder de Cyberbeveiligingswet in scope gebracht binnen de sector overheid en voor decentrale overheden is de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de bevoegde autoriteit. Daarmee ontstaat een verplichting tot aantoonbare beheersing van cyberrisico's, incidentafhandeling en naleving van de relevante beveiligingsverplichtingen.

Daarnaast is BIO2 op 5 maart 2026 gepubliceerd als actueel basisnormenkader voor informatiebeveiliging binnen de overheid. De BIO2 wordt een verplicht te implementeren normenkader via de zorgplicht van de Cbw en stelt het ISMS, risicomanagement en bestuurlijke sturing centraal.

Ook de verantwoordingsdruk neemt toe. In ENSIA 2025 kunnen gemeenten de werking van zeven controls nog vrijwillig aantonen; vanaf 2026 wordt dit verplicht. Zonder centrale governance, een werkend ISMS, met ondersteunende tooling en gestructureerde registratie en rapportage is deze aantoonbaarheid onvoldoende uitvoerbaar.

De ontwikkeling is daarmee niet het gevolg van een lokale beleidswens of een vrije prioriteringskeuze, maar van een onvermijdelijke externe ontwikkeling met juridische doorwerking en toenemende verantwoordingslast. De keuze zit hooguit in de wijze van inrichting; niet in de noodzaak om deze governance en borging te organiseren.

Security is per definitie een investering. Een security-investering is lastig om (direct) terug te verdienen. Toch zien we bij bedrijven om ons heen dat het de investering waard is. Zoals het lek bij Odido van februari, waar van zes miljoen mensen data is gepubliceerd. De hackers hebben losgeld gevraagd om publicatie te voorkomen, het zou gaan om meer dan € 1 miljoen. Een dergelijk incident schaadt het vertrouwen van de inwoners dat wij hun data goed beschermen en gebruiken. Daarnaast zijn de herstelkosten naar verwachting aanzienlijk hoger, zoals bij gemeente Hof van Twente, waar schade is geleden van € 4,2 miljoen.

8. Aanschaf c.q. aansluiting bij E-depot
De Archiefwet verplicht de gemeenten om hun archiefbescheiden in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te houden. Op welke drager en in welke vorm informatie is vastgelegd, maakt niet uit. Het kan gaan om schriftelijke stukken of digitale tekstbestanden, om films en foto's, om e-mails, websites, databases én zelfs algoritmes.

De Archiefwet stelt eisen aan de bewaring en vernietiging van alle overheidsinformatie. Een E-depot is het instrument om aan deze wettelijke zorgplicht te voldoen voor digitale informatie. Informatie die langer dan zeven jaar (vaak permanent) bewaard moet blijven, kan niet veilig in reguliere werksystemen blijven staan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan documentsystemen (Corsa), Videotulen (NotuBizz), vergadersystemen (i-babs), Teams, netwerkschijven, Intranet en open zaak. Deze systemen zijn niet ingericht op langdurige archivering. Zonder actief beheer in een E-depot dreigt digitale informatie verloren te gaan door 'bitrot' (fysieke achteruitgang van dragers) of software-veroudering. Ook de Wet Open Overheid (Woo) kent de verplichting voor een E-depot. In het meerjarenplan Woo is de minimale eis vermeld dat 'iedere gemeente de beschikking heeft over of is aangesloten op een E-depotvoorziening'. Er is zelfs een planning afgesproken; vijf jaar na de inwerkingtreding van de Woo (1 mei 2022) zouden alle gemeenten een E-depot moeten hebben.

Het eerste goedgekeurde E-depot is reeds in 2010 bij het stadsarchief van Rotterdam 'geopend'. Sindsdien zijn er vele overheidsorganisaties bijgekomen. Daar zitten bijvoorbeeld de Groninger archieven, het Brabants Historisch Informatie Centrum en het Utrechts Archief bij maar ook kleinere

spelers als Oldambt, Gouda en Dinkelland & Tubbergen hebben een E-depot in diverse stadia van ontwikkeling. De Friese overheid loopt daarbij bepaald niet in voorop. Alleen Tresoar heeft een E-depotvoorziening.

Het inrichten van een E-depot vergt – vooral in de beginfase - veel inzet en aandacht van personeel. Daarbij is vooral een goede metadatering en de 'mapping' van essentieel belang. Een E-depot zorgt er niet alleen voor dat blijvend te bewaren informatie goed wordt opgeslagen. Belangrijker nog is om de informatie in toegankelijke staat te brengen en te houden. Het openbaar maken én het actief informeren van het publiek is een cruciaal onderdeel (ook in het kader van de Woo) van een E-depot.

De kosten voor een E-depot variëren sterk, afhankelijk van de te kiezen opties (basis of uitgebreid). Voor de meeste organisaties gaat het om maatwerk, vaak met een basislicentie per jaar en opslagkosten van rond de €300 per terabyte (TB). Voor onze organisatie gaan wij uit van een benodigd structureel bedrag van € 126.000. Dit bedrag is op basis van een prijsindicatie door een leverancier waarbij is gekozen voor een full-serviceversie. Het bedrag van de personele consequenties is op basis van een (voorzichtige) risicoanalyse en urenraming.

De aanschaf van een E-depot kan mogelijk in samenwerking gedaan worden met de gemeente De Fryske Marren. Deze gemeente heeft te kennen gegeven hiervoor open te staan. Dit kán de investering omlaag brengen.

9. Indexatie IT budgetten
Voor de instandhouding van de huidige IT dienstverlening en bijbehorende onderhoudscontracten is jaarlijkse indexering van de onderhoudsbudgetten noodzakelijk. Deze indexering ziet op lopende overeenkomsten met externe leveranciers voor beheer, onderhoud en ondersteuning van bestaande informatiesystemen en infrastructuur.

Voor contracten waarop de GIBIT voorwaarden van toepassing zijn, geldt een gemaximeerde indexatie. Deze maxima verschillen per jaar en zijn als volgt vastgesteld:
- Per 1 januari 2024: maximaal 5,3%
- Per 1 januari 2025: maximaal 4,4%
- Per 1 januari 2026: maximaal 3,5%

Naast deze GIBIT contracten beschikt de organisatie over een aantal verouderde onderhoudscontracten waarop de GIBIT voorwaarden niet van toepassing zijn.
Het achteraf alsnog van toepassing verklaren van GIBIT voorwaarden is juridisch en contractueel niet mogelijk; hiervoor zou een nieuw inkoop- en aanbestedingstraject moeten worden gestart. Contractbeheer bewaakt deze contracten actief en stemt de jaarlijkse indexatie af met de betreffende leveranciers.

Gezien deze gemengde contractportefeuille en de verwachte marktontwikkelingen is voor de financiële raming gerekend met een gemiddelde van 6% voor de gehele onderhoudsportefeuille tot en met 2030. Dit percentage biedt voldoende ruimte om zowel de wettelijke GIBIT kaders als de indexatieafspraken binnen niet GIBIT contracten adequaat te kunnen opvangen. Voor de indexatie 2027 betreft het dan een bedrag van € 320.000.

De voorgestelde jaarlijkse indexering van noodzakelijk om de meerjarige financiële dekking van bestaande onderhoudsverplichtingen te borgen. Hiermee wordt voorkomen dat structurele lasten onvoldoende zijn geraamd, hetgeen zou leiden tot begrotingsdruk, tussentijdse bijstellingen of onvermijdelijke herprioritering. Door deze indexatie structureel op te nemen, blijft de begroting realistisch, beheersbaar en rechtmatig over de gehele meerjarige horizon.

10. Indexatie overige inkoopbudgetten
We hebben te maken met forse autonome prijsstijgingen, zoals bij subsidiebedragen, Sociaal Domein, energieprijzen, loonsom, kapitaalgoederen en IT. Prijsstijgingen gelden ook voor de overige diverse inkoopbudgetten. In onze begroting gaat het om een omvang van ca. € 45,6 miljoen.

De prijsstijgingen zijn autonoom en onvermijdelijk. Indien minder budgetverhoging wordt toegekend dan de werkelijke prijsstijgingen, kan er minder worden gedaan met de bestaande budgetten. Ervan uitgaande dat de prijzen stijgen met gemiddeld 2,5% (inschatting indexcijfer BBP 2027 volgens de Meicirculaire 2026) en de inhuur derden met 2,8525% in 2027 en 3,8525% vanaf 2028 (gerelateerd aan CAO-loonstijgingen), geeft dit een benodigd bedrag voor indexatie van 1,2 miljoen.

11. Onderuitputting kapitaallasten investeringsprogramma (IP)
De rekenkamer van de gemeente Súdwest-Fryslân heeft een onderzoek uitgevoerd naar Investeringen. Hierover is een raadsbrief uitgebracht door de rekenkamer. In de raadsbrief wordt aanbevolen, om bij het vaststellen van het investeringsprogramma (IP), de kapitaallasten die behoren bij de nieuwe investeringen kritisch te beoordelen en pas in te boeken wanneer verwacht wordt dat de nieuwe investering in gebruik wordt genomen.

Wij hebben dit gedaan bij ons investeringsprogramma (zoals opgenomen in bijlage C bij deze begroting), waarbij onze focus vooral lag op het begrotingsjaar 2027. Naar inschatting niet benodigde kapitaallasten zijn in die jaarschijf niet opgenomen. Dit geeft in de begroting in de jaarschijf 2027 een ruimte van € 1,6 miljoen.

Dit voordeel van € 1,6 miljoen is ontstaan door het niet begroten in het jaar 2027 van de kapitaallasten van renovatie sportvelden, onderwijshuisvesting, verduurzaming ontmoetingsplaatsen, bedrijfsmiddelen, onveilige verkeerssituaties, realiseren fietspaden, het ontwikkelfonds en verduurzaming gebouwen.

Deze exercitie geeft geen blijvende structurele ruimte, omdat op termijn de kapitaalasten wel gaan lopen. Daarnaast zij opgemerkt dat door nu dit voordeel te nemen in de begroting, de voordelen in bestuursrapportage en jaarrekening er niet meer zullen zijn. Het is dus niet een nieuw voordeel, maar meer een verschuiving van een voordeel.

2.2.5 Mutaties reserves

Hieronder volgt een overzicht van de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma in de komende jaren:

Saldo mutatie reserves in meerjarenperspectief (lasten -/- baten) (bedragen x € 1.000)	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Programma 1: Sociaal				
Reserve kapitaallasten	-327	-250	-250	-250
Demarcatie Cultuur Kwartier Sneek	125	125	125	125
Programma 2: Ruimte				
Reserve kapitaallasten	-470	-456	-436	-338
Programma 3: Bestuur				
Ontwikkelfonds	1.000	1.000	1.000	1.000
Overzichten				
Reserve kapitaallasten	-18	-18	-18	-18
Versterking gemeentelijke dienstverlening	369	0	0	0
Mutatie saldo Algemene Reserve	-495	-4.883	-5.304	-2.426
Totaal mutaties reserves	**184**	**-4.482**	**-4.884**	**-1.907**

Voor het begrotingsjaar kan het begrote saldo per programma worden uitgesplitst in de volgende lasten en baten:

Begroot 2027 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 - Sociaal	**125**	**327**	**-202**
Reserve kapitaallasten	0	327	-327
Demarcatie Cultuur Kwartier Sneek	125	0	125
Programma 2 - Ruimte	**0**	**470**	**-470**
Reserve kapitaallasten	0	470	-470
Programma 3 - Bestuur	**1.000**	**0**	**1.000**
Ontwikkelfonds	1.000	0	1.000
Overzichten	**369**	**513**	**-144**
Reserve kapitaallasten	0	18	-18
Versterking gemeentelijke dienstverlening	369	0	369
Mutatie saldo Algemene Reserve	0	495	-495
Totaal mutaties reserves	**1.494**	**1.310**	**184**

2.3 Paragrafen

De begroting kent een aantal paragrafen (verplicht op te nemen). Hierin geven we de beleidslijnen aan met betrekking tot de volgende beheersmatige aspecten:

Paragraaf 1: Lokale heffingen
Paragraaf 2: Weerstandsvermogen/risicobeheersing
Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf 4: Financiering
Paragraaf 5: Bedrijfsvoering
Paragraaf 6: Verbonden partijen
Paragraaf 7: Grondbeleid
Paragraaf 8: Wet Open Overheid

2.3.1 Paragraaf 1 Lokale Heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over de bevoegdheden en het gemeentelijke beleid met betrekking tot lokale heffingen. Daarnaast geeft deze paragraaf een overzicht van de:

- Lokale heffingen
- Kostenonderbouwing van de bestemmingsheffingen en rechten
- Lokale lastendruk ten opzichte van andere gemeenten
- Woon- en bedrijfslasten 2027
- Uitvoering Wet WOZ
- Kwijtscheldingsbeleid

Bevoegdheden en beleid

De bevoegdheid tot het invoeren/wijzigen/afschaffen van een gemeentelijke lokale heffing ligt bij de raad. Het belastinggebied is begrensd. De Gemeentewet geeft limitatief aan welke gemeentelijke belastingen we kunnen heffen. Daarnaast kan bij wet aan de gemeente de bevoegdheid worden toegekend om een bepaalde belasting te heffen, zoals bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing met een wettelijke grondslag in de Wet Milieubeheer. We maken het volgende onderscheid:

- Belastingen: er is sprake van een heffing zonder een aanwijsbare tegenprestatie. De hoogte van de tarieven is daardoor vrij en de opbrengsten vallen toe aan de algemene middelen.
- Bestemmingsheffingen: er is sprake van een aanwijsbare collectieve tegenprestatie. De tariefstelling mag op begrotingsbasis niet leiden tot een meer dan kostendekkende heffing.
- Rechten: er is sprake van een aanwijsbare individuele tegenprestatie. De tariefstelling mag op begrotingsbasis niet leiden tot een meer dan kostendekkende heffing.

De gemeente kan uit het beschikbare menu haar eigen keus maken. Súdwest-Fryslân maakt niet gebruik van alle mogelijkheden. Zo heffen we bijvoorbeeld geen hondenbelasting, baatbelasting en reclamebelasting. In lijn met de uitgangspunten verhogen we de tarieven van de meeste belastingen jaarlijks trendmatig. Voor belastingjaar 2027 gaat het om 2,5% (inflatiecorrectie). In een aantal gevallen wijken we hier gemotiveerd van af. Bij de rechten en bestemmingsheffingen gaan we uit van kostendekkendheid. In de raadsvergadering van december 2026 worden de nieuwe tarieven voorgesteld.

Overzicht lokale heffingen: belastingen en rechten

De lokale heffingen zijn onder te verdelen in de volgende belastingen, bestemmingsheffingen en rechten.

A. Belastingen

Belastingen zijn heffingen waarvan de inkomsten naar de algemene middelen gaan. De inkomsten uit belastingen zijn vrij besteedbaar. Voor de gemeenteraad vormen deze belastingen een instrument om financiële middelen aan te wenden voor bestuurlijke ambities.

Belastingen	Begroting 2026 €	Begroting 2027 [1] €	Kwijtschelding	Mutatietarieven
a. Onroerendezaakbelastingen (OZB)	28.991.968	29.619.768	Ja (woningen)	2,5%
b. Forensenbelasting	1.065.500	1.740.500	Nee	63%
c. Parkeerbelasting	1.997.365	1.997.365	Nee	2,5%
d. Precariobelasting	122.709	125.777	Nee	2,5%
e. Roerende zaakbelasting (RZB)	5.072	5.199	Ja (woningen)	2,5%
f. (Water)toeristenbelasting	3.635.544	3.635.544	Nee	-
Totaal	**35.766.372**	**36.492.286**		

[1] *De genoemde opbrengst voor 2027 is inclusief inflatie.*

a. Onroerendezaakbelastingen (OZB)

Overeenkomstig de Wet Waardering Onroerende zaken (hierna: Wet WOZ) waarderen we jaarlijks alle onroerende zaken. Bij de tariefstelling moeten we rekening houden met deze herwaardering om te voorkomen dat waardewijzigingen resulteren in een meer- of minderopbrengst. De verhoging van de begrote opbrengst bestaat uit een trendmatige verhoging van 2,5% en areaaluitbreiding. De opbrengst van een deel van de niet-woningen wordt gezien de jaarlijkse waardeontwikkeling buiten de trendmatige verhoging gehouden. De subsidie ten behoeve van het ondernemersfonds is meegenomen in de begrote opbrengst.

De berekening van het OZB tarief is bij de opmaak van de Programmabegroting 2027 nog niet mogelijk, omdat de herwaardering van de WOZ-waarden 2027 nog niet is afgerond. In de raadsvergadering van december wordt de verordening voor de heffing en invordering van de OZB, met daarin het tarief, ter besluitvorming voorgelegd. Door de verhoging van de opbrengst met 2,5% kan er al wel gezegd worden dat de gemiddelde aanslag stijgt met ongeveer 2,5%.

b. Forensenbelasting
Forensenbelasting wordt opgelegd aan personen die niet in Súdwest-Fryslân wonen, maar wel meer dan 90 dagen per jaar de beschikking hebben over een gemeubileerde woning in de gemeente. Gelijk aan de OZB is bij de tariefstelling gekozen voor aansluiting bij de WOZ-waarde van de woning.

Per 2027 verhogen we de forensenbelasting. De gemiddelde aanslag stijgt daardoor van € 756,76 naar € 1.229,63. Daarnaast voeren we een minimumbedrag van € 585,54 in, zodat iedere eigenaar van een tweede woning een minimale bijdrage levert aan de gemeentelijke voorzieningen. Om te voorkomen dat de belasting voor woningen met een hoge WOZ-waarde onevenredig oploopt, stellen we ook een maximumbedrag van € 2.049,39 (3,5 keer het minimumbedrag) vast. Forensen maken gebruik van gemeentelijke voorzieningen, maar tellen niet mee voor een deel van de inkomsten die gemeenten via het gemeentefonds ontvangen. Met de voorgestelde gemiddelde aanslag van € 1.229,63 wordt beter aangesloten bij deze gemiste inkomsten. Deze wijziging zorgt voor een evenwichtigere verdeling van de belastingdruk. Dit leidt tot een meeropbrengst van € 675.000,-. Een nadere toelichting op de achtergronden, uitgangspunten en uitwerking van deze maatregel is vastgesteld in de Nota Lokale Heffingen.

De berekening van het tarief van de forensenbelasting is bij de opmaak van de Programmabegroting 2027 nog niet mogelijk, omdat de herwaardering van de WOZ-waarden 2027 nog niet is afgerond. In de raadsvergadering van december 2026 wordt de verordening voor de heffing en invordering van de forensenbelasting, met daarin het tarief, ter besluitvorming voorgelegd.

c. Parkeerbelasting
De parkeertarieven worden met het inflatiecijfer van 2,5% verhoogd. De tarieven voor de vergunningen blijven gelijk. De begrote opbrengst wordt daarom voor 2027 niet verhoogd.

d. Precariobelasting
De precariobelasting betreft een heffing over terrassen. Deze begrote opbrengst wordt trendmatig verhoogd met het inflatiepercentage van 2,5%.

	2026 [1]	**2027** [1]
Jaartarieven		
A-locatie	€ 31,70	€ 32,50
B-locatie	€ 21,15	€ 21,70
Dagtarief	€ 1,25	€ 1,30

[1] *tarieven zijn afgerond op € 0,05.*

e. Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (RZB)
De tarieven van de belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten zijn net als bij de onroerende-zaakbelastingen afhankelijk van de waarde van de roerende zaken. De tariefstelling van de RZB moet wettelijk gelijk zijn aan die van de OZB.

f. (Water)toeristenbelasting
Ondernemers die tegen betaling verblijf aanbieden aan niet-ingezetenen van de gemeente dragen de toeristenbelasting af aan de gemeente. Zij mogen deze belasting doorberekenen aan de toeristen. Naast recreatieve toeristen kan het ook gaan om arbeidsmigranten die deze belasting betalen.

In de raadsvergadering van 13 november 2025 is een amendement aangenomen waarin is bepaald dat het tarief van de (water)toeristenbelasting tot en met 2027 niet wordt verhoogd. Het tarief per persoon per nacht blijft voor 2027 op € 2,00.

B. Bestemmingsheffingen

Bestemmingsheffingen zijn heffingen waarvan de besteding naar specifieke lasten verband houdend met collectieve voorzieningen gaat. Het betreft voor de gemeente de wettelijke taken ten aanzien van inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen en de gemeentelijke watertaken. De opbrengst van bestemmingsheffingen is maximaal kostendekkend.

Bestemmingsheffingen	Begroting 2026 €	Begroting 2027 €	Kwijtschelding
a. Afvalstoffenheffing	11.756.966	12.411.540	Ja
b. Rioolheffingen	10.210.000	10.359.181	Ja
Totaal	**21.966.966**	**22.770.721**	

a. Afvalstoffenheffing

De opbrengst van de afvalstoffenheffing mag alleen besteed worden aan de wettelijke taken ten aanzien van inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. De kosten binnen het taakveld zijn gestegen ten opzichte van 2026 in verband met hogere verbrandings- en CO2 heffingen van het Rijk, indexering van de kosten en de ingebruikname van de buitendienst Bolsward die deels voor de afvalinzameling wordt gebruikt. Tegenover deze hogere kosten staat een toename van de inkomsten door hogere vergoedingen voor gescheiden verpakkingsmateriaal, voor zwerfafval en voor grondstoffen.

In het Hoofdlijnenakkoord 2026-2030 is opgenomen dat: "*Voor afval en riool werken we toe naar kostendekkende tarieven*". Er is gekozen om hier stapsgewijs in vier jaar naar toe te werken. Dit betekent voor 2027 dat het dekkingspercentage stijgt van 95% naar 97%.

Afvalstoffenheffing		Totale kosten €	Totale opbrengst €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-11.434.594		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		1.245.760		
	Subtotaal	-10.188.834		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-1.069.859		
> BTW		-1.575.323		
	Totaal	**-12.834.016**	**12.411.540**	**97%**

De opbrengst van de afvalstoffenheffing is begroot op € 12.411.540. Dit levert ten opzichte van 2026 een tariefstijging op van 5,6%:

	2026	2027
Éénpersoonshuishouden	€ 251,04	€ 265,08
Meerpersoonshuishouden	€ 300,60	€ 317,40
Recreatiewoningen (niet hoofdverblijf)	€ 251,04	€ 265,08
Extra container	€ 219,12	€ 231,36

b. Rioolheffing

De opbrengst van de rioolheffing mag maar aan één doel worden uitgegeven, te weten: de gemeentelijke watertaken. Ter dekking van deze taken wordt onder de naam rioolheffing een belasting geheven. De totale opbrengst wordt verdeeld tussen eigenaren (61%) en gebruikers (39%).

De hoofdlijnen van de kosten(ontwikkeling) omtrent de watertaken zijn beschreven in het Watertakenplan. De kosten voor 2027 zijn geraamd op € 10.709.522. De stijging ten opzichte van 2026 komt door de kosten(ontwikkeling) in het Watertakenplan en indexering. Deze kosten worden doorberekend in de heffing.

In het Hoofdlijnenakkoord 2026-2030 is opgenomen dat: "*Voor afval en riool werken we toe naar kostendekkende tarieven*". Er is gekozen om hier stapsgewijs in vier jaar naar toe te werken. Voor 2027 betekent dit dat het dekkingspercentage stijgt van 96% naar 97%.

Rioolheffing		Totale kosten €	Totale opbrengst €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-8.647.426		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		-		
	Subtotaal	-8.647.426		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-594.071		
> BTW		-1.468.025		
	Totaal	**-10.709.522**	**10.359.181**	**97%**

De opbrengst van de rioolheffing is begroot op € 10.359.181. De tarieven rioolheffing stijgen gemiddeld met 1,00%:

	2026	2027
Eigenaren woningen en niet-woningen	€ 136,10	€ 137,46
Gebruikers woningen	€ 80,88	€ 81,72
Gebruikers niet-woningen	€ 181,56	€ 183,36
Eigenaren garageboxen	€ 27,23	€ 27,50
Gebruikers garageboxen	€ 16,08	€ 16,20

C. Rechten

Rechten zijn heffingen waarvan de besteding naar specifieke lasten verband houdend met individuele diensten gaat. De opbrengst van rechten is maximaal kostendekkend.

Rechten	Begroting 2026 €	Begroting 2027 €	Kwijtschelding
Reinigingsrechten	515.180	555.002	Nee
Leges	4.950.293	5.091.024	Nee
Grafrechten	641.875	657.922	Nee
Lig- en staangeld	1.543.853	1.582.449	Nee
Marktgeld	41.469	41.469	Nee
Sluisgelden	85.673	85.673	Nee
Totaal	**7.778.343**	**8.013.539**	

a. Reinigingsrechten

De heffing voor bedrijfsafval is kostendekkend. Door de hogere verbrandings- en CO2 heffingen van het Rijk en indexering van de (afvoer)kosten, stellen wij voor om de tarieven met 7,7% te verhogen.

Reinigingsrecht		Totale kosten €	Totale opbrengst €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-497.708		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		-		
	Subtotaal	-497.708		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-57.293		
> BTW		-		
	Totaal	**-555.002**	**555.002**	**100%**

De tarieven blijven in 2027 marktconform:

	2026 [1]	2027 [1]
Bedrijfsafval	€ 414,48	€ 446,40
Extra container	€ 125,40	€ 135,12

[1] *Deze bedragen zijn excl. BTW.*

b. Leges

De legesverordening bestaat uit drie hoofdstukken. Bij de vaststelling van de tarieven is het belangrijk dat de opbrengst de totale kosten niet overstijgt, de leges mogen maximaal kostendekkend zijn. Deze kostendekkendheid wordt in beginsel op het niveau van de gehele verordening beoordeeld, hierdoor is zogenoemde kruissubsidiëring tussen hoofdstukken mogelijk: een verwacht voordeel c.q. overschot bij de ene dienst mag worden gebruikt voor de dekking van een verwacht tekort bij een andere dienst. Hoofdstuk drie mag, vanwege Europese regelgeving, op zichzelf niet meer dan kostendekkend zijn.

Volgens de vereisten van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) rondom de kostendekkende tarieven geven wij in deze paragraaf inzicht in de wijze waarop wij bewerkstelligen dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Voor de verhaalbare lasten hebben wij uit de productraming de posten geselecteerd die wij toerekenbaar en verhaalbaar achten als lasten ter zake van de te verrichten diensten (loonkosten, materiele kosten en BTW) van de legesverordening 2027. Als baten zijn de opbrengsten van de leges genoemd.

De verhoging van 2,5 % geldt niet voor alle tarieven, in een aantal gevallen moet rekening worden gehouden met de wettelijke kaders. Zo zijn bijvoorbeeld de tarieven voor de reisdocumenten en rijbewijzen die door het Rijk zijn gemaximeerd, ook wel rijkstarieven genoemd.

Op totaalniveau is de legesverordening 2027 voor 67% kostendekkend, de totale opbrengst aan leges is geraamd op € 5.091.024:

Leges Hoofdstuk	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten* €	Kostendekking %
Totaal hoofdstuk 1	3.563.985	756.366	4.320.351	2.509.151	58
Totaal hoofdstuk 2	2.088.835	774.093	2.862.928	2.514.674	88
Totaal hoofdstuk 3	328.325	131.330	459.655	67.199	15
Totaal	5.981.145	1.661.789	7.642.935	5.091.024	67

verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2024 x voorgesteld tarief 2026

Hoofdstuk 1 Burgerzaken, bevolking en overige
De leges in hoofdstuk 1 bestaan voor het overgrote deel uit leges voor reisdocumenten, rijbewijzen, burgerlijke stand en afschriften uit de basisregistratie personen (BRP). De leges voor een deel van deze producten en diensten worden door het Rijk vastgesteld.

Leges Hoofdstuk 1	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten* €	Kostendekking %
§1.1 Burgerlijke stand	552.893	182.814	735.707	172.351	23
§1.2 Reisdocumenten	1.281.848	105.032	1.386.880	1.379.646	99
§1.3 Rijbewijzen	433.424	98.345	531.769	400.440	75
§1.4 Verstrekkingen uit BRP	170.024	63.546	233.571	19.070	8
§1.5 Overige Publiekszaken	247.408	94.500	341.908	5.896	2
§1.6 Bestuursstukken	3.635	1.454	5.089	0	
§1.7 Vastgoedinformatie	14.661	5.864	20.526	14.523	71
§1.8 Gemeentearchief	50.618	20.247	70.866	3.191	5
§1.9 Bijzondere wetten	381.229	90.139	471.368	186.807	40
§1.10 Diversen	47.015	4.232	51.246	32.848	64
Totaal hoofdstuk 1	3.182.756	666.173	3.848.929	2.214.773	58

verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2025 x beoogde tarieven 2027

In hoofdstuk 1 is nauwelijks ruimte voor tariefverhogingen omdat de opbrengsten grotendeels voortkomen uit paspoorten en rijbewijzen, die al het maximale tarief kennen. De overige tarieven voor 2027 worden ten opzichte van 2026 met 2,5 % geïndexeerd.

Tot en met 2028 worden er fors meer inkomsten verwacht door met name een hoger uitgifte van reisdocumenten (paspoortpiek). Tegelijkertijd brengt de piek ook extra kosten met zich mee, met name op afdrachten van leges. Een deel van de inkomsten op afgifte reisdocumenten moet namelijk worden afgedragen aan het Rijk. Daarnaast vraagt de piek om tijdelijk extra personeel, de organisatie moet tijdelijk extra balie- backoffice-medewerkers inzetten om de toegenomen vraag aan te kunnen. Dit is tevens te lezen in Aanpassingen programma Bestuur, voorstel 3, pagina 79.

Onder §1.10 Diversen vielen voorheen de leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor kabels en leidingen. In verband met de Omgevingswet is dit nu ondergebracht in Hoofdstuk 2, §2.8 Overige activiteiten.

Hoofdstuk 2 Omgevingsvergunningen
Leges worden in rekening gebracht om de kosten van het proces van de bouwvergunningverlening te dekken.

Leges Hoofdstuk 2	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten * €	Kostendekking %
§2.1 Algemene bepalingen					
§2.2 Voorfase	247.142	98.857	345.998	154.329	45
§2.3 Activiteiten m.b.t. bouwwerken	1.505.168	540.626	2.045.795	2.281.753	112
§2.4 Activiteiten m.b.t. cultureel- en werelderfgoed	67.656	27.062	94.718	1.898	2
§2.5 Milieubelastende activiteiten	206.172	82.469	288.641	30.879	11
§2.6 Lozingsactiviteiten	0	0	0	0	
§2.7 Aanlegactiviteiten	0	0	0	13.916	
§2.8 Overige activiteiten	395.122	95.750	490.872	311.259	63
§2.9 Maatwerkvoorschriften	17.856	7.142	24.998	249	1
§2.10 Gelijkwaardigheid	5.695	2.278	7.973	0	-
§2.11 Overige tarieven	0	0	0	5.002	
§2.12 Modaliteiten	0	0	0	4.368	
§2.13 Vermindering	12.627	5.051	17.678	0	-
§2.14 Teruggaaf	12.627	5.051	17.678	5.400	31
Totaal hoofdstuk 2	2.470.064	864.286	3.334.350	2.809.052	84

**verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2025 x beoogde tarieven 2027*

Sinds 2026 worden planregisseurs ingezet om complexe vergunningaanvragen efficiënt te begeleiden. De kosten hiervan worden gedeeltelijk bekostigd uit de leges, waardoor de tarieven stijgen. De nieuwe tarieven worden opgenomen in de Legesverordening 2027, die ter besluitvorming aan de raad wordt voorgelegd tijdens de raadsvergadering van december.

Hoofdstuk 3 Overige vergunningen
De leges voor de paragrafen binnen dit hoofdstuk zijn gericht op vergunningen voor dienstverrichters of dienstverleners. Bijvoorbeeld aanvragers van evenementenvergunning en aanvragers markt- en standplaatsen. Binnen deze titel is kruissubsidiëring alleen toegestaan binnen clusters van sterk samenhangende diensten, deze samenhangende diensten zijn geclusterd per hoofdstuk (zoals Horeca, Evenementen etc.). Dit betekent dat binnen de paragrafen in dit hoofdstuk de baten de lasten niet mogen overschrijden. Vanwege de maatschappelijke betekenis, is dit hoofdstuk bij veel gemeenten niet kostendekkend.

Leges Hoofdstuk 3	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten* €	Kostendekking %
§3.1 Horeca	91.174	36.469	127.643	34.839	27
§3.2 Seksbedrijven	10.794	4.318	15.112	416	3
§3.3 Winkeltijdenwet	1.631	652	2.283	0	-
§3.4 Organiseren evenement of markt	203.834	81.534	285.368	30.441	11
§3.5 Standplaatsen	20.892	8.357	29.249	793	3
§3.6 In dit hoofdstuk niet benoemd besluit	0	0	0	710	
§3.7 Verrekening	0	0	0	0	
Totaal hoofdstuk 3	328.325	131.330	459.655	67.199	15

**verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2025 x beoogde tarieven 2027*

c. Grafrechten
De kosten zijn met het inflatiepercentage van 2,5% gestegen. Daarom worden de tarieven eveneens met 2,5% verhoogd. De kostendekkendheid blijft op 75%.

Grafrechten		Totale kosten €	Totale opbrengst (Begroot)€	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-696.806		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		5.773		
	Subtotaal	-691.033		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-188.221		
> BTW				
	Totaal	**-879.254**	**657.922**	**75%**

d. Lig- en staangeld
De meeste lig- en staangeldtarieven worden met het inflatiecijfer van 2,5% verhoogd. Bij de bepaling van de tarieven liggeld leggen we de nadruk op de positie van Súdwest-Fryslân ten opzichte van de omliggende gemeenten en monitoren of de tarieven marktconform zijn.

Liggeld		**Totale kosten €**	**Totale opbrengst €**	**Dekking %**
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-1.449.761		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		13.032		
	Subtotaal	-1.436.729		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-250.299		
> BTW				
	Totaal	**-1.687.028**	**1.582.449**	**94%**

In onderstaande tabel staan voorbeelden wat de verhogen voor enkele liggeldtarieven zal gaan betekenen.

	2026	**2027**
Pleziervaartuigen per nacht *Niet-vaste ligplaats met stroomvoorziening per nacht of gedeelte daarvan, per meter lengte*	€ 2,15	€ 2,20
Pleziervaartuigen per nacht *Niet-vaste ligplaats zonder stroomvoorziening per nacht of gedeelte daarvan, per meter lengte*	€ 1,60	€ 1,65
Pleziervaartuigen per jaarabonnement *Op een A locatie/ boxen/ aanwezigheid van stroomvoorziening (Stavoren) per vierkante meter*	€ 13,20	€ 13,55
Pleziervaartuigen per jaarabonnement *Op een B locatie/ gemeentelijke kade zonder stroomvoorziening, per strekkende meter*	€ 20,45	€ 20,95

**tarieven zijn afgerond op €0,05.*

e. Marktgeld
Het marktgeld wordt geheven voor het beschikbaar stellen van een standplaats en daarmee verband houdende diensten en middelen. De kostendekking voor het marktgeld is gedaald van 50% naar 49%. In verband met de nog lopende pilot voor de weekmarkt in Sneek verhogen wij de tarieven niet.

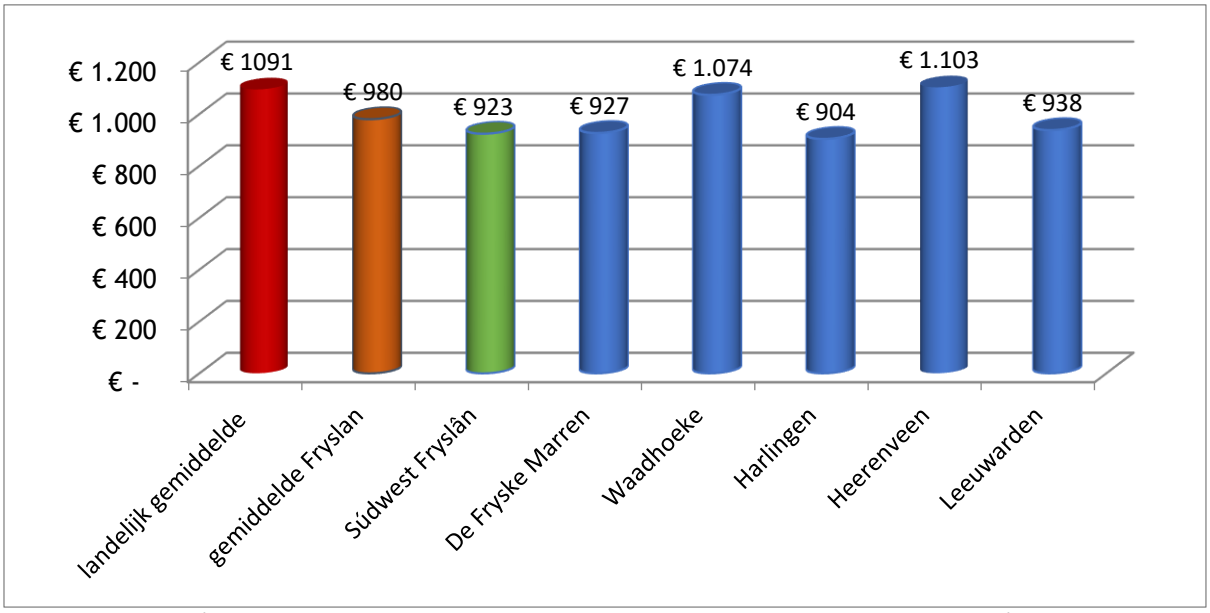
Marktgeld		**Totale kosten €**	**Totale opbrengst (begroot)€**	**Dekking %**
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-74.809		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		17.903		
	Subtotaal	-56.906		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-27.832		
> BTW				
	Totaal	**-84.738**	**41.469**	**49%**

f. Sluisgelden
De tarieven voor de sluisgelden zijn dit jaar 44% kostendekkend. Bij de bepaling van de hoogte van sluisgelden hebben we niet gekozen voor kostendekkende tarieven. De sluisgelden verhogen we niet jaarlijks omdat het leidt tot onhandzame tarieven. Voor de tarieven leggen we de nadruk op de positie van Súdwest-Fryslân ten opzichte van de omliggende gemeenten.

Sluisgelden		**Totale kosten €**	**Totale opbrengst (begroot)€**	**Dekking %**
Netto kosten taakveld(en)				
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente		-138.638		
> Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen				
	Subtotaal	-138.638		
Toe te rekenen kosten				
> Overhead, incl. (omslag) rente		-55.455		
> BTW				
	Totaal	**-194.094**	**85.673**	**44%**

Lokale lastendruk 2026

Het COELO (Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden) presenteert jaarlijks de “Atlas van de lokale lasten”. Daarin beschrijft men de ontwikkelingen van de decentrale belastingen waarbij de nadruk ligt op de woonlasten voor huishoudens. Men cumuleert de drie algemene belastingen: onroerendezaakbelastingen, rioolheffingen en afvalstoffenheffing. Ook maakt men in de Atlas een vergelijking tussen de gemeenten onderling. In onderstaande grafiek (belastingjaar 2026) is de vergelijking aangegeven tussen de gemiddelde woonlasten van een meerpersoonshuishouden in Súdwest-Fryslân en de gemiddelden van gemeenten in Fryslân en het landelijk gemiddelde.

In Súdwest-Fryslân zijn de woonlasten lager dan de gemiddelde woonlasten in Fryslân. Huishoudens betalen € 56,- minder dan het gemiddelde in Fryslân.

Overige aspecten

In de onderstaande tabel ziet u een overzicht van de woonlasten t.o.v. het landelijke gemiddelde van het jaar ervoor.

	Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde van het jaar ervoor	**2025 €**	**2026 €**
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	400	406
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	211	217
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	293	300
D	Eventuele heffingskorting	-	-
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	904	923
F	Woonlasten voor landelijk gemiddelde van het jaar ervoor	1.063	1.091
	(E/F) x 100%	**85%**	**85%**

Woon- en bedrijfslastenstijging 2027

De voorgesteld aanpassingen van de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing hebben gevolgen voor de woon- en bedrijfslasten. Hieronder staat aangegeven welke effecten deze tariefwijzigingen hebben op de woon- en bedrijfslasten.

Woonlasten

De OZB maakt samen met de afvalstoffenheffing en de rioolheffing deel uit van de woonlasten. Deze lasten geven de belastingdruk van woningen aan. Uitgaande van de voorgestelde tarieven levert dit in vergelijking met 2026 de volgende woonlasten op:

	2026	2027
OZB	€ 406,00	€ 416,15
Afvalstoffenheffing	€ 300,60	€ 317,40
Rioolheffing	€ 216,98	€ 219,18
Totale woonlasten	**€ 923,58**	**€ 952,73**

Dit is een stijging van de gemiddelde woonlasten met 3,16%.

In onderstaande grafiek ziet u de ontwikkeling van de woonlasten in de jaren 2018-2027.

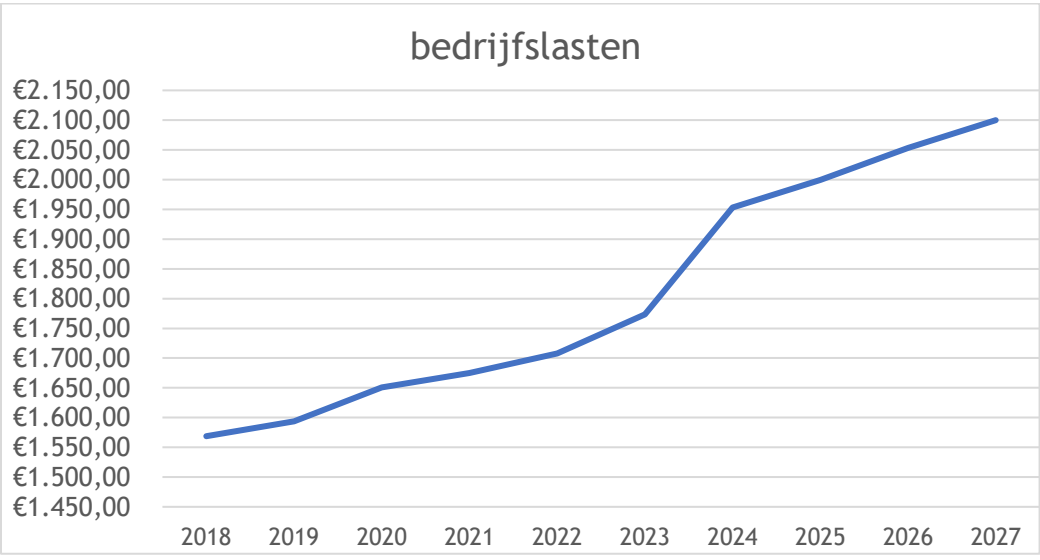

Bedrijfslasten
De bedrijfslasten bestaan uit de OZB (gemiddelde WOZ-waarde) en de rioolheffing. Op basis van de voorgestelde tarieven komen we tot de volgende bedrijfslasten in vergelijking met 2026:

	2026	2027
OZB	€ 1.735,69	€ 1.779,08
Rioolheffing	€ 317,66	€ 320.82
Totale bedrijfslasten	€ 2.053,35	€ 2.099,90

Dit is een stijging van de gemiddelde bedrijfslasten met 2,27%.

In onderstaande grafiek ziet u de ontwikkeling van de bedrijfslasten in de jaren 2018-2027.

Uitvoering Wet WOZ

De Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) legt een groot aantal taken en verantwoordelijkheden neer bij gemeenten. Gemeenten moeten:

- een WOZ-administratie bijhouden;
- alle veranderingen van woningen en andere gebouwen volgen;
- de markt in de gemeente volgen en analyseren;
- alle objecten (woningen en andere gebouwen en objecten) taxeren;
- WOZ-beschikkingen versturen;
- bezwaar en beroep afhandelen;
- informatie leveren aan waterschappen en Belastingdienst.

De Waarderingskamer ziet als onafhankelijk orgaan toe op de uitvoering van de Wet WOZ. De Waarderingskamer kwalificeert Súdwest-Fryslân als 'voldoende'.

Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtscheldingsbeleid is vastgelegd in landelijke regelgeving. De gemeente kan op meerdere onderdelen vrij besluiten:

- wel/niet kwijtschelding voor een bepaalde belastingsoort verlenen
- het te hanteren percentage van de bijstandsnorm (minimaal 90% maximaal 100 %)
- de verruimde norm voor pensioengerechtigden hanteren
- wel/niet rekening houden met de netto kosten van de kinderopvang
- wel/niet zelfstandigen kwijtschelding laten aanvragen
- wel/niet totale bedrag aan financiële middelen verhogen met een maximum verhoging van € 2.000 voor echtparen, € 1.800 voor alleenstaande ouder en € 1.500 voor alleenstaande.

Súdwest-Fryslân hanteert de zogenoemde 100% norm (de meest gunstige norm voor aanvragers), de maximum verhoging aan financiële middelen en de verruimde norm voor pensioengerechtigden. Ook houden we rekening met kinderopvang. Verder kunnen zelfstandige ondernemers kwijtschelding aanvragen voor het privégedeelte van de aanslag. In de kwijtschelding betrekken we de afvalstoffenheffing, rioolheffingen en (on)roerende-zaakbelastingen. Voor belastingen die geheel of gedeeltelijk verband houden met de uitoefening van bedrijf of beroep verlenen we geen kwijtschelding.

In 2025 is de verkorte aanvraagprocedure ingevoerd. Als gevolg hiervan hoeft er bij de eerste aanvraag slechts beperkt of geen gegevens worden aangeleverd. Dit leidt tot een aanzienlijke vermindering van de administratieve lasten en draagt bij aan een efficiënter en toegankelijker proces.

Daarnaast worden inwoners die mogelijk in aanmerking komen voor kwijtschelding proactief benaderd. Indien kwijtschelding is verleend, vindt in het daaropvolgende jaar opnieuw een geautomatiseerde toetsing plaats. Op basis van deze toetsing kan de kwijtschelding voor het volgende jaar, indien van toepassing, automatisch worden toegekend.
Het toekennen van kwijtschelding ramen we vooralsnog op € 689.824.

Waar staat de gemeente?

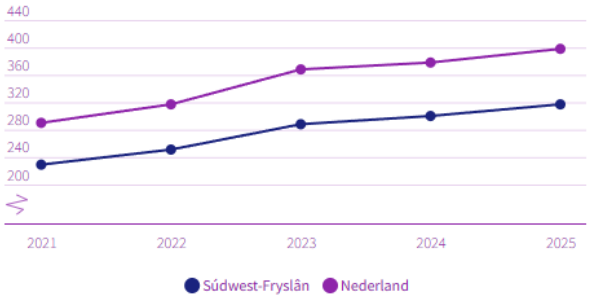
In de begroting moeten we een aantal verplichte beleidsindicatoren opnemen. De indicatoren zijn hieronder per programma/paragraaf vermeld.

De meeste indicatoren worden ons aangereikt. Ze zijn beschikbaar via www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze website is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met andere gemeenten.

Naam indicator	Waarde SWF	Waarden NL	Eenheid	Periode
Gemiddelde WOZ waarde	317	398	x €1.000	2025
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	874	993	€	2026
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	923	1.091	€	2026

Gemiddelde WOZ-waarde

x €1.000

CBS | **2021 - 2025**

Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden

€ 874
Súdwest-Fryslân

€ 993
Nederland

COELO | **2026**

Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

€ 923
Súdwest-Fryslân

€ 1.091
Nederland

COELO | **2026**

2.3.2 Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

We gaan hier in op de beheersing van risico's. Als onderdeel hiervan berekenen we het weerstandsvermogen. Ook nemen we enkele kengetallen op.

Voor het afdekken van risico's kijken we vooral naar de mogelijkheden die de reserves en voorzieningen bieden:

- **Reserves** In beginsel dienen de algemene reserve en bestemmingsreserves ter dekking van niet of lastig in te schatten risico's. Bestemmingsreserves zijn door de raad gecreëerd ter dekking van specifiek benoemde doeleinden. Soms zijn hier al verplichtingen aangegaan. In sommige gevallen kan een bestemmingsreserve, na een raadsbesluit, toch een ander karakter krijgen, zodat het afdekken van risico's mogelijk wordt. De algemene reserve is vrij besteedbaar.
- **Voorzieningen** Voor risico's van te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten treffen we voorzieningen. Deze voorzieningen vormen een onderdeel van het vreemd vermogen en zijn daarom niet vrij inzetbaar.

Het is onmogelijk om elk risico waaraan de gemeente wordt blootgesteld af te dekken, maar ook niet ieder risico zal zich tegelijkertijd voordoen. Hier gaan we bij de berekening van het weerstandsvermogen verder op in. De gemeente heeft zich tegen aansprakelijkheidsrisico's verzekerd en daarnaast nog diverse andere verzekeringen afgesloten ter dekking van kwantificeerbare risico's en/of schades.

Weerstandsvermogen

Uitgangspunten

Voor het analyseren van risico's is de berekening van het weerstandsvermogen van belang. In de nota weerstandsvermogen en risicomanagement zijn beleidsuitgangspunten opgenomen (gemeenteraad, 20 september 2012).

Berekening weerstandsvermogen

Op basis van een risico-inventarisatie brengen we de risico's in beeld. Via een risico-simulatie berekenen we de benodigde weerstandscapaciteit en vergelijken dit met de beschikbare weerstandscapaciteit. Op basis van een te berekenen ratio weerstandsvermogen beoordelen we of een aanpassing van het huidige niveau weerstandsvermogen nodig is. Het niveau weerstandsvermogen bepaalt de hoogte van de algemene reserve die vrij beschikbaar moet zijn voor het opvangen van risico's.

Risico-inventarisatie

Om de risico's van Súdwest-Fryslân in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van het softwareprogramma NARIS® (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement Informatie Systeem). Hiermee brengen we risico's systematisch in kaart en komen tot een beoordeling. De inventarisatie bevat 38 risico's. In tabel 1 presenteren we de 10 risico's met de hoogste bijdrage aan de berekening van de weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's						
Nr.	**Risico**	**Gevolgen**	**Maatregelen**	**Kans**	**Maximaal Financieel gevolg**	**Invloed**
1.	*Grondexploitaties* Netcongestie, Wet betaalbare huur en project-specifieke risico's kunnen zich voordoen met als gevolg: kostenstijgingen 0,5-2%, Opbrengstendaling 0-2%, Uitgiftevertraging 2-5 jaar, Rentestijging 0,5-1%.	Resultaat van de grondexploitatie verslechtert waardoor de verliesvoorziening hoger wordt en minder winst genomen kan worden.	Monitoring van de markt om tijdig in te kunnen grijpen. Streven naar een stabiel grondprijsbeleid.	50%	€ 4.480.000	27,75%
2.	*Openbare ruimte* Prijsindexatie onderhoud kapitaalgoederen.	Grotere kans op achterstallig onderhoud.	Goed monitoren van beschikbare budgetten, onderhoud faseren in tijd.	50%	€ 1.900.000	10,72%
3.	*Financiële ravijnjaar* Opbrengst Kansrijke Sporen wordt niet gehaald	Er is geen sprake van een financieel gezonde meerjarenbegroting.	De financiële situatie leidt er toe dat we zorgvuldig moeten afwegen hoe we met de ambities, wensen en verschillende opgaven in programma's en projecten de komende tijd verder gaan. We adviseren hierbij ontwikkelkracht met realiteit.	50%	€ 1.800.000	10,04%
4.	*Culturele instellingen* Dorpshuizen krijgen te maken met een calamiteit.	Dorpshuizen doen een beroep op calamiteitenfonds van de gemeente.	Er zijn voorwaarden gesteld over wanneer een beroep op dit fonds kan worden gedaan.	10%	€ 6.100.000	6,85%
5.	*Algemene uitkering* Plafond BTW-compensatiefonds (BCF).	Gemeenten doen een groter beroep op het BCF. Hierdoor valt de voorschot regeling BCF lager uit.	Aan de hand van de meest recente gegevens maken we een inschatting voor de nieuwe begroting. Indien nodig passen we de oude inschatting aan.	50%	€ 1.100.000	6,17%
6.	*Pensioenen politieke ambtsdragers* Nieuw pensioenstelsel	Huidige Pensioenvoorziening politieke ambtsdragers niet toereikend	Samen met de VNG wordt geprobeerd compensatie vanuit het Rijk voor Appa te realiseren.	50%	€ 1.000.000	5,63%
7.	*Sociaal domein* Hogere zorgvraag door vergrijzing en toenemende complexiteit in de jeugd casuïstiek.	Hogere zorgvraag betekent hogere kosten. Nieuwe regelgeving kan leiden tot hogere lasten.	Door in te zetten op de eigen kracht van inwoners wordt geprobeerd de tendens te keren. Gebiedsteams werken nauw samen met huisartsen, jeugdartsen en zorginstellingen. Monitoring en analyse vindt plaats op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Het Rijk heeft extra middelen beschikbaar gesteld. Inzet van beheersmaatregelen.	25%	€ 2.000.000	5,60%
8.	*Juridisch* Lopende juridische zaken	Gemeente wordt verplicht tot het betalen van vordering.	Dit onderwerp heeft de speciale aandacht van de afdeling en de advocaat. Is in afwachting van juridisch vervolg.	50%	€ 850.000	4,77%
9.	*Sociaal domein* Terugbetaling voorschot jeugdaanbieders onzeker.	Betaalde voorschot wordt niet terug ontvangen.	Strakke monitoring, regelmatig overleg.	90%	€ 350.000	4,72%
10.	*Openbare ruimte* Falen brug of kade	Vervangingsopgave in combinatie met beschikbaar budget.	Op basis van beheerplan achterstanden inhalen. Periodieke monitoring en evaluatie	25%	€ 1.000.000	3,73%
					Totaal (10 grootste risico's)	**€ 20.580.000**

Totaal **10** grootste risico's		€	20.580.000
Totaal overige **28** risico's		€	10.009.700
	Totaal	€	**€ 30.589.700**

Overzicht totaalbedrag risico's 2021-2025

Overzicht bedragen Jaarverslag	2021 €	2022 €	2023 €	2024 €	2025 €
Totaalbedrag risico's	30.302.000	€ 26.960.000	47.320.000	53.690.000	30.589.700

Gemeente Súdwest-Fryslân

Risico-simulatie en benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's voeren we een risicosimulatie uit. De risicosimulatie passen we toe omdat het reserveren van het maximale bedrag van bijna € 31 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit de grafiek (tabel 2) volgt dat 90% zeker is dat we alle risico's kunnen afdekken met een bedrag van € 7,3 miljoen.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag x miljoen €	Percentage	Bedrag x miljoen €
5%	1,4	55%	4,5
10%	1,9	60%	4,8
15%	2,2	65%	5,1
20%	2,5	70%	5,5
25%	2,8	75%	5,8
30%	3,1	80%	6,2
35%	3,4	85%	6,7
40%	3,7	**90%**	7,3
45%	3,9	95%	8,3
50%	4,2		

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente bestaat uit het geheel aan middelen dat vrij beschikbaar is om de financiële risico's af te dekken. Het gaat hier per 1 januari 2027 om € 29,8 miljoen. Zie hiervoor bijlage D: Overzicht reserves en voorzieningen, Dienstjaar 2027, Saldo aan het begin van het dienstjaar, nummer 108 Algemene reserve.

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{\text{€ 29,8 miljoen}}{\text{€ 7,3 miljoen}} = 4{,}08$$

De ratio van onze gemeente valt in klasse A. Dat is de hoogste klasse.

Tabel 3: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	**1.4-2.0**	**ruim voldoende**
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Vastgesteld en minimaal gewenst weerstandsvermogen

- Het niveau weerstandsvermogen is het meest recent vastgesteld op € 9,3 miljoen in de raadsvergadering van 14 november 2024. Het vastgestelde niveau ligt daarmee hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit (€ 7,3 miljoen).
- We voldoen aan de beleidsregel dat de ratio weerstandsvermogen tenminste 1,0 moet zijn.

Kengetallen risicobeheersing

Het is verplicht om enkele kengetallen/overzichten op te nemen in deze paragraaf. Het is een wettelijke verplichting op basis van de huidige BBV.

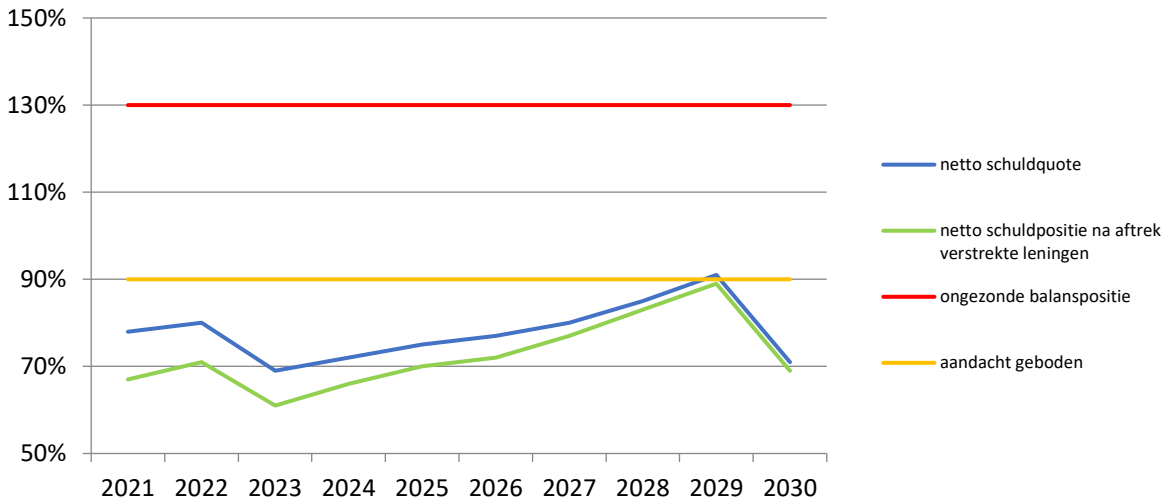
Voor de uitwerking van de kengetallen geldt een verplicht format. Hierdoor berekent iedere gemeente de kengetallen op dezelfde wijze en zijn de uitkomsten te vergelijken. De aanpak rond de kengetallen zal de komende jaren zich nog verder ontwikkelen.

We lichten de kengetallen puntsgewijs toe:

	Verplichte kengetallen	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
a1	Netto Schuldquote	45,59%	76,70%	80,14%	85,27%	90,85%	71,09%
a2	Netto Schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	40,82%	72,03%	77,35%	82,81%	88,79%	69,37%
b	Solvabiliteitsratio	24,21%	16,62%	17,38%	16,23%	14,80%	16,89%
c	Structurele exploitatieruimte	2,13%	1,12%	0,14%	-1,16%	-1,29%	-0,52%
d	Grondexploitatie	6,28%	5,70%	3,62%	3,38%	4,52%	3,97%
e	Belastingcapaciteit	85,04%	85,04%	84,60%	84,60%	84,60%	84,60%

a. Netto schuldquote (a1) en;
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (a2)
Het kengetal netto schuldquote (a1), ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De correctie (a2) geeft een nog zuiverder beeld van de schuldquote als je die wilt vergelijken met andere gemeenten.

In een grafiek ziet de netto schuldquote er, aangevuld met onze meerjarenprognose, als volgt uit:

Als de netto schuldquote de 90% passeert, springt het licht op oranje. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico. Boven de 130% is er sprake van een ongezonde schuldpositie. Deze percentages bereiken we niet.

b. Solvabiliteitsratio
De ratio zegt iets over de mate waarin we aan de financiële verplichtingen kunnen voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (algemene reserve + bestemmingsreserve) als percentage van het balanstotaal. We verwachten dat het aandeel van het eigen vermogen op het balanstotaal geleidelijk gaat stijgen. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Wel geldt hier: hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

c. Structurele exploitatieruimte
Een begroting met hogere structurele baten dan structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. We bepalen de structurele exploitatieruimte door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten. Dit geeft een percentage. Het kengetal structurele exploitatieruimte is positief. Een structureel negatief kengetal is niet gewenst. Het betekent dat we de structurele lasten jaarlijks moeten dichten met incidentele meevallers of onttrekkingen uit reserves.

d. Grondexploitatie
We nemen ook een kengetal op dat het risico van grondexploitatie inschat. Het kengetal is de totale boekwaarde van alle grondcomplexen gedeeld door de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Dit geeft een percentage. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico van de grondexploitatie. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Dit kengetal dient vooralsnog vooral als vergelijkingscijfer met andere gemeenten.

e. Belastingcapaciteit
Het kengetal geeft inzicht in de mate waarin we financiële tegenvallers in het volgende begrotingsjaar kunnen opvangen. We berekenen de belastingcapaciteit door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het jaar ervoor. Dit geeft een percentage. Een percentage onder de 100% geeft aan dat je onder het landelijk gemiddelde zit. Dit is bij ons het geval.

<u>Conclusie</u>
De kengetallen moeten in samenhang bekeken worden. Volgens de huidige, algemeen aanvaarde normen, is er sprake van een gezonde positie.

2.3.3 Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De openbare ruimte is de ruimte die voor iedereen toegankelijk moet zijn en waar inwoners van Súdwest-Fryslân, toeristen en bedrijven dagelijks gebruik van maken. De openbare ruimte met daarin vele kapitaalgoederen is een onmisbare schakel voor vele activiteiten die te maken hebben met wonen, werken, sporten en recreëren. Het is dé basis. Voorbeelden van kapitaalgoederen zijn: wegen, bruggen, oevers en kaden, riolering, openbaar groen, sportvelden, begraafplaatsen, speeltuinen, verlichting en gebouwen (waaronder ontmoetingsplaatsen).

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van deze kapitaalgoederen. Súdwest-Fryslân doet dit op basis van Assetmanagement, waarbij we zoeken de optimale balans tussen kosten, prestaties en risico's. Onze opgave is het duurzaam in stand houden van de openbare ruimte, waarop de mienskip dagelijks functioneert. Ons motto is dat we samen werken aan een openbare ruimte waarin iedereen zich thuis voelt! In deze paragraaf lichten we dit verder toe.

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de stand van zaken, concrete ontwikkelingen en plannen voor 2027 (en verder) per onderdeel. Hierbij geldt de 'Nota Openbare Ruimte' als overkoepelend en strategisch document.

Beleidskader

In 2025 is de 'Nota Openbare Ruimte 2026-2030' vastgesteld door de gemeenteraad: de strategische kapstok voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen. Hierbij is gekozen voor het scenario 'Realistisch': streven naar kwaliteitsniveau 'gemiddeld Basis' door middel van een financieel ingroeimodel van 5 jaar. Op die manier kan het onderhoud worden uitgevoerd en is er ruimte om grotere opgaven in het vervangen van onze wegen en kademuren in stedelijk gebied op te pakken. Hiermee hopen we het achterstallige onderhoud ook terug te dringen. Met de Nota Openbare Ruimte zetten we in op de volgende drie beleidslijnen:

A. **De basis op orde:** voor inwoners en bezoekers streven we naar een openbare ruimte die veilig en functioneel is en daarnaast bijdraagt aan de doelstellingen en ambities van de omgevingsvisie. We werken toe naar het technische kwaliteitsniveau 'gemiddeld Basis'. Met dit kwaliteitsniveau is het rendement van de investering het grootst voor de lange termijn.
B. **Duurzame en toekomstbestendige openbare ruimte:** door beheer en onderhoud dragen we bij aan de doelstellingen uit de gemeentelijke omgevingsvisie, zoals energie, klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit, gezondheid en toegankelijkheid.
C. **Financieel gedegen:** met het aangegeven kwaliteitsniveau gaan we verantwoord om met gemeenschapsgeld en ontstaat een goede balans tussen kosten, prestaties en risico's (principes Assetmanagement). Hierbij hanteren we de LCC- en TCO-benadering als uitgangspunt: de laagste maatschappelijke kosten over de hele levensduur (van aanleg tot sloop/vervanging).

De Nota Openbare Ruimte is vertaald naar tactische beleids- en beheerplannen per onderdeel. Deze plannen worden in 2026 vastgesteld door het college en ter informatie gedeeld met de gemeenteraad. Voor het onderdeel riolering is het Watertakenplan 2023-2027 het leidende document. Voor de afvalinzameling is dat het Grondstoffenbeleid 2023-2027, al komt dit onderdeel verder niet terug in deze paragraaf.

Hieronder volgt het totale overzicht van plannen voor het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen dat door de gemeenteraad is vastgesteld:

Onderdeel	Naam van het plan	Vaststelling	Herziening
Wegen, verlichting, waterbouw, groen, gebouwen	Nota Openbare Ruimte 2026-2030	Gemeenteraad, 18-9-2025	2030
Begraafplaatsen	Beheerplan Begraafplaatsen	Gemeenteraad, 18-7-2024	2028
Riolering	Watertakenplan SWF 2023-2027	Gemeenteraad, 9-3-2023	2027
Afval	Grondstoffenbeleid 2023-2027	Gemeenteraad, 28-9-2023	2027

Financieel beleidskader en ontwikkelingen

Het beheer en onderhoud van de verschillende onderdelen is planmatig georganiseerd. Onze kapitaalgoederen zijn inzichtelijk en we krijgen steeds beter zicht op de meerjarenplanningen. Hierdoor kunnen we de afstemming met externe partijen verder verbeteren.

De onderdelen wegen- en waterbouw vragen daarbij extra aandacht. Binnen deze onderdelen is sprake van achterstanden en liggen er belangrijke opgaven op het gebied van vervanging van wegen (asfalt en bestrating) en kademuren in stedelijk gebied.

Onderhoudsbudget
Om het dagelijkse beheer en onderhoud uit te voeren, beschikken we over jaarlijkse onderhoudsbudgetten voor de verschillende kapitaalgoederen. Dit budget wordt ook gebruikt voor groot onderhoud en vervangingen tot maximaal € 250.000,-, volgens de Financiële Verordening.

Investeringsbudget
Daarnaast is er jaarlijks investeringsbudget beschikbaar (in 2027 € 6 miljoen). Dit geld wordt ingezet voor grote renovaties en vervangingen van kapitaalgoederen, vanaf een waarde van € 250.000,-. Hiermee voldoen we aan de richtlijnen van het BBV (besluit begroting en verantwoording). Voor het vervangen van wegen en kademuren is de komende jaren extra investeringsbudget beschikbaar in de meerjarenbegroting. Het investeringsbudget groeit jaarlijks met € 1 miljoen per jaar tot € 8 miljoen per jaar in 2029. Hiermee wordt het ingroeimodel in de ‘Nota Openbare Ruimte 2026-2030’ gevolgd.

Areaaluitbreiding
Het gemeentelijk areaal neemt door de ontwikkeling van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen structureel toe, wat leidt tot een groei van het aantal kapitaalgoederen. Het beheer door team Groen en Schoon vangt direct na oplevering aan; voor overige disciplines volgt dit op een later moment.

Deze ontwikkeling vraagt om een structurele ophoging van de onderhoudsbudgetten, zodat deze in overeenstemming blijven met de omvang en kwaliteit van het areaal. Daarnaast brengen herinrichtingen en kwaliteitsimpulsen in de openbare ruimte veelal hogere beheer- en onderhoudskosten met zich mee, onder meer als gevolg van materiaal- en inrichtingskeuzes.
Het opnemen van een integrale beheerparagraaf bij ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingen is noodzakelijk om de toekomstige financiële consequenties tijdig inzichtelijk te maken en te betrekken bij de bestuurlijke besluitvorming.

Voor 2027 is aanvullend € 175.000,- beschikbaar gesteld voor areaaluitbreiding. Dit is op basis van de toename van de OZB. Dit geld wordt verdeeld over de verschillende onderdelen.

Indexatie
De gemeente wordt jaarlijks geconfronteerd met prijsstijgingen, die direct van invloed zijn op de beschikbare bestedingsruimte. Om het gewenste onderhoudsniveau te waarborgen, is het noodzakelijk dat de budgetten structureel worden geïndexeerd. Als deze prijsontwikkeling niet wordt gevolgd, kan gepland onderhoud niet (volledig) worden uitgevoerd. Dit leidt tot uitstel van onderhoud, met als risico het ontstaan van achterstallig onderhoud en versnelde waardevermindering van kapitaalgoederen. Uiteindelijk resulteert dit in hogere en vaak onvoorziene kosten op de langere termijn.

Voor het indexeren van de budgetten van onze kapitaalgoederen hanteren we de GWW-index van het CBS. Deze index is het beste van toepassing bij het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. Daarmee wordt bijgedragen aan een toekomstbestendige inrichting van het kapitaalgoederenbeheer. Voor 2027 gaat het om een bedrag van € 242.000,-, op basis van een indexatie van 1,1% (januari 2026 t.o.v. januari 2025).

Bemensing
Voor het beheren en onderhouden van kapitaalgoederen zijn we sterk afhankelijk van mensen die de voorbereiding, uitvoering, begeleiding en toezicht verzorgen. Landelijk is de arbeidsmarkt nog steeds krap. Bij Súdwest-Fryslân en samenwerkingspartners (zoals aannemers) is dat niet anders. Dat werkt door naar onze werkzaamheden, waardoor soms uitdagende planningen ontstaan.

Hoe komen financiële ramingen tot stand?
Doordat we onze kapitaalgoederen goed in beeld hebben, kunnen we meerjarenramingen en planningen maken. Voor de lange termijn gebruiken we de ‘Lange Termijn Asset Planning’ (LTAP) dat een financiële prognose voor de komende 50 jaar geeft. De LTAP is belangrijke input geweest voor de Nota Openbare Ruimte. Met behulp van het beheersysteem GeoVisia maken we een integrale meerjarenplanning en jaarplannen per onderdeel.

De planningen geven inzicht in het benodigde budget voor de komende jaren. De jaarplanning per onderdeel wordt opgesteld met behulp van de organisatiewaardenmatrix. Deze matrix helpt om te prioriteren. Hierin zitten de volgende organisatiewaarden verwerkt: betaalbaarheid, veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid (toegankelijkheid), kwaliteit leefomgeving, natuur, duurzaamheid en reputatie. De planningen worden intern en extern afgestemd en gedeeld.

Welke ontwikkelingen hebben invloed op benodigde financiële middelen?
De gemeente wordt geconfronteerd met ontwikkelingen die van invloed zijn op de kapitaalgoederen en de budgetten. Het gaat om de volgende zaken:

- de druk op de openbare ruimte neemt toe door intensiever gebruik, onder meer als gevolg van zwaarder en groter verkeer over weg en water. Dit heeft een negatief effect op de onderhoudsstaat en stelt nieuwe eisen aan groot onderhoud en vervangingsopgaven. Daarnaast vraagt de toenemende aanleg van kabels en leidingen (zoals glasvezel, netverzwaring en warmtenetten) om extra aandacht, vanwege zowel de drukte in de ondergrond als de impact op de inrichting en kwaliteit van de bovengrondse openbare ruimte;
- het aantal ouderen dat langer zelfstandig thuis woont, neemt toe. Dit vraagt om een toegankelijke en inclusieve openbare ruimte voor kwetsbare inwoners en mensen met een beperking. Dit vertaalt zich onder meer in een hogere onderhoudskwaliteit van trottoirs, verbeterde voorzieningen voor openbaar vervoer en het realiseren van voldoende rustpunten. De uitgangspunten hiervoor zijn vastgelegd in het rapport ‘Toegankelijke Openbare Ruimte’. De uitvoering start vanaf 2027;
- de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed blijft een structureel aandachtspunt. In het geactualiseerde Beleids- en beheerplan Gebouwen is de routekaart voor verduurzaming verder uitgewerkt;
- extreme weersomstandigheden, zoals droogte, hitte en hevige neerslag, hebben toenemende invloed op de leefbaarheid en de kwaliteit van kapitaalgoederen. Om deze effecten te beperken en de openbare ruimte toekomstbestendig in te richten, worden bij werkzaamheden klimaatadaptieve maatregelen toegepast;
- een aanzienlijk deel van de infrastructuur (wegen, bruggen en kademuren) dateert uit de jaren ’60 en ’70 en nadert het einde van de technische levensduur. De komende jaren staan daarom in het teken van groot onderhoud en vervanging. Dit vraagt om een toename van het investeringsgeld. In de meerjarenbegroting is al een ingroeimodel opgenomen om tijdige vervanging mogelijk te maken en verdere achterstanden te voorkomen, zoals is beschreven in de Nota Openbare Ruimte;
- areaaluitbreiding en prijsstijgingen, zoals hierboven is beschreven.

Overzicht financiën
In onderstaande tabel zijn de beschikbare en benodigde budgetten voor 2027 samengevat. Het investeringsbudget van 2027 à € 6 miljoen voor grote renovaties en vervangingen wordt flexibel ingezet voor de wegen- en waterbouw.

Onderdeel	Beschikbaar onderhouds-budget 2027	Benodigd onderhouds-budget 2027	Beschikbaar investerings-budget 2027	Benodigd investerings-budget 2027	Achterstallig onderhoud 2026
Indexatie/areaal/ ingroei	€ 242.000 index € 175.000 areaal € 400.000 ingroei	€ 242.000 index € 175.000 areaal			
Wegen (incl. bermen en onkruid)	€ 10.345.000	€ 11.450.000	€ 3.300.000	€ 3.000.000	€ 33.000.000
Straatmeubilair	€ 473.000	€ 475.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Verlichting en VRI's	€ 375.000	€ 400.000	€ 2.890.000 (incidenteel)	€ 800.000 (structureel)	€ 1.650.000
Bruggen, aquaducten en onderdoorgangen	€ 2.534.000	€ 2.550.000	€ 1.500.000	€ 1.500.000	€ 5.000.000
Oevers en kaden	€ 2.073.000	€ 1.600.000	€ 1.200.000	€ 3.000.000	€ 20.000.000
Waterbodems	€ 588.000	€ 750.000	n.v.t.	n.v.t.	€ 1.000.000
Openbaar groen	€ 8.432.000[1]	€ 8.500.000[2]	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Riolering	€ 10.556.000[3]	€ 10.556.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Vastgoed en gebouwen	€ 2.631.000	€ 3.000.000[4]	€ 900.000 reserve	€ 900.000 reserve € 300.000 verduurzamen	n.v.t.
TOTAAL	**€ 38.824.000**	**€ 39.698.000**	**€ 9.790.000** (deels incid.)	**€ 9.500.000** (structureel)	**€ 60.650.000**

Gat tussen benodigd en beschikbaar budget
Uit dit overzicht blijkt dat er een gat is tussen het benodigde en het beschikbare budget, zowel voor het groot en klein onderhoud als de investeringen (structureel). De grootste oorzaken hiervan zijn de prijsstijgingen van eerdere jaren en de groeiende opgave in de wegen- en waterbouw. Dit komt door de leeftijd van de kapitaalgoederen, waarbij het einde van de levensduur is en wordt bereikt.

Aanpak: ingroeimodel
In de 'Nota Openbare Ruimte 2026-2030' is een voorzet gedaan om het gat te dichten om de budgetten aan te vullen door middel van een ingroeimodel. Enerzijds gaat het om meer investeringsbudget, waarvoor dekking nodig is voor kapitaallasten. Anderzijds gaat het om aanvullend onderhoudsbudget op structurele basis. In 2026 is de eerste stap gezet en de komende jaren zal het ingroeimodel verder doorlopen.

Achterstallig onderhoud
In bovenstaand financieel overzicht is de omvang van het achterstallig onderhoud inzichtelijk gemaakt. Van achterstallig onderhoud is sprake wanneer noodzakelijk onderhoud of vervanging van kapitaalgoederen wordt uitgesteld, waardoor de kwaliteit onder het door de gemeenteraad vastgestelde niveau komt. Dit doet zich met name voor bij bestrating (wegen en trottoirs) en kademuren.

De gemeente monitort de technische staat en veiligheid van het areaal structureel en heeft dit goed in beeld. Achterstallig onderhoud leidt daardoor niet direct tot onveilige situaties. Tegelijkertijd laat de huidige omvang zien dat de bestaande onderhoudsachterstanden nog onvoldoende worden ingelopen. Daarmee nemen de risico's geleidelijk toe, onder andere in de vorm van verminderde gebruikskwaliteit en een verhoogde kans op gebreken, zoals struikelgevaar bij trottoirs.

Het inzicht in de omvang en ontwikkeling van het achterstallig onderhoud vormt een belangrijke basis voor prioritering en bijsturing binnen het beheer en de programmering van investeringen, met als doel het kwaliteitsniveau duurzaam op het gewenste niveau te brengen en te behouden.

[1] Dit bedrag bestaat uit onderhoud (incl. sport-/speelvoorzieningen, maaien/hekkelen sloten) en salarislasten groendienst & inhuur.
[2] Dit bedrag is inclusief de financiële gevolgen van het 'Actieplan Meer Bomen'.
[3] Dit bedrag bestaat uit onderhoud, investeringen, kapitaallasten, salarislasten, gas, water, elektra, etc.
[4] Dit bedrag is inclusief btw, aangezien we bij veel gebouwen de btw niet kunnen terugvorderen als gemeente.

Uit de weginspectie van 2025 blijkt dat de achterstand bij bestrating verder is toegenomen. Deze groei kent een aantal oorzaken, namelijk:

- in voorgaande jaren is minder onderhoud uitgevoerd dan noodzakelijk was;
- door kwaliteitsverlies als gevolg van intensief gebruik (meer en zwaarder verkeer) en boomwortelopdruk bij trottoirs;
- frequente werkzaamheden in de openbare ruimte, zoals de aanleg van kabels & leidingen en bouwactiviteiten;
- door stijgende kosten voor herstel, waardoor het wegwerken van de bestaande achterstanden financieel steeds zwaarder weegt.

De komende jaren verwachten we de achterstanden terug te dringen. Dat doen we door het financiële ingroeimodel en meer focus te leggen op onderhoud van bestrating (wegen en trottoirs) en het vervangen van kademuren (investeringen). We nemen hier een periode van 5 tot 10 jaar voor. De weginspectie is tweejaarlijks en de volgende is dus in 2027. We verwachten in 2029 de echte resultaten te kunnen zien van de inhaalslag.

Weerstandsvermogen
Door onderhouds- en investeringsbudgetten onvoldoende te verhogen, nemen de risico's toe. Deze risico's werken door in het weerstandsvermogen van de gemeente. De risico's op valpartijen en ongevallen nemen toe als we onze kapitaalgoederen onvoldoende onderhouden. De gemeente heeft hierin een wettelijke taak of zorgplicht.

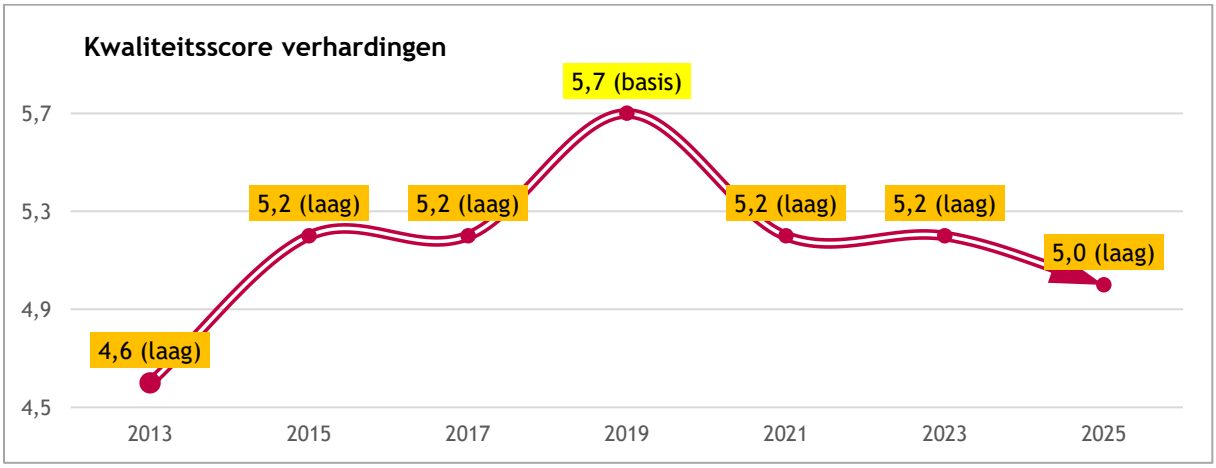
Aandachtspunten per onderdeel

We geven hier per onderdeel de belangrijkste aandachtspunten aan voor de komende jaren.

Wegen

De gemeente heeft als wegbeheerder de wettelijke zorgplicht voor veilige en bruikbare wegverhardingen (op basis van de Wegenwet). Onder deze noemer vallen onder andere asfalt-, klinker- en betonwegen en halfverharde paden, inclusief het grondwerk van naastgelegen bermen. Het bovengrondse onderhoud aan brandkranen valt hier ook onder.

Type verharding	Aantal m2	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Asfalt	3.275.427	Gemiddeld Basis	Laag
Elementen	4.279.138		Laag
Beton	685.067		Basis
Halfverharding	133.000		Basis
Overig	onbekend		Basis

Verloop van de kwaliteitsscore van het areaal verhardingen van de afgelopen jaren (asfalt, elementen en beton).

Stand van zaken/aandachtspunten

- In 2025 is de tweejaarlijkse visuele weginspectie uitgevoerd, waarmee de algemene technische kwaliteit wordt gemeten en vergeleken met eerdere metingen. In 2025 daalde het rapportcijfer naar gemiddeld een 5,0: niveau 'Laag' (zie figuur hierboven). Hiermee wordt het vastgestelde niveau 'gemiddeld Basis' niet gehaald. De komende jaren proberen we conform de strategie in de nieuwe nota de kwaliteit omhoog te brengen. In 2027 volgt een nieuwe visuele inspectie.
- Uit de inspectie is ook gebleken dat het achterstallige onderhoud van onze verhardingen is toegenomen. De komende jaren proberen we dit terug te dringen door nog beter te prioriteren en het aanvullende geld vanuit de meerjarenbegroting goed in te zetten. Veiligheid en bereikbaar staat hierbij voorop.
- Naast de vele reguliere onderhoudswerken staan we de komende jaren ook voor grote onderhoudsopgaven, zoals de oude stadsrondweg Sneek-zuid, de huidige stadsrondweg Sneek-noord en het bedrijventerrein Houkesloot Sneek. Dit zijn allemaal asfaltwerkzaamheden, soms in combinatie met andere ontwikkelingen. Qua bestrating staan grote klussen gepland in Dearsum, Easterwierrum, Bolsward-zuidoost, Hommerts, Scharnegoutum en Witmarsum. Hierbij leggen we de focus vooral op trottoirs.
- In het reguliere onderhoudswerk gaan we de komende jaren meer prioriteit geven aan trottoirs en fietspaden, aansluitend op het Mobiliteitsprogramma en toegankelijkheid in de openbare ruimte. Dit staat ook beschreven in het nieuwe 'Beleids- en beheerplan Wegen'. In 2027 gaan we ook de nodige bushaltes toegankelijker maken, naar verwachting met provinciale subsidie.
- De aanleg van kabels en leidingen is een actuele ontwikkeling en is van invloed op de kwaliteit van onze wegen en paden. De samenwerking met nutspartijen en dan met name het afstemmen van de planningen verloopt steeds beter. We proberen planningen samen te voegen, waardoor we slimmer samenwerken en de overlast voor de omgeving kunnen beperken.
- De komende jaren willen we de onkruidbestrijding anders en beter gaan inregelen. Het borstelen van wegen wordt al door de eigen dienst uitgevoerd, maar de thermische bestrijding (heet water en/of hete lucht) werd vooral door marktpartijen uitgevoerd. In 2027 proberen we dit meer met de eigen dienst uit te voeren, door geschikt materieel aan te schaffen en eigen mankracht te regelen. Hiermee denken we de vastgestelde beeldkwaliteitsdoelen te kunnen behalen.
- Tijdens winterse omstandigheden staat team Schoon klaar om onze belangrijkste wegen en paden te strooien. Het beleid voor de gladheidsbestrijding is vastgesteld in het nieuwe 'Beleids- en beheerplan Wegen'. Ieder jaar wordt door het college het jaarverslag en uitvoeringsplan vastgesteld en gedeeld met de gemeenteraad.

Openbare verlichting (OVL) en verkeersregelinstallaties (VRI's)

De gemeente is verantwoordelijk voor de kerntaken van beheer en onderhoud van de openbare verlichting. Wij dragen zorg voor storingscommunicatie met de aannemer, stellen deelopdrachten aan de aannemer op en zijn zelf inhoudelijk verantwoordelijk voor voorbereiding, toezicht, financiële afrekening en controle op juistheid en volledigheid van data mutaties van deelopdrachten.

De Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. (OVEF) ondersteunt de gemeente door het verzorgen van het contractbeheer met de aannemer, het verwerken van data mutaties, het berekenen van het energieverbruik en is procesmatig aanspreekpunt voor de netbeheerder. De gecontracteerde aannemer lost storingen en schades op, draagt zorg voor schadeverhaal en voert een groot deel van de vervangingen en (deel)projecten uit, bijvoorbeeld nieuwe aanleg.

Verkeersregelinstallaties (VRI's) hebben als doel om op drukke plekken met conflicterende verkeersdeelnemers het verkeer goed en veilig af te wikkelen. Onze gemeente heeft nog vijf van deze VRI's, allen in Sneek gesitueerd. Daarnaast zijn in de binnenstad van Sneek ook elektrisch verzinkbare palen aanwezig. Deze vallen ook onder dezelfde categorie.

Type	Aantal stuks	Aandeel led	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Lantaarnpalen	18.083	80%	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Armaturen	18.108			
Lampen	19.328			
Overige	426			
VRI's	5		Gemiddeld Basis	Laag
Beweegbare palen	4		Gemiddeld Basis	Basis

Stand van zaken/aandachtspunten

- We combineren de vervangingsopgave van openbare verlichting met de opgave om energie te besparen. De inzet is om conform het Klimaatakkoord in 2030 een energiebesparing van 50% te realiseren en opzichte van 2013. In 2026 bedroeg de energiereductie al 60% en de verwachting is dat dit in 2027 gaat opgelopen naar ongeveer 70%;
- door steeds meer led toe te passen, verwachten we dat in 2027 zo'n 85-90% van onze armaturen van led-technologie is voorzien;
- in 2026 gaan we verder met het vervangen van masten en armaturen, die op basis van staat van onderhoud aan vervanging toe zijn, voor zover daar nog investeringsbudget voor beschikbaar is. Het tempo van vervangen, groei van percentage led-technologie en energiereductie gaat wel afnemen en het accent gaat meer verschuiven van vervangen functionele verlichting naar meer decoratieve verlichting;
- de 5 verkeersregelinstallaties (VRI's), allen in Sneek gesitueerd, zijn technisch aan het einde van hun levensduur. Vervangende materialen steeds moeilijker verkrijgbaar. Voor alle 5 VRI's is investeringsgeld in de begroting opgenomen om de installaties te vervangen of te verwijderen door voor een andere inrichting te kiezen. De 2 VRI's bij het spoor blijven gehandhaafd en worden 1-op-1 vervangen. Voor de andere 3 VRI's is de mobiliteitswens om te kiezen voor een andere inrichting. Deze locaties sluiten aan bij de oude stadsrondweg Sneek-zuid, waarbij de gedachte is om deze af te waarderen door asfalt op te ruimen en ruimte te maken voor meer groen. Dit staat verwoord in het omgevingsprogramma.

Kabels en leidingen

De gemeente is de centrale regisseur van de ondergrondse infrastructuur. De kerntaken van de vakgroep Kabels & Leidingen bestaan uit het verlenen van vergunningen, het coördineren van graafwerkzaamheden om overlast en schade te voorkomen, en het beheren van de openbare ruimte. Dit is grotendeels een wettelijke taak van de gemeente. Kabels en leidingen zijn dan wel geen eigen gemeentelijke kapitaalgoederen, maar ze hebben wel raakvlakken met merendeel van de gemeentelijke eigendommen.

Stand van zaken/aandachtspunten

- Liander is enkele jaren geleden begonnen met het uitbreiden en verzwaren van hun middenspanningsnetwerk: het Programma Netuitbreiding Lelie (NuLelie). Dit programma blijft de komende jaren doorlopen. Tal van kabels worden nieuw gelegd en vervangen en er komen ook meerdere middenspanningsstations bij;
- daarnaast blijft Liander de komende jaren ook bezig om hun laagspanningsnetwerk aan te passen en uit te breiden, zodat dit aansluit op het nieuwe middenspanningsnetwerk. Dit meerjarige project noemt Liander de Buurtaanpak. Het is wel buurtafhankelijk hoeveel kabels erbij komen, maar het aantal kleinere transformatorhuisjes zal wel fors toenemen. Dit heeft impact op het gebruik en de uitstraling van de openbare ruimte. Samen met de gemeente worden de locaties van de transformatiehuisjes bepaald;
- de gemeente en nutspartijen delen steeds meer data en planningen met elkaar. Hierdoor kunnen we werkzaamheden beter op elkaar afstemmen en de overlast voor onze inwoners en ondernemers zoveel mogelijk beperken. Het zal een complexe puzzel blijven, maar door goed te blijven overleggen, verwachten we verbeteringen in dit proces;
- de afgelopen jaren zijn al glasvezelnetwerken uitgerold en de verwachting is wel dat dit de komende jaren blijft aanhouden. Er zijn namelijk steeds meer partijen die overgaan tot de aanleg van een glasvezelnetwerk en vanuit de telecomwet mag een gemeente dit niet weigeren;
- alle graafwerkzaamheden van nutsbedrijven leiden tot een toename van gebreken aan gemeentelijke verhardingen, vooral bij onze trottoirs. De vakgroep blijft toezicht houden om de

kwaliteit van onze verhardingen zoveel mogelijk te behouden. De gemeente ontvangt als vergoeding degeneratiekosten om toekomstige schades te kunnen herstellen. In de praktijk zien we dat schades wel eens groter zijn, bijvoorbeeld aan bomen en ander openbaar groen. Hier wegen de degeneratiekosten niet altijd tegenop;
- mede daarom werken we aan een actueel en toekomstbestendig Handboek Kabels & Leidingen (waaronder de degeneratiekosten) en de Verordening Ondergrondse Infra wordt herzien. De voorstellen worden in 2027 ter besluitvorming voorgelegd aan het college c.q. gemeenteraad;
- daarnaast gaan we beleid en kaders ontwikkelen voor bovengrondse infra, zoals laadpalen en compactstations. In 2027 neemt het college hierover een besluit, waarbij de gemeenteraad wordt geïnformeerd.

Bruggen, onderdoorgangen en aquaducten

De bruggen, onderdoorgangen en aquaducten vormen, naast de wegen, de basisinfrastructuur van het wegen- en vaarwegennet. De steigers, vlonders en veerpontjes vallen ook onder dit onderdeel.

Type	Aantal	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Beweegbare bruggen	68	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Vaste bruggen	581		
Sluizen	8		
Duikers	52		
Steigers/vlonders	158		
Tunnels/aquaducten	6		
Veerpontjes	3		
Trailerhellingen	22		

Stand van zaken/aandachtspunten

- De komende jaren zal de piek in onderhouds- en vervangingswerkzaamheden aanhouden. De Lange Termijn Asset Planning (LTAP) geeft aan dat deze trend de komende 10 tot 15 jaar zal doorzetten. Hierdoor blijft het noodzakelijk om prioriteit te geven aan onderhoud en vervanging. Deze prioritering is vertaald naar een duidelijke en inzichtelijke korte termijnplanning voor bruggen, onderdoorgangen en aquaducten. Momenteel wordt gewerkt aan een meerjarige onderhoudsplanning. Dankzij grondige inspecties en planmatig onderhoud proberen we ad-hoc problemen te voorkomen. Toch blijven bepaalde incidenten die buiten onze controle liggen optreden. Echter kunnen ze wel impact hebben. Denk hierbij aan stroomuitval of aanrijschades. Dit vereist flexibiliteit in de planning;
- door het reinigen van brugkelders hebben we beter inzicht gekregen in de status van de installaties. Op basis hiervan wordt geprioriteerd in urgentie. In 2027 gaan we verder met het vervangen van oude systemen (zowel mechanisch als elektrotechnisch) in beweegbare bruggen. Er wordt gekeken naar het totaalplaatje van een brug en op basis daarvan gerenoveerd. Denk hierbij aan tandwielaandrijvingen en systemen. Ook de buitenkant van de brug wordt meegenomen, zoals het brugdek en camera-installaties;
- nieuwe wet- en regelgeving zorgt ervoor dat brugrenovaties complexer worden. De eisen zijn strenger dan ten tijde van de bouw, terwijl de belasting op bruggen sterk is toegenomen. Dit maakt versteviging en structurele aanpassingen noodzakelijk;
- er wordt nu gekeken naar het uitbreiden van ons glasvezelnetwerk voor beweegbare bruggen om deze in de toekomst op afstand te kunnen bedienen vanuit clustergroepen. De bruggen worden in dit geval aan elkaar gekoppeld en samengevoegd in één bedieningspunt;
- in 2026 is er groot onderhoud uitgevoerd aan de Lemmerbrug en de Oppenhuizerbrug in Sneek. Binnen een periode van 7 tot 10 jaar zullen deze bruggen echter (deels) vervangen moeten worden. De voorbereidingen worden vanaf 2027 opgestart;
- in 2027 worden bij diverse drukke bruggen de remmingwerken vervangen. Dit gaat om de Hellingbrug in Woudsend en de brug bij Osingahuizen. De remmingwerken gaan van hout naar staal. Dit is vanwege de strengere constructie- en veiligheidseisen;
- bij het reinigen van sluizen is gebleken dat zowel groot- als klein onderhoud nodig is, zoals voegwerk, betonreparaties en staalonderhoud. Dit is in uitvoering en loopt de komende jaren door;

- wat betreft de steiger in het havengebied van Makkum (buitenhaven) zijn we in afwachting van de vervanging hiervan (project Buitenhaven Makkum, IJsselmeeropgave). Tot die tijd worden werkzaamheden uitgevoerd om de steiger veilig te houden;
- in 2026 is er een constructieve renovatie uitgevoerd aan de 2 lichtopstanden en vuurtoren in Stavoren. Sinds 1999 zijn dit Rijksmonumenten. In 2027 worden deze van een nieuwe verflaag voorzien.

Oevers en kaden

De gemeente heeft langs diverse watergangen en waterpartijen beschoeiingen, damwanden en kademuren in beheer. Deze oeverconstructies zijn nodig om de openbare gronden, fietspaden en wegen te beschermen tegen afkalving, om de doorstroming van het water te borgen en ligplaatsen te bieden voor inwoners en bezoekers. Daarnaast beheren we een aantal recreatieve stranden.

Type	Lengte km	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Beschoeiing	222	Gemiddeld Basis	Laag
Damwand	40		Laag
Kademuur	13		Laag
Taluds/stranden	24		Basis
Overige oevers	172		Basis

Stand van zaken/aandachtspunten

- De komende jaren richten we ons op het onderhoud en de vervanging van oudere kaden, die onder intensief gebruik steeds zwaarder belast worden. Eerdere inspecties tonen aan dat deze kaden veel gebreken hebben. Vooral beschoeiingen in stedelijk gebied vragen grote investeringen door constructieve- en stedenbouwkundige eisen. Om deze de komende jaren gefaseerd op te vangen, is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld;
- ook de vervanging van houten walbeschoeiingen gaat door, vooral op locaties waar deze een belangrijke functie hebben, zoals het keren van grond of als ligplaats. Waar mogelijk vervangen we deze door kunststof varianten vanwege hun langere levensduur. Minder essentiële beschoeiingen kunnen worden omgevormd tot natuurvriendelijke oevers;
- constructie-eisen zijn strenger geworden: waar vroeger een lichte houten beschoeiing volstond, is nu een zwaardere constructie vereist, zoals dikker hout of staal. Dit brengt hogere kosten met zich mee, maar verlengt tegelijkertijd de levensduur;
- naast deze technologische ontwikkelingen zorgen stijgende prijzen en investeringsbeperkingen voor financiële uitdagingen. Bij onvoldoende middelen moeten keuzes worden gemaakt over welke vervangingen prioriteit krijgen. Het afsluiten van kades en aangrenzende wegen blijft daarbij een reëel risico;
- net als in andere jaren worden in 2027 de IJsselmeer- en binnenstranden klaargemaakt voor het recreatieseizoen.

Waterbodems (baggeren)

Súdwest-Fryslân is een waterrijke gemeente. Het water verbindt dorpen, steden, meren en het IJsselmeer. Een goede bevaarbaarheid en onderhoud draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving, het stimuleren van de werkgelegenheid in de recreatieve sector en het vergroten van economische kansen. De gemeentelijke taken betreffen onder andere het bereikbaar houden van gemeentelijke havens, het op diepte houden van aanlegvoorzieningen en zwemlocaties en het onderhoud van water ten behoeve van de kwaliteit van de leefomgeving in de kernen.

Type	Lengte in km	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Hoofdwatergang stedelijk gebied	32	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Schouwwatergangen buitengebied	770		
Schouwwatergangen stedelijk gebied	60		
Vaarwater recreatief	49		
Vijver voor Wetterskip Fryslân	34		

Stand van zaken/aandachtspunten

- Het project 'Overdracht Stedelijk Water' (OSW) is afgerond. Het beheer en onderhoud van de vijvers en de schouwwatergangen voor het waterschap wordt voortgezet. Hiervoor wordt een overeenkomst gesloten;
- de komende jaren zal de focus gelegd worden op het bevaarbaar houden van de gemeentelijke wateren voor eigen inwoners en toeristen. Daarnaast blijft het bereikbaar houden van de havens, voldoende diepte bij aanlegplaatsen en goed wateronderhoud uiteraard de aandacht behouden;
- we proberen zoveel mogelijk in te zetten op het lokaal verwerken van bagger. Dit doen we om kosten te besparen en om de bagger weer nuttig in te zetten;
- de verwerkingskosten voor meer verontreinigde bagger lopen op, waardoor het onderhoud duurder wordt;
- de meldingen over hinder van waterplanten nemen toe. We zoeken samen met Wetterskip Fryslân naar een goede aanpak, in relatie tot de KRW- en ecologische eisen;
- een financieel risico blijft de aanwezigheid van diverse chemische verontreinigingen, zoals PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen) in het baggerslib, waardoor de afvoerkosten toenemen. Mogelijke opkomst van nieuwe zorgwekkende stoffen kunnen dit risico vergroten;
- tot slot wordt met het inmeten van watergangen gezorgd dat de gegevens van de waterbodem op orde blijven. Hiervoor worden jaarlijks dwarsprofielen ingemeten bij locaties zonder profieldata of bij locaties met profieldata ouder dan 5 jaar. Zodoende blijven we zorgen voor een actueel inzicht in de onderhoudstoestand van de waterbodem in de gemeente.

Openbaar groen

Meer dan elk ander onderdeel van de kapitaalgoederen bepaalt de aan- of afwezigheid van openbaar groen de sfeer en beleving van de openbare ruimte. De groenvoorziening is een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte.

Type	% binnen bebouwde kom/ aantal stuks	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Bomen	1%	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Gazon	51%		
Ruw gras	32%		
Struiken	15%		
Plantperken	1%		
Speeltoestellen	2.683	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Bomen	55.285	Gemiddeld Basis	Gemiddeld Basis
Begraafplaatsen	13	Hoog	Hoog

Stand van zaken/aandachtspunten

- De werkelijke technische kwaliteit van het groen staat onder druk als gevolg van een tekort aan personeel en extreme weersomstandigheden;
- dit jaar zijn we gestart met de uitvoering van het actieplan voor meer bomen in stedelijke gebieden en op boerenerven. Dit volgt op de aangenomen raadsmotie om het bomenbestand binnen 10 jaar met 10% te vergroten (1% per jaar). We zetten succesvolle initiatieven voort, zoals het aanbieden van geboortebomen aan kersverse ouders. Daarnaast planten we extra bomen naar aanleiding van de publieksactie "Waarom staat hier geen boom?". Voor de uitvoering zijn nog aanvullende middelen nodig;

- het bevorderen van biodiversiteit blijft een belangrijk speerpunt binnen team Groen. Dit betekent dat we in de komende jaren keuzes maken die de biodiversiteit versterken, mogelijk ten koste van de netheid en daarmee het ervaren kwaliteitsniveau;
- drie studenten van Van Hall Larenstein werken in onze opdracht aan het ontwikkelen van een passende groennorm voor onze gemeente. Zo'n norm is onder andere nodig om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de Natuurherstelwet (verplichte toename van kroonprojectie na 2030);
- in 2026 zijn we gestart met het monitoren van flora en fauna langs de Griene Dyk in Sneek, met de hulp van vrijwilligers. Een student van Van Hall Larenstein stelt een monitoringsplan op dat geschikt is voor onze buitendienstmedewerkers. Dit plan wordt later breder binnen de gemeente geïmplementeerd;
- in 2026 is het startsein gegeven voor de uitvoering van de visie voor het Stadspark Workum. Vanuit team Groen leveren wij in twee fasen een bijdrage. In 2027 volgt nog een bijdrage van € 41.252,-. De uitvoering van de visie loopt over meerdere jaren;
- we zijn gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar het exploiteren van een natuurbegraafplaats. De uitkomsten zijn al met de gemeenteraad gedeeld. De verwachting is dat dit vervolg projectmatig wordt opgepakt;
- er wordt gewerkt aan een duurzame meerjarenaanpak voor wortelopdruk in trottoirs, om struikelgevaar te voorkomen. De uitvoering hiervan vindt plaats in de komende jaren;
- klimaatverandering heeft zichtbaar invloed op de groenvoorzieningen. De kans op stormschade neemt toe, evenals uitval van beplanting door langdurige droogte of juist extreme neerslag. Dit kan leiden tot extra kosten;
- invasieve exoten, zoals reuzenberenklauw en Japanse duizendknoop, blijven een aandachtspunt. Daarnaast houden we rekening met de mogelijke vestiging van nieuwe invasieve soorten. We volgen deze ontwikkelingen actief;

- de energietransitie legt een toenemende druk op de ondergrondse ruimte, onder andere door de aanleg van kabels en leidingen (zoals glasvezel). Hierdoor kunnen bomen beschadigd raken, bijvoorbeeld door schimmelaantasting of afsterven na graafwerkzaamheden. Dit leidt tot extra inzet op veiligheidscontroles (attentiebomen) en vraagt op termijn om aanvullende middelen voor herplant en groeiplaatsverbetering;
- in 2027 zetten we opnieuw in op het verder vergroenen van centra en woonwijken, onder andere door het aanleggen van geveltuinen;
- in IJsbrechtum wordt, na een participatietraject, in het plantseizoen van 2026/2027 1,5 hectare bos aangeplant. Deze aanplant vloeit voort uit een herplantverplichting;
- team Groen is ook verantwoordelijk voor het onderhoud en de vervanging van sport- en speeltoestellen, in samenwerking met team Sport. Sportvoorzieningen in de openbare ruimte brengen doorgaans aanzienlijke investeringen met zich mee.

Riolering

Het 'Watertakenplan Súdwest-Fryslân 2023-2027' is het technisch en financiële beleidskader voor het beheer en onderhoud van het gemeentelijk rioleringssysteem. Voor de uitvoering van het beheer en onderhoud wordt er jaarlijks een jaarplan opgesteld voor met name de projectmatige vervangingen. Op basis van het jaarplan stelt het college het vereiste krediet voor de projectmatige vervanging beschikbaar.

Type	Aantal	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Rioolstelsel	765 km	Basis	Basis
Rioolgemalen	658 stuks		
Riooloverstorten	305 stuks		
Kolken	44.200 stuks		

Stand van zaken

- Zowel het Watertakenplan als het Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie hebben een cyclische aanpak. Vanwege de overlap van het 'Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie' en het Watertakenplan komt er voor de periode 2027–2032 een Omgevingsprogramma Water en klimaatadaptatie. Dit Omgevingsprogramma water en klimaatadaptatie bevat minimaal een programmaplan met acties voor de korte termijn (0–5 jaar), de middellange (5–10 jaar) en lange termijn (10–20 jaar). Als eerste stap wordt er een startnotitie opgesteld;
- wateroverlast Woudsend: in 2021 was er in Woudsend sprake van ernstige wateroverlast. De gemeente en Wetterskip Fryslân hebben de inwoners van Woudsend toen toegezegd de nodige maatregelen te treffen om wateroverlast in de toekomst zoveel te voorkomen. In eerste instantie zijn de relatief eenvoudige knelpunten aangepakt. De aanpak van het centrum van Woudsend is complexer. Daarom zijn voor dit gebied meerdere varianten ontwikkeld, waaruit vervolgens een voorkeursvariant naar voren is gekomen. Deze voorkeursvariant zal in de periode 2027-2028 uitgevoerd worden. De voorbereiding loopt;
- systeemonderzoek Stedelijk Water: in 2023 is de pilot 'Systeemonderzoek Stedelijk Water van Sneek (SSW-Sneek)' gestart. Een SSW beschrijft het stedelijk watersysteem. Hiermee biedt het SSW belangrijke basisinformatie over het gehele rioleringssysteem. Het SSW geeft ook gedetailleerd inzicht in het hydraulisch en milieutechnisch functioneren van het stedelijk watersysteem. Op basis van het SSW kunnen maatregelen genomen worden om het watersysteem klimaatbestendiger en waterrobuust te maken. De SSW-Sneek is in 2025 opgeleverd, de maatregelen die hieruit voortkomen, zullen vervolgens technisch en financieel uitgewerkt moeten worden;
- klimaatadaptatie: de gemeente heeft de ambitie om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te zijn (Klimaatagenda SWF 2020). Deze ambitie is in het 'Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie Súdwest-Fryslân' vertaald in diverse maatregelen en projecten. Voor de stimulering van klimaatadaptieve maatregelen heeft het Rijk de 'Tijdelijke Impulsregeling klimaatadaptatie 2021 - 2027' ingesteld. Het gaat hierbij om maatregelen die wateroverlast en de gevolgen van droogte en overstromingen beperken of voorkomen. Súdwest-Fryslân heeft voor projecten in Sneek (Kaar en Singel), Koudum en Woudsend een Impulsbijdrage van het Rijk toegezegd gekregen;
- klimaatsubsidies: om het aanbrengen van klimaatadaptieve maatregelen te stimuleren bij onze inwoners zijn er klimaatsubsidies beschikbaar. Maatregelen die voor een subsidie in aanmerking

komen, zijn de aanschaf van een regenton, het vergroenen van de tuin, het aanbrengen van een groen dak en het plaatsen van een regenwatergebruiksinstallatie. Voor de periode van het Watertakenplan 2023-2027 is voor deze subsidies jaarlijks € 400.000,- beschikbaar.

Gebouwen

De gemeente is eigenaar van een groot aantal gebouwen, variërend van omvangrijke gebouwen tot kleinere gebouwtjes en (huur)woningen, zoals hieronder is weergegeven.

Type	Aantal	Vastgesteld kwaliteitsniveau	Werkelijke technische kwaliteit (2026)
Begraafplaatsen	14	Gemiddeld Basis	Basis
Buitendienstlocaties/milieustraten	22		Basis
Culturele gebouwen	6		Hoog
Douche- en toiletvoorzieningen	30		Hoog
Gemeentelijke huisvesting	19		Hoog
Kinderopvanglocaties	5		Basis
Monumenten	21		Hoog
Onderwijslocaties	4		Hoog
Opvanglocaties	2		Hoog
Parkeergarages	2		Hoog
Sportaccommodaties	15		Basis
Strategische, leegstaande en verhuurde panden	54		Basis
Bergingen woonschepenhavens	42		Basis
Overige panden	11		Basis
Gedenktekens en kunstwerken	174		Basis

Stand van zaken

- Het verduurzamen van het eigen vastgoed heeft de aandacht. De duurzaamheidsmaatregelen worden geïntegreerd bij verbouwingen en nieuwbouw en bij voorkeur in combinatie met groot onderhoud;
- het geplande onderhoud in 2027 kan uitgevoerd worden en tekorten worden gedekt uit de bestemmingsreserve groot onderhoud gebouwen. De planning wordt gemaakt op basis van een meerjaren-onderhoudsplan in combinatie met risicogestuurd beheer;
- we blijven inzetten op het verkopen en herbestemmen van niet-strategische gebouwen als bijdrage aan de kansrijke sporen;
- er is aandacht voor maatschappelijke opvang: slimme huur- en koopconstructies ten behoeve van huisvesting van nieuwe inwoners en urgente doelgroepen.

2.3.4 Paragraaf 4 Financiering

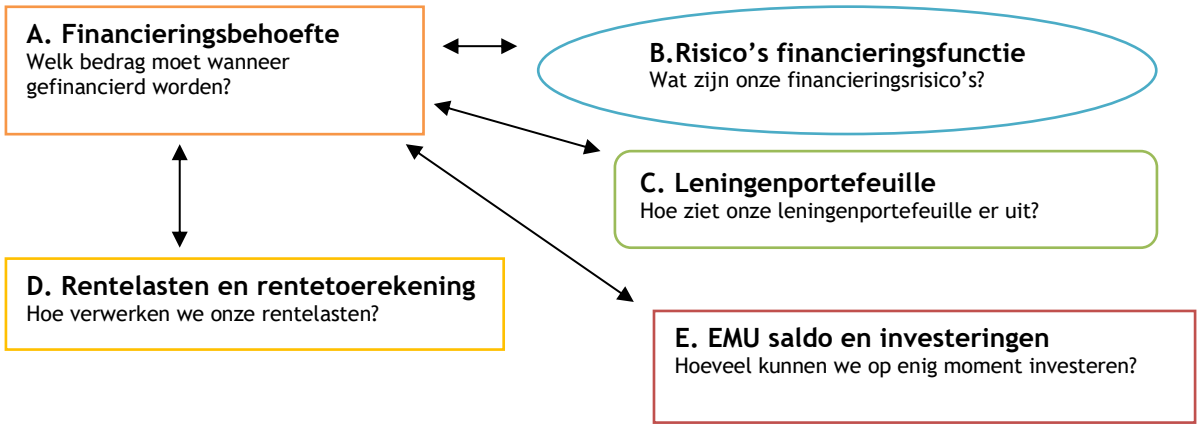
Inleiding
We geven hier een toelichting op het beleid en de uitvoering van de financiering (treasury). We willen de risico's die verbonden zijn aan de financieringsfunctie beperken. We willen de kosten die de financieringsfunctie met zich meebrengt zo laag mogelijk houden.

Súdwest-Fryslân is een ontwikkelgemeente. Hierdoor is er sprake van een financieringsbehoefte: we lenen geld om investeringen te kunnen doen. Geld lenen is geen probleem zolang de rente over het geleende geld gedekt is in de begroting. Op langere termijn kan een oplopende schuld tot problemen leiden. Elke euro die we aan rente betalen kunnen we namelijk niet aan andere zaken besteden. De uitdaging is om hier een juiste balans te vinden.

Algemene ontwikkelingen
Wereldwijd is een duidelijk herstel van de economie op gang gekomen. Maar de financiële markt is op dit moment nog steeds niet stabiel en dit heeft nog steeds gevolgen voor de rentestanden. De te betalen rente op langlopende leningen is sinds begin 2023 behoorlijk gestegen.

Analyse met actuele gegevens
Er is een aantal analysemogelijkheden om inzicht te geven in de financieringsfunctie. We gaan in op de liquiditeit en de risico's die hiermee samenhangen. Voor het bereiken van een optimaal financieringsresultaat is inzicht in de toekomstige geldstromen van groot belang. Op basis hiervan nemen we beslissingen over financieringsvraagstukken.

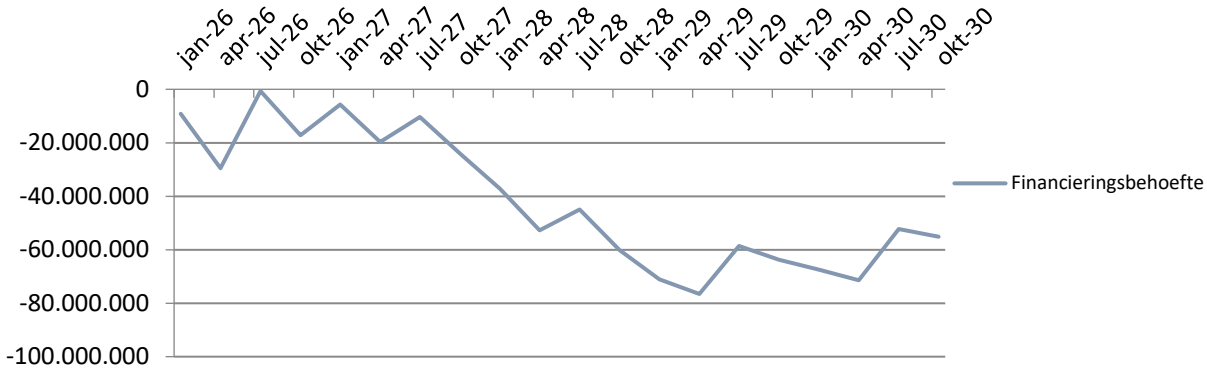
Voor de bepaling van de financieringsbehoefte stellen we jaarlijks een liquiditeitsprognose op voor de komende vier jaar. De nadruk ligt daarbij op het begrotingsjaar 2027. De liquiditeitsprognose helpt ons ook bij de beoordeling van de volgende onderwerpen:

A. Financieringsbehoefte
Jaarlijkse stellen we een liquiditeitsprognose op voor de komende vier jaar. Zo bepalen we de financieringsbehoefte en weten we wanneer we geldleningen moeten afsluiten. We bepalen de jaarlijkse financieringsbehoefte op basis van een aantal elementen:

- reserves en voorzieningen: begrote bestedingen waarvoor de raad een besluit heeft genomen
- bestaande kredieten en investeringen: verwachte bestedingen
- grondexploitatie: verwachte inkomsten en uitgaven
- leningenportefeuille: mutaties

In de grafiek geven we de verwachte liquiditeitsbehoefte aan.

Er is sprake van een geleidelijke neerwaartse lijn. We gaan hierna bij de punten B en C in op de risico's hiervan en de te kiezen aanpak. De opwaartse lijn rondom juli wordt veroorzaakt doordat we op deze datum elk jaar gemiddeld € 20 miljoen uit het BTW compensatiefonds ontvangen.

B. Risico's financieringsfunctie

Onder de risico's van de financieringsfunctie vallen onder andere rente-, krediet-, liquiditeits-, koers- en valutarisico's. Deze onderwerpen zijn opgenomen in het treasurystatuut. Het meest omvattende risico is het renterisico. Ter beperking van het renterisico zijn in de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) twee verplichte normen opgenomen: (a) de kasgeldlimiet en (b) de renterisiconorm. Aan deze wettelijke normen moeten we voldoen.

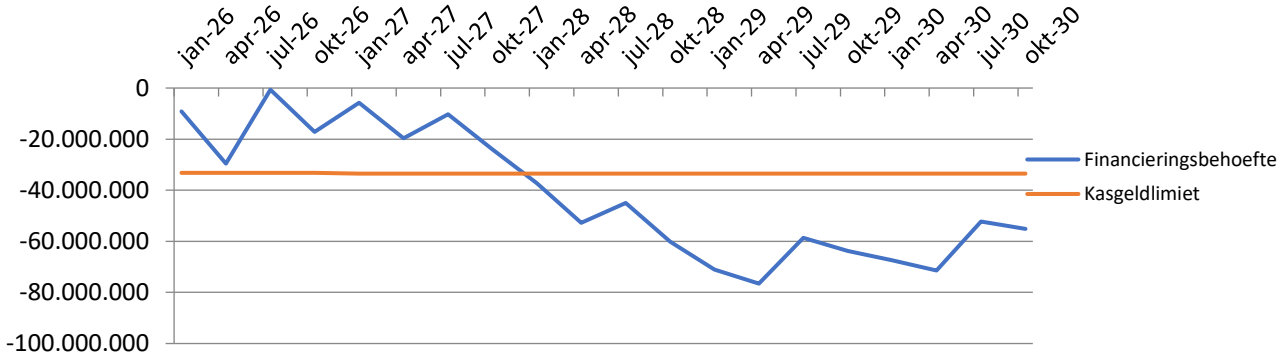
a. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een looptijd tot maximaal 1 jaar. Met als doel grote schommelingen in de rentelasten te vermijden.

- De kasgeldlimiet mag maximaal 8,5% zijn van het begrotingstotaal.
- Begrotingstotaal 2027: € 395 miljoen
- Kasgeldlimiet: € 33,6 miljoen.

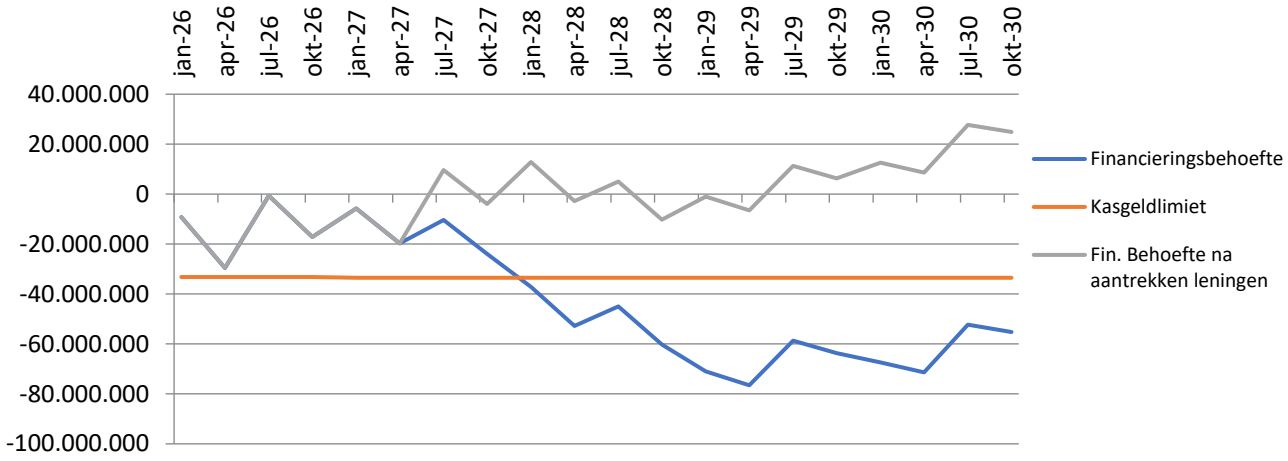
Wanneer we de kasgeldlimiet structureel (langer dan 2 kwartalen achter elkaar) overschrijden, moeten we aantonen dat we binnen een afzienbare tijd weer binnen de kasgeldlimiet blijven. De meest gangbare manier om hieraan te voldoen is het aantrekken van een langlopende geldlening.

In de grafiek geven we de verwachte liquiditeitsbehoefte aan ten opzichte van de kasgeldlimiet:

De grafiek laat zien dat de huidige liquiditeitsprognose (blauwe lijn) de kasgeldlimiet (rode lijn) van lange duur overschrijdt. Om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen en om de kasgeld-limiet van € 33,5 miljoen niet structureel te overschrijden verwachten we vanaf 2027 tot 2030 jaarlijks gemiddeld € 12,5 miljoen aan langlopende leningen te moeten afsluiten om aan de kasgeldlimiet te blijven voldoen. De inzet is erop gericht om nog zo lang mogelijk kortlopende leningen aan te gaan totdat het kredietlimiet structureel (langer dan 2 kwartalen achter elkaar) wordt overschreden.

Na het afsluiten van de genoemde leningen ontstaat de volgende grafiek:

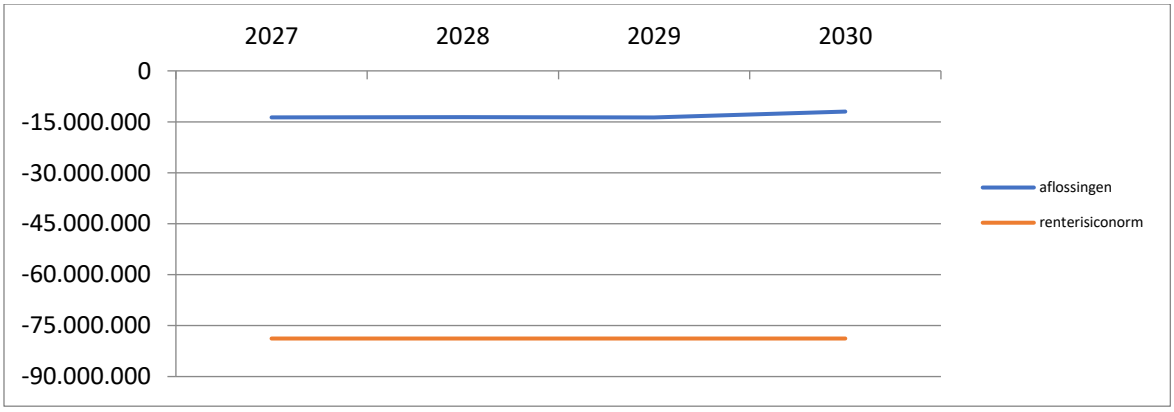
In de begroting 2027 houden we bij nieuwe langlopende leningen rekening met een rentelast van 3,90% in 2027 oplopend tot 4,15% in 2030. Als de raad besluit tot extra investeringen heeft dit gevolgen voor de liquiditeitsbehoefte. Het valt te verwachten dat we dan extra geld moeten aantrekken. Hierdoor stijgen de rentelasten.

b. Renterisiconorm

De renterisiconorm legt een relatie tussen de opbouw van de leningenportefeuille en de mate waarin we tegenvallers kunnen beperken als gevolg van stijgende rente. We lopen renterisico bij renteaanpassingen en herfinanciering.

- Het renterisico mag (jaarlijks) maximaal 20% zijn van het begrotingstotaal.
- Begrotingstotaal 2027: € 395 miljoen
- Renterisiconorm: € 79,0 miljoen.

De aflossingen liggen in de jaren 2027-2030 gemiddeld rond de € 13 miljoen. De grafiek geeft de renterisiconorm weer voor de jaren 2027-2030. Conclusie: we blijven ruim binnen de risiconorm.

Omdat we zo goed als alle leningen hebben afgesloten met een jaarlijks gelijke aflossing zitten er geen (grote) sprongen in het verloop van onze aflossingen. Daarmee kunnen we concluderen dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven. Het betekent niet dat er geen risico's zijn. In de begroting nemen we jaarlijks voor een nieuw af te sluiten langlopende lening een rentelast op van 3,90% en oplopend tot 4,15%. Wordt dit percentage hoger dan stijgen de lasten. Blijkt het percentage lager uit te vallen, dan dalen de rentelasten.

C. Leningenportefeuille
In de begroting is voor 2027 € 130,0 miljoen aan langlopende geldleningen opgenomen.
Van de langlopende leningen is € 17,5 miljoen doorgeleend aan anderen: woningbouwcorporaties (€ 9,7 miljoen), Zwembad Sneek (€ 1,5 miljoen), Recreatieschap Marrekrite (€ 3,5 miljoen) en overige instellingen (€ 2,8 miljoen). Daarnaast wordt voor circa € 33,0 miljoen aan leningen direct gegarandeerd aan instellingen die actief zijn op het gebied van woningbouw, gezondheidszorg, welzijn, cultuur en sport. We zijn zeer terughoudend in het verstrekken van nieuwe leningen en garanties aan derden.

Het gemiddelde rentepercentage dat we betalen op het saldo van de huidige leningen (aangetrokken minus verstrekte leningen) is 2,71%. De rentedruk op de huidige leningen is stabiel. We hebben de nieuw af te sluiten leningen voor de komende jaren begroot op een rentelast van tussen de 3,90% en 4,15%. Door de komende jaren de leningen aan te trekken onder de voorwaarden zoals we die nu verwachten en hebben begroot, schommelt de rentedruk de komende jaren rond 3,3%:

Saldo na aan te trekken leningen (x € miljoen)		**2027 €**	**2028 €**	**2029 €**	**2030 €**
Opgenomen geldleningen					
Boekwaarde per 1/1	(a)	130,0	136,3	136,5	131,0
Rentelasten	(b)	4,1	4,5	4,4	4,2
Verstrekte geldleningen					
Boekwaarde per 1/1	(c)	17,5	15,4	13,4	11,2
Renteopbrengsten	(d)	0,4	0,3	0,3	0,2
Saldo					
Boekwaarde per 1/1	(a-c)	112,5	120,9	123,1	119,8
Rentelasten	(b-d)	3,7	4,2	4,1	4,0
Gemiddeld te betalen rente (rentedruk)		**3,3%**	**3,5%**	**3,3%**	**3,3%**

D. Rentelasten, renteresultaat en toerekening rente aan investeringen en grondexploitatie
Met ingang van het begrotingsjaar 2026 is onderstaande renteschema geactualiseerd op basis van de Notitie rente van de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

We nemen (verplicht) onderstaande renteschema op:

a. Renteschema
In het schema brengen we het volgende in beeld:
- De totale (externe) rentelasten voor de opgenomen geldleningen: € 4,1 miljoen (zie ook de tabel hierboven bij kolom 2027).
- Het deel van de rente dat we toerekenen aan Grondexploitatie of het betreffende taakveld (bij rente van projectfinanciering). Een deel van taakvelden krijgt een vaste rente doorberekend omdat de investeringen destijds zijn afgesloten tegen een vaste rente en deze worden ook doorberekend aan derden zoals aan woningbouwcorporaties, zwembad Sneek en recreatieschap Marrekrite.
- Het deel van de rente dat we toerekenen aan de taakvelden.
- De hoogte van de rentetoerekening op basis van een renteomslag. De renteomslag berekenen we op basis van de rentelast en de boekwaarden van de investeringen op 1 januari van het begrotingsjaar. De rente rekenen we op basis van dit percentage door naar de taakvelden.
- Het rente-omslagpercentage kunnen wij aan de hand van de gegevens berekenen op:
  Rente € 3.203.816 / boekwaarden 1 januari € 248.504.523 x 100% is 1,29%.

Renteschema			Begroting 2027 €
a.	Externe rentelasten:		
	1. Korte en lange financiering	3.605.578	
	2. Nieuwe leningen in begrotingsjaar	0	3.605.578
b.	Externe rentebaten		0
c.	Rentetoerekening aan:		
	1. Grondexploitatie	0	
	2. Betreffende taakveld (bij rente van projectfinanciering)	-401.762	-401.762
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente (subtotaal)		3.203.816
d.	Rente over:		
	1. Eigen vermogen	0	
	2. Voorzieningen	0	0
	Aan taakvelden toe te rekenen rente		3.203.816
	Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-3.203,816
	Renteresultaat op taakveld Treasury		**0**
	Afwijking (percentage)		**0,00%**

E. EMU-saldo en investeringen

Wij gaan hier in op onze financiële investeringsmogelijkheden en de wettelijke beperkingen die daar op van toepassing zijn.

a. EMU-saldo

Vanwege de schuldenproblematiek zijn binnen de Europese Unie regels opgesteld waaraan de EU-landen moeten voldoen. Het gaat dan onder andere om het EMU-saldo (EMU: Europese Economische Monetaire Unie). Het Rijk heeft de Europese regels voor de Nederlandse overheden 'vertaald' in de Wet Hof. Doel van de wet is om de schuldenlast van het Rijk niet te veel te laten stijgen.

Voor 2026 is het aandeel in het EMU-saldo van de gemeenten gesteld op 0,34%.

b. Investeringen

We geven hierna inzicht in de ontwikkeling van onze eigen investeringen.

De afgelopen jaren (2023-2025) hebben we de volgende bedragen geïnvesteerd:

Investeringssaldo (x € miljoen)	Rekening 2023	Rekening 2024	Rekening 2025
a. Netto investeringen gewone dienst	16,8	18,1	30,8
b. Afschrijvingen	-12,2	-12,0	-13,3
Totaal	**4,6**	**6,1**	**17,5**

De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in Bijlage B. In de onderstaande tabel geven we het eindresultaat van die berekening.

EMU-saldo (x € miljoen)	2026	2027	2028
a. Berekend EMU-saldo	-87,3	-41,8	-11,6
b. Referentiewaarde (EMU)	-18,4	-18,4	-18,4
Ruimte	**-68,9**	**-23,4**	**6,8**

Súdwest-Fryslân heeft voor 2026 een vastgestelde referentiewaarde van € 18,4 miljoen. Deze referentiewaarde is gebaseerd op 0,34% van het BBP. We houden dit bedrag van € 18,4 miljoen aan voor de volgende jaren. We blijven binnen de referentiewaarde, wanneer de som van de investeringen niet groter is dan de som van de referentiewaarde en de jaarlijkse afschrijvingen.

In 2026 en 2027 verwachten we over de referentiewaarde heen te gaan. Dit wordt veroorzaakt doordat onze verwachte investeringen hoger zijn dan de afschrijvingen. Op zich is dit geen probleem. In de praktijk blijken de werkelijke investeringen vaak lager te zijn dan begroot. Als het plafond voor het EMU-tekort van de gezamenlijke decentrale overheden op rekeningbasis wordt overschreden kan de minister maatregelen nemen om het tekort terug te dringen. Op dit moment is er geen aanleiding om aan te nemen dat er maatregelen genomen zullen worden.

Slotconclusie
We voldoen op dit moment aan de wettelijke en gangbare eisen met betrekking tot onze financiering.

2.3.5 Paragraaf 5 Bedrijfsvoering

Inzet op de bedrijfsvoering

Een sterke gemeente vraagt om een organisatie die betrouwbaar, wendbaar en toekomstbestendig is. In deze paragraaf schetsen wij hoe wij werken aan een solide bedrijfsvoering en een organisatie die aansluit bij de bestuurlijke ambities uit het hoofdlijnenakkoord *'Yn ferbining fierder'*.
Onze inzet is gericht op het versterken van de uitvoeringskracht, het verbeteren van de dienstverlening en het maken van realistische keuzes binnen financiële en personele kaders. Daarbij staan de volgende uitgangspunten centraal: dichtbij inwoners en ondernemers, werken vanuit vertrouwen, integraal en gebiedsgericht, en digitaal ondersteund waar dat kan.

Koers op organisatieontwikkeling en bedrijfsvoering

Súdwest-Fryslân staat voor grote, samenhangende opgaven op het gebied van wonen, zorg, economie, klimaat en leefbaarheid. Deze opgaven vragen om een andere manier van werken: meer in samenhang, dichter bij de inwoner en met ruimte voor maatwerk.
Wij bouwen voort op wat al is ingezet en zetten de volgende stap in onze organisatieontwikkeling. Daarbij horen duidelijke keuzes en prioritering, omdat niet alles tegelijk kan. Nieuwe ambities gaan hand in hand met het maken van keuzes in bestaand werk.

Onze koers richt zich op het versterken van een wendbare en veerkrachtige organisatie die kan inspelen op maatschappelijke veranderingen. Tegelijkertijd werken wij aan een realistische uitvoeringskracht, waarbij middelen, taken en capaciteit in balans zijn. Een goede verbinding tussen bestuur, organisatie en raad is daarbij essentieel. Wij creëren ruimte voor vroegtijdige betrokkenheid en gezamenlijke afwegingen, zodat keuzes beter gedragen en uitvoerbaar zijn.

Manier van werken: dichtbij, integraal en in verbinding

Onze manier van werken verandert en ontwikkelt zich verder. Wij werken steeds nadrukkelijker dichtbij en zichtbaar in dorpen, wijken en steden, aansluitend bij de kracht van de mienskip. Daarbij kiezen wij voor een gebiedsgerichte en integrale aanpak, waarbij opgaven in samenhang worden opgepakt in plaats van per afzonderlijk beleidsveld.
Wij werken samen met inwoners, ondernemers en partners en maken daarbij vooraf duidelijke afspraken over participatie, rollen en verwachtingen. Tegelijkertijd werken wij vanuit vertrouwen in het vakmanschap van onze medewerkers, die ruimte krijgen om maatwerk te leveren waar dat nodig is.

Deze manier van werken vraagt ook een andere verhouding tussen raad, college en organisatie. Wij betrekken de raad eerder in het proces, bijvoorbeeld via startnotities en verkenningen, zodat keuzes gezamenlijk tot stand komen en beter aansluiten bij wat er leeft in de samenleving.
We versterken het sturen op resultaten en maatschappelijke effecten, zodat beter zichtbaar wordt welke inzet daadwerkelijk bijdraagt aan de doelen uit de Collegewerkagenda.

Besparingsopgaven

De afgelopen bestuursperiode zijn belangrijke stappen gezet in het verbeteren van de efficiëntie van de bedrijfsvoering en het verzilveren van besparingspotentieel. Vanaf 2025 is structureel een besparing van € 2 miljoen gerealiseerd. In aanvulling daarop ligt er een verdere besparingsopgave van € 2,8 miljoen vanaf 2028. Deze aanvullende opgave vraagt nadrukkelijk inzet van zowel de organisatie als het bestuur. We zetten hier onverminderd op in en sturen actief op het realiseren van deze doelstelling. Tegelijkertijd wordt onderkend dat deze opgave niet zonder gevolgen is en keuzes vereist in prioritering, werkwijze en inzet van middelen.

Ten aanzien van externe inhuur wordt het uitgangspunt gehanteerd dat deze primair wordt ingezet voor piekbelasting, vervanging bij ziekte en het tijdelijk aantrekken van specifieke expertise. Structurele inhuur wordt waar mogelijk afgebouwd of omgezet naar vaste formatie, waarbij kritisch wordt gekeken naar nut en noodzaak. Tegelijkertijd erkennen wij dat, gelet op de krapte op de arbeidsmarkt, tijdelijke inzet in bepaalde gevallen noodzakelijk blijft om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen. De sturing op de besparingsopgave op formatie en inhuur vindt integraal plaats via portfoliomanagement en de planning- en controlcyclus. Hierbij wordt expliciet gestuurd op prioritering van werkzaamheden, de inzet van capaciteit en het realiseren van

financiële effecten. Wij blijven ons daarbij inspannen om de doelstellingen verantwoord te realiseren, met oog voor de uitvoerbaarheid en de continuïteit van de dienstverlening.

Arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt blijft de komende jaren uitdagend. Vergrijzing, een afnemende beroepsbevolking en een blijvend krappe arbeidsmarkt zorgen ervoor dat talent steeds schaarser wordt. Tegelijkertijd nemen de verwachtingen van kandidaten toe als het gaat om maatwerk, persoonlijke aandacht en een gerichte benadering. Deze ontwikkelingen vragen om een toekomstgerichte aanpak van werkgeverschap, talentontwikkeling en personeelsinzet.

Een professionele, inspirerende èn veilige fysieke werkomgeving hoort daar ook bij. Of die nu dichtbij een inwoner is, op straat, in een wijkgebouw of op kantoor in één van onze centrale huisvestingen. Daarom onderzoeken we de mogelijkheden om medewerkers die nu op verouderde dislocatie(s) werken te integreren in onze centrale huisvesting. Dit draagt ook bij aan de verbetering van de dienstverlening naar onze inwoners, efficiëntere samenwerking en daarmee aan een toekomstbestendige doorontwikkeling van de organisatie.

Als Gemeente Súdwest-Fryslân willen wij een aantrekkelijke en toegankelijke werkgever zijn voor een brede groep talenten. Daarom blijven wij investeren in het aantrekken, ontwikkelen en behouden van medewerkers. We zetten in op een sterke werkgeverspositionering, gerichte arbeidsmarktcommunicatie en een persoonlijke benadering van (potentiële) kandidaten. Daarbij hebben we nadrukkelijk aandacht voor verschillende doelgroepen, waaronder starters, zij-instromers en ervaren professionals.

Wij geloven in een inclusieve arbeidsmarkt waarin iedereen de kans krijgt om talenten te ontwikkelen en in te zetten. Samen met onderwijsinstellingen, regionale partners en organisaties werken we aan een sterke arbeidsmarkt. Met samenwerkingspartners Pastiel en Empatec creëren we meer kansen in de begeleiding richting werk. Om de aansluiting tussen opleiding en werk te vergroten werken we actief samen met onderwijsinstellingen zoals 3oBURO en NHL Stenden Hogeschool. We bieden ruimte voor stages, werkervaringsplaatsen, leerwerktrajecten, (externe) traineeships en vaktalentprogramma's. Daarmee dragen we bij aan de ontwikkeling van toekomstig talent voor zowel onze organisatie als de regio.

Digitalisering en innovatie spelen een belangrijke rol bij de arbeidsmarktvraagstukken van de toekomst. De rol van LinkedIn en onze profilering op dit platform worden steeds belangrijker bij het bereiken van potentiële kandidaten en het versterken van ons werkgeversmerk. Daarbij streven we ernaar een vooruitstrevende werkgever te zijn die inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en kansen op de arbeidsmarkt.

Digitalisering en informatievoorziening

Digitalisering is een randvoorwaarde voor een toekomstbestendige organisatie en betere dienstverlening. Tegelijk vraagt de toenemende afhankelijkheid van digitale systemen om een stevige en veilige basis. Wij zetten daarom in op een betrouwbare digitale infrastructuur en een informatiehuishouding die op orde is. Daarnaast werken we datagedreven, ter ondersteuning van beleid, uitvoering en sturing, en zorgen we voor een verantwoorde inzet van AI en nieuwe technologie, met aandacht voor transparantie, ethiek en uitlegbaarheid. Ook richten we ons op het verbeteren van de digitale dienstverlening, met één herkenbare toegang voor inwoners en ondernemers, en versterken we de digitale weerbaarheid, met nadruk op informatiebeveiliging en privacy. Het uitgangspunt blijft: digitaal waar het kan, persoonlijk waar dat nodig is, waarbij de menselijke maat leidend blijft.

Rechtmatigheid

Het college legt jaarlijks verantwoording af over (on)rechtmatigheden en onduidelijkheden in een separate verantwoording en in de paragraaf bedrijfsvoering in de jaarrekening. De extern accountant controleert daarbij alleen de rechtmatigheid van de specifieke uitkeringen die zijn opgenomen in de wettelijk verplichte SiSa-bijlage (Single information, Single audit) die in de jaarrekening wordt opgenomen en of het college volledig en getrouw haar verantwoording heeft opgesteld. Tussentijds informeert het college de gemeenteraad in de reguliere bestuursrapportages specifiek over de stand van de rechtmatigheid van inkopen en aanbestedingen. Periodiek wordt met de auditcommissie besproken hoe deze rapportages kunnen worden geoptimaliseerd.

Informatiebeveiliging en de bescherming van (persoons)gegevens

Door de voortdurende digitalisering, wordt de afhankelijkheid van goed en veilig functionerende systemen voor gemeenten steeds groter. Deze afhankelijkheid maakt de bescherming en beveiliging van gemeentelijke informatiesystemen en (persoons)gegevens urgenter dan ooit. De potentie van digitale technologie brengt naast mooie kansen ook risicovolle gevolgen met zich mee.

Digitale incidenten kunnen de gemeentelijke samenleving ontwrichten, grote economische schade veroorzaken en het vertrouwen in de overheid doen afkalven. Daarom zijn cybersecurity en de beveiliging en bescherming van gegevens essentiële randvoorwaarden voor succesvolle digitalisering op gemeentelijk niveau.

Op Europees niveau worden deze belangen onder andere onderstreept door de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), de NIS2-richtlijn (Network and Information Security Directive), de Europese Cyber Resilience Act, de Data Governance Act, de Data Act en de AI-act (Artificiële Intelligentie). De uitdaging voor gemeenten is om de digitale basis de komende jaren zo robuust en wendbaar in te richten, dat de gewenste menselijke maat in de uitvoering tegelijkertijd te realiseren is. Dit vereist zowel capaciteit als aandacht.

Daarnaast zijn de nationale belangen op het gebied van cybersecurity van groot belang. De Nederlandse Cybersecuritystrategie 2022-2028 benadrukt dat onze economie, democratie en samenleving afhankelijk zijn van veilige en betrouwbare digitale producten en verbindingen. De toenemende risico's en strengere wetgeving zullen onvermijdelijk weerslag hebben op (toekomstige) gemeentelijke begrotingen, om de digitale veiligheid en betrouwbaarheid, de bescherming van (persoons)gegevens en onze maatschappelijke waarden te borgen.

Opbouw personeel

Onderstaand overzicht vermeldt de autonome ontwikkeling van de loonsom en formatie per 1 april 2025 (begrotingscijfers 2026) in vergelijking met die van 1 april 2026 (begrotingscijfers 2027).

Loonsom en formatie	*Begroting 2026* Loonsom x € miljoen	Formatie fte	*Begroting 2027* Loonsom x € miljoen	Formatie fte
a. Raad	1,0		1,0	
b. Griffie	0,7	6,3	0,8	6,3
c. Burgemeester en wethouders	0,9		0,9	
d. Ambtelijke organisatie Súdwest-Fryslân	86,0	997,8	93,8	1040,6
Totaal	**88,6**	**1004,1**	**96,5**	**1046,9**

Ontwikkeling loonsom en formatie:
De loonsom is t.o.v. 2026 gestegen met € 7,9 miljoen.
Conform de vastgestelde salarisstijgingen in 2026 en 2027 volgens CAO dienen we voor de begroting 2027 nog rekening te houden met een totale salarisstijging van 2,225% (2026: 0,625%; 2027: 1,6%).
Daarnaast verwachten we een stijging van de sociale lasten van 0,25% in 2027.
De huidige CAO loopt t/m 31 maart 2027, de verwachting o.b.v. ECB/CPB is een te verwachten salarisstijging van 2% per 1-7-2027.
Dan komen we uit op een totale loonsomstijging van € 3,1 mln. t.o.v. 2026.

De resterende loonsomstijging heeft betrekking op formatie uitbreiding, een deel hiervan heeft betrekking op inhuur van personeel wat omgezet is naar een vast dienstverband (in dienst gekomen bij onze gemeente). Daarnaast meer personele inzet t.b.v. Energietransitie, uitvoering Watertakenplan, Opvang Oekraïne en ICT, welke uit de daarvoor beschikbare middelen worden gedekt.

Indicatoren betreffende bedrijfsvoering

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
Formatie	11,57	per 1.000 inwoners	2027
Bezetting	11,28	per 1.000 inwoners	2027
Apparaatskosten	1.247	euro per inwoner	2027
Externe inhuur	6,6	%	2027
Overheadkosten	11,5	%	2027

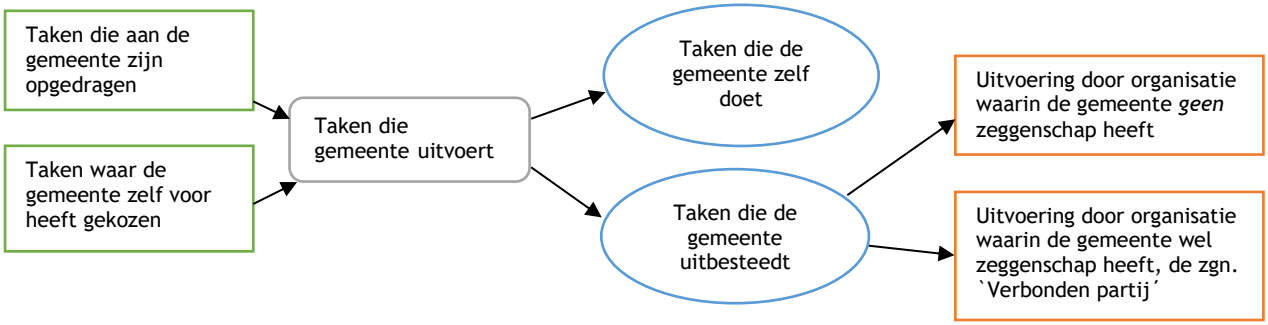
2.3.6 Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding
De meeste taken die de gemeente uitvoert zijn door een scala van wetgeving opgedragen aan de gemeente (bijv. inzameling huishoudelijk afval en uitvoering van de participatiewet). Een aantal andere taken voert de gemeente uit op eigen initiatief (bijv. grondexploitatie en sport). Bij de uitvoering van de taken maakt de gemeente de keus om deze zelf uit te doen of om deze door een ander uit te laten voeren.

De keuze wordt gemaakt op basis van de beantwoording van de volgende vragen:
- óf er (bedrijfseconomische) schaalvoordelen kunnen worden behaald;
- óf bij de uitvoering/dienstverlening een hogere kwaliteit/dienstverlening wordt gerealiseerd.

Is er voor gekozen om een taak door een ander te laten doen dan zijn er twee keuzes, te weten:
1. dit te laten doen door een organisatie waarin de gemeente *geen* zeggenschap heeft;
2. dit te laten doen door een organisatie waarin de gemeente *wel* zeggenschap heeft.

Schematisch kan dit als volgt worden weergegeven:

Verbonden partij
Er is sprake van een verbonden partij als de gemeente in die organisatie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Dit is geregeld in artikel 1 lid b van het Besluit begroting en verantwoording waarin staat dat een verbonden *partij een privaat- of publiekrechtelijke organisatie is waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft*.

Beleidskader/Visie
In de in 2016 door de raad vastgestelde Nota verbonden partijen is vastgelegd dat een verbonden partij moet bijdragen aan een efficiëntere en effectievere mogelijkheid tot uitvoering van een bepaalde taak. Steeds weer moet de afweging worden gemaakt welke aanpak de beste is en/of we de taak uitvoeren op de manier die de raad voor ogen heeft. Hierbij houden we rekening met het uitgangspunt da wij een zodanige omvang hebben dat wij prima in staat zijn de meeste taken in eigen beheer uit voeren tegen aanvaardbare kosten.
Niet in alle gevallen heeft de gemeente zelf de vrijheid om te kiezen voor het al of niet aangaan van een verbonden partij. Een voorbeeld hiervan is de totstandkoming van de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) die vanuit het Rijk aan de gemeente is opgelegd.

Soorten verbonden partijen
Zoals gesteld kennen we twee soorten verbonden partijen, nl. die zijn opgericht onder publiekrechtelijk en die onder privaatrechtelijk recht.

Publiekrechtelijke verbonden partij
Het gaat hier om een samenwerkingsvorm tussen overheden onderling. Een dergelijke verbonden partij is opgericht op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. In de gemeenschappelijke regeling regelen de deelnemende overheden de vertegenwoordiging en de financiële aansprakelijkheid van de deelnemers. Mocht de gemeenschappelijke regeling niet meer aan zijn verplichtingen voldoen dan zijn de deelnemers gezamenlijk verantwoordelijk voor een eventueel nadelig saldo.

Privaatrechtelijke verbonden partij

Hiervan is sprake als wordt gekozen voor een samenwerking tussen overheden onderling (bijv. Bank Nederlandse Gemeenten) of tussen overheden en private partijen.
De samenwerking is dan geregeld op basis van het gestelde in het Burgerlijk Wetboek (Boek 2).

Privaatrechtelijke verbonden partijen zijn:

- verenigingen;
- commanditaire vennootschappen en onderlinge waarborgmaatschappijen;
- naamloze vennootschappen;
- besloten vennootschappen *of*
- stichtingen.

Voorschriften

In artikel 15 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten staat welke informatie bij de begroting en jaarrekening moet worden gepubliceerd. Het gaat dan om:

a. de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
b. de lijst van verbonden partijen die wordt onderverdeeld in:
    1. gemeenschappelijke regelingen;
    2. vennootschappen en coöperaties;
    3. stichtingen en verenigingen;
    4. overige verbonden partijen.

In de lijst per verbonden partij wordt per verbonden partij de volgende informatie opgenomen:

1. de wijze waarop de gemeente een belang heeft;
2. het verwachte belang van de gemeente aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
3. de verwachte omvang van het eigen en vreemd vermogen aan het begin en het einde van het begrotingsjaar;
4. de verwachte omvang van het financieel resultaat;
5. eventuele risico's.

Verbonden partijen

De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen zijn opgenomen in de op 15 juli 2016 door de raad vastgestelde Nota verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheidsregio	
Wijze van belang:	Binnen de Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan brandweerzorg, publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Financieel belang:	De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor de programma's gezondheid en crisisbeheersing wordt verdeeld op basis van het inwonertal. De bijdrage voor het programma Brandweer wordt verdeeld op basis van de verdeling van het cluster openbare orde en veiligheid (OOV) binnen de algemene uitkering uit het Gemeentefonds die de gemeenten jaarlijks ontvangen. Voor 2027 is de bijdrage van onze gemeente € 12.525.614
Eigen vermogen:	1 januari 2027: € 7.205.934; 31 december 2027: € 7.222.596.
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2027: € 64.692.000; 31 december 2027: € 70.507.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil.
Risico's:	Zolang alle gemeenten de afgesproken bijdrage betalen is er sprake van een te verwaarlozen risico.

Fryslân-West	
Wijze van belang:	Samen met nv Empatec vormt deze gemeenschappelijke regeling het sociale werkbedrijf dat onder de naam van Empatec en Pastiel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek biedt (Empatec) of deze begeleidt/re-integreert naar een zinvolle werkplek (Pastiel).
Financieel belang:	De SW-bedrijven (Sociale Werkvoorzieningen) ontvangen vanuit het Rijk (via de gemeenten) en vanuit gemeenten een subsidie. Eerder is afgesproken dat de gemeentelijke bijdrage in de komende jaren af te bouwen naar nihil in 2027. Voor 2026 is het derhalve al mogelijk om de gemeentelijke bijdrage al op nihil te zetten.
Eigen vermogen:	1 januari 2027: € 11.373.000; 31 december 2027: € 11.409.000.
Vreemd vermogen (kort):	1 januari 2027: € 850.000; 31 december 2027: € 850.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	De algemene reserve van de GR bedraag in 2026 € 9,9 miljoen. Minus het vermogensbeslag van de deelneming van € 4,5 miljoen bedraagt de vrije reserve van de GR ruim € 5,4 miljoen. De inschatting is dat deze vrije reserve toereikend is om financiële risico's, zoals de rijksbijdrage SW, opbrengsten LKS en begeleidingskosten Beschut Werk en loonkosten, opgevangen kunnen worden.

De Marrekrite	
Wijze van belang:	De Marrekrite onderhoudt en beheert meer dan 3.500 vrije ligplaatsen midden in de natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Daarnaast beheert en onderhoudt De Marrekrite het fietsknooppuntennetwerk en andere routestructuren op het land.
Financieel belang:	De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor het onderdeel waterrecreatie wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners (40%), het aantal watersportovernachtingen (40%) en het aantal meters aanlegvoorziening (20%). De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor het onderdeel landrecreatie wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners (50%) en het aantal landovernachtingen (50%). Voor 2027 is de bijdrage vastgesteld op € 291.413
Eigen vermogen:	1 januari 2027: € 3.663.380; 31 december 2027: € 3.687.116.
Vreemd vermogen:	1 januari 2027: € 9.333.333; 31 december 2027: € 10.500.000. Er is vreemd vermogen aangetrokken om de investeringspiek op te kunnen vangen.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	€ 21.128 negatief
Risico's:	Zolang binnen de begroting wordt gewerkt en iedere deelnemer zijn bijdrage betaalt is er sprake van een zeer gering risico.

Hûs en Hiem	
Wijze van belang:	Welstands- en monumentenadvisering voor de deelnemende gemeenten.
Financieel belang:	Elke deelnemende gemeente draagt bij in de kosten van Hûs en Hiem naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.
Eigen vermogen:	1 januari 2027: € 491.417 31 december 2027: € 491.417
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2027: € 220.000 31 december 2027: € 198.000
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	Zolang binnen de begroting wordt gewerkt en iedere deelnemer zijn bijdrage betaalt is er sprake van een zeer gering risico.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	
Wijze van belang:	Inzetten voor een betere en veilige leefomgeving in Fryslân door vergunningen te verstrekken, toezicht te houden, te handhaven daar waar nodig en advisering op het gebied van op het gebied van licht, geluid, trillingen, bodem, energie, externe veiligheid en juridische zaken.
Financieel belang:	Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van het aantal inrichtingen per deelnemer en het al/niet afnemen van plustaken. Voor 2027 is de bijdrage € 2.779.594
Eigen vermogen:	1 januari 2027: € 800.000; 31 december 2027: € 800.000.
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2027: € 200.000; 31 december 2027: € 200.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	De financiële situatie van de gemeenschappelijke regeling lijkt stabiel. De afgelopen jaren is er steeds een positief resultaat behaald.

Vennootschappen en coöperaties

nv Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Wijze van belang:	Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van de maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal van 321.513 aandelen keer € 2,50 geeft een waarde van € 781.282,50.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 4.863.000.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 110.701.000.000
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Resultaat over 2025 was positief € 172.000.000.
Risico's:	Geen bijzondere risico's.

Vitens	
Wijze van belang:	Leveren van drinkwater.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 56.720.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 809.100.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 1.309.500.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Resultaat over 2025 was € 90.600.000 positief.
Risico's:	Het risico beperkt zich tot de deelname in het aandelenkapitaal.

Afvalsturing Friesland (Omrin)	
Wijze van belang:	Transitie van afval naar grondstof en het sluiten van de kringlopen.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 140.899.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfer: 31 december 2025: € 84.068.000
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfer: 31 december 2025: € 80.000.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Onbekend. Resultaat over 2025 was € 2.530.000
Risico's:	De belangrijkste risico's voor de vennootschap liggen vooral in de technische beschikbaarheid van de kapitaalintensieve installaties, de beschikbaarheid van afval en de ontwikkelingen op de energiemarkt. Daarnaast kan aanpassing van de milieuregelgeving van invloed zijn op de toekomstige resultaten.
Bijzonderheden:	Vanaf het boekjaar 2016 is deze vennootschap belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

Vastgoed Zwembad Sneek	
Wijze van belang:	Beheer en exploitatie zwembad Sneek.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal (incl. gestort agio) van een bedrag van € 389.387.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: niet bekend. Laatst bekende cijfer per 31 december 2024: € 177.955.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2026: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2024: € 1.814.789
Omvang resultaat begrotingsjaar:	2027: onbekend. Resultaat over 2024 was € 207.008 positief.
Risico's:	Het negatief eigen vermogen wordt bij de gemeente voor hun aandeel (51%) afgedekt middels een voorziening. In hoeverre de andere aandeelhouder ook een voorziening heeft getroffen is niet bekend. We hebben de begroting 2027 en jaarrekening 2025 van Vastgoed Zwembad Sneek nog niet ontvangen.

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân	
Wijze van belang:	Beheer en onderhoud openbare verlichting in Fryslân en in-koop energie voor haar leden.
Financieel belang:	-.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2023: € 128.948
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2023: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Is niet bekend. Resultaat over 2023: € 237.399 negatief.
Risico's:	Als ieder lid zich aan het bepaalde in de statuten houdt is er sprake van een gering risico.

Coöperatie Data Fryslân	
Wijze van belang:	Gezamenlijke strategie die richting geeft aan de ingrijpende invloed die data gedreven werken krijgt op de toekomst van bestuurlijk Fryslân.
Financieel belang:	Het gaat om een lidmaatschap.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2024: € 422.357
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2024: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Is niet bekend. Resultaat over 2024: € 4.881 negatief
Risico's:	Als ieder lid zich aan het bepaalde in de statuten houdt is er sprake van een gering risico.

Windpark Nij Hiddum Houw	
Wijze van belang:	De gemeente is mede aandeelhouder van het windpark
Financieel belang:	De gemeente heeft kapitaal ingebracht ter hoogte van 50% van de aandelen.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 2.010.954
Vreemd vermogen:	Verwachte cijfers 2027: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 28.752.356
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Is niet bekend. Resultaat over 2024: 408.282 positief
Risico's:	De risico's zijn gering.

Stichtingen en verenigingen

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	
Wijze van belang:	Belangenbehartiging van de leden.
Financieel belang:	De contributie was in 2026 € 156.040,56 (excl. btw).
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2024: € 60.361.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2024: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Onbekend. Laatst bekende saldo over 2024 was een negatief saldo van € 26.000.
Risico's:	Gering, gezien het eigen vermogen en het feit dat er geen vreemd vermogen op lange termijn is aangetrokken.

Vereniging van Friese Gemeenten (VFG)	
Wijze van belang:	Belangenbehartiging, advisering, dienstverlening, platform-functie en vertegenwoordiging van en voor de leden.
Financieel belang:	De contributie was in 2026 € 64.279,14 (excl. btw).
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2027: niet bekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2025: € 181.485,64
Vreemd vermogen:	Verwachte cijfers voor 2027: niet bekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2025: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend (2025 een positief saldo: € 7.978,65)
Risico's:	Geen

Vereniging van Waddenzeegemeenten	
Wijze van belang:	De vereniging is een platform voor overleg en informatie- en kennisuitwisseling van die aangelegenheden die het Waddengebied in bestuurlijk zin raken. De vereniging behartigt de belangen van de leden bij de betrokken instanties en doet de uitvoering van gezamenlijke projecten.
Financieel belang:	De contributie voor 2026 was € 18.040.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2027: onbekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2025: € 81.254;
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers voor 2027: onbekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2025: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: positief saldo van € 58.309 negatief
Risico's:	De risico's zijn beperkt voor zover de vereniging binnen de vastgestelde begroting handelt en de leden hun bijdrage voldoen.

Stichting Sociaal Collectief Súdwest-Fryslân	
Wijze van belang:	Het bieden van ondersteuning bij het behouden en (door)ontwikkelen van een sociale infrastructuur in buurten, wijken en dorpen, zodat inwoners die ondersteuning nodig hebben dichtbij kunnen worden geholpen.
Financieel belang:	In 2026 is er een opdracht verstrekt ter hoogte van € 2.930.424
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2027: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 573.689
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2027: onbekend; Laatst bekende cijfers: 31 december 2025: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Laatst bekende saldo over 2025 was € 105.558 negatief.
Risico's:	De stichting, die ingaande 1 januari 2018 actief is, is nauw gelieerd aan de gemeente Súdwest-Fryslân doordat de gemeente de enige opdrachtgever voor de stichting is. Voor zover de stichting zijn activiteiten uitvoert binnen de begroting is er geen risico als de gemeente aan zijn subsidieverplichtingen voldoet.

SNN - Samenwerkingsverband Noord-Nederland	
Wijze van belang:	Deze samenwerking betekent een directe betrokkenheid bij de grote landelijke en Europese programma's op opgaven die voor onze gemeente relevant zijn. Denk aan programma's of opgaves op het gebied van Circulaire economie, Agrofood, energietransitie (met name aquathermie, waterstof), vitale kernen, mobiliteit en positieve gezondheid. Tevens hebben we toegang tot lobbyisten in Den Haag en Brussel.
Financieel belang:	De kosten voor het aansluiten bij dit netwerk zijn € 150.000.
Risico's:	Zolang de gemeente de afgesproken bijdrage betaalt, is er sprake van een te verwaarlozen risico.

2.3.7 Paragraaf 7 Grondbeleid

Inleiding
In de paragraaf Grondbeleid wordt ingegaan op het grondbeleid van Súdwest-Fryslân grondbeleid en de hiervan te verwachten resultaten.

De inhoud van deze paragraaf bevat:
- de visie op het Súdwest-Fryske grondbeleid;
- hoe het grondbeleid wordt uitgevoerd;
- een prognose van de resultaten;
- risico's in relatie tot grondbeleid.

Visie
De belangrijkste ambitie van de gemeente zijn vastgesteld in de Omgevingsvisie. Grondbeleid omschrijft hoe we deze ambities willen verwezenlijken. Het huidige grondbeleid loopt tot 2026, daarom heeft de raad opdracht gegeven om nieuw grondbeleid samen te stellen (Statnotitie: Keuzes op grondbeleid).

Opgavegericht
Grondbeleid staat ten dienste van ruimtelijke beleidsdoelstellingen en ambities. Het is een middel om ruimtelijke beleidsopgaven en ambities in samenhang te realiseren. Een duidelijke koers volgt uit de Omgevingsvisie, en de bijbehorende Programma's. Grondbeleid geeft aan hoe we deze koers waar maken.

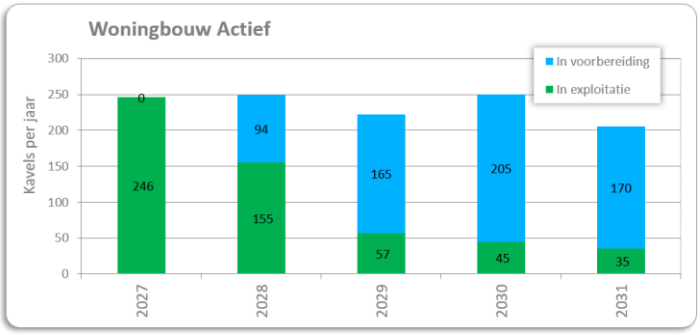
Financiële en Maatschappelijke waarde
Grondbeleid gaat vooral over het creëren van maatschappelijk waarde. Tegelijkertijd moet het ook betaalbaar blijven. Bij het streven naar kwaliteit en diversiteit wordt gezocht naar een gezonde balans tussen maatschappelijke en financiële waarden.

Flexibel
De gemeente handelt conform de Omgevingswet en faciliteert via randvoorwaarden ruimtelijke initiatieven vanuit de samenleving én in samenwerking met de samenleving. De gemeente gaat uit van het bundelen van krachten en biedt initiatiefnemers een reikende hand indien nodig. Wanneer meer regie door de gemeente wenselijk is, is het gemeentelijk grondbeleid voldoende wendbaar om slagvaardig te kunnen handelen. Voor dit laatste is het strategisch verwerven van gronden een heel belangrijk instrument. Het doel is om hier in het nieuwe grondbeleid extra aandacht aan te geven.

Uitvoering
De gemeente onderscheidt in essentie drie vormen van grondbeleid:
- Actief: de gemeente heeft regie en is opdrachtgever.
- Faciliterend: de gemeente stelt kaders, derden doen de realisatie.
- Samenwerkend: tussenvorm waarin gemeente en derden samenwerken.

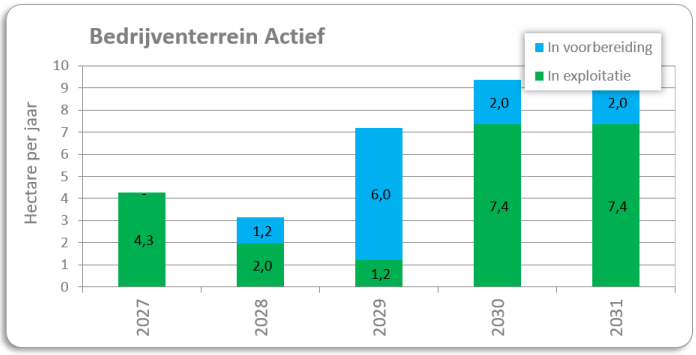
Actief grondbeleid
Dit wordt gekenmerkt door een overheidsrol, waarbinnen de gemeente de benodigde gronden bezit, (strategisch) verwerft, de gronden ontwikkelt en vervolgens bouwkavels verkoopt aan derden. Voor een actief grondbeleid project wordt door de raad een grondexploitatie geopend.

Woningbouw:
De komende 5 jaar zijn er circa 1.170 woningbouwkavels gepland. Binnen de gemeente worden daarnaast nog meer woningen gerealiseerd. Bijvoorbeeld door woningsplitsing of door van een winkel naar woning te gaan, maar ook doordat ontwikkelaars op eigen grond bouwen (zie Faciliterend grondbeleid).

De huidige plannen met een grondexploitatie voorzien in circa 538 woningen tot en met 2031. Dit bestaat hoofdzakelijk uit de plannen Bolsward Oost, IJlsterplein, Harinxmaland de Wending en de Tijdelijke woonwijk in Sneek. Daarnaast zijn er nog diverse plannen in voorbereiding die circa 635 kavels leveren. Dit gaat onder andere om de plannen voor Workum Zuid, Witmarsum en Koudum (It Finster en de Finke).

Bedrijventerreinen:
De komende 5 jaar wordt er voor circa 33,4 hectare aan bedrijfskavels gerealiseerd. Na 2031 staat er nog ongeveer 37,2 hectare gepland.

De huidige plannen (in exploitatie) voorzien in circa 22,2 hectare bedrijfskavel tot en met 2031. Dit bestaat hoofdzakelijk uit de Hemmen III. In de planning van de Hemmen III is al rekening gehouden met de geconstateerde netcongestie. Verder zijn er een aantal zoeklocaties en initiatieven, welke nog in voorbereiding zijn (11,2 ha).

Strategisch grond verwerven:
De gemeente wil slagvaardig kunnen inspelen op kansen in de grond- en vastgoedmarkt die van strategisch belang zijn voor ruimtelijke ontwikkeling. Het kan hierbij gaan om locaties die bijdragen aan onder meer woningbouw, voorzieningen, economische ontwikkelingen of maatschappelijke opgaven, vooral voor de lange termijn. Omdat dergelijke kansen zich vaak onverwacht en tijd kritisch voordoen, is snel en adequaat handelen nodig. In de “Startnotitie: Keuzes op grondbeleid” is daarom voorgesteld om een fonds te onderzoeken. Dit fonds kan ingezet worden om – binnen vooraf gestelde kaders – strategische gronden te kunnen verwerven.

Faciliterend grondbeleid
Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente de gronden in een plangebied niet in eigendom. De grondexploitatie wordt gevoerd door de private grondeigenaren. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol door het vaststellen van de kaders en randvoorwaarden van de ontwikkeling. De door de gemeente te maken kosten, zoals het opstellen van een bestemmingsplan of de aanleg van een ontsluitingsweg, worden niet via de gronduitgifte maar via een exploitatieovereenkomst (anterieur of posterieur) verhaald. Ook de Nota kostenverhaal is bij dit type projecten van toepassing. De komende 5 jaar zijn er in totaal circa 625 woningen gepland. Deze projecten bevinden zich in verschillende fases van haalbaarheid, uitwerking en uitvoering.

Financiële resultaten

In de onderstaande tabel staan de verwachte resultaten op de huidige vastgestelde plannen. Plannen die nog in voorbereiding of faciliterend zijn, vallen hier niet onder. Grondexploitaties worden eenmaal per jaar herzien, in de jaarrekening. Daarom zijn onderstaande cijfers ongewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2025.

Financieel resultaat per 31-12-2025	Contante waarde	
Bouwgrond In Exploitatie	Voordelig	Nadelig
Woningbouw		
53 Schettens - I Uitbreiding Woningbouw		503.299
89 Sneek - Houkepoort, Houkemar Woningbouw		231.611
123 Sneek - Ijlsterplein	741.296	
139 Oosthem - 2e fase woningbouw	233.079	
143 Sneek Harinxmaland 2A (De Wending)		396.631
148 Sneek, Woonwagens Frisoweg		647.668
154 Scharnegoutum - Noord	122.423	
156 Bolsward - Oost	181.292	
159 Boazum - Fase 2	80.857	
160 Folsgare - Fase 2	205.815	
161 Woudsend - It Skar 2	542.269	
169 Sneek - Opvanglocatie	86.475	
173 Sneek - Tijdelijke woonwijk	2.843	
174 Hindeloopen - woningbouw		33.416
Bedrijventerrein		
21 Workum - Burevaart	174.261	
44 Sneek - Woudvaart		577.421
87 Sneek - De Hemmen III	109.835	
Totaal	**2.480.445**	**2.390.046**

Voor de verlieslatende grondexploitaties zijn reeds middelen gereserveerd. De omvang van deze verliesvoorziening bedraagt circa € 2,39 mln. Bij positieve plannen (€ 2,48 mln) en voldoende zekerheid over het projectresultaat wordt er jaarlijks tussentijds winst genomen. Dat gebeurt op basis van de voor gemeenten voorgeschreven ‘percentage of completion’ methode. Deze winsten worden nu niet gereserveerd voor nieuwe plannen, deze worden verwerkt in de algemene middelen. Bij de jaarrekening 2025 is € 1,2 mln winst genomen, de verwachting is dat er volgend jaar weer winstgenomen kan worden.

Risico’s en weerstandsvermogen

Algemeen

Langlopende projecten zoals grondexploitaties zijn niet zonder risico’s. Risicomanagement is er op gericht om de risico’s te vermijden, te reduceren, over te dragen naar een derde partij dan wel te accepteren. Om de financiële gevolgen van risico’s die eventueel optreden op te kunnen opvangen, wordt er weerstandscapaciteit voor grondexploitaties aangehouden onder de algemene reserve. De grootste risico’s met betrekking tot grondexploitatie zijn:

- een verlaging van de verkoopprijzen van bouwgrond;
- niet kunnen doorberekenen van prijsstijgingen in de verkoopprijzen van bouwgrond;
- vertraging in de verkopen van woningbouwkavels;
- stijging van de rente.

Marktvoorspellingen
De vooruitzichten voor gemeentelijke grondexploitaties worden de komende jaren sterk beïnvloed door een aantal macro-economische en beleidsmatige ontwikkelingen. Allereerst blijft de renteontwikkeling een belangrijke factor. Het huidige niveau zorgt voor hogere financieringskosten en druk op vastgoedinvesteringen. Het is mogelijk dat de piek in de rente bereikt is, maar een stijging zal deze druk verhogen. Tegelijkertijd leiden bouwkostenstijgingen en aanhoudende personeelstekorten in de bouwsector tot vertragingen en hogere risico's in gebiedsontwikkelingen.

Daarnaast speelt het landelijke woningbouwbeleid een grote rol. De aanhoudende woningbouwopgave en focus op betaalbaarheid zetten druk op grondprijzen en exploitatieresultaten. Gemeenten worden vaker geconfronteerd met lagere opbrengstpotenties, terwijl maatschappelijke eisen (zoals circulariteit, klimaatadaptatie en infrastructuur) juist leiden tot hogere kosten. Ook stikstof- en milieuregelgeving blijven onzekerheden veroorzaken en kunnen projecten vertragen of aanpassen.

De marktvraag op middellange termijn blijft sterk, maar verschuift richting betaalbaar segmenten én binnenstedelijke ontwikkelingen. Dit vergt vaker actieve regie en samenwerking met marktpartijen, wat het risicoprofiel van grondexploitaties vergroot.

Ten aanzien van de weerstandscapaciteit is het van belang dat de gemeente voldoende buffers blijft aanhouden om prijsschommelingen en vertragingen op te vangen. Daarom wordt er gewerkt met conservatieve ramingen en wordt de buffer berekend met scenario-analyses (bijvoorbeeld; wat gebeurt er als de 2% harder stijgen dan verwacht). Bij nieuwe grondexploitaties is voorzichtigheid geboden: fasering, flexibiliteit en risicospreiding zijn cruciaal om financiële tegenvallers te beperken en adaptief te kunnen inspelen op veranderende marktomstandigheden.

Kengetal risico's grondexploitatie

In de Paragraaf Weerstandsvermogen gaan we ook in op het kengetal dat een inschatting geeft van de risico's grondexploitatie. Hieronder staan in een tabel de onderliggende bedragen die tot het kengetal leiden. Het kengetal is de totale boekwaarde van alle grondcomplexen gedeeld door de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Dit geeft een percentage. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico van de grondexploitatie.

Kengetal Risico's Grondexploitatie	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
(Bedragen x € 1.000)	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
A Bouwgronden in exploitatie	26.006	21.561	14.238	12.912	17.087	15.138
B Totale baten	413.826	378.560	393.624	382.206	377.786	380.852
A / B x 100%	**6,28%**	**5,70%**	**3,62%**	**3,38%**	**4,52%**	**3,97%**

Uit de tabel blijkt dat het percentage naar verwachting eerst daalt en daarna redelijk stabiel blijft. Dit is echter bij de huidige portefeuille aan grondexploitaties. Toekomstig vast te stellen grondexploitaties worden meegewogen in de regelmatige herziening van het bedrag aan Weerstandscapaciteit. Uitbreiding van de portefeuille geeft een verhoging van het risico. Daar tegenover staat de kans op winst.

2.3.8 Paragraaf 8 Wet open overheid

Artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) bepaalt dat een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting aandacht besteedt aan de beleidsvoornemens voor de uitvoering van de wet. In de jaarstukken wordt vervolgens verslag gedaan van de uitvoering van de Woo, mede in relatie tot deze beleidsvoornemens.

In deze paragraaf worden de beleidsvoornemens van de gemeente Súdwest-Fryslân beschreven. De Woo heeft als doel overheidsinformatie beter toegankelijk te maken en de transparantie te vergroten. Dit sluit aan bij de verantwoordelijkheid van de gemeente om inwoners, bedrijven, journalisten en andere belanghebbenden inzicht te geven in het gemeentelijk handelen, de besluitvorming en de onderliggende informatie.

De uitvoering van de Woo richt zich op drie pijlers:
- Actieve openbaarmaking – informatie uit eigen beweging openbaar maken;
- Passieve openbaarmaking – informatie openbaar maken naar aanleiding van een Woo-verzoek;
- Verbetering van de informatiehuishouding – informatie duurzaam, vindbaar en toegankelijk beheren.

Met deze drie pijlers wordt gewerkt aan een open, betrouwbare en toegankelijke gemeentelijke organisatie.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking betekent dat de gemeente bepaalde informatie uit eigen beweging openbaar maakt, zonder dat daarvoor eerst een Woo-verzoek hoeft te worden ingediend. Uitgangspunt daarbij is dat inwoners en andere belanghebbenden eenvoudig toegang hebben tot informatie die inzicht geeft in het handelen en de besluitvorming van de gemeente.

De Woo kent zeventien informatiecategorieën die bestuursorganen op termijn verplicht actief openbaar moeten maken. Deze verplichting wordt landelijk gefaseerd ingevoerd in tranches. De eerste tranche is op 01-11-2024 in werking getreden.

Voor gemeenten zijn binnen tranche 1 met name de volgende informatiecategorieën relevant:
- algemeen verbindende voorschriften, zoals gemeentelijke verordeningen;
- overige besluiten van algemene strekking, zoals gemeentelijke beleidsregels of aanwijzingsbesluiten;
- informatie over organisatie en werkwijze, zoals inzicht in de inrichting, taken en bevoegdheden van de gemeentelijke organisatie;
- bereikbaarheidsgegevens, waaronder informatie over de wijze waarop inwoners en belanghebbenden contact kunnen opnemen en een Woo-verzoek kunnen indienen.

Voor de volgende fase tranche 2 vinden voorbereidingen plaats op informatiecategorieën zoals:
- ontwerpen van gemeentelijke regelgeving of besluiten van algemene strekking waarover extern advies is gevraagd;
- bij de gemeenteraad ingekomen stukken, voor zover deze geen betrekking hebben op individuele gevallen of vertrouwelijke informatie;
- vergaderstukken en verslagen van de gemeenteraad en raadscommissies;
- agenda's en besluitenlijsten van het college van burgemeester en wethouders;
- adviezen van adviescolleges of adviescommissies, voor zover deze geen betrekking hebben op individuele gevallen;
- jaarplannen en jaarverslagen over de uitvoering van gemeentelijke taken.

De doelstellingen van actieve openbaarmaking zijn:
- Meer transparantie, doordat inwoners beter inzicht krijgen in gemeentelijke besluitvorming en uitvoering;
- Versterking van democratische controle, doordat de raad, inwoners en pers informatie beter kunnen volgen en beoordelen;
- Verbetering van dienstverlening, doordat informatie sneller en eenvoudiger beschikbaar is zonder dat altijd een Woo-verzoek nodig is;
- Efficiëntere afhandeling van informatievragen door veelgevraagde informatie proactief beschikbaar te stellen;
- Versterking van vertrouwen in de overheid door openheid over gemeentelijk handelen.

Passieve openbaarmaking
Passieve openbaarmaking betreft het verstrekken van informatie naar aanleiding van een Woo-verzoek. Een Woo-verzoek kan worden ingediend door inwoners, journalisten, bedrijven, belangenorganisaties of andere belanghebbenden. Per verzoek wordt beoordeeld welke documenten onder het verzoek vallen en welke informatie openbaar kan worden gemaakt.

Bij de behandeling van Woo-verzoeken staat zorgvuldigheid centraal. Daarbij wordt openbaarheid afgewogen tegen wettelijke uitzonderingsgronden, zoals de bescherming van persoonsgegevens, bedrijfsvertrouwelijke informatie of belangen van derden. Daarnaast blijft aandacht bestaan voor duidelijke communicatie met verzoekers, onder meer door verzoeken waar nodig te preciseren.

In 2027 wordt daarom ingezet op verdere professionalisering van het Woo-proces. De in 2025 aangeschafte anonimiseringssoftware is vanaf 2026 operationeel ingezet en draagt bij aan een snellere en kwalitatief betere afhandeling van Woo-verzoeken. Daarnaast wordt verder gewerkt aan heldere werkafspraken, interne instructies en kwaliteitscontroles, zodat de betrouwbaarheid, zorgvuldigheid en tijdigheid van de behandeling van Woo-verzoeken geborgd blijven.

Ook blijft via de gemeentelijke website-informatie beschikbaar over Woo-verzoeken en de wijze waarop inwoners een verzoek kunnen indienen. Hiermee wordt de toegankelijkheid van het proces vergroot en duidelijkheid geboden aan inwoners en andere belanghebbenden.

Verbetering van de informatiehuishouding
Een goede informatiehuishouding is een belangrijke voorwaarde voor de uitvoering van de Woo. Informatiehuishouding betreft de wijze waarop informatie binnen de gemeente wordt gemaakt, ontvangen, opgeslagen, beheerd, teruggevonden, bewaard en vernietigd. Wanneer informatie goed geordend, toegankelijk en vindbaar is, kan sneller en zorgvuldiger worden gereageerd op Woo-verzoeken en kan informatie beter actief openbaar worden gemaakt.

De Woo en de Archiefwet hebben hierin een gezamenlijk doel: overheidsinformatie duurzaam, betrouwbaar en toegankelijk beheren. De Woo legt daarbij nadruk op openbaarheid en toegankelijkheid van documenten. De Archiefwet richt zich op het bewaren, beheren en vernietigen van archiefbescheiden. In de praktijk komen deze doelen samen in de dagelijkse informatiehuishouding van de gemeente.

Voor 2027 betekent dit dat de structurele verbetering van de informatiehuishouding wordt voortgezet. Dit vraagt om heldere kaders, goede digitale systemen, duidelijke verantwoordelijkheden en bewustwording bij medewerkers. Informatiebeheer is daarbij niet uitsluitend een taak van specialisten, maar onderdeel van het dagelijks functioneren van de gehele organisatie.

Verbetering van de informatiehuishouding draagt bij aan:
- betere vindbaarheid van documenten;
- snellere behandeling van Woo-verzoeken;
- zorgvuldige actieve openbaarmaking;
- beperking van risico's rondom privacy, archivering en vernietiging;
- betere overdraagbaarheid van kennis binnen de organisatie;
- versterking van transparantie en verantwoording.

Stappen richting duurzame informatiehuishouding

Een duurzame informatiehuishouding vraagt om een meerjarige inzet. Daarbij gaat het niet alleen om het voldoen aan wettelijke verplichtingen, maar ook om het versterken van de basis van de gemeentelijke informatievoorziening. Informatie moet op het juiste moment beschikbaar zijn, betrouwbaar zijn en op een zorgvuldige manier worden bewaard of vernietigd.

In 2025 is het Bewaarbeleid SWF 2025–2029 vastgesteld. Dit beleid vormt een belangrijk kader voor de wijze waarop de gemeente Súdwest-Fryslân omgaat met het bewaren en vernietigen van informatie. Het beleid ondersteunt de uitvoering van de Woo, de Archiefwet en de verdere professionalisering van de informatiehuishouding.

In de komende periode ligt de nadruk op het verder uitrollen en toepassen van het Bewaarbeleid SWF 2025–2029 binnen de organisatie. Daarbij is aandacht voor:

- Vertalen van het bewaarbeleid naar praktische werkafspraken;
- Ondersteunen van teams bij de toepassing van bewaartermijnen;
- Vergroten van bewustwording over informatiebeheer;
- Verbeteren van de aansluiting tussen werkprocessen, systemen en archivering.

Met deze stappen wordt verder gebouwd aan een toekomstbestendige informatiehuishouding. Daarmee worden niet alleen de uitvoering van de Woo, maar ook de kwaliteit van dienstverlening, besluitvorming en verantwoording versterkt.

3 Financiële begroting

3.1 Vooraf

Wat nemen we op?
In het onderdeel Financiële begroting gaan we in op de volgende onderdelen (op basis van de BBV voorschriften artikel 7, lid 3 en artikel 17 en 20):

Artikel 7, lid 3: De financiële begroting bestaat ten minste uit:
a. het overzicht van baten en lasten en de toelichting
b. de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting
c. de bijlage met overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld

In het Programmaplan (2.2), in de Paragrafen (2.3) en in de diverse bijlagen zijn al veel van de in de BBV gevraagde overzichten opgenomen. Om niet in herhaling te vallen vermelden we deze overzichten hier niet nogmaals. Wel geven we in die gevallen een verwijzing.

3.2 Overzicht van baten en lasten en de toelichting

Overzicht van baten en lasten
Voor het overzicht van de baten en lasten wordt verwezen naar het Totaaloverzicht zoals opgenomen in het Programmaplan (Paragraaf 2.2).

Vergelijking met voorgaande jaren
Een vergelijking met de gewijzigde begroting van 2026 is gemaakt in de overzichten per programma.

Gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd
Bij het opstellen van de Begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Ramingen zijn gebaseerd op bestaand beleid.
- Inflatiecorrectie: Er is in de begroting in de jaarschijf 2027 geïndexeerd op de volgende onderdelen, met de volgende indexatiepercentages (soms hebben dezelfde indexen andere waardes, vanwege een ander peilmoment):

Onderdeel	Indexatie-percentage	Toelichting
WSW loon- en prijsindexatie	Taakmutatie	De WSW is geïndexeerd conform de Meicirculaire
Normbedragen integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP)	4,3%	Conform indexatie van Bureau BDB bouwkostendata
Vergoeding kosten buitenonderhoud en aanpassing lokalen bewegingsonderwijs	5,68%	Conform index (vervangende) nieuwbouw, uitbreiding.
Klokurenvergoeding bewegingsonderwijs	3,0%	Conform index vergoeding materiële instandhouding lokalen bewegingsonderwijs
Subsidiebedragen loonsomgevoelige organisaties	3,04%	Conform CAO indexatie en indexcijfer BBP in de verhouding 55%/45%
Subsidiebedragen niet-loonsomgevoelige organisaties	2,5%	Conform indexcijfer BBP (Bruto Binnenlands Product)
Zwembaden It Rak en De Klomp	2,1%	CPI (Consumentenprijsindex)
Ondernemersfonds	2,5%	Conform indexcijfer BBP
Loonkosten Stichting Sociaal Collectief	2,8525% 3%	Conform CAO indexatie en tredeverhoging
Sociaal Domein Fryslân (SDF)		Conform begroting SDF
Individuele Inkomenstoeslag	2,5%	Conform indexcijfer BBP
Bijdrageregeling Minima	2,5%	Conform indexcijfer BBP

Bijdrage AV Frieso	2,14%	Conform begroting VWS, Miljoenennota 2026
Jeugd	3,50% 3,76%	Conform OVA (Overheids-bijdrage in de Arbeidskosten-ontwikkeling) en PPC (Prijs Particuliere Consumptie) in de verhouding 75%/25% of in de verhouding 90%/10%
Jeugd - Algemeen	3,96% 2,00%	Conform OVA of conform CPI (Consumentenprijsindex)
Jeugd - GI	3,76%	Conform OVA en CPI in de verhouding 90%/10%
Jeugd pgb	3,76%	Conform OVA en PPC in de verhouding 90%/10%
Landelijke indexering	3,96%	Conform OVA
Leerlingenvervoer	4,00%	Conform NEA index (maatstaf voor de kostenontwikkelingen in de transport- en taxibranche)
Veiligheidsregio	3,76%	Conform OVA en PPC in de verhouding 90%/10%
Wmo - GI	3,76%	Conform OVA en PPC in de verhouding 90%/10%
Wmo BG	3,67% 3,76%	Conform OVA en CPI in de verhouding 85%/15%, of Conform OVA en PPC in de verhouding 90%/10%
Wmo HH	3,50%	Conform de CAO VVT (Verzorging, Verpleging, Thuiszorg en Jeugdgezondheidszorg)
Wmo hulpmiddelen	2,00%	Conform CPI
Wmo pgb	3,76%	Conform OVA en PPC in de verhouding 90%/10%
Wmo vervoer	4,00%	Conform NEA index
Wmo woonvoorzieningen	2,00%	Conform CPI
Energie- en brandstofprijzen		Eigen inschatting van ervaren prijsstijgingen
GR Marrekrite	3%	Standaard indexatie
GR FUMO	Personeel: 4,2% Periodieken: 1% Materieel: 2,2%	Conform loon- en prijsindexatie CPB (Centraal Plan Bureau)
Kapitaalgoederen	1,1%	GWW-index (Grond-, Weg- en Waterbouw)
Inhuur dienstverlening bruggen, havens en groen	2,8525%	Conform CAO indexatie
VNG-contributie en GGU-bijdrage	22,6%	Inhaalslag over meerdere jaren.
Salarisontwikkeling	2,8525%	Conform CAO indexatie
GR Veiligheidsregio Fryslân	Materieel: 2,5% Personeel: 3,5%	Conform CPI Conform loonvoet sector overheid
IT budgetten	6%	Conform onderhouds-contracten (gemiddelde)
Overige inkoopbudgetten	2,5% Inhuur: 2,8525%	Conform indexcijfer BBP Conform CAO indexatie
Belastinginkomsten (Onroerendezaakbelastingen (OZB), Forensenbelasting, Parkeerbelasting, Precariobelasting, Roerende zaakbelasting (RZB), Lig- en staangeld en Grafrechten).	2,5%	Conform indexcijfer BBP
Afvalstoffenheffing, diverse percentages	2,8525% 6% 4,1%	Conform CAO indexatie Conform Omrin Conform NEA index.
Rioolheffing, diverse percentages	2,8525% 1,1%	Conform CAO indexatie Conform Kapitaalgoederen

- Voor de jaren 2028-2030 worden constante prijzen gehanteerd.
- De wijzigingen van de Begroting 2026 zijn verwerkt in deze begroting tot 10 maart 2026, en zijn inclusief de wijzigingen 1, 2, 5, 6, 7, 10 en 11.
- Renteomslag percentage voor 2026 is berekend op 1,29%.
- In de meerjarenraming zijn stelposten opgenomen voor: “Eigen bijdrage Jeugdzorg” en “Sturen op trajectduur jeugdzorg”. Deze stelposten zaten ook vorig jaar al in de meerjarenraming. De bedragen voor de jaarschijf 2030 zijn gelijk aan de bedragen voor de jaarschijf 2029.

Overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten per programma
Het resultaat bestaat uit een structureel en een incidenteel deel. Een totaaloverzicht hiervan is al eerder opgenomen (Paragraaf 1.2).

Hierna geven we een nader inzicht in de geraamde incidentele baten en lasten. Het verwachte incidentele jaarsaldo komt overeen met de tabellen in de paragrafen 1.2 en 2.2.

Incidentele lasten en baten per programma (x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten				
Programma Sociaal				
Kansrijk spoor: Proces aanvraag levensonderhoud (6k)	-100	0	0	0
Programma Ruimte				
Kansrijk spoor: Nota kostenverhaal (8b)	-30	0	0	0
FUMO incidentele bijdrage	-49	0	0	0
Overzichten				
Inrichting en borging informatiebeveiliging	-55	0	0	0
Mutaties reserves				
Demarcatie Cultuur Kwartier Sneek (programma Sociaal)	-125	-125	-125	-125
Voeding Ontwikkelfonds (programma Bestuur)	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Versterking gemeentelijke dienstverlening	-369	0	0	0
Subtotaal lasten	**-1.728**	**-1.125**	**-1.125**	**-1.125**
Baten				
Programma Ruimte				
Verkoop snippergroen en gebouwen	440	440	440	440
Opbrengst bouwgrondexploitatie	250	250	250	250
Subtotaal baten	**690**	**690**	**690**	**690**
Totaal verwacht jaarsaldo (incidenteel)	**-1.038**	**-435**	**-435**	**-435**
Mutaties reserves				
Saldo begroting (t.l.v. de algemene reserve)	-495	-4.883	-5.304	-2.426

Toelichting op de incidentele lasten en baten
- De posten betreffende de Kansrijke sporen betreffen incidentele investeringen om de structurele besparingen te kunnen realiseren.
- FUMO betreft een incidentele bijdrage aan de FUMO conform de Ontwerpbegroting FUMO 2027.
- Inrichting en borging informatiebeveiliging betreft een incidentele inzet in 2027 voor de initiële inrichting, implementatie en opbouw van informatiebeveiligingssystemen.
- De posten Demarcatie Cultuur Kwartier Sneek, Voeding Ontwikkelfonds en Versterking gemeentelijke dienstverlening betreffen verrekeningen met reserves, niet zijnde een reserve voor kapitaallasten. Volgens de regelgeving dient dit als incidenteel te worden aangemerkt.

- Verkoop snippergroen en gebouwen en Opbrengst bouwgrondexploitatie betreft de verkoopopbrengsten van genoemde zaken. Vanwege de niet onbeperkte voorraad is dit naar zijn aard een incidentele opbrengst.

Overzicht van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves
In onderstaande tabel geeft een overzicht zijn de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.
De onderstaande mutaties betreffen structurele onttrekkingen aan reserves kapitaallasten.

Overzicht structurele mutaties in reserves (x € 1.000)		2027	2028	2029	2030
Baten					
Mutaties reserves					
Reserve kapitaallasten programma Sociaal		327	250	250	250
Reserve kapitaallasten programma Ruimte		470	456	436	338
Reserve kapitaallasten Overzichten		18	18	18	18
	Totaal	**816**	**724**	**705**	**606**

Voor een totaaloverzicht van alle mutaties in de reserves verwijzen wij naar Paragraaf 2.2.5.

3.3 Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

Raming van de financiële gevolgen
Een raming van de financiële gevolgen van het beleid dat in de programma's is opgenomen is al opgenomen in de programma's zelf (onder het kopje "Wat mag het kosten?").

Geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar
De geprognostiseerde begin- en eindbalans is opgenomen in Bijlage A.

EMU-saldo
De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in Bijlage B.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten
Er is een overzicht opgenomen in de Paragraaf Bedrijfsvoering (Paragraaf 2.3.5).

Investeringen in economisch nut en maatschappelijk nut
Een overzicht van de begrote investeringen is opgenomen in het Investeringsprogramma (Bijlage C)

De financiering
Voor inzicht in de financiering verwijzen wij naar de paragraaf Financiering (Paragraaf 2.3.4).

Stand en verloop reserves en voorzieningen
Een overzicht van het verwachte verloop van de reserves en voorzieningen voor de begrotingsjaren 2022-2026 is opgenomen in Bijlage D.

Toelichting op de financiële positie
De gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd zijn al opgenomen in de voorgaande Paragraaf 3.2.

3.4 Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld

Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld
Een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in Bijlage E.

4 Bijlagen

Bijlage A	Geprognosticeerde balans bij de Programmabegroting 2027
Bijlage B	Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo
Bijlage C	Investeringsprogramma
Bijlage D	Overzicht reserves en voorzieningen
Bijlage E	Overzicht van de baten en lasten per taakveld
Bijlage F	Overzicht subsidieontvangers
Bijlage G	Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2027-2030
Bijlage H	Overzicht kengetallen

4.1 Bijlage A Geprognosticeerde balans

	T-2	T-1	T	T+1	T+2	T+3	
Activa	**31-12-2025**	**31-12-2026**	**31-12-2027**	**31-12-2028**	**31-12-2029**	**31-12-2030**	
(im) Materiele vaste activa	246.448	337.751	388.200	396.172	408.025	338.432	
Financiële vaste activa: Kapitaalvestrekkingen	6.205	6.102	6.205	6.205	6.205	6.205	
Financiële vaste activa: Leningen	16.649	14.676	8.233	6.699	5.117	3.955	
Financiële vaste activa: Uitzetingen > 1 jaar	3.086	3.000	2.731	2.690	2.648	2.607	+
Totaal Vaste Activa	**272.388**	**361.529**	**405.369**	**411.766**	**421.995**	**351.199**	
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	26.044	21.606	16.668	14.588	17.948	15.968	
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	29.806	22.926	29.806	29.806	29.806	29.806	
Uitzettingen <1 jaar	658	15.830	15.830	15.830	15.830	15.830	
Liquide middelen	32	33	32	32	32	32	
Overlopende activa	12.233	12.729	12.233	12.233	12.233	12.233	+
Totaal Vlottende Activa	**68.773**	**73.124**	**74.569**	**72.489**	**75.849**	**73.869**	
Totaal Activa	**341.161**	**434.653**	**479.938**	**484.255**	**497.844**	**425.068**	

Passiva	**31-12-2025**	**31-12-2026**	**31-12-2027**	**31-12-2028**	**31-12-2029**	**31-12-2030**	
Eigen vermogen	82.581	72.254	83.422	78.576	73.692	71.784	
Voorzieningen	27.201	20.542	23.170	21.883	23.043	24.628	
Vaste schuld	143.866	143.866	130.047	136.645	136.519	131.044	+
Totaal Vaste Activa	**253.648**	**236.663**	**236.639**	**237.104**	**233.253**	**227.456**	
Vlottende schuld	42.960	168.627	198.746	202.598	220.038	153.059	
Overlopende passiva	44.553	29.363	44.553	44.553	44.553	44.553	+
Totaal vlottende Passiva	**87.513**	**197.990**	**243.299**	**247.151**	**264.591**	**197.612**	
Totaal Passiva	**341.161**	**434.653**	**479.938**	**484.255**	**497.844**	**425.068**	

4.2 Bijlage B Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo

We geven hier de berekening van het EMU-saldo. Meer informatie over het saldo vindt u in Hoofdstuk 2, Paragraaf 4 “Financiering”.

	Omschrijving	2026 x € 1000,- volgens realisatie tot en met sept. 2025, aangevuld met resterende periode	2027 x € 1000,- volgens begroting 2025	2028 x € 1000,- volgens begroting 2026
1.	Exploitatie vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17C)	6.198	1.044	-4.422
2.	Mutatie (im)materiele vaste activa	91.303	50.449	7.972
3.	Mutatie voorzieningen	-6.659	2.627	-1.287
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-4.438	-4.938	-2.080
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiele vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo		**-87.326**	**-41.840**	**-11.601**

4.3 Bijlage C Investeringsprogramma

Met het vaststellen van de begroting stelt de raad ook het investeringsprogramma 2027 vast. We hebben de kapitaallasten, zoals die uit de investeringen voortvloeien, in de begroting opgenomen.

omschrijving (bedragen x € 1.000)	afschr.	jaar	2027		2028		2029		2030	
			Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten
Renovatie sportvelden t/m 2026	15	2026	104			8		8		8
Renovatie sportvelden 2027	15	2027	231			18		18		18
Renovatie sportvelden 2028	15	2028			231			18		18
Renovatie sportvelden 2029	15	2029					231			18
Renovatie sportvelden 2030	15	2030							231	
Bedrijfsmiddelen Sport	8	2026	120			17		17		17
Bedrijfsmiddelen Sport	8	2029					25			3
Bedrijfsmiddelen Sport	8	2030							25	
Taakveld Sportaccommodaties		totaal	455	-	231	43	256	62	256	83
Renovatie sportaccommodaties 2027	25	2027	149			8		8		8
Renovatie sportaccommodaties 2028	25	2028			149			8		8
Renovatie sportaccommodaties 2029	25	2029					149			8
Renovatie sportaccommodaties 2030	25	2030							149	
Taakveld Sportaccommodaties		totaal	149	-	149	8	149	16	149	24
Nieuw bouw Onderwijshuisvesting PO t/m 2026	50	2026	8.169			269		269		269
Nieuw bouw Onderwijshuisvesting PO 2027	50	2027	3.465			114		114		114
Nieuw bouw Onderwijshuisvesting PO 2028	50	2028			3.465			114		114
Nieuw bouw Onderwijshuisvesting PO 2029	50	2029					3.465			114
Nieuw bouw Onderwijshuisvesting PO 2030	50	2030							3.465	
Renovatie/vernieuw bouw PO t/m 2026	40	2026	2.579			98		98		98
Renovatie/vernieuw bouw PO 2027	40	2027	2.690			102		102		102
Renovatie/vernieuw bouw PO 2028	40	2028			2.690			102		102
Renovatie/vernieuw bouw PO 2029	40	2029					2.690			102
Renovatie/vernieuw bouw PO 2030	40	2030							2.690	
Taakveld Onderwijshuisvesting PO		totaal	16.902	0	6.154	582	6.154	798	6.154	1.014
Onderwijshuisvesting VO t/m 2026	50	2026	9.352			308		308		308
Onderwijshuisvesting VO 2027	50	2027	1.460			48		48		48
Onderwijshuisvesting VO 2028	50	2028			1.460			48		48
Onderwijshuisvesting VO 2029	50	2029					1.460			48
Onderwijshuisvesting VO 2030	50	2030							1.460	
Taakveld Onderwijshuisvesting VO*		totaal	10.812	-	1.460	356	1.460	404	1.460	452
Taakveld Onderwijshuisvesting Totaal		totaal	27.714	0	7.615	938	7.615	1.202	7.615	1.466
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen t/m 2026	25	2026	547	29		29		29		29
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen t/m 2026	25	2026	2.942			156		156		156
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen 2027	25	2027	1.391			74		74		74
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen 2028	25	2028			1.391			74		74
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen 2029	25	2029					1.391			74
Verduurzaming ontmoetingsplaatsen 2030	25	2030							1.391	
Taakveld Samenkracht en burgerparticipatie		totaal	4.880	29	1.391	258	1.391	332	1.391	405
Bedrijfsmiddelen Sociaal Domein	8	2026	40			6		6		6
Bedrijfsmiddelen Sociaal Domein	8	2029					5			1
Bedrijfsmiddelen Sociaal Domein	8	2030							5	
Taakveld Inkomensregelingen		totaal	40	-	-	6	5	6	5	6
Totaal programma 1			**33.238**	**29**	**9.386**	**1.253**	**9.416**	**1.617**	**9.416**	**1.985**

* Toelichting op Onderwijshuisvesting VO:
Op het Investeringsprogramma is sinds 2020 voor Onderwijshuisvesting Voortgezet Onderwijs (VO) een gemiddeld investeringsbedrag opgenomen van (op dit moment) €1.460.000. Dit is opgenomen met het oog op mogelijke toekomstige investeringen in onderhuisvesting Voortgezet Onderwijs in Bolsward, Koudum of Sneek. De toekomstige investeringen bevinden zich buiten de scope van de meerjarenraming van het Investeringsplan en buiten de scope van het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Hoewel we nu nog niet weten welke investeringen er precies op ons af komen, weten we wel dat er ooit investeringen nodig zullen zijn. Dat zullen dan ook forse investeringen zijn, vandaar dat we nu al jaarlijks een gemiddeld bedrag hiervoor begroten. Daarmee ontstaat een beschikbaar investeringsbedrag dat te zijner tijd kan worden ingezet. Het huidige jaarlijkse bedrag is ontstaan in de Programmabegroting 2020, door het voordeel van een temporisering van investeringen in Primair Onderwijs (PO) over te hevelen naar VO. Het nu beschikbare bedrag zal ook worden betrokken bij de verdere uitwerking van de komende investering in onderwijshuisvesting in Sneek.

omschrijving (bedragen x € 1.000)	afschr.	jaar	2027		2028		2029		2030	
			Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten
Ontsluiting De Hemmen	40	2026	799	30		30		30		30
Taakveld Verkeer en vervoer		totaal	799	30	-	30	-	30	-	30
Onveilige verkeerssituaties t/m 2026	15	2026	3.000			239		239		239
Onveilige verkeerssituaties 2027	15	2027	1.000			80		80		80
Onveilige verkeerssituaties 2028	15	2028			1.000			80		80
Onveilige verkeerssituaties 2029	15	2029					1.000			80
Onveilige verkeerssituaties 2030	15	2030							1.000	
Realiseren fietspaden t/m 2026	25	2026	2.175			115		115		115
Realiseren fietspaden 2027	25	2027	1.000			53		53		53
Realiseren fietspaden 2028	25	2028			1.000			53		53
Realiseren fietspaden 2029	25	2029					1.000			53
Realiseren fietspaden 2030	25	2030							1.000	
Transferpunt Oppenhuizerweg	40	2026		39		39		39		39
Verkeer Oppenhuizerweg	40	2026		21		21		21		21
Afrit A7/N7	40	2026		41		41		41		41
Fietsverbinding Exmorra	25	2026		32		32		32		32
Taakveld Verkeer en vervoer		totaal	7.175	132	2.000	618	2.000	751	2.000	883
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2026	8	2026	538			74		74		74
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2027	8	2027	120			17		17		17
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2027	5	2028			320			68		68
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2028	8	2028			40			6		6
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2029	8	2029					424			58
Bedrijfsmiddelen Schoon, Water, Wegen 2030	8	2030							424	
Taakveld Verkeer en vervoer		totaal	658	-	360	91	424	164	424	223
Bedrijfsmiddelen Straatreiniging 2029	5	2029					293			62
Bedrijfsmiddelen Straatreiniging 2030	5	2030							293	
Taakveld Afval		totaal	-	-	-	-	293	-	293	62
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2024	8	2025	124			17		17		17
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2026	8	2026	40			6		6		6
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2029	5	2029							5	1
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2029	8	2029							21	3
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2030	5	2030								
Bedrijfsmiddelen Vastgoed 2030	8	2030								
Taakveld Wonen en bouwen		totaal	164	-	-	23	-	23	26	27
Bedrijfsmiddelen Handhaving en Toezicht 2025	8	2025	50			7		7		7
Bedrijfsmiddelen Handhaving en Toezicht 2028	8	2028			41			6		6
Bedrijfsmiddelen Handhaving en Toezicht 2029	8	2029					35			5
Bedrijfsmiddelen Handhaving en Toezicht 2030	8	2030							35	
Taakveld Milieubeheer		totaal	50	-	41	7	35	13	35	17
Bedrijfsmiddelen Begraafplaats 2025	8	2025	11			2		2		2
Bedrijfsmiddelen Begraafplaats 2029	5	2029					3			1
Bedrijfsmiddelen Begraafplaats 2029	8	2029					18			2
Bedrijfsmiddelen Begraafplaats 2030	5	2030							3	
Bedrijfsmiddelen Begraafplaats 2030	8	2030							18	
Taakveld Begraafplaatsen en crematoria		totaal	11	-	-	2	21	2	21	5
Bijdrage sluis Kornwerderzand 2026	50	2026	250	8		8		8		8
Taakveld Economische havens en waterwegen		totaal	250	8	-	8	-	8	-	8
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2025	8	2025	375			52		52		52
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2026	8	2026	756			104		104		104
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2027	8	2027	965			133		133		133
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2028	8	2028			207			29		29
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2029	8	2029					950			131
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2030	8	2030							950	
Taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie		totaal	2.096	-	207	289	950	318	950	449
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2026	5	2026	118			25		25		25
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2028	5	2028			521			111		111
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2029	5	2029					508			108
Bedrijfsmiddelen Openbaar groen 2030	5	2030							508	
Taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie		totaal	118	-	521	25	508	136	508	244
Bedrijfsmiddelen Riolering 2027	8	2027	80			11		11		11
Bedrijfsmiddelen Riolering 2029	8	2029					20			3
Bedrijfsmiddelen Riolering 2030	8	2030							20	
Taakveld Riolering		totaal	80	-	-	11	20	11	20	14
Bedrijfsmiddelen Afval 2027	8	2027	460			63		63		63
Bedrijfsmiddelen Afval 2028	8	2028			825			114		114
Bedrijfsmiddelen Afval 2029	8	2029					1.064			147
Bedrijfsmiddelen Afval 2030	8	2030							1.064	
Taakveld Afval		totaal	460	-	825	63	1.064	177	1.064	324
Renovatie kapitaalgoederen t/m 2026	35	2026	550	23		23		23		23
Renovatie kapitaalgoederen 2027	35	2027	6.000			249		249		249
Renovatie kapitaalgoederen 2028	35	2028			7.000			290		290
Renovatie kapitaalgoederen 2029	35	2029					8.000			332
Renovatie kapitaalgoederen 2030	35	2030							8.000	
Totaal Bruggen, tunnels en aquaducten		totaal	6.550	23	7.000	272	8.000	562	8.000	894
Totaal programma 2			**18.411**	**193**	**10.954**	**1.439**	**13.315**	**2.194**	**13.341**	**3.180**

omschrijving (bedragen x € 1.000)	afschr.	jaar	2027		2028		2029		2030	
			Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten	Investeringen	Kapitaallasten
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2026 en eerder	25	2026	1.300	69		69		69		69
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2026 en eerder	25	2026	10.076			533		533		533
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2027	25	2027	2.000			106		106		106
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2028	25	2028			2.000			106		106
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2029	25	2029					2.000			106
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2030	25	2030							2.000	
Taakveld Bestuur**		totaal	13.376	69	2.000	708	2.000	813	2.000	919
Bedrijfsmiddelen Openbare Orde 2028	8	2028			141			19		19
Bedrijfsmiddelen Openbare Orde 2029	8	2029					55			8
Bedrijfsmiddelen Openbare Orde 2030	8	2030							55	
Taakveld Openbare orde en veiligheid		totaal	-	-	141	-	55	19	55	27
Totaal programma 3			**13.376**	**69**	**2.141**	**708**	**2.055**	**833**	**2.055**	**946**
Vervanging koffieautomaten 2027	5	2026	100			21		21		21
Vervangen basisinfrastructuur - netwerk en verbi	5	2026	225			48		48		48
Vervangen basisinfrastructuur - netwerk en verbi	5	2027	225			48		48		48
Vervangen basisinfrastructuur - ICT infrastructuu	5	2027	200			43		43		43
Vervangen werkplekken 2027	4	2027	600			158		158		158
Vervangen basisinfrastructuur - netwerk en verbi	5	2028			225			48		48
Vervangen basisinfrastructuur - ICT infrastructuu	5	2028			200			43		43
Vervangen werkplekken 2028	4	2028			350			92		92
Vervangen basisinfrastructuur - netwerk en verbi	5	2029					225			48
Vervangen basisinfrastructuur - ICT infrastructuu	5	2029					200			43
Vervangen werkplekken 2029	4	2029					420			110
Vervangen basisinfrastructuur - netwerk en verbi	5	2030							-	
Vervangen basisinfrastructuur - ICT infrastructuu	5	2030							200	
Vervangen werkplekken 2030	4	2030							1.255	
Taakveld Overhead		totaal	1.350	-	775	317	845	500	1.455	701
Verduurzaming gebouw en nu nog buiten centrale	25	2026	305			16		16		16
Taakveld Overhead		totaal	305	-	-	16	-	16	-	16
Bedrijfsmiddelen Overhead 2025	8	2025	173			24		24		24
Bedrijfsmiddelen Overhead 2027	8	2027	35			5		5		5
Bedrijfsmiddelen Overhead 2029	8	2029					184			25
Bedrijfsmiddelen Overhead 2030	8	2030							184	
Taakveld Overhead		totaal	208	0	0	29	184	29	184	54
Totaal Overzichten			**1.863**	**0**	**775**	**362**	**1.029**	**545**	**1.639**	**771**
Totaal t.l.v. exploitatie begroting 2027-2030			66.888	291	23.255	3.762	25.815	5.188	26.451	6.882

** Toelichting op het op het Investeringsprogramma opgenomen bedrag voor het Ontwikkelfonds:

Ontwikkelfonds	Besluit	t/m 2026	2027	2028	2029	2030
Te activeren		**22.300.000**	**2.000.000**	**2.000.000**	**2.000.000**	**2.000.000**
Beschikbaar krediet/ In besluitvormingstraject		6.292.751	-	-	-	-
Bolsward-west (ontsluiting)	RB apr'19	800.000				
De Hemmen III	RB nov'18	2.400.000				
Aanpassing recreatiegebied rondom De Hemmen III	RB nov'18	400.000				
Hoogspanning Pasveer voorbereidingskrediet	RB jul '21	107.251				
Sneek Stationsgebied	RB Jul'20	895.000				
	RB jul '22					
Bolsward-west (ontsluiting)	RB Jun '23	290.500				
Flexaterrein	RB dec '24	1.400.000				
	-					
Nog te verwerken in IP	-	250.000				
Voorbereidingskrediet Sporthart Bolsward	RB okt 25	250.000				
	-					
Gereserveerde bedragen	-	3.125.000				
IJsselmeeropgave (gereserveerd)	RB sep '22	2.250.000				
Regiodeal	RB febr 25	875.000				
Afgeronde projecten		4.631.000				
Gelabeld			2.000.000	-	-	-
Sporthart Bolsward	RB mei '24		1.000.000			
koppelkansen sportvoorzieningen	OA 19-23		1.000.000			
		-				
		-				
Nog beschikbaar te activeren		8.001.249	8.001.249	10.001.249	12.001.249	14.001.249

Bedrag op het Investeringsprogramma is € 13.376.249

Om de aansluiting met dit Investeringsprogramma te krijgen moeten de volgende bedragen bij elkaar opgeteld of afgetrokken worden:

- Te activeren t/m 2026: € 22.300.000
- Bij: Toevoeging jaar 2027: € 2.000.000
- Af: Beschikbaar krediet/In besluitvorming: € 6.292.751
- Af: Afgeronde projecten: € 4.631.000

Totaal beschikbaar per 2027: € 13.376.249

4.4 Bijlage D Overzicht reserves en voorzieningen

	Naam reserve of voorziening		Dienstjaar (2026)		
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
108	Algemene reserve	22.748.940	18.338.135	11.277.462	29.809.613
Totaal algemene reserves		22.748.940	18.338.135	11.277.462	29.809.613
Bestemmingsreserves					
110	Reserve rekeningsaldo	13.165.907	-	13.165.907	-0
119	Reserve kapitaalgoederen	620.000	35.000	-	655.000
120	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	1.038.484	17.850	-	1.056.334
139	Reserve onderhoud gebouwen	905.864	-	-	905.864
142	Reserve ontwikkelfonds	1.365.496	1.000.000	-	2.365.496
146	Reserve Demarcatie CKS Sneek	375.000	125.000	-	500.000
147	Reserve Wegen en Water	257.000	-	-	257.000
148	Reserve Onderhoud Sportaccommodaties	-	-	-	-
264	Reserve resultaat grondcomplexen	364.000	-	-	364.000
390	Reserve kredieten - kapitaallasten	12.261.929	-	-	12.261.929
391	Reserve kredieten - programma 1	21.498.743	6.506.627	382.297	27.623.073
392	Reserve kredieten - programma 2	6.278.467	590.778	1.112.147	5.757.098
393	Reserve kredieten - programma 3	30.000	-	-	30.000
394	Reserve kredieten - programma overzichten	1.670.970	891.000	909.174	1.652.796
Totaal bestemmingsreserves		59.831.859	9.166.255	15.569.525	53.428.589
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	616.445	-		616.445
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.204.976	197.421		8.402.397
444	Voorziening lening vastgoed Sneek	477.601	50.000	-	527.601
439	Voorziening riolering SWF	13.397.152	3.210.654	5.086.407	11.521.399
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-
447	Voorziening knelpunten personeel	230.239	109.381	-	339.620
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
458	Voorziening parkeerwissel	123.000	39.256		162.256
460	Voorziening spaarverlof	3.165.314	-	-	3.165.314
461	Voorziening RVU	317.422	-	-	317.422
Totaal voorzieningen		26.708.538	3.606.712	5.086.407	25.228.843
Totaalgeneraal		109.289.337	31.111.102	31.933.394	108.467.045

	Naam reserve of voorziening		Dienstjaar (2027)		
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
108	Algemene reserve	29.809.613	543.156	1.038.000	29.314.769
Totaal algemene reserves		29.809.613	543.156	1.038.000	29.314.769
Bestemmingsreserves					
110	Reserve rekeningsaldo	-0	-	-	-0
119	Reserve kapitaalgoederen	655.000	-	-	655.000
120	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	1.056.334	-	-	1.056.334
139	Reserve onderhoud gebouwen	905.864	-	-	905.864
142	Reserve ontwikkelfonds	2.365.496	1.000.000		3.365.496
146	Reserve Demarcatie CKS Sneek	500.000	125.000	-	625.000
147	Reserve Wegen en Water	257.000	-	-	257.000
148	Reserve Onderhoud Sportaccommodaties	-	-	-	-
264	Reserve resultaat grondcomplexen	364.000	-	-	364.000
390	Reserve kredieten - kapitaallasten	12.261.929	-	-	12.261.929
391	Reserve kredieten - programma 1	27.623.073	369.000	327.197	27.664.876
392	Reserve kredieten - programma 2	5.757.098	-	470.194	5.286.904
393	Reserve kredieten - programma 3	30.000	-	-	30.000
394	Reserve kredieten - programma overzichten	1.652.796		18.174	1.634.622
Totaal bestemmingsreserves		53.428.589	1.494.000	815.565	54.107.024
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	616.445	-	-	616.445
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.402.397	197.421	-	8.599.818
444	Voorziening lening vastgoed Sneek	527.601	50.000	-	577.601
439	Voorziening riolering SWF	11.521.399	2.911.153	5.327.083	9.105.469
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-
447	Voorziening knelpunten personeel	339.620	109.381	-	449.001
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
458	Voorziening parkeerwissel	162.256	-	-	162.256
460	Voorziening spaarverlof	3.165.314	-	-	3.165.314
461	Voorziening RVU	317.422	-	-	317.422
Totaal voorzieningen		25.228.843	3.267.955	5.327.083	23.169.715
Totaalgeneraal		108.467.045	5.305.111	7.180.648	106.591.508

	Naam reserve of voorziening		Dienstjaar (2028)		
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
108	Algemene reserve	29.314.769	-	4.882.986	24.431.783
Totaal algemene reserves		29.314.769	-	4.882.986	24.431.783
Bestemmingsreserves					
110	Reserve rekeningsaldo	-0	-	-	-0
119	Reserve kapitaalgoederen	655.000	-	-	655.000
120	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	1.056.334	-	-	1.056.334
139	Reserve onderhoud gebouwen	905.864	-	-	905.864
142	Reserve ontwikkelfonds	3.365.496	1.000.000	-	4.365.496
146	Reserve Demarcatie CKS Sneek	625.000	125.000	-	750.000
147	Reserve Wegen en Water	257.000	-	-	257.000
148	Reserve Onderhoud Sportaccommodaties	-	-	-	-
264	Reserve resultaat grondcomplexen	364.000			
390	Reserve kredieten - kapitaallasten	12.261.929	-	-	12.261.929
391	Reserve kredieten - programma 1	27.664.876	-	250.068	27.414.808
392	Reserve kredieten - programma 2	5.286.904	-	455.925	4.830.979
393	Reserve kredieten - programma 3	30.000	-	-	30.000
394	Reserve kredieten - programma overzichten	1.634.622	-	18.174	1.616.448
Totaal bestemmingsreserves		54.107.024	1.125.000	724.167	54.143.857
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	616.445	-	-	616.445
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.599.818	197.421	-	8.797.239
444	Voorziening lening vastgoed Sneek	577.601	50.000	-	627.601
439	Voorziening riolering SWF	9.105.469	3.683.528	5.327.083	7.461.914
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-
447	Voorziening knelpunten personeel	449.001	109.381	-	558.382
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
458	Voorziening parkeerwissel	162.256	-	-	162.256
460	Voorziening spaarverlof	3.165.314	-	-	3.165.314
461	Voorziening RVU	317.422	-	-	317.422
Totaal voorzieningen		23.169.715	4.040.330	5.327.083	21.882.962
Totaalgeneraal		106.591.508	5.165.330	10.934.236	100.458.602

	Naam reserve of voorziening		Dienstjaar (2029)		
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
108	Algemene reserve	24.431.783	-	5.304.457	19.127.326
Totaal algemene reserves		24.431.783	-	5.304.457	19.127.326
Bestemmingsreserves					
110	Reserve rekeningsaldo	-0	-	-	-0
119	Reserve kapitaalgoederen	655.000	-	-	655.000
120	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	1.056.334	-	-	1.056.334
139	Reserve onderhoud gebouwen	905.864	-	-	905.864
142	Reserve ontwikkelfonds	4.365.496	1.000.000	-	5.365.496
146	Reserve Demarcatie CKS Sneek	750.000	125.000	-	875.000
147	Reserve Wegen en Water	257.000	-	-	257.000
148	Reserve Onderhoud Sportaccommodaties	-	-	-	-
264	Reserve resultaat grondcomplexen	-	-	-	-
390	Reserve kredieten - kapitaallasten	12.261.929	-	-	12.261.929
391	Reserve kredieten - programma 1	27.414.808	-	250.068	27.164.740
392	Reserve kredieten - programma 2	4.830.979	-	436.418	4.394.561
393	Reserve kredieten - programma 3	30.000	-	-	30.000
394	Reserve kredieten - programma overzichten	1.616.448	-	18.174	1.598.274
Totaal bestemmingsreserves		54.143.857	1.125.000	704.660	54.564.197
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	616.445	-	-	616.445
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.797.239	197.421	-	8.994.660
444	Voorziening lening vastgoed Sneek	627.601	50.000	-	677.601
439	Voorziening riolering SWF	7.461.914	4.190.966	3.388.000	8.264.880
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-
447	Voorziening knelpunten personeel	558.382	109.381	-	667.763
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
458	Voorziening parkeerwissel	162.256	-	-	162.256
460	Voorziening spaarverlof	3.165.314	-	-	3.165.314
461	Voorziening RVU	317.422	-	-	317.422
Totaal voorzieningen		21.882.962	4.547.768	3.388.000	23.042.730
Totaalgeneraal		100.458.602	5.672.768	9.397.117	96.734.253

	Naam reserve of voorziening		Dienstjaar (2030)		
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
108	Algemene reserve	19.127.326	-	2.426.047	16.701.279
Totaal algemene reserves		19.127.326	-	2.426.047	16.701.279
Bestemmingsreserves					
110	Reserve rekeningsaldo	-0	-	-	-0
119	Reserve kapitaalgoederen	655.000	-	-	655.000
120	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	1.056.334	-	-	1.056.334
139	Reserve onderhoud gebouwen	905.864	-	-	905.864
142	Reserve ontwikkelfonds	5.365.496	1.000.000	-	6.365.496
146	Reserve Demarcatie CKS Sneek	875.000	125.000	-	1.000.000
147	Reserve Wegen en Water	257.000	-	-	257.000
148	Reserve Onderhoud Sportaccommodaties	-	-	-	-
264	Reserve resultaat grondcomplexen	-	-	-	-
390	Reserve kredieten - kapitaallasten	12.261.929	-	-	12.261.929
391	Reserve kredieten - programma 1	27.164.740	-	250.068	26.914.672
392	Reserve kredieten - programma 2	4.394.561	-	337.922	4.056.639
393	Reserve kredieten - programma 3	30.000	-	-	30.000
394	Reserve kredieten - programma overzichten	1.598.274	-	18.174	1.580.100
Totaal bestemmingsreserves		54.564.197	1.125.000	606.164	55.083.033
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	616.445	-	-	616.445
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.994.660	197.421	-	9.192.081
444	Voorziening lening vastgoed Sneek	677.601	50.000	-	727.601
439	Voorziening riolering SWF	8.264.880	4.616.953	3.388.600	9.493.233
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-
447	Voorziening knelpunten personeel	667.763	109.381	-	777.144
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
458	Voorziening parkeerwissel	162.256	-	-	162.256
460	Voorziening spaarverlof	3.165.314	-	-	3.165.314
461	Voorziening RVU	317.422	-	-	317.422
Totaal voorzieningen		23.042.730	4.973.755	3.388.600	24.627.885
Totaalgeneraal		96.734.253	6.098.755	6.420.811	96.412.197

4.5 Bijlage E Overzicht van de baten en lasten per taakveld

Overzicht lasten en baten (x € 1.000)		Lasten 2027	Baten 2027	Saldo 2027
	Programma 1 - Sociaal			
5.1	Sportbeleid en activering	1.488	351	1.136
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	5.774	398	5.377
5.4	Musea	2.275	285	1.990
5.6	Media	2.870	0	2.870
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	18.691	12.173	6.517
7.1	Volksgezondheid	6.231	0	6.231
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	403	95	308
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	12.266	40	12.226
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	6.105	29	6.076
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	11.105	880	10.225
6.712	Begeleiding (WMO)	12.057	0	12.057
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	8.039	95	7.944
6.791	PGB WMO	1.046	0	1.046
6.792	PGB Jeugd	381	0	381
6.91	Coördinatie en beleid WMO	3.546	0	3.546
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	1.369	0	1.369
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	249	0	249
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	23.674	0	23.674
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	382	0	382
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	7.760	0	7.760
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	486	0	486
6.821	Jeugdbescherming	2.822	0	2.822
6.822	Jeugdreclassering	485	0	485
6.3	Inkomensregelingen	44.511	36.809	7.701
6.5	Arbeidsparticipatie	3.292	2	3.290
6.4	WSW en beschut werk	19.081	0	19.081
6.811	Beschermd wonen (WMO)	1.070	1.500	-430
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	230	0	230
4.1	Openbaar basisonderwijs	171	0	171
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	6.919	2.405	4.514
4.2	Onderwijshuisvesting	6.196	661	5.535
5.2	Sportaccommodaties	8.802	1.295	7.508
	Programma 2 - Ruimte			
8.3	Wonen en bouwen	6.750	4.147	2.603
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	709	400	309
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.686	1.016	670
3.1	Economische ontwikkeling	795	0	795
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3.4	Economische promotie	2.626	5.593	-2.967
7.4	Milieubeheer	8.370	675	7.695
0.63	Parkeerbelasting	193	2.078	-1.885
2.2	Parkeren	1.280	0	1.280
2.1	Verkeer en vervoer	29.017	456	28.561
2.3	Recreatieve havens	1.727	1.595	132
2.4	Economische havens en waterwegen	3.732	40	3.692
2.5	Openbaar vervoer	122	0	122
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	12.023	97	11.926
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	706	664	42
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	2.065	0	2.065
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.111	0	2.111
5.5	Cultureel erfgoed	1.223	27	1.196
7.2	Riolering	8.440	10.359	-1.920
7.3	Afval	10.963	14.212	-3.250
	Programma 3 - Bestuur			
0.1	Bestuur	5.485	0	5.485
0.2	Burgerzaken	3.526	2.062	1.464
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	7.447	68	7.379
1.2	Openbare orde en veiligheid	5.002	0	5.002
	Overige			
0.5	Treasury	4.507	5.861	-1.353
0.61	OZB woningen	1.517	15.417	-13.900
0.62	OZB niet-woningen	187	14.326	-14.139
0.64	Belastingen overig	388	132	256
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen	0	255.672	-255.672
0.4	Overhead	48.039	1.707	46.331
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	30	0	30
0.8	Overige baten en lasten	2.999	0	2.999
	Saldo van baten en lasten	**393.441**	**393.624**	**-184**
0.10	Mutaties reserves	1.494	1.310	184
	Resultaat	**394.935**	**394.935**	**0**

Gemeente Súdwest-Fryslân

	Lasten 2028	Baten 2028	Saldo 2028	Lasten 2029	Baten 2029	Saldo 2029	Lasten 2030	Baten 2030	Saldo 2030
5.1	1.488	351	1.136	1.488	351	1.136	1.488	351	1.136
5.3	5.637	398	5.240	5.633	398	5.235	5.628	398	5.230
5.4	2.232	285	1.947	2.189	285	1.904	2.186	285	1.901
5.6	2.869	0	2.869	2.869	0	2.869	2.868	0	2.868
6.1	18.923	12.172	6.751	19.000	12.171	6.828	19.061	12.170	6.891
7.1	6.212	0	6.212	6.206	0	6.206	6.208	0	6.208
6.22	403	95	308	403	95	308	403	95	308
6.23	12.280	40	12.240	12.300	40	12.260	12.300	40	12.260
6.60	6.105	29	6.076	6.105	29	6.076	6.105	29	6.076
6.711	11.105	880	10.225	11.105	880	10.225	11.105	880	10.225
6.712	11.154	0	11.154	5.997	0	5.997	6.336	0	6.336
6.751	6.328	95	6.233	6.339	95	6.244	6.339	95	6.244
6.791	1.046	0	1.046	1.046	0	1.046	1.046	0	1.046
6.792	381	0	381	381	0	381	381	0	381
6.91	3.546	0	3.546	3.546	0	3.546	3.546	0	3.546
6.92	1.369	0	1.369	1.369	0	1.369	1.369	0	1.369
6.714	249	0	249	249	0	249	249	0	249
6.752	23.674	0	23.674	23.674	0	23.674	23.674	0	23.674
6.753	382	0	382	382	0	382	382	0	382
6.762	7.760	0	7.760	7.760	0	7.760	7.760	0	7.760
6.763	486	0	486	486	0	486	486	0	486
6.821	2.822	0	2.822	2.822	0	2.822	2.822	0	2.822
6.822	485	0	485	485	0	485	485	0	485
6.3	44.366	36.809	7.557	44.366	36.809	7.557	44.367	36.809	7.558
6.5	3.298	2	3.296	3.305	2	3.303	3.305	2	3.303
6.4	18.911	0	18.911	18.814	0	18.814	18.037	0	18.037
6.811	1.070	1.500	-430	1.070	1.500	-430	1.070	1.500	-430
6.812	230	0	230	230	0	230	230	0	230
4.1	171	0	171	171	0	171	171	0	171
4.3	6.914	2.405	4.508	6.913	2.405	4.508	6.913	2.405	4.508
4.2	7.016	661	6.355	7.127	661	6.466	7.334	661	6.673
5.2	8.764	1.278	7.486	8.628	1.259	7.369	8.620	1.240	7.380
8.3	5.744	4.102	1.643	5.692	4.055	1.637	5.650	4.006	1.644
8.2	679	550	129	679	550	129	679	550	129
3.3	1.686	1.016	670	1.686	1.016	670	1.686	1.016	670
3.1	805	0	805	805	0	805	805	0	805
3.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.4	2.622	5.591	-2.969	2.627	5.588	-2.961	2.632	5.586	-2.954
7.4	4.738	675	4.063	4.709	675	4.034	4.709	675	4.034
0.63	193	2.078	-1.885	193	2.078	-1.885	193	2.078	-1.885
2.2	1.274	0	1.274	1.266	0	1.266	1.218	0	1.218
2.1	30.135	456	29.679	30.951	456	30.495	31.500	456	31.043
2.3	1.761	1.595	166	1.733	1.594	139	1.732	1.594	138
2.4	3.725	40	3.685	3.721	40	3.681	3.717	40	3.677
2.5	121	0	121	119	0	119	118	0	118
5.7	12.017	74	11.943	12.053	74	11.979	12.240	74	12.166
7.5	682	658	25	678	658	20	657	658	-1
0.3	2.065	0	2.065	2.065	0	2.065	2.065	0	2.065
8.1	2.111	0	2.111	2.110	0	2.110	2.110	0	2.110
5.5	1.222	27	1.195	1.221	27	1.194	1.218	27	1.191
7.2	8.699	10.788	-2.089	8.871	11.226	-2.355	8.767	11.343	-2.576
7.3	10.904	14.353	-3.449	10.913	14.494	-3.581	10.824	14.635	-3.811
0.1	5.482	0	5.482	5.482	0	5.482	5.482	0	5.482
0.2	3.526	2.062	1.464	3.101	1.538	1.564	3.101	1.538	1.564
1.1	7.489	68	7.421	7.517	68	7.450	7.507	68	7.440
1.2	4.951	0	4.951	4.960	0	4.960	4.964	0	4.964
0.5	4.026	5.542	-1.517	3.544	5.230	-1.687	3.079	4.932	-1.853
0.61	1.510	15.417	-13.907	1.510	15.417	-13.907	1.510	15.417	-13.907
0.62	187	14.223	-14.036	187	14.126	-13.939	187	13.814	-13.626
0.64	388	132	256	388	132	256	388	132	256
0.7	0	244.052	-244.052	0	240.055	-240.055	0	243.546	-243.546
0.4	46.463	1.707	44.756	47.517	1.707	45.809	47.731	1.707	46.023
0.9	30	0	30	30	0	30	30	0	30
0.8	3.775	0	3.775	3.881	0	3.881	3.987	0	3.987
	386.688	**382.206**	**4.482**	**382.671**	**377.786**	**4.884**	**382.760**	**380.852**	**1.907**
0.10	1.125	5.607	-4.482	1.125	6.009	-4.884	1.125	3.032	-1.907
	387.813	**387.813**	**0**	**383.796**	**383.796**	**0**	**383.885**	**383.885**	**0**

Gemeente Súdwest-Fryslân

4.6 Bijlage F Overzicht subsidieontvangers

Aanleiding
De gemeente mag alleen subsidie geven volgens een wettelijk voorschrift (lees: wet, verordening of subsidieregeling). Door de subsidieontvanger met naam en (maximum) bedrag in de begroting op te nemen, is voor deze subsidies de grondslag geregeld (art. 4:23 lid 3c Algemene wet bestuursrecht).

Indexatie
De bedragen 2027 exclusief index zijn doorgaans gelijk aan het bedrag van 2026 inclusief eventuele index van 1,98% (bij loonsom) of 2,7% (bij geen loonsom). De afgeronde bedragen 2027 inclusief index zijn doorgaans gebaseerd op de voorgestelde indexatie in deze programmabegroting 2027, te weten 3,04% bij loonsom en 2,5% bij geen loonsom[1].

Mededinging
Op 23 juli 2025 heeft de Raad van State geoordeeld dat een begrotingssubsidie een zogenaamd 'schaars recht' kan zijn. Als gevolg hiervan heeft het college:

1. verschillende (groepen van) subsidieontvangers uit onderstaande lijst gehaald en deze per 2027 opgenomen in een subsidieregeling[10]. Daar zit automatisch mededinging in;
2. bij de verdeling van onderstaande subsidies ruimte gegeven aan andere serieuze partijen om in aanmerking te komen voor de subsidie (zgn. mededingingsruimte). Op deze manier is vooraf vastgesteld dat er maar één serieuze partij is die in aanmerking komt voor de subsidie (uniciteit). Het concept van onderstaande lijst is in de periode van 1 juni 2026 tot 1 augustus 2026 ter inzage gelegd. Hier zijn geen reacties op ontvangen.

Wanneer we ieder jaar ruimte geven aan mededinging, leidt dit tot veel onzekerheid bij bestaande subsidieontvangers. Daarbij komt dat het stopzetten van structurele subsidierelaties volgens artikel 4:51 lid 1 Awb alleen mag binnen een redelijke termijn (zeg 6 maanden tot 3 jaar). Dit leidt in de subsidiepraktijk tot onwerkbare situaties. Daarom worden onderstaande subsidies nu voor 4 jaar verleend (2027 t/m 2030; exclusief indexaties), tenzij anders aangegeven. Dat geeft de mogelijkheid om tussentijds ruim van te voren (2-3 jaar) de nieuwe cyclus bekend te maken en een eventuele redelijke afbouwtermijn te borgen.

Naam organisatie	Max.bedrag 2027 (excl.index)	Max.bedrag 2027 (incl.index)	Indicatie subsidieduur	Soort[2]
1. Programma Sociaal				
Onderwijs				
St. Weekendschool SWF, Sneek (weekend- en zomerschool)	125.231	125.231[3]	2027-2030	B
St. Kinderwoud KOV, Heerenveen (project AZC 0-2 jaar & 2-4 jaar)	150.000	150.000[3]	2027	B
Sport				
St. Sport Fryslân, Heerenveen (buurtsportcoaches/activiteiten; incl.40% rijksbijdrage)	1.025.132	1.056.296	2027-2030	B
St. Sport Fryslân, Heerenveen (provinciaal evenementenfonds w.o.): • activiteiten als zaalvoetbal, sportdag SO & div. sporten • st. Leef Zwolle onbeperkte 11-stedentochten	7.212	7.431	2027-2030	A
St. Sport Fryslân, Heerenveen (uniek sporten uitleenservice) Betreft provinciale % verdeling o.b.v. inwoneraantal d.d. 1-1-2026 van de totale lidmaatschapskosten	1.129	1.163[4]	2027-2030	A
St. Topsport Noord, Heerenveen (programma's RTC Watersport 2026 t/m 2029)	30.594	31.524	2026-2029	B
Optisport Sneek BV zwembad It Rak, Sneek (overeenkomst loopt tot 23-02-2031)	1.003.005	1.024.068[5]	2027-2030	B
St. Zwembad Mounewetter, Witmarsum	132.069	136.084	2027-2030	B
St. Zwembad De Klomp Littenseradiel, Wommels (inclusief beheer & onderhoud)	138.170	141.072[5]	2027-2030	B
St. Exploitatie Sportcomplex De Rolpeal, Workum (overeenkomst loopt tot 30-06-2059)	450.000	463.680	2027	B

• t.b.v. exploitatie € 300.000				
• t.b.v. kapitaalslasten € 150.000				
• t.b.v. btw compensatie maximaal € 94.500 (geen indexatie)	94.500	94.500	2027	B
Cultuur[4]				
St. Cultuur Kwartier Sneek (Poort), Sneek: • Theater, Poppodium, Kunstencentrum • Cultuureducatie, PO en VO/MBO, Cultuurnetwerk • Cultuurcoach Educatie, Participatie/Jongeren & Cultuurnetwerk • Ieder Kinds Kunst en Cultuur (vh. schoolorkesten)	3.815.453	3.931.443	2027-2030	B
St. Cultuur Kwartier Sneek (Poort), Sneek Beleidsplan 2025 t/m 2028 (aanvullende subsidie)	459.558	459.558[6]	2025-2028	B
St. Mar en Fean, Bolsward: • Bibliotheken • Strandbibliotheek • Digi-taalhuizen Bolsward, Sneek, Wommels en Workum • Speel-o-theek, Sneek e.o.	2.516.381	2.592.879	2027-2030	B
St. Mar en Fean Bolsward, Informatiepunten Digitale Overheid (decentralisatie uitkering)	88.459	88.459[9]	2027	B
St. Mar en Fean Bolsward, Zorgplichtgelden (o.b.v. € 3,05 p/inwoner)	266.741,95	266.741,95[9]	2027	B
St. Streekomroep Súdwest (vh. Lokale Media Instelling SWF) • *prognose* gebaseerd op 41.141 wooneenheden (volgens CBS) x VNG-norm à € 1,75 d.d. 1-1-2026. Subsidie loopt per 2028 via het rijk.	71.997	74.186[4]	2027	B
St. Samenwerkende Musea SWF, Sneek	8.216	8.421	2027-2030	A
Vereniging Federatie Muziek en Zangverenigingen SWF, IJlst (Femuza)	7.945	8.144	2027-2030	A
St. Cultuurplein Súdwest-Fryslân, netwerkorganisatie (2025 t/m 2027)	10.270	10.527	2025-2027	A
St. Friesland Pop, Leeuwarden (t.b.v. o.a. kleine prijs en -tour en talentontwikkeling)	10.000	10.304	2027	A
St. Afûk, Leeuwarden (o.b.v. 11 cursussen à € 921)	10.132	10.440[4]	2027-2030	A
St. Fers, Leeuwarden (t.b.v. Lês-mar-foar projekt; vh. Tomke)	6.570	6.770	2027-2030	A
St. Tresoar Leeuwarden, Grutte Gysbert Priis (2025, 2027 e.v.)	2.058	2.121	2027, 2029	W
Gysbert Japicx (Holckema) Stifting, Lytse Gysbert Priis (2025, 2027 e.v.)	1.544	1.583	2027, 2029	W
Dichtbij meedoen				
St. MFC Nieuw Maggenheim, Makkum (exploitatie sportdeel)	101.000	104.070	2027-2030	B
St. Gemeenschapshuis Klameare, Workum (2027 is overgangsjaar waarin de stichting een incidentele subsidie ontvangt. Per 2028 is de subsidie € 300.000 p/jaar. De overeenkomst loopt tot 31-12-2037)	n.t.b.	n.t.b.	2028-2037	B
St. Vluchtelingenwerk NN, Groningen (juridisch steunpunt L'warden) Betreft provinciale % verdeling o.b.v. inwoneraantal d.d. 1-1-2026 (2026: 13,63%) van de kosten personele ondersteuning.	29.800	30.706	2027-2030	B
St. Slachtofferhulp, Utrecht (€ 0,400 p/inwoner CBS d.d. 01-01-2026)	36.884	38.005[4]	2027-2030	B
St. Vrijwilligers Palliatieve Terminale Zorg (VPTZ), Sneek (regulier)	11.697	12.053	2027-2030	B
St. Vrijwilligers Palliatieve Terminale Zorg (VPTZ), Sneek (gederfde eigen bijdrage)	5.099	5.254	2027-2030	B
Vereniging Humanitas ZWF, Bolsward (w.o.div.projecten/thuisadm./rouwbegeleiding)	15.923	16.407	2027-2030	B
Vereniging Humanitas district Noord, Groningen (project homestart)	58.603	60.385	2027-2030	B
Vereniging Humanitas district Noord, Groningen (project kind aan huis)	21.077	21.718	2027-2030	B
St. De Skulp Friesland, Heerenveen (ontmoetingsplaats Sneek)	2.099	2.163	2027-2030	A

St. Stjoer, Leeuwarden (w.o. maatjesproject)	87.115	89.763	2027-2030	B
St. Present SWF, Sneek (w.o. jong maatschappelijk betrokken)	13.287	13.691	2027-2030	B
St. Schuilplaats, Sneek (noodopvang)	25.495	26.270	2027-2030	B
St. Centrum Tûmba, Leeuwarden (€ 0,8712 p/inwoner t.b.v. meldpunt; deze subsidie loopt per 2028 via het rijk)	80.447	82.893	2027	B
St. Centrum Tûmba, Leeuwarden (€ 0,14 p/inwoner t.b.v. smalle preventie; deze subsidie loopt per 2028 via het rijk)	12.677	13.062	2027	B
Stichting Het Generatiehuis, Leeuwarden (t.b.v. wijkorkesten)	10.198	10.508	2027-2029	A
St. Cultuur Kwartier Sneek (Poort), Sneek; reguliere subsidie Akte 2 - Cultuurcoach Cool Súdwest	29.389	30.282	2027-2030	B
St. Cultuur Kwartier Sneek (Poort), Sneek; aanvullende subsidie Akte 2 - Cultuurcoach Cool Súdwest	20.396	21.016	2027-2030	B
Lichte ondersteuning				
St. Sociaal Collectief SWF, Sneek (belbus Blauwhuis, IJlst en Heeg)	15.218	15.681	2027-2030	B
St. Leergeld, Sneek e.o.	89.208	91.920	2027-2030	B
St. Urgente Noden (SUN), L'warden (€ 0,1738 p/inwoners d.d. 01-01-2026)	16.049	16.537[4]	2027-2030	B
St. Solidair Friesland (SSF), Leeuwarden (project budgetmaatje)	35.660	36.744	2027-2030	B
St. Steunpunt Uitkeringsgerechtigd en Gehandicapt SWF, Sneek (UGS)	6.690	6.893	2027-2030	B
2. Programma Ruimte				
Cultureel Erfgoed				
St. Erfgoed, Natuur & Landschap, Joure (GroenDoen 2024 t/m 2027)	57.204	58.943	2024-2027	B
St. Behoud van Monumenten SWF, IJlst (incl. onderhoud kerktoren Bolsward)	200.344	206.434	2027-2030	B
Boerderijenstichting Fryslân, Leeuwarden	455	455[6]	2027-2030	W
St. Âlde Fryske Tsjerken, Leeuwarden	455	455[6]	2027-2030	W
St. Zwolsmans Scheepstimmerwerf, Workum	15.405	15.790	2027-2030	A
St. Historisch Centrum Westergo, Bolsward (uitdragen rijksmonument)	95.816	98.729	2027-2030	B
Economie				
St. Ondernemersfonds SWF (2024 t/m 2028 o.b.v. % meeropbrengst opslag OZB)	1.050.621	1.076.887[7]	2024-2028	B
St. Economic Board Fryslân (EBF), Leeuwarden (bijdrage gemeenten)	50.000	51.520	2027-2030	B
St. Technolab Súdwest-Fryslân, Sneek	80.000	82.432	2027-2030	P
VVV Waterland van Friesland, Joure	464.432	478.551	2027	B
St. Merk Fryslân, Leeuwarden (activiteiten brede regiomarketing)	17.337	17.864	2027	B
St. Sneek Promotion, Sneek (incl. theater en concerten Sneekweek) St. Sneek Promotion, Sneek (vlootschouw)	132.502 27.500	136.530 28.336	2027 2027	B B
Vereniging Ondernemend Bolsward, Bolsward (citymarketing)	30.000	30.912	2027	B
Evenementen (toerisme, cultuur & sport) [8]				
St. Spulwike Littenseradiel, Reduzum	3.798	3.893	2027	W
Vereniging Ondernemend Sneek (VOS), Út Sneek	3.416	3.501	2027	W
St. Nijefurd concerten	3.075	3.152	2027	W
St. Zeilvaartcollege Workum	2.563	2.627	2027	W
St. Liereliet, Int. Shantyfestival Workum	799	819	2027	W
St. Oranjecomité koningdag, Bolsward	2.446	2.507	2027	W
Koninginnevereniging, Makkum	1.106	1.134	2027	W
Ondernemersvereniging regio Woudsend, Friese Sleepbootdagen	1.138	1.166	2027	W

St. Leugenbollenpop, Makkum (2026, 2028 e.v.)	0	0	-	W
St. Slachtepop, Wommels	1.541	1.580	2027	W
St. Straatfestival Heechspanning, Heeg	2.847	2.918	2027	W
St. Straatfestival Bolstjurrich, Bolsward	1.709	1.752	2027	W
PKN orgelconcerten Martinikerk, Sneek	1.423	1.459	2027	W
St. Visserijdagen Makkum / Stavoren	1.423	1.459	2027	W
St. Berne-Iepenloftspul Jorwert, Easterwierrum	1.423	1.459	2027	W
St. BOP Bolsward (w.o. ParkBOP en Bolsward Live)	1.423	1.459	2027	W
St. Aaipop, Nijland	1.541	1.580	2027	W
St. Sneeker Dweildag, Sneek	1.284	1.316	2027	W
St. Feestcommissie, Workum (Kokedei)	668	685	2027	W
St. Heamielcomité, Bolsward	10.270	10.527	2027	W
St. Cultuurplein Súdwest-Fryslân, Sneek (UITFestival)	25.000	25.625	2027	W
St. Friese Elfsteden wandeltochten, Wommels	3.372	3.372	2027	W
St. KWS, Sneek (organisatie Sneekweek)	6.434	6.434	2027	W
Vereniging Sintrale Kommisje Skûtsjesilen, Sneek	5.694	5.694	2027	W
St. De Freulepartij, Wommels	2.278	2.278	2027	W

Voetnoten:

1. Dit percentage is opgebouwd uit een stijging loonsomdeel (55% van 3,4775%) en activiteitendeel (45% van 2,5%);
2. De Algemene subsidieverordening 2026 (Asv 2026) maakt een onderscheid in verschillende soorten subsidies, namelijk Activiteitensubsidie (A), Budgetsubsidie (B), Investeringssubsidie (I), Projectsubsidie (P) en Waarderingssubsidie (W). Het soort subsidie bepaalt o.a. op welke manier er wel/niet verantwoord hoeft te worden.
3. De indexatie van dit bedrag wordt betaald vanuit de rijksgelden onderwijsachterstandenbeleid (OAB);
4. Het gaat hier om een open einde regeling. De in de kolommen “max. bedrag 2027” vermelde bedragen zijn een prognose van het verwachte totaal aantal leerlingen/inwoners/deelnemers/cursussen/wooneenheden of verenigingen vermenigvuldigd met het bedrag per leerling/inwoner/deelnemer/cursus/wooneenheid of vereniging en dus niet het maximaal uit te keren subsidiebedrag;
5. Dit bedrag wordt op basis van overeenkomst met de Consumenten Prijs Index (CPI) verhoogd met 2,1%;
6. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd omdat dit bij overeenkomst of raadsbesluit zo is geregeld, het gaat om het doorsluizen van (rijks)gelden of omdat het een soort van contributie is;
7. Dit bedrag wordt op basis van het prijsindexcijfer Bruto Binnenlands Product verhoogd met 2,5%;
8. Er loopt een traject om te komen tot actualisatie van evenementenbeleid. Dit betekent dat deze organisaties naar verwachting per 2028 op basis van een regeling subsidie ontvangen. Ze staan dan niet meer in dit overzicht;
9. Dit bedrag wordt naar verwachting nog geïndexeerd met het percentage wat het rijk hanteert bij de septembercirculaire 2026.
10. Het gaat hier om: schoolzwemmen, draaiorgels, foto- en filmclubs, wijkplatforms, organisatiegeld dorpsbelangen, voedselbanken, SKS skûtsjes en ijswegencentrales.

Overzicht subsidieverplichtingen van meer dan 4 jaar
Volgens de artikelen 1 lid l en lid p van de Algemene subsidieverordening 2026 mag het college incidentele en jaarlijkse subsidies voor *maximaal* 4 jaar geven. In de volgende gevallen wordt hiervan afgeweken:

Nr	*Subsidie-ontvanger*	*Onderwerp*	*Reden afwijking*	*Subsidie voor 2027*	*Besluit*	*Duur*	*Einddatum*
1	Stichting Accolade	Grondexploitatie 20 sociale huurwoningen	Onrendabele top	€ 9.945	U25.009675 U26.000111	< 4 jr	30-09-2030
2	Fryske Mole	Instandhouding 11 rijksmonumentale molens	Aansluiting op subsidieperiode rijk (SIM-regeling)	€ 33.229	U24.009048	6 jr	31-12-2030
3	Houtzaagmolen De Jager	Instandhouding rijksmonumentale molen	Aansluiting op subsidieperiode rijk (SIM-regeling)	€ 3.021	U24.009220	6 jr	31-12-2030
4	Doris Mooltsje	Instandhouding rijksmonumentale molen	Aansluiting op subsidieperiode rijk (SIM-regeling)	€ 3.021	U24.009225	6 jr	31-12-2030
5	Waterschapserf goed	Instandhouding 4 rijksmonumentale molens	Aansluiting op subsidieperiode rijk (SIM-regeling)	€ 10.210	U24.009228	6 jr	31-12-2030
6	Optisport Sneek	Exploitatie Zwembad	o.b.v. subsidie-uitvoeringsovereenkomst vml. gemeente Sneek	€ 1.024.068 (Incl. CPI)	23-02-2001 U26.001082	30 jr	23-02-2031
7	Molenstichting SWF	Instandhouding 2 rijksmonumentale molens	Aansluiting op subsidieperiode rijk (SIM-regeling)	€ 3.194	U25.008256	6 jr	31-12-2031
8	Klameare Workum	Huurcompensatie	Aansluiting op periode huurovereenkomst SWF	€ 300.000 (v.a.2028)	U26.000458	10 jr	31-12-2037
9	Rolpeal Workum	Exploitatie Rolpeal	o.b.v. samenwerkings-overeenkomst SWF	€ 463.680	06-04-2018	41+ jr	30-06-2059

4.7 Bijlage G Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2027-2030

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
1g-2 OZB-waarde niet-woningen eigenaren	-6.669.709	-6.669.709	-6.669.709	-6.669.709
1h-2 OZB-waarde niet-woningen gebruikers	-4.285.785	-4.285.785	-4.285.785	-4.285.785
1a OZB-waarde woningen eigenaren	-10.780.968	-10.780.968	-10.780.968	-10.780.968
Subtotaal	**-21.736.462**	**-21.736.462**	**-21.736.462**	**-21.736.462**

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de				
Maatstaf	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
8a-3 Bijstandsontvangers	10.332.999	10.256.393	10.275.694	10.292.038
2 Inwoners	34.218.599	34.008.586	34.010.396	34.011.302
7c-5 Huishoudens met een laag inkomen met drempel	36.553.990	32.642.899	31.976.835	32.050.742
12b-2 Inwoners met een migratieachtergrond	1.858.731	1.852.091	1.852.668	1.852.716
3c Eenpersoonshuishoudens	2.639.201	2.575.017	2.199.997	2.229.797
8b Loonkostensubsidie	1.070.884	1.067.733	1.069.742	1.071.443
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar	9.636.928	8.849.104	8.866.718	8.872.150
8f-2 Doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	660.184	658.244	659.480	660.533
5d-2 Inwoners 75+ met drempel	7.903.422	7.711.179	6.588.140	6.677.390
7m-2 Laag opleidingsniveau met drempel	2.514.231	2.453.107	2.095.820	2.124.270
14a-2 Lokale centrumfunctie (max 20km)	979.572	979.572	979.572	979.572
14b-2 Regionale centrumfunctie (max 60km)	12.811.148	12.143.082	11.566.444	11.617.772
14c-2 Landelijke centrumfunctie	2.434.430	2.434.430	2.434.430	2.434.430
15e Leerlingen VO	1.454.614	1.454.614	1.454.614	1.454.614
15d Leerlingen (V)SO	1.484.350	1.484.350	1.484.350	1.484.350
15h-3 Onderwijsachterstand	422.654	422.654	422.654	422.654
38 Bedrijven	1.750.792	1.750.792	1.750.792	1.750.792
30 Bewoonde oorden met historische kernen	496.750	496.750	496.750	496.750
29 Bewoonde oorden 1930	286.337	286.337	286.337	286.337
27a Oppervlakte historische kern 5 - 40 hectare	2.699.635	2.699.635	2.699.635	2.699.635
36 Meerkernigheid	7.506.069	7.463.963	7.237.549	7.255.576
36a Kernen met 500 of meer adressen	902.000	902.000	902.000	902.000
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	698.960	698.960	698.960	698.960
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente *	493.297	493.297	493.297	493.297
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (oad)	3.300.225	3.443.696	3.440.206	3.439.431
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor	985.657	985.657	985.657	985.657
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor	7.026.470	7.026.470	7.026.470	7.026.470
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	2.430.835	2.430.835	2.430.835	2.430.456
22a Oppervlakte bebouwing woonkernen	4.200.425	4.200.425	4.200.425	4.200.153
19 Oppervlakte binnenwater	672.113	672.113	672.113	672.113
20 Oppervlakte buitenwater	398.900	398.900	398.900	398.900
16 Oppervlakte land	2.038.335	2.038.335	2.038.335	2.038.335
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	1.451.796	1.451.796	1.451.796	1.451.796
24b-2 Woonruimten	522.868	512.059	510.258	510.258
25b-2 Woonruimten * bodemfactor woonkernen	2.529.645	2.529.645	2.529.645	2.529.645
39 Vast bedrag	979.230	970.429	970.429	970.429
Subtotaal	**168.346.278**	**162.445.152**	**159.157.945**	**159.472.764**

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Uitkeringsfactor	1,549	1,556	1,562	1,581
Subtotaal (B x C (=uf))	**260.768.384**	**252.764.656**	**248.604.710**	**252.126.441**

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de				
Maatstaf	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
56g Suppletie-uitkering nieuw verdeelstelsel 2023	-7.030.202	-7.030.202	-7.030.202	-7.030.202
135 Suppletie-uitkering Bommenregeling	0	0	0	0
Subtotaal	**-7.030.202**	**-7.030.202**	**-7.030.202**	**-7.030.202**

Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor				
Maatstaf	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening,	344.114	344.114	344.114	344.114
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	195.872	195.872	195.872	195.872
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	401.935	401.935	401.935	401.935
260 Participatie (IU)	16.881.563	16.611.880	16.522.556	15.790.355
274 Jeugdhulp kinderen in een AZC (DU)	45.875	45.875	45.875	45.875
280 Impulsgelden Weerbaar Bestuur/Veilig wonen (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
350 Bibliotheekmiddelen (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
351 LHBTI-emancipatiebeleid (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
393 Versterking omgevingsveiligheidsdiensten (DU)	29.169	23.000	n.v.t.	n.v.t.
421 Extra capaciteit BOA's (DU)	45.081	45.081	45.081	45.081
428 Wet kwaliteitsborging bouw (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
435 Antidiscriminatie voorzieningen (DU)	12.543	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
441 Wet betaalbare huur (DU)	31.583	26.060	21.565	20.268
459 Alleenverdienersproblematiek (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
475 Register Externe Veiligheidsrisico's (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
478 Impulsbudget sociale infrastructuur (DU)	331.815	331.815	331.815	331.815
487 Capaciteit decentrale overheden klimaat- en	3.582.900	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
492 Overheidsbrede Dienstverlening (DU)	88.459	88.459	88.459	88.459
500 Aanvullende ondersteuning lokale energiehulp (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
525 IBO problematische schulden (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
526 Re-integratiedienstverlening gericht op jongeren (DU)	59.527	59.527	59.527	74.409
528 Ondersteuning lokale politieke partijen (DU)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	**22.050.436**	**18.173.618**	**18.056.799**	**17.338.183**

Onderdeel G - Aanvullingen van de gebruiker				
Aanvullingen v/d gebruiker	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Gemeenteposten:				
correctie ivm btw compensatiefonds	1.100.000	1.100.000	1.100.000	1.100.000
verwachte extra middelen Jeugdzorg	0	0	0	0
extra budget op basis van stijgende aantallen	420.000	1.377.000	2.320.000	3.600.000
Faciliteitenbesluit Opvangcentra	100.000	100.000	100.000	100.000
correctie ivm te laag Pbbp tov gecombineerde index	0	-697.000	-1.360.000	-1.952.000
Subtotaal	**1.620.000**	**1.880.000**	**2.160.000**	**2.848.000**

Totaal	**255.672.157**	**244.051.611**	**240.054.845**	**243.545.960**

4.8 Bijlage H Overzicht kengetallen

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Netto schuldquote						
	Vaste schulden	143.866	143.866	130.047	136.645	136.519	131.044
	Netto vlottende schuld	42.960	168.627	198.746	202.598	220.038	153.059
	Overlopende passiva	44.553	29.363	44.553	44.553	44.553	44.553
A	Bruto schuld	231.379	341.856	373.346	383.796	401.110	328.656
	Uitzettingen < 1 jaar	30.464	38.756	45.636	45.636	45.636	45.636
	Liquide middelen	32	33	32	32	32	32
	Overlopende activa	12.233	12.729	12.233	12.233	12.233	12.233
B	Vorderingen	42.729	51.518	57.901	57.901	57.901	57.901
C	Netto schuld (A-B)	188.650	290.338	315.445	325.895	343.209	270.755
D	Totale baten	413.826	378.560	393.624	382.206	377.786	380.852
	Netto schuldquote (C/D)	**45,59%**	**76,70%**	**80,14%**	**85,27%**	**90,85%**	**71,09%**

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen						
	Vaste schulden	143.866	143.866	130.047	136.645	136.519	131.044
	Netto vlottende schuld	42.960	168.627	198.746	202.598	220.038	153.059
	Overlopende passiva	44.553	29.363	44.553	44.553	44.553	44.553
A	Bruto schuld	231.379	341.856	373.346	383.796	401.110	328.656
	Financiele vaste activa	19.735	17.676	10.964	9.389	7.765	6.562
	Uitzettingen < 1 jaar	30.464	38.756	45.636	45.636	45.636	45.636
	Liquide middelen	32	33	32	32	32	32
	Overlopende passiva	12.233	12.729	12.233	12.233	12.233	12.233
B	Vorderingen	62.464	69.194	68.865	67.290	65.666	64.463
C	Netto schuld (A-B)	168.915	272.662	304.481	316.506	335.444	264.193
D	Totale baten	413.826	378.560	393.624	382.206	377.786	380.852
	Netto gecorrigeerde schuldquote (C/D)	**40,82%**	**72,03%**	**77,35%**	**82,81%**	**88,79%**	**69,37%**

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Solvabiliteitsratio						
A	Eigen vermogen	82.581	72.254	83.422	78.576	73.692	71.784
B	Balanstotaal	341.161	434.653	479.938	484.255	497.844	425.068
	Solvabiliteitsratio (A/B)	**24,21%**	**16,62%**	**17,38%**	**16,23%**	**14,80%**	**16,89%**

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Grondexploitatie						
A	Totale boekwaarde grond	26.044	21.606	16.668	14.588	17.948	15.968
B	Grond- en hulpstoffen	-38	-70	-38	-38	-38	-38
		26.006	21.561	14.238	12.912	17.087	15.138
	Totale baten	413.826	378.560	393.624	382.206	377.786	380.852
	Grondexploitatie (A/B)	**6,28%**	**5,70%**	**3,62%**	**3,38%**	**4,52%**	**3,97%**

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Structurele exploitatieruimte						
A	Totale structurele lasten	403.891	374.646	393.207	386.688	382.671	382.760
B	Totale structurele baten	411.917	378.120	392.934	381.516	377.096	380.162
C	Totale structurele toevoegingen aan reserves	-	-	-	-	-	-
D	Totale structurele onttrekkingen aan reserves	771	759	816	724	705	606
E	Totale baten (exclusief reserves)	413.826	378.560	393.624	382.206	377.786	380.852
	((B-A)+(D-C))/E x 100%	**2,13%**	**1,12%**	**0,14%**	**-1,16%**	**-1,29%**	**-0,52%**

		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Belastingcapaciteit						
	OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ	400	400	406	406	406	406
	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ	211	211	217	217	217	217
	Afvalstoffenheffing voor een gezin	293	293	300	300	300	300
	Eventuele heffingskorting						
A	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ	904	904	923	923	923	923
B	woonlasten voor landelijk gem. jaar er voor	1063	1063	1091	1091	1091	1091
	(E/F) x 100%	**85,04%**	**85,04%**	**84,60%**	**84,60%**	**84,60%**	**84,60%**